

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

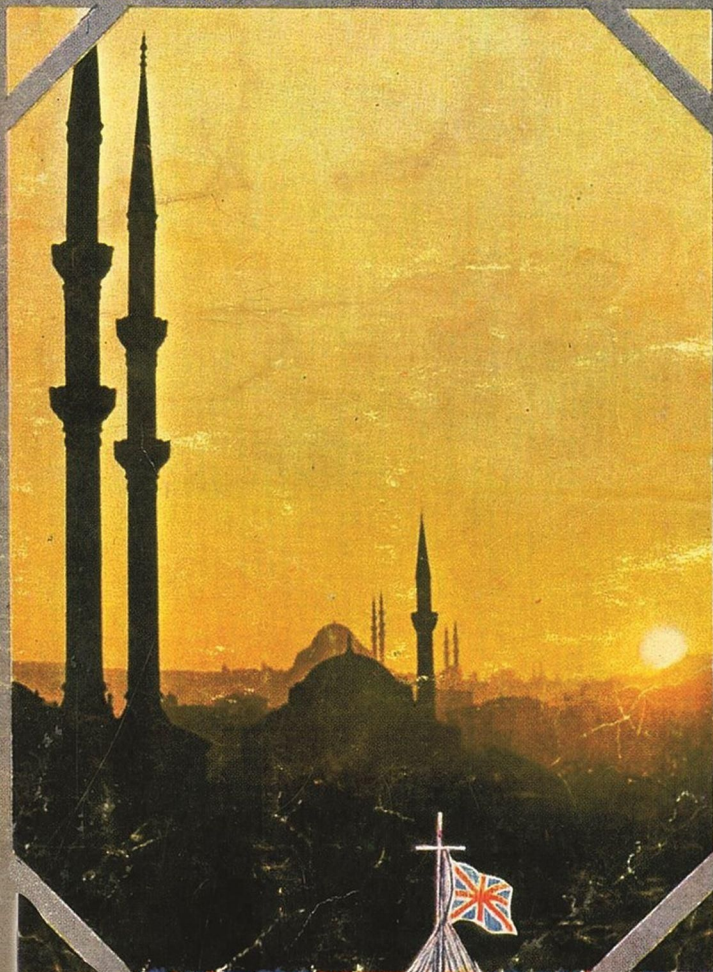
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

attilā ilhan

Dersaadet'te Sabah Ezanları



bilgi yayinevi

ATTİLÂ İLHAN

aynanın içindekiler: 4

Dersaadet'te Sabah Ezanları

ISBN 975 - 494 - 005 - 3

98 . 06 . Y . 0105 . 1273

Birinci Basım Haziran 1981

İkinci Basım Eylül 1981

Üçüncü Basım 1986

Dördüncü Basım

Aralık 1998

BİLGİ YAYINEVİ

Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenışehir 06420 / Ankara

Telf : (0-312) 431 81 22 - 434 12 71 - 434 49 98 - 434 49 99

Faks: (0-312) 431 77 58

<http://www.bilgiyayinevi.com.tr>

e-mail: info@bilgiyayinevi.com.tr

BİLGİ KİTABEVİ

Sakarya Caddesi, No: 8/A, Kızılay 06420 / Ankara

Telf : (0-312) 434 41 06 - 434 41 07

Faks: (0-312) 433 19 36

BİLGİ DAĞITIM

Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İstanbul

Telf : (0-212) 522 52 01 - 526 70 97

Faks: (0-212) 527 41 19

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

kapak düzeni : serdar bal

ATTILÂ İLHAN'IN KİTAPLARI

şiiir

duvar (9. basım)
sisler bulvarı (9. basım)
yağmur kaçacağı (9. basım)
ben sana mecburum (11. basım)
belâ çiçeği (6. basım)
yasak sevişmek (7. basım)
tutuklunun günlüğü (6. basım)
böyle bir sevmek (7. basım)
elde var hüznün (7. basım)
korkunun krallığı (3. basım)
ayrılık sevdâya dâhil (5. basım)

roman

sokaktaki adam (6. basım)
zenciler birbirine benzemez (4. basım)
kurtlar sofrası (5. basım)
aynanın içindekiler:
1 / bıçağın ucu (3. basım)
2 / sırtlan payı (3. basım)
3 / yaraya tuz basmak (3. basım)
4 / darsaadet'te sabah ezanları (4. basım)
5 / o karanlıkta biz (2. basım)
fena halde leman (8. basım)
haco hanım vay (2. basım)

deneme / anı

abbas yolcu (2. basım)
yanlış kadınlar yanlış erkekler (3. basım)
anılar ve acılar :
1 / hangi sol (4. basım)
2 / hangi batı (4. basım)
3 / hangi seks (3. basım)
4 / hangi sağ (2. basım)
5 / hangi atatürk (3. basım)
6 / hangi edebiyat
7 / hangi laiklik (2. basım)
8 / hangi küreselleşme

attılâ ilhan'ın defteri :

1 / gerçekçilik savaşı (2. basım)
2 / 'ikinci yeni' savaşı (3. basım)
3 / faşizmin ayak sesleri (2. basım)
4 / batı'nın 'deli gömleği' (2. basım)
5 / sağım solum sobe
6 / ulusal kültür savaşı (2. basım)
7 / sosyalizm asıl şimdi (3. basım)
8 / aydınlar savaşı (3. basım)
9 / kadınlar savaşı (2. basım)

cumhuriyet söyleşileri :

1 / bir sap kırmızı karanfil

çeviri

kanton'da isyan (malraux / 3. basım)
umut (malraux / 4. basım)
basel'in çanları (aragon / 3. basım)

öykü

yengecin kıskacı

**"Bu kitapta anlatılanların
gerçek kişilerle ve olaylarla
hiçbir ilgisi yoktur.
Onları ben,
büyük bir aynanın
içinde gördüm.
Üstelik ayna dumanlıydı
ve olmayan bir şehirde
geziniyordu."**

1919

Mayıs

İZMİR, NİHAYET YUNAN OLDU

**İlk Yunan neferi, İzmir Rum halkının çılgınca
tezahüratı arasında, dün sabah 07.50'de İzmir
rıhtımına çıktı.**

**İzmir Metropolit Hristostomos, Yunan sancağını
öperek, Efun birliklerini takdis ederken,
gözyaşlarını tutamadı.**

Atina (Reuter)

**Bütün Yunan matbuatı, İzmir'in işgalini, büyük serlevhalarla
bildirmişlerdir. Hususi muhabirlerinin telgraflarını neşreden Ati-
na gazeteleri, işgalin, İzmirli Rum halkın coşkun tezahüratı altın-
da yapıldığını yazmaktadır.**

**Estia gazetesinde, hadise aşğıdaki şekilde nakledilmekte-
dir: "İzmir'in kordon boyu, dünya hakedildiğinden bu tarafa
böyle bir manzaraya şahid olmamıştır. Sabahın erken saatlerin-
den itibaren, halk rıhtıma âdeta aktı. Geceleyin, muazzam bir
tak-ı zafer kurulmuştu. Üzerine Yunan askerlerine 'Hoşgeldiniz'
yazılmıştı. Caddelere, bütün duvarlara, halılar serilmiş, çiçekler
serpilmişti."**

**"Sabahın erken saatlerinde, esasen limanda bulunan Ave-
rof ve Limnos harp sefinelerinden, bahriye silahendazları karaya
çıktılar. Fakat esas ihraç birlikleri bunlar değildir. Averof'un ve
Limnos'un silahendazları, vaziyeti mürakabe altında tutmak için
indirilmiş bulunuyordu. İhraç kıtalarını getirmekte olan nakliye
gemileri, saat yediye doğru göründüler. Lonhi Sfendani, Nea Ge-
nea, Thyella, Themistocles, Syria ve Patris sefineleri, yedi bu-**

çukta limana girmişti. Evvelâ Patris İzmir rıhtımına yanaştı. Bu esnada İzmir'in bilumum kiliselerinde çanlar çalmaya başlamıştı. Rum Mızıkası da çalıyordu. Karaya ellerinde Yunan sancağı ile ilk inenler Efzunlar oldu. İzmir Metropolit Hristostomos onları karşıladı. Yunan Sancağını öptükten sonra, gözyaşlarını tutamarak ağladı ve karaya çıkan müfrezeleri takdis etti. Halk da sürür gözyaşları dökerek, Efzunlara çiçek atıyordu.

"Saat dokuza beş kala, asıl ihraç kıtasını getirmekte olan sefineler görüldü. Rıhtıma ilk olarak Syria yanaştı. İşgal kuvvetlerinin ilk neferi, Syria gemisinden İzmir toprağına ayak bastı. Bu nefer Çavuş Elefterios Katsulis idi. İzmir, nihayet Yunan olmuştu. Saat on birde, rıhtımda yürüyüş kolu teşkil eden Yunan kıtaları, Hükümet Meydanına doğru ilerlemekteydi. O esnada bir karışıklık husule gelmiş, Müslüman halk arasından, ateş edenler tesbit edilmişti. Yunan kuvvetleri derhal mitralyözle ateş ederek, mütevacizleri susturmuşlardır. Türkler arasında tevkifat yapılmış, tevkif olunanlar, Patris gemisine sevk edilmiştir. Hadisat esnasında iki Efzun neferinin öldüğü bildirilmektedir: Basileos Deloris ile Yorgo Papacostos."

Çiçek Yağmuru Altında

Diğer taraftan, Atina'da Fransızca olarak neşredilen Le Mesager d'Athene gazetesi, İzmir muhabirinden 15 Mayıs sabahı, saat 10.30 tarihi ile almış olduğu aşağıdaki telgrafı neşretmiştir:

"Rıhtımlar insanla dolup taşıyor, tıklım tıklım doludur. Herkesin elinde Yunan bayrakları, çiçeklerle dolu sepetler var. Hepsi sürür gözyaşları döküyorlar. İzmir'de şimdiye kadar böyle bir manzara asla görülmemiştir. Bilumum balkonlar bayraklar ve çiçeklerle müzeyyendir. Sokaklara halılar serilmiştir. Halk, meseret içinde, sokaklarda sarmaş dolaş dans ediyor."

"İlk Yunan neferi sabah 07.50'de karaya ayak bastı ve hemen toprağı öptü. Dördüncü Piyade Alayı, çiçek yağmuru altında, resm-i geçit yaptı. Rum kadınları ve kızları, Yunan zabitleri ve neferlerinin kollarına atılıyor, boyunlarına sarılıyordu."

Mizrahilerin yalısında, akşamüstü çay içmek âdeti, işgal donanması Boğaziçi'nde demirledikten sonra çıkmıştı. Şöyle böyle, altı ay oluyor. Abdi Bey, kabul salonundaki saltanatlı duvar saatinin, ağır ağır, 'alafranga' saat beşi çaldığını işitmedi. Fesi kaykılmış, tekgözlüğü sağ gözünde; Matmazel Hortense'in, az önce eli-ne tutuşturduğu pusulayı okuyor:

"**Mon chère ami, Union Française**'de René'ye maalesef mülâki olamadım. Bundan ziyadesiyle müteessirim. Mamafih, Madam Sinos'un davetinde görüşmemiz mümkündür. Gece yalıya uğrayıp, **agreable** bir **surprise** dahi yapabiliriz. Bana çok hiddet etmeyeceğinizi ümid etmek isterim. **A bientôt**. –Gülüstan."

Abdi Bey kâğıdı avcunda buruşturdu, dişlerinin arasından Fransızca sövdü: "**Garce!**..* İhtimal, Prens Bragin'le Petrograd'da fink atmaktadır. Bizi mi düşünecek?"

İki gecedir, humma içinde Gülüstan'ı bekliyor: Fransız Yüksek Komiserliği'nden, sıradan bir sanık gibi saklanmasına hacet olmadığını öğrenip bildirecekti. Ne hayal! Gülüstan Satvet'in ipiyle kuyuya inilir mi? Bunu savaş öncesinden, taa Paris yıllarından, en iyi onun bilmesi gerekir. "Ahval adamda akıl mı bırakıyor, **mon chère?**"

'Sabık' Edirne Mebusu Halıcızade 'Bacaksız' Abdi Bey,** günün birinde gizlenmek zorunda kalabileceğini, hiç aklına getirmemişti. Niye getirsin? Fırka'nın, 'Düvel-i İtilâfiye'ye yakın kanadından. Adı, Selânik'ten beri, Cavit, Cahit, Karasu, Nisim, 'Topal' Samuel'le birlikte anıldı. Daha geçen yıl, İsviçre'deyken, İngiltere'yle 'münferit sulh' zeminini yoklamıştı. Hadi Sadrazam Pa-

* "Orospu!.."

** Bkz.: 'Bıçağın Ucu', 'Sırtlan Payı'.

şa'nın gözünü kin bürümüş, doğruyu eğriyi seçemiyor, kurunun yanında yaşı da yakacak; İtilâf makamlarının, 'bâhusus' İngiliz ve Fransız Yüksek Komiserlikleri'nin 'müdebbir' davranması, ilerde 'teşrik-i mesai' edebileceği 'siyasi şahsiyetleri' koruması 'münasip' düşmez mi?

Ne münasebet! Şubatta Hüseyin Cahid'i tutukladılar. Abdi Bey, Şûra-yı Ümmet'e yazdığı kadar, Tanin'e de yazmıştı; yüreği oynadı ama, Cavit'e, Karasu'ya ilişilmedikçe, özgürlüğünü güven altında görüyordu. Martta onlara karşı harekete geçilmesin mi? Karasu yakalandı. Cavit'le Yunus Nadi kaçıp gizlendiler. Abdi Bey geri kalır mı? Soluğu Mizrahilerin gözlerden uzak yalısında alıyor. Teşrin-i sâni'de, Selânik'ten 'kadim ahababı' Leon Mizrahi, Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'nın Galata'daki yazıhanesinde ona ne söylemişti: 'kötüsü gelirse', kapısının ona daima açık olduğunu!

O bunaltıcı sonbahar günleri! Hîndenburg Hattı çöküyor. Filistin Cephesi'nde bozgun. Bulgarlar mütareke istiyorlar. Yanlış hatırlamıyorsa, 'Müsü' Mizrahi bu sözleri Cercle d'Orient'da tekrarladı. Belki Küçük Kulüp'te. Fırka'nın 'demir müsellesi' Enver, Talât ve Cemal'in, Alman denizaltısıyla 'firar ettikleri' günün akşamı. Abdi Bey o zaman, kumral bıyıklarını okşayan dostuna bakıp, gizlenmesi gerekebileceğine asla inanmadığını, yüreği burkularak hatırlıyor.

Matmazel Hortense, istediği gazeteleri, Beyoğlu'ndan getirmiş. Böyle incelikler yapar. Akşam'da, İngiliz İşgal Komutanlığı'nın 'tebliğ-i resmisi' gözüne çarptı: **"Miting memnuiyeti konuldu/İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini tel'in maksadına matuf, Beşiktaş ve Beyazıt mitinglerine dün izin verilmedi."** İleri'de günün haberi: **"Saltanat Şûrası toplanıyor."** Başyazının 'serlevhası' anlamlı: **"Bize himaye lâzım değildir."** Paris gazetesi Le Temps'da, Fener Rum Patrik V.'yle "mülâkat", **"İzmir gibi, İstanbul da Yunan idaresine verilmeliymiş."** Ne kadar vahim!

Abdi Bey'e kalsa, koltuğuna gömülüp, gazeteleri okuyacak. Kapıda Riri'nin cilveli gülüşü:

- Abdi Bey, çay hazır; sizi bekliyorlar.

Fesini çıkarıp yürüdü:

– Derhal geliyorum.

İçisıra düşünüyordu: "... zevahiri kurtaralım, ne de olsa Rosa'ya medyun-u şükrânız, gazete mütâleası tehir edilebilir."

Misafir olmadı mı, çay yalının 'mutantan' balkonunda 'alınıyor'. Madam Rosa Mizrahi, kızları Raşel'le Sara, 'Mürebbiye' Matmazel Hortenşe ve o. Abdi Bey çaydan 'hazzetmez', sabah kahvaltılarında dahi kahveyle yetinir, 'mutâdı budur'. Neveser bu alışkanlığını, 'âli tahsilini' Paris'te yapmış olmasına bağlıyor, Fransızların kahve düşkünlüğünü kapasıymış! Paris'teki 'menfâ hayatında' epeyce frenk alışkanlığı edinmişse de, çaydan uzak duruşunun nedenini, Abdi Bey, içkiye 'inhimâkinde' bulur: "Çay tiryakisi 'akşamcı' nerede görülmüş, **mon chère**?"

İki dirhem bir çekirdek, balkona geldi: 'sımsıkı arkaya taranmış, ortadan ayırık düz siyah saçları, briyantinden pırıl pırıl. Traşı sinekkaydı, yanakları hafif pudralı. Tekgözlüğü, denizden balkona vuran akşam aydınlığını yansıtıyor, sanki sedeftendir. Rosa Mizrahi, havağazı alevi gözlerini kısarak, saplı gözlüğünün ardından, ona baktı:

– **Bonsoir mon bey** şu kekten bir lokma alır mısınız? **Go-utez, je vous en prie!*** Miralay Morley, bu defa herhalde kusur bulamayacaktır. Mulatier'de yediklerinden, daha leziz olmamış mı reca ederim?

Riri, Sevres porseleni zarif fincanlara, sinsi bir çay koyuyor: İçinde limon dilimleri, acı sarı. Abdi Bey, kekin üzümlü tadı damağına hızla yayılırken, savaş boyunca bu yalıda 'Alman zabitanına' ikram edilen elmalı boğaçaları düşündü. Almanlara **strudel**, İngilizlere üzümlü **cake**, Fransızlara **croissant**, İtalyanlara **pizza**! "Misafir ağırlamakta, Madam Mizrahi'nin, filvâki üstüne yoktur."

Camların önüne azametle kurulmuştu, içyüzünü bilmeyen 'kraliçe' sanır: giyinmiş kuşanmış, sırtında çini mürekkep mavisi rob, başında 'âbidevi' topuz: yüzünü sağa sola çevirdikçe, elmaslı tarakları, balkonu yıldız çakıntılarına boğuyor. Pera ve Şişli 'sos-

* "Rica ederim, tadın."

yetesi', Rosa Mizrahi'nin, elmaslı tarakları alabildiğine ışık üreten katran siyahı topuzlarını, anlata anlata bitiremez. Bir de tabii, altın saplı gözlüğünün ardındaki, havagazı mavisî 'zehirli' gözlerini.

Aralarındaki 'hukuka' rağmen, yalındaki 'zarurî misâfireti' uzadıkça, Abdi Bey eksikleniyordu. Sözü oraya getirdi:

- ...maatteessüf Gülistan'dan sadre şifa haber alamadık: Matmazelle bir pusula göndermiş, Yüzbaşı Larivière'i göremediğini bildiriyor. Bu vaziyette korkarım ki daha bir müddet...

Rosa Mizrahi, bir el işaretiyle onu susturuyor:

- **Je vous en prie**, Abdi Bey! Yalî sizindir: Leon bir hafta varsa bir ay yok; mevcudiyetiniz bize kuvvet veriyor: böyle muhataralı bir zamanda, bir günden bir güne ne olacağı belli mi?

Böyle 'muhataralı' bir zaman!.. Abdi Bey, buna yakın sözleri, İtilâf Donanması'nın Dersaadet'e geldiği günün akşamı, 'Kara' Kemal Bey'den işitmişti: "Fikret'in bahsettiği 'devr-i şeâmet' şimdi başlamaktadır, dayan dayanabilirsen 'Bacaksız' Abdi!" Evde Terakki Apartmanının Marmara'yı da kucaklayan 'Nefti Salonu'ndaydılar, ellerinde rakı kadehleri. Savaş gemilerinin kıvılcımlı kara dumanı, denizin kum mavisî sisleriyle karışmış, şehrin öteki yakasını gözlerden siliyordu. Her şeyde 'derin bir melâl', insanın düşünme melekesini felce uğratan, bir kötümserlik! Sabahtan beri camların önünden ayrılmamış olan Neveser, kesik öksürüğünü, çağla rengi ipek mendiliyle gizleyerek, 'elliyi mütecâviz sefine' saydığını söylemişti. Fikret'in adı geçti ya, duruma uygun düşen birkaç mısraını, arkasından, fısıltıya yakın bir sesle okuyor:

"Hazan, hazan... Yine sen, ey remîde fasl-ı hüzâl!

Şu kırdığın mütehassis, nahîf dallardan

Şu döktüğün müteverrim, zavallı yapraklar,

-Zavallı acz-i hayat!-

Bilir misin nasıl izhâr-ı derd eder, ağlar?.."

Susup kalıyorlar. Oysa 'Hamidiye Kahramanı' Rauf Bey, Mondros'ta mütarekeyi imzalayıp döndükten sonra, gazetelere ne iyimser demeçler vermişti. Yeni Gün'de, Tasvir-i Efkâr'da okuduklarını Abdi Bey, satır satır hatırlamaktadır.

"...Devletin istiklâli, saltanatın hukuku kurtarılmıştır. Bu mütarekenâme, galiple mağlup arasında âkdedilen bir mütarekenâme değil, belki hâl-i harpten çıkmak isteyen iki müsâvi kuvvet arasında imzalanabilecek, müsâdemeleri nihayete erdiren bir vesika mahiyetindedir."

Ya gazetecilerin soruları üzerine verdiği güvenceler: "...İstanbul'umuza bir tek düşman neferi çıkmayacaktır. Tersânelerimiz işgâl olunmayacaktır. Demiryollarına el konulmayacaktır. Adana kurtulmuştur, vs, vs..."

"Kaderin istihzası mı?", işe bak ki, Teşrin-i Sâni'nin haftası olmadan, Britanya Donanmasından Basra torpidoşu, Miralay Murphy başkanlığında bir heyet getiriyor. Bir hafta sonra ise, İtilâf Donanması (Yunan kruvazörü Averof dahil), Dolmabahçe önünde demirlemiştir. Üç bini aşkın İtilâf askeri Beyoğlu'na çıkar; mızıkasını döve döve, bir gün Fransız, ertesi gün İngiliz birlikleri, sefarethanelerine kadar, gösteri yürüyüşü yapar. "Cadde-i Kebîr'i tanıyabilmek imkân haricindedir." Osmanlı'dan başka, hangi ülkenin bayrağını ararsan, dalgalanıyor: İtalyan, Fransız, İngiliz, Yunan! Ermenisi, Rumu, Yahudisi. alkış kıyamet!

Çeşitli söylentiler, şehrin her köşesinden, havai fişekler gibi uçuşuyor: İngilizlere daha 'mülâyim' yeni bir hükümet kurulsun diye, Zât-ı Şâhâne, İzzet Paşa kabinesini istifaya zorlamış! Haydarîzade'yi, Abdurrahman ve İzzet Beyleri, Tevfik Paşa, bu amaçla kabinesine alıyormuş! Bu arada, Fransızların küstahlıkları: 'ganaim-i harbiyeden mâduttur' bahanesiyle, bazı özel romörkörlere 'bandıralarını toka etmiş', Beyoğlu cihetindeki bazı binalara el koymuşlar. İngilizler aşağı kalır mı? Sefaret mensuplarını hîmaye bahanesine sığınıp, Middlesex Alayından 'tefrik ettikleri dört yüz silahendazı' Tepebaşı'na yolluyorlar. 'Siyaset mehafilinde', kimsenin ağzını bıçak açmıyor. En hararetli İngiliz yandaşları, üzgün ve umutsuz. Nasıl olmasın? İngilizciliği 'müsellem' Sait Molla, Askerî Ataşe Deedes'e, 'Britanya Yüksek Komiseri'nin, neden dikkati çekecek derecede soğuk davrandığını' sorunca, Türkçe bilen Deedes 'Bey' açık açık demiş ki:

"...Türkiye'ye verilecek cezanın çok ağır olacağı hususunda,

tek bir Türkün kafasında dahi, tereddüt uyanmasını istemiyor da, ondan?"

Güz boyunca, Abdi Bey'in evine 'bitâb' dönmediği akşam oldu mu? Ne yanına baksa ürkütücü belirsizlikler, karanlık olasılıklar! Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'nın Galata'daki yazıhanesinde, çay, kahve, cıgara, geç vakitlere kadar Karasu'yla tartışmışlar: ne yapmak lâzım? Cavit diyormuş ki, "Vahdettin'in niyeti yeni bir Abdülhamid olmaktır. Biz münhasıran Cemiyet'e düşman zannediyoruz, fevkalâde yanlış, haddizatında Meşrutiyet'e düşman: ilk fırsatta Meclis-i Meb'usan'ı dağıtacaktır." Dağıtmadı mı?

Dönünce Neveser'i evde, hava elverişliyse terasın sonbahar kızılı çiçekleri arasında dalgın, değilse 'Nefti Salon'da Almanca bir şiir kitabına eğilmiş buluyor. Başını kaldırdı mı, sağ gözü yine öyle tatlı şehla, gülümsedi mi, iki yanağında yine öyle iki gamze. İsviçre'den döneli daha mı 'ketum' oldu bu kadın? Başlarında dolaşan bunca belaya ilişkin, niye iki söz söylemez? Abdi Bey'in sabırsız, çabuk parlamaya yatkın 'mizâcına', karısının 'tevekkülü' ve sâkinliği, fena halde batıyor: batmaz mı canım, 'rakısından aldığı her yudum, hançeresinden şiddetli bir infilâk tarrakasıyla geçmektedir'.

Şu dakika, 'infilâk tarrakalarıyla' boğazından çay yudumları geçiyordu. Şöyle demli, tavşankanı Osmanlı çayı olsa, neyse! Yavan, ılık bir sıvı! Birden içinde bir tetik düştü: "... Allah kahretsin, Matmazel Hortense'a evden haber sormayı unuttuk! Tevekkeli, manalı manalı bakmıyor: Gülistan bahsinde pürtelâş istintâk et, 'helâline' gelince..."

Matmazel Hortense hep yapmaz mı, fındık çenesini çekip, boynunun bingil bingillığında kaybederek, 'Terakki Apartmanı'na da uğradıklarını, **malchance**, Madam Abdi'yi bulamadıklarını söyledi. Ablak suratında, suçu Abdi Bey'e yıkan bir ifade! Çay fincanını, küçük parmağını havada çengel yaparak tutmuş, bunca yıldır Dersaadet'te yaşadığı halde, kelimeleri hâlâ yerli yerinde kullanamıyor:

- ...çok çok maatteessüf, Madam Abdi göremedi ben, **par-**

ce-que şehirde gittiler. Var hangi biraderi **en Allemagne**, o gelmiş!..

Ne, 'biraderi' mi gelmiş? Bir bu eksikti! Abdi Bey sözü Fransızcaya döktü, o zaman anlaşıldı ki Neveser, Almanya'da 'mühendis çıkan' kardeşi Ahmet Ziya nihayet gelince, onu gezmeye götürmüştür: Seyrisefain İdaresi'nin Akdeniz yolcu vapuru, aylardır yurtlarına dönemeyen 'talebelerimizi' dün İstanbul'a kavuşturmuş!

Ahmet Ziya'yı Abdi Bey'in şeytanları hiç almazdı: hırçın bir çocuk, tutkusal, 'her şeyi mesele yapmakta müstesnâdır', ablasını olumsuz etkiliyor. Birbirlerine öyle de düşkündürler ki, geçen yıl Neveser'i İsviçre'den almaya gittiğinde, Ahmet Ziya'yı son defa Zürih'te görmüştü. Helvetia Oteli'nde: ablasını yolcu etsin diye, ta Berlin'den kalkıp gelmiş!

O ara Batı Cephesi'nde Picardie Muharebeleri oluyor, demek Mart filan; General Ludendorf, altmış kilometrelik bir cephe boyunca, üç ordusuyla İngiliz cephesine saldırmış; Le Journal de Geneve'de, Kronpriz komutasındaki Von Hutier Ordusunun, General Gough'ın İngiliz birliklerini darmadağın ettiği haberleri! Otelde hem yemek yiyor, hem konuşuyorlar; söz savaşın sonuçlarına döküldü, adamakıllı atıştılar: Ahmet Ziya bir Rosa Luxemburg'tur tutturmuş; devrim Rusya'da patlak vermiş de, Almanya'nın da eli kulağındaymış, işin başını çekenler, Spartakistler oluyor, Alman Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi'nin sol kanadı: yılbaşında işçi konseyleri mi ne kurmuşlar, bir sürü grev örgütleniyor! Ahmet Ziya'nın 'spartakistlik' dediği, düpedüz bolşeviklik, koca 'Rusya'yı çökerten belâ! Abdi Bey, çatalı başağı atıp, açtı ağzını yumdu gözünü. 'Biçâre' Neveser, kocasıyla kardeşi arasında kalmış, etraftaki yabancılara mahcup mahcup gülümsüyordu: iki yanağında, iki sevimli gamzesiyle!

Madam Mizrahi, Miralay Morley'in armağan ettiği İngiliz cigaralarından, birini yakmaya davranmıştı; Abdi Bey, '**mondain**' bir telâşla, ateş yetiştirdi. Bir cigaraya da, o yaktı.

– 'Efendi hazretleri', nihayet teşrif edebilmişler demek?

Bunu, gözlerini kısıp, uzun parmaklarıyla dumanları edalı

edalı dağıtan Rosa Mizrahi söylüyor: Abdi Bey'i, kayınbiraderiyle 'şehzade' diyerek alay ettiğini bilecek kadar, eski tanır. Arkasından, yarı şaka yarı sitem, ilave ediyor:

– ...ikametinizin uzamasından hâlâ şekvâcı mısınız **mon bey**? Ablayla biraderin hasret gidermeleri, tahmin ederim ki bitmek bilmez! Bu müddet zarfında, 'efendi hazretleri'yle burun buruna olmaktansa, bizim buradaki rahatsızlığa katlanmak evlâdır!

– Teessüf ederim, Madam! Nezdinizde kalmayı, her hâlde tercih ederim; bunu tekrara hâcet mi var? Endişem, misafirperliğinizi suiistimal endişesi oluyor, bâhusus taşıdığım 'ittihatçı' şâibesiyle...

Mizrahilerin yalısında akşam çayı müzikle biterdi. Gün batımı, Boğaz'ın karşı yakasına haşhaş pembesi kuşlar uçurup, bilinmez hangi öfkeyle akan suları eflâtuna döndürdü mü; saplı gözlüğünü 'ahkâmla' gözlerine götüren annesi, Raşel'i o an görüyor-muşçasına tepeden tırnağa şöyle bir süzer, piyanoya geçmesini isterdi. Artık ya Chopin'den, ya Fauré'den, ya Debussy'den 'bir şeyler' çalınacaktır: belki insanın yüreğini, yumuşak tüylü parmaklarıyla varla yok arası elleyen bir '**berceuse**', belki ilk gençlik yıllarında kalmış sevdaları, 'tedavisi gayr-ı kaabil' derin gönül yaralarını tedâi ettiren bir '**nocturne**', mutlaka duygusal, Madam Mizrahi'nin iri kemikli, köşeli ve katı kişiliğine ters düşen, 'mûnis', 'göğüs geçirmeleri intâc edebilecek', dokunaklı bir parça!

'Mucib-i merak olan husus', Raşel'in üst üste kaç akşamdır, göstermekte direndiği acayip 'istiğna'; sanki 'valdesinin bir işaretiyle derakap salondaki kuyruklu piyanoya şıtab eden' kız çocuğu, başkasıdır. Sol kaşını hafifçe yukarı kaldırıyor, kalınca, 'âdeta fistolu' dudaklarını büzerek, bin türlü bahane buluyor: yorgun imiş, Beyoğlu gezmesinde 'paket taşımaktan' dermanı kalmamış, hiç keyfi yok imiş, daha neler neler. Matmazel Hortense'in ölü balık gözlerini iri iri açması, Madam Rosa'nın üstü örtülü öfkesi 'kâr etmiyor'. Abdi Bey, müdahale etmedikçe, Raşel piyanonun başına gitmeyecek. "Filhakika, beklediği onun ricasıdır", önceki gün, dün böyle olmuştu; bu akşam da böyle oldu. Abdi Bey, tek-gözlüğünü eline alıp, 'en müşfik sesiyle', çaldığı parçaların 'mus-

tarip ruhuna teselli verdiğini' söyler söylemez, Raşel'in suratında 'vahşi bir şetâret' belirdi:

– Siz, deyip kalktı, arzu ediyorsanız, o zaman başka!

Madam Mizrahi'yle Abdi Bey, ilkin birbirlerine, sonra salonun loşluğuna uzaklaşan Raşel'in 'mevzûn endâmına' bakıyorlar. Son aylarda ne kadar boy attı, 'hâl-ü-etvârı valdesini andırmakla beraber', boşluğu kaplayış biçiminde mi, hareketlerindeki kıskırtıcı esneklik ve yumuşaklıkta mı, neredeyse, 'dikkati derhal celbeden, cinsî bir câzibe' gizli: anne ve kız, aynı kemikli yapıda, fakat Rosa Mizrahi'deki katılık ve köşelilik, Raşel'de 'elâstikiyet ve seyyaliyete' dönüşmüş; denilebilir ki, annesi 'âdeta hendesî bir mevcudiyet', kızıysa 'şehvetle terâvetin karışarak cismanileştiği beşerî bir muhasala!'

Abdi Bey, Mizrahilere eski ziyaretlerinde (Selânik yılları, 'Hürriyet ilân edilmiş', şehir yere göğe sığamıyor, yürekleri umutla dolu) fişek hâlinde paketlenmiş, metelik metelik Nestlé çikolata taşı getirdiği 'gök gözlü Raşel'i, böyle 'nevamâ kadın' görünce yadırgıyor. Kaç yaşına bastı bu kız, pek pek onbeşine, 'lâkin göğüsleri kâmilten teşekkül etmiş olup, kalçaları fevkalâde rabitalıdır, simâsında muhtemelen pederinden müdevver esrarengiz bir mana mevcut –ki valdesinde asla olmamıştır– herhangi bir erkeği miknatis gibi taht-ı tesirine alıyor.'

Abdi Bey, bıçak sırtı dudakları arasından, cıgarasının dumanını ince ince kıyarak salıverdi. Anlamalı anlamalı Rosa Mizrahi'ye baktı, Matmazel Hortense'a işittirmeden:

– **Ma foi**, dedi, kerimeniz valdesini asla inkâr etmeyecek **ma chère**.

Madam Mizrahi ciddileşiyor:

– Sizi evvelce de ikaz etmiştim, lütfen ondan uzak durunuz **mon bey**! Yegâne emelim, kızımın bir hanımefendi olarak yetişmesidir.

– Ona ne şüphe madam, ona ne şüphe!

Birden piyano. Yalının, misafir olmayınca biraz loş, epeyce hantal 'kabul salonu', cam ipliğinden örülmüş, 'revnaklı' salkımlarla donatılıyor. 'Tumturaklı' mobilyalarına, her tınlamayı emmeye ha-

zır Şiraz ve Buhara halılarına rağmen, boşluğu sırt üşüten salon, gözlerin seçemediği 'fevkal'beşer' bir hareketle kıpır kıpırdı da, sanki müziğin büyüğü 'sırrını ayân eyledi', akşam aydınlığının, büyük pencerelerden iç duvarlara çarpan kızıl dikdörtgenlerine kim dalsa, belleğindeki imge birikiminden şaşırtıcı özetler görüyor.

En çok da, Abdi Bey. Son yılları öyle bitirici bir çarpıntıyla yaşayıp, öyle yıldırıcı bir hızla öğütmüş ki; 'bir raddesinin üzerinde dahi, layıkıyla durup', düşünememiş; 'hareket ve ef'alini' aklın terazisiyle tartamamış! Mizrahilerin yalısında saklanmaya başlıyalı, ağır ağır, yoğun bir bataklığa gömülürcesine içine gömüldüğü sürekli durgunluk, onu acele yaşanmış yıllarını gözden geçirmeye zorluyor. "Haddizatında maziyle iştigal, abesle iştigale müsaavidir, tefekkürün kanatları istikbale açık bulunmalı", ama, ya köprüler 'kâmilin' atılmış bir 'uzlet köşesinde' kısıvrak sıkıştırılmış isen ne halt edeceksin?..

O zaman, piyano sesiyle canlanan eski resimler:

On, on bir yaşlarında mı? Paydos çalmış, Alliance Israélite okulundan dağılmışlar. Selânik'e çamurlu bir kar yağıyor. Yalılar'a çıkan yol, vıcık vıcık. Yaşça akranı, boyca uzun, üç beş çocuk, çantasını elinden kapmış; birbirlerine atarak, onu deli ediyorlar. Abdi, hepsinden kısa olmanın utancı ve öfkesiyle, ondan ona koşuyor, çantasını kurtarmaya çabalıyor ama, 'ne mümkün?', boyu yetişmiyor ki! Çocuklar, her atılımını boşa çıkarıyor, bağıra çağıra onunla alay ediyorlar:

**"Bacaksız Abdi,
dolmayı kaptı,
dolma sıcaktı,
ağzını yaktı."**

Yoo, hayır, çocukluğunun Selânik'inde değil, delikanlılığının Paris'indedir. 'Netâmeli' bir sis, bulvarları 'kâbus gibi' sarmış. Akşamın dumanlı 'melâli' içinde havagazı lâmbaları, 'efsunkâr' mavi çiçekler. Abdi hanidir, 'kur yaptığı' Armande'ı öpecek. Armande güçlü kuvvetli kız, boyca ondan en az iki karış yüksek, kızı öyle büyük bir şiddet ve hızla kendisine doğru çekmiş ki, aralarında

'âdeta bir müsâdeme' oluyor, Armande onu acıyla iterek "Boyunuzun kısalığını," diyor, "böyle 'şedit' davranmakla mı örtbas etmeye çabalıyorsunuz?."

Yoo hayır, 'hürriyetin ilânını müteakip' Selânik'te 'Cemiyet'e kabulü yapılıyor. 1323 mü? Yüzbaşı Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey'le, Olimpos Birahanesinde buluşmuşlar; aylardan Eylül. İkindiden beri sinsi sinsi hazırlanan yağmur, onlar Tramvay Caddesine çıkar çıkmaz indiriyor. Saçak altlarına, kapı kemerlerine koşuşan, akşam kalabalığı. Tramvayların camları, şimşek yalazıyla, bir zümrüt yeşiline çalıyor, bir kükürtlü eflâtuna. Abdi Bey'in yüreği sıkışık, soluğunda daralma: geçen sene, mason locasına kaydolurken, benzer bir heyecan geçirmedi mi?

Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey -Allah rahmet eylesin- üstlerine başlarına mercimek tanesi gibi avuç avuç serpilen yağmura aldırış etmeksizin, ara sokaklarda onu epeyce dolaştırıp, Kapalıçarşı'ya yakın 'muhkem' bir binanın kapısına getirmişti. Tokmağı vurup, önce "Mûin!", arkasından üç kere "Hilâl!" diye sesleniyor. Parola bu. Kapıyı açıyorlar. Eşikte, 'Delil'in 'mukadder' sorusu: "İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmekte mussır mısınız?" 'Namzed'in, daha az 'mukadder' olmayan cevabı: "Mussırım!" Bunun üzerine, içeriye giriliyor. Işığı az, 'rutubetli' bir odada, Abdi Bey'in gözlerini bağlayıp, elinden tutarak başka, galiba daha geniş bir odaya geçiriyor, bir iskemleye oturtuyorlar. Ne bir ses, ne bir nefes, pencerenin pancurlarında yağmurun 'muttarit' darbele-ri.

Birden, kimden çıktığını yıllar boyunca merak edeceği 'davudî' bir ses yükseldi, dedi ki: "Kardeş, Cemiyetimize dahil olmak arzusunu izhar etmişsin, bir arkadaşımız seni tezkiye etmiştir, biz de kabul eyledik, lâkin uşuldendir, bir kere daha soracağız: ısrarınız bâki midir?" 'Namzed'in onayından sonra aynı 'davudî' ses daha da 'mehâbet' kazanarak devam ediyor: "...kardeş, sağında Kur'an-ı azim-üş-şân, solunda bir rovelver durmaktadır, ayağa kalkarak sağ elini Kitabullah, sol elini rovelver üzerine koy, dühul yeminini bizimle birlikte tekrarla!"

Yemin sona erince, 'Delil' Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey, göz-

lerindeki bağı çözmüştü. Abdi Bey, alacakaranlıkta hiçbir şey se-
çemedi. Yavaş yavaş uzun bir masa belirdi; ardında, kırmızı cüb-
beler giymiş, suratları siyah maskeli, 'heyûlâ gibi üç şahıs'... Du-
vardaki Cemiyet armasının önünde durmuşlardı. 'Davudî' seslisi
ortadakiymiş (ama kim?), son olarak, Abdi Bey'in 'ömrübillâh'
unutamayacağı o dehşet verici cümleyi söylemişti: "Cemiyet, iha-
nâti asla affetmez! Böyle bir keyfiyet vukuunda, akibetiniz mutla-
ka ölüm olacaktır." Böylece, daha Paris'teyken hizmetine gönüllü
koştığı Cemiyet'in 'aza-yı aslisi meyânına' girmişti. Sessizce çık-
tılar ki, yağmur dinmiş.

Teşkilât-ı Mahsusa'nın 'Kısm-ı Harici'sine ayrılınca, Halil Pa-
şa'nın 'maiyetinde' Sunusi'lerle çalışırken, daha sonra Trablus-
garp'ta şehit düşen, Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey, Olimpos Biraha-
nesine dönüp olayı kutladıkları sırada demişti ki:

- Bre Abdi Bey, dinin aşkına bu yemini ciddiye al, komitacı-
lık başka şeye benzemez, şakaya tahammülü yoktur, bilesin!

Giderek soğuk bir su serpintisine yozlaşan yağmur, ortalığa
garip bir kış serinliği getirmişti. 'Âdeta' ürperdiler.

Fakat, hayır: Dersaadet'in bütün minarelerinde 'Salât-üs-
selâm', Devlet-i Aliyye, Enver'in akıllara durgunluk veren 'emriva-
'ki'siyle, Almanların safında harbe katılmış; Abdi Bey 'vaziyeti
bertafsil tahkik maksadıyla' Maliye Nezaret'i'ne, Selânik'ten
'refik-i azizi' Cavit Bey'in yanına gidiyor: İngiltere Temsilcisi Sir
Adam Block, Osmanlı topraklarını terk etmek zorunda bırakıl-
mış, Cavit'le 'istifsarda bulunmuşlar', 'herif' içtenlikle demiş ki:

- ...bu harbi Merkez İttifakı kazanırsa, Osmanlı mülkü Al-
manların müstemlekesi olacaktır; yok İtilâf devletleri kazanırsa,
parçalanacaktır!

Açıklanması zor bir 'kehanet' mi, yoksa geçen yıl bolşevikle-
rin 'ifşa ettikleri' Sykes-Picot anlaşmalarına, daha o tarihte 'vâkıf'
olmanın sağladığı, bir kurnazlık mı? Bilindiği üzere, bu anlaşma-
lar, Osmanlı Devleti'nin 'taksimini' öngörüyordu.

Acaba müzik sürse, Abdi Bey'in 'tahayyülâtı' uzar mıydı? BÜ-
yük bir olasılıkla, evet! Fakat, sürmedi. Riri, kırıla döküle, komşu
yalıdaki 'hanumların' Madam Mizrahi'yi ziyarete geldiklerini ha-

ber veriyor. Abdülhamid 'vüzerasından' Allahlık bir paşanın (Preşovalı Besim Paşa mı?) tombul 'refikasıyla', Soeur'lerde okumuş, 'alafranga' küçük 'kerimesi'! Anne 'zevahirî kurtarsın' diye geliyor, gerçek ziyaretçi kocasını ilk Çanakkale savaşlarında kaybetmiş olan Şehbâl hanım: aile çevreleri gittikçe daraldığından umudunu kesmiş, Mizrahilerin aracılığıyla 'muhit edinmeye' çalışmakta, besbelli yeni 'izdivaç' olanaklarının ardında koşmaktadır. Gönlü şen, fıkırdak bir tâze, Madam Mizrahi'yle sürekli Fransızca konuşur, 'nâmahrem'den kaçmaz, arasına cigara bile tüttürüyor. Allah da biliyor ki Abdi Bey, başka zaman olsa, 'maalmemnuniye' yanlarında kalır, Şehbâl Hanım'la 'muhabbeti takviye ederdi', 'Hasba, ağleb-i ihtimal, izdivaca müncer olmayacak bir rabıtayı da tecviz etmektedir', ne var ki gazetelerini odasında bırakmıştı, bir an önce salondan kurtulmak, onların başına dönmek istiyordu. Misafirlerin gelişini 'vesile ittihaz etti.'

Gazetelerde onu bu kadar ilgilendiren nedir? Dersaadet'in düşman çizmesi altında, nasıl ezildiği mi? Yoksa Sultan Vahdetin'in Meclis-i Meb'usan yerine geçirmeye çalıştığı, Saltanat Şûrası'nda nelerin konuşulacağı mı? Ne münasebet! Abdi Bey, son birkaç gün 'zarfında' ittihatçı 'tevkifatı' olup olmadığını merak ediyor. Onun için bu, 'bir hayat memmat meselesidir.

'Damat' Ferid Paşa'nın nihayet Sadrazam olduğu günlerdi. Martin başları, 'Payitaht' büyük bir tutuklama dalgasıyla çalkalanıyor. Birlik 'başmuharriri' Hüsnü Faik Bey'le, durumun ne yönde gelişebileceğini, Novotni'de konuştular. Hüsnü Faik*, genç ama 'matbuatın güzide şahsiyetlerindendir'; gözaltına alınıp Bekirağa Bölüğünde bir hafta kadar alıkoymuşlar, 'kefalete rapten tahliye edilmiş'. Birasının köpüklerini 'fütursuzca' üfleyerek, diyor ki:

– ...bu defa yakayı sıyırmaya muvaffak olduk, bir dahaki sefere affetmezler; Celâl Nuri'yi, Ahmet Emin'i nasıl sürdülerse, öyle süreceklerdir. Vaziyet gün geçtikçe ciddileşiyor. Dersaadet Divan-ı Harb-ı Örfî'si hakkında çıkarılan kararnameye bir atf-ı nazar edebildiniz mi? Felâket! Saray'a merbut birkaç paşa, bir

* Bkz.: 'Kurtlar Sofrası', 'Yaraya Tuz Basmak'.

sürü Ermeni, Rum vazifelendirilmiş! Alemdar'ın neşriyatını da göz önünde tutarsak, akıbetin ne kadar karanlık olduğu, zannımca tavazzuh eder. Esasen Refii Cevat...

Refii Cevat, 'kin ve gayz kusan' yazılar yazıyordu: "...seh-palar bu adamlara lâıyk değildir. Koparılması iktiza eden başları kütükler üzerinde kesilip, günlerce senk-i ibrette kalmalı." Bu sözler Abdi Bey'in rüyalarına giriyor, uykularını kaçırıyor. Üstüste üç gece, aynı kâbusla uyandı: ağzı kanlı bir baltadan yansıyan güneş, gövdesinden ayrılmış 'biçare' başı üzerinde oynamaktadır. Ağzının iki ucu aşağıya çekilmiş, sol kıyısından çenesine uzayan kahverengi bir kan şeridi.

Dahiliye Nazırı Cemil Bey'in, Fransızca Le Moniteur Oriental gazetesine demecine ne demeli? 'İttihat Terakki sekiz yüz bin Ermeniye öldürmüş, yüz bin Rumu yerinden yurdundan etmiş, dört milyon Türkünse ölümüne neden olmuş, bu ağır sorumluluğun hesabı mutlaka sorulacak, ağır yürüyen mahkemeler hızlandırılacakmış.'

Hüsnü Faik, 'gümrah kaşlarını' alnına kaldırarak, alçak sesle konuşuyordu; fakat gözleri ateş saçıyor, hareketleri azimli:

– ...'harb mücrimi' ithamıyla rastgele 'ittihatçı' derdest edecekler. Cemiyet'le, Fırka'yla alâkası olan herkes tehdit altındadır: ama uzak, ama yakın! Ermeni meselesi, başımıza büyük gaile açabilir: İngiliz Kumandanlığı'nda, bir Ermeni/Rum Masası ihdas edilmiş, şikâyet toplanıyor. İşgal makamları, Babiâli'ye müracaat ederek, Ermeni Tehciri mes'ullerinin –tecziye edilmek üzere– taraflarına tevdiini talep etmişler. Bir kere bu yola girilirse, hâlimiz duman: iki paralık bir Ermeni'nin şahitliğiyle hadi tantuna...

Novotni'nin تنها bir saati. Dipte bir masada, birkaç İngiliz bahriyelisi, taze bağdemler gibi ağarıyor: özenli giyinmişler, tüy-süz yanakları kız pembesi! Abdi Bey, içlerinden birisine takıldı: 'burnunun ucu lâtif bir şekilde havaya kalkık, çenesi zarif bir nev-civan', Hüsnü Faik bu derece önemli şeylerden söz etmeseydi, acaba bir kolpasını bulup...

– ...Dahiliye Nezareti feci tazyik ediliyor. Cavit Bey, Yunus Nadi, mutlaka yakalanmalıymış! Daha fenası, 'tevkifini zaruri ad-

dettikleri altmış kişinin listesini' Babîâlî'ye vermişler, bu demektir ki önümüzdeki günler zarfında...

"Altmış kişilik bir liste ha!" Saklanmaya karar vermesinde, duydukları ne kadar etkili olmuştur, Abdi Bey kestiremiyor. Olmuştur elbet, Hüsnü Faik'in 'istihbaratı' yabana atılmaz, 'Emniyet-i Umumiye'de, nezaretlerin hemen kâffesinde, mutemet adamları vardır', dediklerine kulak kabartacaksın!.. "Altmış kişiyse yandık, bunca gammaz arasından, Halıcızade 'Bacaksız' Abdi Bey'i gammazlayan biri de çıkmıştır şüphesiz!" Gerçi Fırka'nın önde gelen 'şahsiyetlerinden' asla sayılmadı (buna içerlerdi biraz), Ermeni sorununa gelince, uzunca bir süre 'malûmatı olmamıştı', yalnız savaş ortasında bir gece, 'Mekteb-i Mülkiye müderrislerinden Yetvart Hagopyan için', Karasu'yla gidip Cavit 'nezdinde, tavassutta bulunmuşlardı': Beyrut'a mı nereye gönderiliyormuş, 'tehir edilemez mi' diye. Bu davranışı, olsa olsa, 'lehine' yorumlanmak gerekir ama, Karasu'nun tutuklandığı, Cavit'in arandığı aklına gelince, içine bir kurttur düşüyordu. Düşünmüş taşınmış, Mizrahilerin yalısına sığınmaya karar vermişti: neredeyse iki ay oluyor.

Yeniköy'deki bu 'mükellef' yalı, Nevşehirli 'Damat' İbrahim Paşa döneminde yaptırılmış, 'ehl-i keyif' bir Reis-ül-küttap tarafından. Lâle Devri beğenisinden belirgin izler taşıyor: iki kat, iki kanat, tavanları minyatür işlemeli; içi dışı lâle motifleriyle 'müzeyyen'; 'müteallim bir kadın tavrıyla Boğaziçi'nin mavi hülyasına dalmış', 'fevkalâde zarif ve kullanışlı' bir yapı; hele 'yol-güzergâhındaki bahçesi, âdeta cennet'.

Madam Mizrahi, Abdi Bey'e 'denize nâzır' misafir yatak odasını, olmazsa 'Mavi Oda'yı önermişti; o, yanaşmadı, bahçe üzerindeki 'mütevazı' odalardan birisini yeğliyor; nihayet, 'musiki icrası veya tefekkür için' ayrılmış, o kadar da kullanılmayan bir odada karar kılıyorlar. Böylelikle Abdi Bey, 'mütecessis nazarlardan' uzak olacağına emindir, iki geniş penreceden yalının yol üzerindeki 'cümle kapısını' kollayabildiğinden, herhangi bir baskın olasılığına karşı, burasını daha güvenli buluyor. 'Hin-i hâcet'te, tez davranıp savuşabilir de...

Odasına girdiği an, prizma renkleri yansıtan, yoğunluğu yüksek bir sıvıya batmış oluyor, içerdeki aydınlık, bahçedeki servilerin nefti, çınarların tozlu yeşil yapraklarından süzüldüğü için, sanki somutlaşmakta, hele akşamüstleri, saydam ve kıvamlı bir tortu hâlinde tabana çökmektedir. O zaman, 'Paris menfasında' sık sık hışmına uğradığı, yurtsamayı andırır, buruk bir içlenme gönlünü kaplıyor; bu duvarları silme kitap, 'nisbeten' eprimiş mobilyaları Ceneviz kadifesi kaplı; 'düz' piyanosu, 'salıncaklı' koltuğu, yüksek pirinç karyolasıyla hayli 'frenk' odaya, yabancılaşıyordu. İyisi mi, Matmazel Hortense'in getirdiği gazetelere sarılır, Patrikhane Vekili Dorotheos Efendi'nin Le Temps gazetesine 'beyanatını', İleri'deki Saltanat Şûrası dedikodularını okuyarak, avunur. Değil mi ki bugün 'tevkifata müteallik' bir habere rastlanmıyor.

Böyle odasına çekildiği akşamlar, 'Kabul Salonundaki' saat 'alafranga' yediyi çaldı mı, Riri, gümüş bir tepsiye içkisini hazırlayıp, kırıla döküle getirirdi: kristal sürahide su, karafakide Umurca rakısı, biraz fıstık, bir avuç tuzlu leblebi. Okumaya iyice dalmıştı ki, kapı. "Vakt-i kerahet geldi mi? Hayret." Tepsi ve üzerindeki-ler aynı ama, bu akşam getiren farklı: Riri'nin yerine, kapıdan 'o garip seyyaliyeti, sinsi cinsî câzibesıyla' Raşel giriyor. Giriyor mu, odadaki akşam aydınlığının yoğun sıvısına, değişik, eflâtuna çalar mavi, daha kıvamlı bir sıvı gibi katılıyor mu, belirsiz. "Vakıa, telkin eylediği seyyaliyet intıbaı o derece kuvvetlidir ki, tepsinin taşınmayıp, kesif bir mayi kitlesi üzerinde yüzdüğü zehabını uyandırmaktadır." Böyle bir şey nerede görülmüş?

Kısa boyluların çoğu yüksek sesle konuşurlar. Abdi Bey de 'hayranlıkla müterâfık hayretini' bağıra çağıra açıklıyor:

– Vay efendim, vay! Matmazel artık büyümüş, Matmazel Abdi Bey 'amcasına' hizmet ediyor, şükranımızı acaba nasıl ifade etsek?

Tümsek elmacık kemiklerinin ardına sinmiş havagazı mavisi bir çift göz, kalın bir kirpik kalabalığının arasından, zehirli 'şuallar' yayıyordu. Sol kaşı alnında yükselmiş, 'esrarengiz bir istifham' çizmişti. Abdi Bey'i aşmış boyuyla, Raşel, bir kız çocuğun-

dan çok, 'körpecik' bir kadını andırıyor. Besbelli bu yüzden, 'seneler senesi, pederâne bir şefkatle öptüğü, kayısı teravetindeki bu teni' öperken, Abdi Bey'in içi fena halde karıştı: karanlık ininde cinselliğin yılanı usul usul kımıldıyor. "Parmak uçlarında, luzûcî bir mayiın teması." Fakat o ne, ne yapıyor bu kız? 'Cinnet mi getirmiş?'

Bu arada Raşel büyük gardrobun, yeşil göl dibi aydınlığı dağıtan 'endam aynasına' akmıştı, 'mağrur ve muzaffer, mevzun genç kız hayalini' seyrediyor. Seyretmekle kalsa iyi: önce kollarını göğsü üzerinde çaprazlayıp, sonra uzun, annesininkilerinden farksız kemikli elleriyle, omuzlarından kollarına, kollarından beline, belinden kalçalarına, her yanını 'âdeta' okşuyor. Aynanın büyümlü yeşil aydınlığı içinden, zehirli mavi bakarak, diyor ki:

– Lütfen söyler misiniz, hangimiz daha güzeliz: ben mi, yoksa Matmazel Satvet mi?

Cevabını, dudağını bükerek, kendisi verdi:

– ...ihtimal onu beğenirsiniz, içtiğiniz su ayrı gitmediğine göre!

Abdi Bey rakısından ilk yudumunu almış, cigara yakmaya davranmıştı. Sönmüş kibrit elinde, öylece kaldı. Raşel, erken gelişmiş kadınlığıyla, Gülistan Satvet'le arasındaki 'rabıtay' nasıl da sezmişti? Buna şaşıyor, hele yaptığı 'mukayesede' kendisini Gülistan'ın karşısına koymas, şaşkınlığını artırıyordu. Tekgözlüğünü gözüne yerleştirip, ona 'erkekçe' baktı. Gözlerinin içi kalaylanmış, bakışları şiddetli bir parıltı kazanmıştı.

– ...sendeki cinsî cazibe, dedi, Gülistan'da ne gezer!

İçisıra bir kaygı serpiliyordu: " ...bu afacan kız Rosa'yla 'ülfe-timizi' de hissetmiş olabilir mi? Maazallah, felâket olurdu! Hakikatte, annesine çekmiş, Rosa'yla aşnaşıneye başladığımızda, kaç yaşındaydı ki, olsun olsun da onyedi olsun!"

Belleğinde, eski Selânik. Epeyce eski, zar zor seçiliyor: M. Garaud'un Kolejine yazılmış, öğrenciliği kötü, sınıfta yalnız, arkadaşları kibirli övünücülüğünden bezmişler, bazıları yalanlarını 'suratına çarpıyorlar', hele yapmadığı 'hovardalıklarıyla' tavra satmasını! Yok Rum kızıyla Floka'da buluşmuş da, alıp bir تنها

eve götürmüş! 'Bacaksız' Abdi kim, Floka'da Rum kızıyla buluşmak kim? Ağız birliğiyle 'sarakaya' alınıyor. Belki de, yaşça büyüğü Rosa'ya, bu yüzden 'dört elle' sarılmıştı, hiç olmazsa yalancı çıkmıyordu. Hoş, kimin kime sarıldığı pek belli değildi ya! "Rosa'nın, hayatımın sonraki safahatındaki marazî tesiri, gayr-ı kaabil-i inkâr bir keyfiyettir. Hassaten, aşk vâdisinde!"

- Raşel, odanın turuncu mor karışımı bir ışımaya dönüşen, kıvamlı aydınlığını dalgalandırarak, yanına gelmişti. Bir gözünü hınzırca kırıp, parmaklarının arasından cıgarasını aldı. 'Edalı edalı' ağzına götürüyor. Sol kaşı yine havada, dudakları 'âdeta fistolu'. Kelimeleri, dumanlarla birlikte salıvererek, diyor ki:

- Zannımca beni çocuk telâkki etmektesiniz, ne hatâ!

'Misafir' bulunduğu evde, daha ciddi bir tavır takınması gerektiğine hükmeden Abdi Bey, kaşlarını çattı; cıgarasını 'istirdat edip', vakûr bir sesle cevap verdi:

- Filhakika çocuksun, Doğan'la aranızda beş sene var, o **journal** tutmakta, pul biriktirmektedir; senin, faraza kıraatla meşgul olman iktiza eder; bak, elinin altında fevkalâde zengin bir kütüphane, ailenin lütfu sayesinde, üç dört lisanda okuyabiliyorsun, istifade etsene! Faraza piyanoda terakki et, Matmazel Hortense çok müstait bir talebe olduğunu bana defaetle tekrarladı.

Raşel söylediklerine kulak verdi mi? Şüpheli. Daha çok raf-lardaki kitapları gözden geçiriyordu, o susar susmaz bir tanesini çekti, kapağını ışığa tutup Abdi Bey'e gösterdi, alaylı alaylı:

- Esasen, dedi, bu fikrin mucidi Madam Violette, beni âdeta Mozart'la mukayese ediyor. Matmazel Hortense, onun yalancısı. Siz de ondan farksız konuştunuz. Tahammülfersa bir kadın, işi gücü nasihat! Aşk nedir bilmiyor, yemin ederim. **C'est une vieille fille aigrie, elle a gardé sa virginité, j'en suis sûre.*** Okumak, bahs-ı diğer, kitaplarla oyalanıyorum, bilhassa şu eser **passionnant...****

Sözlerini, Abdi Bey'in onda ilk defa fark ettiği, iri, elma diş-

* "...kız kurusunun teki, eminim ki, hâlâ bâkiredir."

** "...elden bırakılmıyor..."

DERSAADET'TE TEVKİFAT DEVAM EDİYOR

Ermenilere zulmetmek iddiasıyla derdest edilenler meyanında, sabık mebuslar, gazeteciler, bir de müderris bulunmaktadır.

Dersaadet (Hususi)

"İttihatçı" ithamı veya harb esnasında Ermenilere zulüm ettikleri iddiasıyla, eşhas-ı muhtelifenin tevkifine dün de devam edilmiştir.

Askerî Hapishaneye sevkolunanlar arasında sabık Sinop Meb'usu İsmail Hakkı, sabık Tokat Meb'usu Esad Paşa, tüccardan Macid, Mehmed Karakaş, Şamlı Mehmet ve Terzi Zeki de bulunmaktadır.

Darülfünun hocalarından Köprülüzade Mehmet Fuat ile eski Antalya Valisi Sabur Sabi de yakalanarak, hapsedilmişlerdi. Şeytan gazetesi tahrir müdürü Avni Bey de tevkif olunmuştur.

Diğer taraftan, Ermenilere zulüm iddiasıyla tevkif edilmiş eşhasın vaziyetini tetkik etmek üzere, Van Vilayeti sabık Adliye Müfettişi Karabet Aycıyan'ın Müstantikliğe tayin edildiği istihbar edilmiştir. Bu meyanda, Divan-ı Harb-ı Örfi'de, Trabzon Vilayetinde Ermeni ve Rumlara zulmettikleri iddiasıyla, haklarında dava ikame edilmiş olan, sabık Trabzon Valisi Cemal Azmi (firarda) ve İttihat ve Terakki Trabzon Mes'ulü Nail Bey'in muhakemesinde, Müddei-umumi Feridun Bey iddianamesini okumuş, mezkûr eşhas için idam talebinde bulunmuştur.

Prens Dmitri Bragin'in, Beyoğlu'nu dehşete salan Bugatti otomobili olmasa, Gülistan Satvet,* Abdi Bey'e vermiş olduğu sözü tutabilir miydi, doğrusu kestirilemez.

Akşama doğru, Petrograd Pastahanesi'nde buluştular, hani Tepebaşı'ndaki! Madam Sinos'un 'davetine' gidilecek, günlerdir dedikodusu sürüyor: Muzenidis'in sıska, dişleriyle avurtlarını kemiren, 'asabî' karısı, Diamandi'ye yeni 'tuvalet' diktirmiş; Mavros-lar, şampanya 'faslını' üstlenmişler; Yorgopulos'un, 'İtilâf Yüksek Komiserleri'nin teşrifini' sağlamakla görevlendirildiği duyuruldu. "Yunanlıların, İzmir'e çıkışları tes'id olunacak, burası âşikâr!"

Gerçekten, Madam Sinos'un 'daveti' rastgele bir akşam toplantısına hiç benzemiyordu. Daha kapıdan, Rum havaları çalan çalgıcıların gevrek nağmeleri. Beyoğlu yapılarının 'müzmin' küf kokusunu bastıran, İngiliz ve Fransız tütününü, ağır 'esans' kokusu. Billür kanatlarını çırparak uçuşan kadın kahkahaları. Salon başka bir âlem, Bohemya kristali görkemli avizelerle şakır şakır aydınlatılmış, köşede 'İngiliz usulü' soğuk büfe, ortalıkta tepsi tepsi içki gezdiren 'prostelâli' hizmetçi kızlar. Her şey 'tereddüde mahal vermeyecek' bir açıklıkla gösteriyor ki, Madam Sinos, seçkin konuklarıyla, İzmir ve yöresinin Yunanistan'a katılışını kutlamaktadır. "Tevekkeli, bunlar Etniki Eterya'yla münasebettardır denmiyor!"

Gülistan Satvet, girer girmez, onu 'zannedebileceğinden ziyade rahatsız eden bir sahneye' tanık oldu: Kirye Mavros, çevresindeki sevinçten sarhoş Rum kalabalığına, iyice seçemediği için uzak tuttuğu Patris gazetesinden, Manisa'nın işgalini okuyor:

- ..."Manisa Rum halkı, Cumartesi gününden itibaren, Yunan Kuvvetlerini beklemeye başlamışlardır: tepelere çıkmışlar, gözcüler yerleştirmişlerdi. Pazar sabahı sekizde, ilk Yunan Kuv-

* Bkz.: 'Sırtlan Payı'.

vetlerinin, Rum ekseriyeti bulunan civardaki Hamidiye köyünden çıkıverdikleri, görüldü. Manisa Rumları, başlarında Efes Metropolit, ellerinde Yunan bayrakları ve çiçeklerle, Yunan müfrezelerini karşıladılar. Türk Mutasarrıf, Türk halkını sükûnete davet eden bir beyanname dağıttırdığından, mukavemet olmadı, hiçbir hadise çıkmadı. Sabah saat on buçukta, Manisa tamamiyle Yunan Kuvvetlerinin eline geçmiş bulunuyordu..."

Yalnız Manisa mı, gazeteler, Selçuk ve Bayındır'ın da Yunanlıların eline geçtiğini bildiriyor. Aydın'ın eli kulağında. Fakat, Rumları bu derece 'meserrete gark eden şey', aynı zamanda, Dersaadet'i ayağa kaldıran mitinglerin, İtilâf makamlarınca yasaklanmış olması. Böylece, Anadolu içlerine kazasız belâsız ilerleyebileceklerini umuyorlar: Paris Konferansı nasıl İzmir'e çıkmalarına olanak sağladıysa, İstanbul'daki işgal makamları 'muhtemel' Türk tepkilerini öyle önlüyor.

Babasının mesleği 'icabı' Gülistan Satvet, 'iptidai dahil' bütün öğrenimini Paris'te yaptığından, Türklerin kendi kendilerini yönetebileceklerine inanmaz. Fikrince, güçlü devletlerin birisi -'tercihan, ikinci vatani addettiği' Fransa- işe el koymalı, Osmanlı Devleti'ni **mandat**'sı altına alarak, doğru dürüst yönetmelidir.

"Havsalanın almadığı, alamayacağı, meseleye Yunanlıların dahil edilmesi! İngiltere'nin, Fransa'nın suyu mu çıktı a canım? Yunanlılar da kim oluyormuş? Daha dün..."

Bu bakımdan, Beyoğlu Rumlarının, gözlerinin önünde 'cereyan eden' bu gösterisi, kanına dokunuyor. Çıkıp gitsinler mi acaba? Nasıl olur, Yüzbaşı Larivière'i bulup görüşeceğine dair Abdi Bey'e söz vermedi mi? Yüzbaşı Larivière'in* resim güzeli yüzü, bu akşam kederliydi biraz; köşeli erkekliği sanki rendelenmiş, yorgun gözkapakları sıralı sırasız kapanıyor. Belki bu yüzden sorduklarına yarım ağızla cevap verdi. Prens Bragin'in abartılmış iltifatlarını umursamadı. Çok da oturmada zaten, yarım saat sonra, çıktı gitti. Arkasından Madam Sinos, sürmeli gözlerini kırıştıra kırıştıra diyor ki:

* Bkz.: 'Sırtlan Payı'.

- **Pauvre** René, mecâli kalmamış, ayakta duramıyor. Adam, Bilezikli Kalyopi'ye sevdalanırsa, bu hale düşer. Nasıl, Kalyopi'nin adını işitmediniz mi, çok şaşıtm **ma chère**, namı dünyayı tutmuş bir fahişe, Despina'nın Aynalıçeşme'deki evinde...

Gülistan Satvet, Prens Bragin'in 'refakatinde' iken, gözü René'yi görmez, Beyoğlu'ndaki 'alüfte', 'Bilezikli Kalyopi'yi mi dert edecek? Gecenin tadını çıkarmaya bakıyor: boğum boğum duman, 'zıvanalı' Rus cigaralarını birbirine ekleyip, 'kırmızı biberli' inanılmaz vodkalar içerek! 'Bilezikli Kalyopi'ymiş, püf! Gülistan Satvet'te 'Fransız işvesi' var ki, bir erkeği elde etmeyi kafasına koydu mu, Hazret-i Allah önüne geçemez! Şimdilik, 'ahval-i şahsiyesini alâkadar eden bazı sebeplerden', Prens Bragin'e daha fazla önem veriyor, o kadar!

Prens Dmitri Aleksiyeviç Bragin ('nam-ı diğer' Prens Aleksis*), İstanbul'un gece yaşantısında bir çar, öyle saltanat sürüyor. Sözde gerçek bir 'barin'miş, Romanofların 'uzaktan' hısımlı, Miralay rütbesiyle bir kazak alayına komuta etmiş, Tanenberg'de 'Hindenburg'a karşı' vuruşmuş! Değişik bir adam, Rusya'da 'ihtilâl kopalı' şehrin çeşitli örneklerini görmeye alıştığı türden: boyundan ilikli, beli kuşaklı, cam yeşili mujik kaftanı, kalın mujik çizmeleriyle, olur olmaz yerde peydahlanır; gözlerinin dibinden başlayan ipek yumuşağı bir sakal, döşüne dümdüz boşalır; saçları aynı renkte, aynı yumuşaklıktadır: tarak tutmaz, gözlerine girer. Kafasını gözünü yararak da olsa, Fransızca ve Almanca konuşuyor: r'leri, narçiceği kırmızı dudaklarıyla, kütür kütür doğrayarak! Harcadığı para hesaba sığmaz; içki, kumar, sefahet, ne bulursa 'balıklama daldığını' söylüyorlar. İki büyük tutkusu: cins atlar ve otomobil: Rusya'da terk etmek zorunda kaldığı 'eşi bulunmaz' İngiliz atlarını anlatırken, nohut iriliğinde gözyaşı döküyor; getirebildiği iki üç 'safkan'a paha biçilememiş; onları, üzerine gözü gibi titrediği Bugatti arabasını, 'kızillara bırakmaya gönlü razı olmadığından, hususi gemi kiralayıp' beraberinde getirmiş! Emirberi,

* Bkz.: 'Sırtlan Payı'.

aşçısı, seyis ve uşaklarıyla 'cemm-i gafîr hâlinde' Sıvastopol'dan 'fırar etmişler'. Bir süredir Dersaadet'te kalıyor, 'muvakkaten'; gideceği yer aslında üç şehirden biri, belki üçü de: Paris, Nice, Cenevre! "Şu kahrolası harb patlamadan evvel, bu şehirlerde yaşamadı mı?"

'Gecenin bir vaktinde' Prens Bragin oyuna oturmak 'arzusu-nu izhar edince', Gülistan Satvet, 'tesadüfen aklına gelmiş gibi' yaptı:

– ...Mizrahilerin yalısına uzansak mı? Boğaziçi'nde bahar gecesi kimbilir ne güzeldir? Hem, aklımda yanlışı kalmadıysa, son defa Vefik Âli Bey altı yüz küsur liranızı almıştı, yanına bırakacak mısınız?

Prens, güm güm öten öksürüğüyle, ortalığı velveleye verecek:

– Asla! dedi. Prens Bragin, hiçbir şeyi, hiç kimsenin yanına bırakmaz!

Peki, Vefik Âli bey kim? Abdi Bey'in ta kendisi! 'Gizli' yaşamıyor mu, pek emin olmadıkları kimselere, 'süfera-yı kirâmdan, Vefik Âli Bey' diye tanıtıyorlar. Değil mi ama, su uyur, düşman uyumaz! Üstelik, 'komitacılık senelerinde', uzun süre bu adı taşımış. 'Tahsil münasebetiyle Paris'te bulunurken', Türkiye-Fransa arasında mekik dokuyup, Ahmet Rıza Grubuyla Selânik ve Manastır Gruplarının 'irtibatını' sağlıyordu. Abdülhamid'in hafiyeleri, 'Jöntürk makûlesi'nden, İttihatçı Vefik Âli'yle, Selânik eşrafından Halıcızadelerin 'mahdumu' Abdi Bey'in 'aynı şahıs' olduğunu bir türlü saptayamamıştı. Ne günlerdi onlar! "Gel de şu hâl-i perişanımıza bak! 'Damat' Ferid'in hafiyelerinden paçayı kurtarmak için, ihtiyârımızla kendimizi hapsettik."

Abdi Bey, Gülistan'ın sözüne güvenilemeyeceğine hükmetti ya, yemekten sonra, gazeteleriyle avunuyor. Madam Rosa Mizrahi, önünde **Passiance** kâğıtları, büyük oyun masasına tek başına oturmuş. Çocuklar yattılar, Matmazel Hortense odasına çekildi. Gerçi aylardan mayıs, üstelik epeyce ilerledi ama, akşamları yalı serince oluyor; sinsi bir nem, özellikle salonda, insanın çıplak tenine ıslak yarasa kanatları gibi dokunuyor. Çaresi, şömine-

yi yakmak! İri kütükler, ıslık ıslığa tutuştu. Yükselip alçalan alevler, ne kadar göz alıcı! Belli belirsiz, bir is kokusu mu?

Duvardaki 'tumturaklı' saat, arada, ağır gong titreşimleriyle herhangi bir saat başını, ya da buçuğu çalıyor; Abdi Bey, alkolün zihnine verdiği 'küşâyış'ten mi nedir, akşamdan beri 'hatmettiği' haberleri, 'daha rabitalı bir şekilde kıymetlendirmek imkânını' buluyordu. Nasılsa gözünden kaçmış, 'ehemmiyeti su götürmez' bir haberi keşfetmesin mi? 'Amerika Bahri Telsiz Tel'graf Matbuat İdaresi', dün, Dersaadet'teki gazete idarehanelerine 'Paris mah-reçli', şu telgrafı dağıtışımı: "...Genç Türkler, Amerikan **mandat**'sını istemişlerdir. Reis Wilson tarafından Senatoya bildirilen bu fikir ekseriyet üzerinde iyi intiba bırakmıştır. Fakat bu hususta henüz kat'i bir karar yoktur. Amerikalıların **mandat** meselesine taraftar oluşları, hiçbir menfaat takip etmeksizin, bir memleketin nasıl idare edileceğine ve halkının rüşdünü isbat ettiği anda onlara nasıl istiklal verileceğine bir nümune göstermek arzusunda ıleri gelmektedir." Telgrafın Genç Türkler dediği, Almanya'ya kaçan İttihatçılar mı? Olamaz! "Vakiâ Amerikan Devletleri İttihadı gibi hayırhâh ve sulhperver bir devletin **mandat**'sına girmek, şu anda, Devlet-i Aliyye'nin tamamiyetini muhafaza için zaruri addedilebilir, lâkin itirafa mecburuz ki..."

Tam bu sırada, dışardan bir otomobil motorunun 'nemrut uğultusunu' işittiler. Madam Mizrahi'nin yüzüne, iri, kalın, yassı ve beyaz dişlerini gösteren, anlamlı bir 'tebessüm' yayılıyor. Saplı gözlüğüne davranarak, Abdi Bey'e dedi ki:

– Prens cenapları teşrif ettiler, hareketli bir gece başlıyor **mon bey**, Gülistan da refakatindedir.

Bir elinde boynundan kavradığı vodka şişesi, öbüründe to-marla banknot, Prens Bragin o dakika kapıdan görünüyor. Sura-tında, gülünç bir şaka gibi duran ufacık burnu, mora yakın kırmızı. Gözlerindeki bütün kılcal damarların, kırmızı mürekkeple san-ki ince ince üzerinden geçilmiş. Her zamanki hırıltılı Fransızca-sıyla, r'leri takır tukur doğrayarak:

– ...Hey, diyor, yok mu beni yolacak bir kumarbaz? Adama-kıllı sarhoş ve zenginim: para saçıyorum, para!

Kalın mujik çizmeleriyle paldır küldür ilerleyip, Rosa Mizrahi'nin önünde durdu: topuklarını birbirine çarpıp, bir vuruşta ensesinden kesilmiş gibi, kafasını önüne sarkıttıverdi:

– Madam, dedi, Miralay Dmitri Bragin size hürmetlerini takdim etmekle mübahidir. Evet Madam, memleketini bolşevik haydutlarına kaptırmış, çarı kurşuna dizilmiş, sürgünde ve yüreği kayan bir Bragin!

Madam Rosa şuh şuh gülümsedi mi, öpmesi için adama sırf deri ve kemik, o bitmez tükenmez elini mi uzattı, Abdi Bey farkında olmadı pek, farkında olduğu ipek hışıltıları ve iç bayıltıcı Rêve d'Or kokusuyla, kapıdan Gülistan Satvet'in girişi: yüksek topuklarının üstünde, kaykıla kaykıla yürüyor, yürek biçimi boyanmış ağzı, kulak hizasında kesilmiş abanoz siyahı saçları, sarkaçlı pırlanta küpeleriyle bir içim su. Epeyce çakırkeyif, limonküfü gözleri içinden buğulanmış, konuşması peltekçe. O da, Fransızca olarak:

– **Bonsoir tout le monde**, diye bağılıyor. Size Prens'i getirdim.

Prens Bragin, Abdi Bey'in önüne eğilmişti. Sakalları, neredeyse ellerini süpürüyor. Sesine daha bir 'resmiyet' vererek:

– Ekselâns, dedi, böyle bir gecede asil bir erkek nelere ihtiyaç duyar, lütfedip söyler misiniz? Yok yok, müsaadenizle bendeniz arzedeyim: Kadın, içki ve para! İşte şâhane kadınlar! İşte tek yudumu bir katırı yerle bir edebilecek, hâlis Rus vodkası! İşte para!

Elindeki tomarı, masanın üzerine savuruyor: Osmanlı, İngiliz, Fransız banknotları, karmakarışık uçuşuyorlar. Paraları görünce, Rosa Mizrahi'nin göz diye kullandığı havagazı alevleri büyüdü. Bir eliyle etekliğini toparlayıp, kalktı. Prens Bragin, vodka şişesini ağzına dikmiş, ucunu narçiçeği dudaklarına dokundurmadan, boşaltıyor. Dış uçları iyice düşük gözlerinde, bir gölge: öfke mi, keder mi, umutsuzluk mu?

Gülistan Satvet, hafif tütün ve parfüm kokan parmak uçlarını, Abdi Bey'e öptürürken, Türkçe fısıldadı:

– Sizinle 'hususî' konuşmalıyız!

– Larivière'yi görmeye muvaffak oldunuz mu?

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://arantey.org>

– Evet! Şayan-ı hayret şeyler anlattı.

Madam Rosa Mizrahi, tepeden tırnağa 'kibar' ev sahibesi, 'necib misafirine, ikram yapmadan' durabilir mi? Havada salladığı saplı gözlüğünün camlarıyla, ışığı çil çil yansıtarak öneriyor:

– Oyundan evvel, Prens cenabları bir '**super**'ye ne buyururlar?

Prens Bragin, eline geçirdiği Le Temps gazetesindeki Rusya haberlerine dalmıştı, akli orada, Madam Mizrahi'yi boş boş süzüyor: Amiral Kolçak'a ne büyük ümid bağlamışlardı. Bir adama durup dururken 'Çarın Yüksek Naibi' unvanı verilir mi? Sibiryâ içlerinden, Tomsk'tan, taa Volga kıyılarına kadar başarıyla geldi de, orada kızılara yenildi. Şimdi ağır fakat sürekli çekiliyor. Birden, Madam Mizrahi'nin donmuş gülümsemesiyle, yüzüne baktığını fark etti, telâşla:

– Bir '**super**' mi, dedi, ne kadar düşüncelisiniz Madam! Çorba, biraz havyar, mortadela ve yumurta. Meğersâ ne kadar acıkmışım!

Riri, sesini duyar duymaz seğirtmişti. Dünyanın bahşişini alıyor, seğirtmesin mi? Madam Mizrahi, onu önüne kattı, içeriye **super**'yi hazırlamaya götürdü. Başında durup, 'nezaret edecek'. Gülistan Satvet, arkalarından yürüdü. Salonda ışık az, ocağın alevleri kıpkızıl duvarlara vuruyor. Abdi Bey'le Prens Bragin, başbaşa kaldılar. Duvardaki saat, tüyler ürperten gong titreşimleriyle çalıyor: sabahın ikisi! Abdi Bey, 'prenslik iddiasında bulunduğu'na göre, bu zata yoksa Altes mi demesi icabettiğini düşünüyordu: protokola düşkün olduğu, ona Ekselâns demesinden anlaşılmıyor mu? 'Sefir' diye tanıtılmıştı ya!..

Prens Bragin, gülümseyerek:

– ...**super**'den sonra sizinle kozumuzu paylaşacağız, dedi. Son defa beni mağlup etmiştiniz, bu gece acısını çıkaracağım. Asil bir **revanche** olacak, ancak bir Rus asilzadesinin başarabileceği bir **revanche**!

Tekrar gazeteye dalıyor:

– ...mağlubiyet, mağlubiyet! Kaderimiz bu mudur? Amiral Kolçak'ın ric'atı devam ediyormuş! Nereye kadar çekilecek? Kızıl-

ların işini Volga dirseğinde bitirmeliydi. Yapamadı. Halbuki bütün istikbalimizi onun muvaffakiyetine bağlamıştık.

Abdi Bey, 'nezaketen' ilgilendi:

– Hiç ümid kalmadı mı?

Prens soluyarak ayağa kalkıyor, epeyce sarhoş olmalı ki bas-bayağı sendeledi, düşmemek için masaya tutundu:

– ...ümid nedir Ekselans, dedi, kendimizi zorladığımız bir iyimserlik! Mühim olan hakikatı görebilmek! Kolçak'ın yapamadığını, belki Kırım'da General Denikin yapacaktır. Baksanıza, Wrangel de ona iltihak edecekmiş! İtilâf devletleri zaruri esliha ve mühimmatı temin ederlerse...

Sustu, iyice Abdi Bey'e sokuldu: boyu hayli uzun, yukardan aşağıya konuşuyor:

– ...eli kolu bağlı, burada oturmak yok mu, beni mahveden o, İngiliz Yüksek Komiserliği'ne müracaat ettim: bir çaresini bulup, Rusya'ya göndersinler, Kızillarla harbetmek arzusundayım.

Abdi Bey'in sunduğu cıgarayı, gelişigüzel alıyor. Kibritin alevine, bütün yüzüyle yaklaştı: dış uçları aşağıya düşük sincap grisi gözleri, soğuk soğuk parladılar. Burun deliklerinden öyle bol, o kadar kalâbalık bir duman koyveriyor ki, uzaktan sakallarının tuştusuğu sanılabilir.

– ...Mukaddes Rusya'nın sonu! Yoo hayır, 'dünyanın' sonu! Dikkatinizi celbederim Ekselans, harb bitti, büyük hanedanlar da bitti: Habsburglar, Hohenzolernler, Romanoflar nerede? Hepsi göçtüler. Osmanlılar da ayakta kalamaz, gidişat odur. Onun içindir ki, Sultan mukâvim görünen tek taçlı devletten, İngiltere'den himaye talep ediyor. Haklıdır.

Cıgarasından bir nefes aldı. Ocağa döndüğünden suratı kıpkızıl:

– ...aksi halde, diye sürdürdü, bu memleket de bolşevik haydutlarının tasallutundan kurtulamayacaktır.

Gece sofrası, kaşla göz arasında hazırlanıverdi: Riri, kırta kırta, örtüdür, peçetedir, tabaktır, bardaktır taşıyor; Madam Mizrahi, salonun yangın loşluğunda, mavi bir kontes hayaleti gibi peydahlanarak, yaptıklarını gözden geçiriyordu. "Bu çataallar olur

mu Riri, sana kaç defa söyledim, büyük büfedekileri çıkaracak-sın, gümüş takımları!" Riri'yle, mutfaktan bir oğlan, sonunda yi-yecekleri getirdiler. Hizmetçi 'servis yaparken', Rosa Mizrahi Prens Bragin'i sofraya davet etti. Bir gözünü kırıp, Abdi Bey'e işaret ediyor: "Gülistan içerde sizi beklemektedir."

İçerde, nerede? Abdi Bey, 'ellerini yıkamak bahanesiyle' sa-londan çıktı, Gülistan'ı hemen orada, geniş koridorda bulacağını sanmıştı, yok; usulca 'Mavi Oda'nın kapısını araladı, deniz pen-cerelerinden içeriye dolan yıldız aydınlığı, gece tenhahlığında din-lenen mobilyalar! Aklına, odasında olabileceği hiç gelmiyor. Oy-sa oradaydı: yatağın kıyısına oturmuş, 'ayak ayak üstüne' atmıştı; 'Paris modası', tirşe ipekten 'dekolte' tuvaleti, omuzlarını 'kâmi-len', göğüslerini 'kısmen' açıkta bırakmış; uzun bir ağızlıkla cıga-ra içiyor. "Şuna bak, hâl-ü-etvarını görenin dili, Osmanlı kızı de-meye nasıl varabilir?"

Gülistan Satvet sözünü tutmuştu: Yalnız Yüzbaşı Larivière ka-nalıyla Fransız Yüksek Komiserliği'nden değil; 'Babiâli'deki ahaba-ları vasıtasıyla', çeşitli kaynaklardan, yeterince 'malûmat' derlemiş. Sarkaçlı küpelerini ışıldata ışıldata; sözlerini, ağızlığıyla kesip cı-gara dumanlarıyla sise boğarak; Abdi Bey'e aktarıyor: anlaşılan İzmir'in Yunan işgaline bırakılmasına Hükümet'in ve Dersaadet halkının gösterdiği 'infial', işgal makamlarını 'ziyadesiyle' ürküt-müş, mitinglerin yasaklanması 'bu sebebe mebni', o kadar ki bir ara 'kalabalığın savlet edip', Bekirağa Bölüğü'nden tutukluları kurtarmasından korkuluyor!

- ...Babiâli, haklarında tevkif müzekkeresi bulunmayan kırk kadar mevkufu serbest bırakmıştı ya, İngilizler bunu Türk Hükü-meti'nin protestosu telâkki eylemişler, öteki mevkufaların serbest bırakılması ihtimaline binaen tedbir alıyorlarmış.

Abdi Bey, 'kırk kişinin serbest bırakıldığını' işitmemişti. Nasıl işitecek, gazeteleri 'muntazaman' göremiyor ki! Matmazel Hor-tense'in, ya da bahçıvanın gönlü olacak da alıverecek. Fazla 'ıs-rarlı' görünmek istemiyor, adı 'Bacaksız'a çıkmış, bir de 'Taban-sız'mı desinler? Konuyu biraz ešeleyince, Yunus Nadi'nin, Köprü-lüzade Fuat'ın, hatta Enver'in eniştesi Miralay Kâzım Bey'in salı-

verildikleri meydana çıktı. Eh, Abdi Bey aleyhinde 'tevkif müzekkeresi mevcut olmadığına göre...'

Gülistan Satvet fikrine katılmadı. Ağzılığını sallayarak, havada, cıgarasının ateşiyle kırmızı daireler çiziyordu. Konuşurken, ağzına 'bambaşka bir letâfet veren' iki ön dişi, daha çok dikkati çekiyor:

– ...yo hayır, çabuk nikbin olmayınız! İngiliz Kumandanlığı'nın tedbirleri meyanında, Fransızlara müracaatları olduğunu istihbar ettim: Bekirağa Bölüğü'nün muhafazası maksadıyla kuvvet talebinde bulunmuşlar, zannımca Fransızlar rıza göstermiş!

Sustu, kirpikleriyle gözlerini örterek, ekledi:

– ...zannımca diyorum, zira René lâfı ağzında geveledi, sarih bir şey öğrenemedim. Sarih telâkki ettiğim şudur: bizim hükümet bıraksa dahi, İngilizler, İttihatçıların yakasını kolay kolay bırakmayacaktır.

Salondaki çatırtılı şömine sıcaklığından sonra, odasının hırsız serinliği Abdi Bey'i ürpertmişti. Gülistan Satvet'e baktı, umursamıyor: alkolün etkisinden mi, anlattıklarına kapıldığından mı? Ne münasebet, odadaki tek 'hararet menbaı' kendisi de ondan: çıplak teninden çevresine 'rayıhalı bir hararet intişar etmektedir', insanın başını döndürüyor.

Abdi Bey tekgözlüğünü eline aldı. Gözleri yeniden o kalay parlaklığını kazanmıştı:

– ...yâni, dedi, 'harb mücrimleri' dosyasına sahip çıkacaklar! Beynelmilel hukuka mugayir bir harekettir bu: Dersaadet hukuk-ı onların işgali altında bulunmuyor ki, takibat ve tevkifat Osmanlı makamlarına terettüb eder.

– Vakıa haklısınız! René ağzından kaçırıldı: İngiltere'yle Fransa ihtilâfa düşmüşler! Fransızlar –ne de olsa– hukuk-u beşer taraflısı millet, galiba nokta-i nazarınızı müdafaa ediyorlar, İngilizler ise aksini: icab-ı hâlinde, 'mücrimlerin' Osmanlı toprağı haricine naklini derpiş ediyorlarmış.

Novotni'deki görüşmelerinden bir süre sonra, Birlik İdarehahanesi'nde Hüsnü Faik ona demişti ki: "...Yunus Nadi'yi içeri attılar. Rıza Tevfik'in oyununa gelmiş, 'Teslim ol, seni kurtarırım' di-

yor, seninki inanıyor. Felâket şurda ki, işgal muhitlerinde bir Malta sürgünü ihtimali belirdi, itimada şayan menbalardan Londra'yla muhaberat hâlinde olduklarını haber alıyoruz: onlar için belki çare-yi hâldir ama, bizler için tam bir fecaat!"

Gülistan Satvet cıgarasını ağızlığından çıkardı, yatağın başucundaki komodinin kül tablasında söndürdü. Ayağa kalkıyor:

– Hâsılı, daha bir müddet burada kalmanız menfaatiniz icabıdır. Bakın Cavit Bey ortaya çıkıyor mu? Müsaadenizle, salona geçsek: Prens'e ayıp oluyor da...

Abdi Bey'in 'tepesi attı'. Gülistan'a bakmıyor, cıva 'şuaları' saçıyor, sanki az sonra gövdesini ince bir cıva tabakasıyla kaplayacak. Dumanları pis pis tüten, asidli, yakıcı bir sesle sordu:

– Aman efendim, bu ne tehâlük! Bakıyorum, beş dakika ayrı kalmaya tahammül edemiyorsunuz: prens mrens, alt tarafı bildiğimiz 'Moskof Ayısıdır', bilmem ki size neresi câzip geliyor?

Gülistan Satvet çıkmak üzereydi, hışımla durdu. Dişlerinin arasından, ısıklı bir sesle karşılık verdi:

– Orası sizi alâkadar etmez, ne babamsınız ne de zevcim: ahval-i hususiyeme karışamazsınız! Aramızdaki eski gönül aşinalığı da size bu hakkı vermez, anlaşıldı mı?

Daha aşağı perdeden bir ses buldu:

– ...hem, dedi, böyle hiddetli hiddetli bağırmayınız, herkes ne zannedecek! Rosa müşkül mevkide kalabilir.

O gittikten sonra, Abdi Bey, odasında bir zaman dört dönüyor. Gülistan Satvet'i her görüşünde, önüne zor geçebildiği bir kırıp dökme 'iştîyâkı' içini kaplar: Ağzını açıp tek söz söylemese, yerinden kımıldamasa da, bu böyle; her şeyi onu öfkeye kıskırtıyor: alt dudağının bükülüğü, ön dişlerindeki sedef pembeliği, limonküfü gözlerinin 'hulyalı' bakışı! Aslında içine yuvarlandığı bu tuzlu dalga öfke mi, yoksa şehvet mi, ayırdetmesi son derece güç. 'Paris menfası'nda, sıcak bir yakınlık göstermiş olan Gülistan Satvet'in, Dersaadet'e 'avdetinden beri' hesaplı bir uzaklığı, kurnaz bir 'samimiyeti' var ki, onu çileden çıkarıyor. Savaş boyunca, şehirdeki yüksek rütbeli 'Alman zabitanıyla' kıldığı ceviz

bini aştı. Mütareke imzalanalı, İtilâf zabitleriyle düşüp kalkıyor. "Lâkin bu 'Moskof Ayısı' hepsine tüy dikti."

Prens Dmitri Bragin'i ayıya benzetmek, açık bir haksızlıktı: boyu uzunsa da, kalın sayılmaz; hareketleri iridir belki, ama hantal mı, asla! Asyalı inceliğine, Avrupa yaşantısından süzdüğü 'Batılı' görgüsünü katmış; bundan ortaya kalın, kaba ve hantal bir mujik değil, mujik görüntüsü altında "Avrupaî zâdegânlığını" ustaca gizleyen, 'Kutsal' Rusyalı bir soylu çıkıyor. Kumara oturdu mu, kendini insafsızca soydurması, eşine dostuna, en çok da kadınlara gösterdiği akıl sır ermez cömertlik, soyluluğunun Moskof yanını oluşturuyorsa; yeri düştüğünde Batılı salon 'âdâbına', akıllıca 'riâyet etmesi' Batılı yanını belirliyor. Böyle kibar bir 'ayı' acaba nerede, görülmüş?

Abdi Bey, bunu 'müşahede' etmemiş midir? Onun gibi bir 'salon kurdu', eski bir 'kulağı kesik', etmez olur mu? Prens Bragin'e, Gülistan Satvet'in 'hayâsızca âşikâr ettiği marazî temayül' olmasa, bu gerçeği ilk 'teslim edecek' kuşkusuz odur. Fakat, 'izâhı gayr-ı mümkün bu temâyül, muhakemesini altüst ediyor, itidâlini kaybetmesine, zamanı zaman fevriyânına' neden oluyor. Fazladan, bu 'marazî alâkanın' sırrını çözemeyişi yok mu, onu çileden çıkaracak! Yüzbaşı René Larivière'i Union Française'deki baloda tanıdıktan sonra, herkes sanmıştı ki Gülistan Satvet nihayet 'hayalindeki' erkeği bulmuştur, resim güzeli bu Fransız zabitiyle kurduğu 'hissî rabîta bir evlenmeye müncer olacaktır'. Ne yanılğı! Prens Dmitri Bragin'in 'zuhuru', ne Yüzbaşı Larivière bırakıyor, ne güçlü bir evlenme olasılığı! "Kız, bu Moskof Ayısının câzibesinden, maalesef kurtulamıyor, **ma chère!**"

Aslında Gülistan'ın davranış düzenini 'avucunun içi gibi' bilir. Yıllardır, tanıyor. 'Şekli muhtevasına tetabuk etmeyen nev'i şahsına münhasır bir mahlûktur bu', baştan çıkarıcı **femme fatale** rolündedir, erkeğin ilgi dairesine çıldırtıcı cinsel 'vaadlerle', irkiltici çağrışımlarla girer, 'etvarından işve, ef'alinden neş'e eksik olmaz', 'munistir', sokulgandır, elinizi tutması, burun deliklerinin narin titremesi, kirpiklerini indirip cıgarasının dumanını yüzünüze üflemesi, öyle 'müsait bir hava' yaratır ki, 'arzu ve iştiyakle kıv-

randığına', yemin etseniz başınız ağrımaz. İş ciddileşmeyegörsün, birden o kadın olmaktan çıkmıştır, son derece 'kaçak güreşir', aradığın yerde bulamazsın, bulduğun zaman 'ihata etmen mümkün olmaz', 'hâsıl-ı kelâm tam bir **allumeuse**, sırrını fâş etmek-tense firarı tercih eden bir **frigide**'. Abdi Bey, daha Paris'teki deneyiminden, Gülistan Satvet'in ne olduğunu, ne olmadığını saptamış: "Cinsî temastan, suret-i mutlakada zevk almaz." Böyle olunca, Prens Bragin'in düşük gözlü Asyalı erkek büyüüne kapıldı diyemeyiz ki!

Geriye ne kalıyor, Refii Satvet Bey'in 'mâli müzayeka içinde bulunması' mı? Herkes onları varlıklı sanır, zamanında gerçekten öyleymişler, Refii Satvet Bey'in 'sefahetine' servet mi dayanır? Neyi var, neyi yok, Paris'te, Nice'te, Montecarlo'da, 'Fransız dilberleriyle' yemiş bitirmiş! 'Hakikatta', Gülistan Satvet'in babası, Abdülhamid'in Paris Sefir-i kebirî Salih Münir Paşa döneminde (o tarihte, henüz 'Bey'), sefaretin 'ruhu mesabesinde' idi: çevresi geniş, Fransız 'hariciyesinde' hatırlı dostları 'mevcut', Fransızcası 'fevkalâde'! Böyle 'vukufu' bir 'hariciyeci' herkese 'müeyesser olur' mu? Mutlakiyet, kıymetini biliyor: 'Damat' Mahmut Paşa, oğulları Prens Sabahaddin ve Lütfullah Beylerle Avrupa'ya kaçınca; alsın getirsin diye, Hünkâr, Ahmet Celâlettin Paşa'yı ardından salmıştı ya, Paşa'nın Jöntürklerle 'temasını' o sağladıktan başka, 'bir kısmının Dersaadet'e avdetini temin zımında ciddî hizmeti geçmiş-ti'. Hatta, adı Jöntürke çıkmış bazı 'münevverani' hafiye olarak kullandığı rivayet edilmiştir. Bir bakıma, Abdülhamid'in devr-i saltanatı, Paris Sefareti'nde Refîî Satvet Bey'in devr-i saltanatı olmuştu.

'Hürriyet'in ilânını müteakip' durum değişiyor. İttihatçı iktidarların böyle bir 'sicili' olan Refii Satvet Bey'e aynı önem ve değeri vermeleri olası mı? Çok kısa bir sefir-i kebir vekilliğinden sonra, gözden düşmüş, 'harb-ı umumî bidayetinde' emekliye ayrılmıştır. (Gülistan Satvet'in kibir ve azametle sattığı, 'Paris Sefir-i Kebirî'nin kerimesi' etiketi, işte kısa süren bu sefir vekilliğinden 'neşet ediyor'.) Bunlar, baba kız, yüksek yaşamaya alışmış; ikisi de lüksten vazgeçemez, aileden kalan malı mülkü har vurup harman savur-

duklarına göre, alıştıkları 'şaşaa ve debdebeyi' emekli maaşıyla nasıl sürdüreceklər? 'Malî müzayekaları' buradan kaynaklanıyor. Gülistan Satvet'in Mecmua-yı Nisvan'ın 'tahrir heyeti'nde bulunması gelir getirmez, gösteriş yapmasına yarar. Refii Satvet Bey, eprimiş Paris şıklığı, yoksul düşmüş 'Kont zarıflığıyla', bazen Tokatlıyan'da, bazen Perapalas'ta açığa alınmış paşalar, 'mütekait' elçilerle bezik oynar, Paris günlerini anlatarak avunur. Gülistan Satvet, bu darlığın baskısından kurtulmak amacıyla, düşüncesizce para saçan Prens Bragin'e 'meyletmiş' olamaz mı? "Mümkündür." Yine de Abdi Bey'in bir türlü kafasına sığdıramadığı, şu: "Gülistan gibi 'iyi kötü' aile terbiyesi görmüş bir kadın, 'para hatırına', nasıl olur da elin 'Moskof Ayısı'na yaltaklanmayı göze alabilir? Yok canım, yok, hangimize reca etti de sıkıntısını tahfif için elimizden geleni yapmadık, bu 'tehâlük'ün mutlaka başka bir sebebi olmalı."

Abdi Bey, daha fazla gecikmeden, salona bu düşüncelerle dönecektir. Orada gördüğü 'manzara', ne: Prens Bragin, yiyeceğini yemiş, içeceğini içmiş, masanın başında, elinde oyun kâğıtları, hem ustalıkla onları karıştırıyor, hem de tatlı tatlı bir şeyler anlatıyor. Neler mi?

Bir bakıyorsun, bir tarihte Petrograd dolaylarındaki sürek avlarını betimlemeye dalmış: buzlu cama çalar bir gök altında, süt mavisi kaba bir kar, kristalden oyulmuş ulu ağaçlar. Kar köpekleri burunları yerde iz kovalayıp, duman duman havlıyorlar. Dallı budaklı boynuzlarıyla narin geyikler, uzak bir sisin aynasında belirip kayboluyor. Prens Bragin tetiğe basmak üzereymiş gibi heyecanlı:

- Mes'ut günlerdi, diyor. Vakıa Rusya'nın derinliklerinden dehşetengiz bir karanlığın uğuldadığını işitmiyor değildik, lâkin hiçbirimiz Romanofların çift başlı kartalını sarsabileceğine ihtimal vermiyordu. Ne kadar gafilmiştiz!

Bir bakıyorsun, savaş öncesinde Paris'te yaşadıklarına atlayıvermiş. Bu daha güzel: Gülistan Satvet'in, Abdi Bey'in o günlere ilişkin anıları bol, şehri, ilginç 'şahsiyetlerini', bellibaşlı eğlence yerlerini, hatta batakhanelerini tanıyorlar. Prens Bragin, dümdüz sakalını, farkında olmadan parmaklarıyla tarayarak:

- Moulin Rouge'un namlı dansözlerinden birine tutulmuştum, diyor. Nasıl şahane bir vücut tarife sığmaz. Muhtemel bileceksiniz, Mimi diye meşhurdur, Can-Can oynamakta eşsiz, bana daima Arap safkanlarının mütehammil zerafetini hatırlatırdı. Bir şubat gecesi, 1907 yahut 1908'de olmak icabeder, ikimiz birlikte...

Gülistan Satvet, mahzun bir neşeyle:

- Aaa, diye atılıyor, o tarihte ben de oradaydım henüz...

Oyuna oturduklarında yalısı dört yanından kuşatan karanlık, çatır çatır çatırdıyordu. İyi bir oyun olmadı. Bir kere Prens Bragin Le Temps'da okuduğu habere takılmıştı, içisıra harıl harıl Kolçak'ın gerilemesinden doğabilecek kötü olasılıkları tartışıyordu. Abdi Bey'e gelince, kafasını Gülistan Satvet'le Rus Prensi arasındaki ilişkinin 'sırrını' çözmeye takmış; bir gözü kâğıtlarday-sa, ötekisi ikisinde: Prens Bragin, Gülistan'a aşırı bir yakınlık gösteriyor mu? Gülistan Satvet Prens'e ne cilveler yapıyor? vs... Oyunu sürükleyecek iki kişi, böyle içlerinden zaptedilmiş olunca, kumarı tutkusal kılan gerilim doğabilir mi? Gerilimsiz kumarınsa tadı olmaz. Olmadı da. Öyle ki, Prens Bragin bazen sırası geldiği halde oynamayı unutuyor, düşük gözkapaklı Kalmuk gözleri şö-minenin kıvılcımlı korlarına dalıyordu. Bazen de yanlış kâğıt oynayıp, işin sarpa sardığını görünce, yorgun gülümseyerek:

- Mağlubiyet, mağlubiyet! diyordu. Kaderimiz hep mağlubiyetten mi açılmıştır Ekselans?

Hakçası, oyun süresince Prens Bragin, Gülistan Satvet'e öyle aşırı bir yakınlık göstermedi. Kimseye göstermiyor. Gazetede okuduğu haber, adamın sarhoş neşesini 'berhava etti', 'idrakinin muhtelif aksamı yekdiğeriyle irtibatı kaybettiğinden, mahza, mütemadî bir kopukluğa düşer olmuştur'. Oysa Gülistan Satvet'in, cilvenin 'envaini' ipe dizdiği su götürmez. Masanın çevresinde sanki dört değil, iki kişi oturuyor: sadece o, bir de Prens Dmitri Aleksiyeviç Bragin. İlgi, özen, dikkat, sevgi gösterisi daima Prens'e! Durup durup, çilek pembesi dilini, canfes kızılı dudaklarının üzerinden bir geçiriyor, can mı bırakır? Abdi Bey'i 'divâne etmek' kasdıyla yapıyor bunu, 'şek şüphe yok'. Prens cigara yakacak mı oldu, kül tablası (trak!) elinin altında; kâğıdını mı düşür-

dü, yere ulaşması ne mümkün, (hop!) Gülistan'ın eteğinde; göz göze mi geldiler, rimelli kirpiklerin karanlık perdesi ardından limonküfü gözler, sessiz ama öyle 'canhıraş' zevk çıgıllıkları atıyorlar ki, Abdi Bey'in olanca erkekliği kıyam ediyor. Oyun, oyun olmaktan çıktı. Prens'in iştahsızlığından yararlanıp istediği kadar ütsün dursun, gerçekte Abdi Bey 'hayalî', bir sevişme dalgasına düştü. Gülistan Satvet bunu hınzırca kışkırtıyor: bak bak, sözde Prens Bragin'in bıyığının ucuna takılan tütün kırıntısını alacak, kızıl çakıntılı sivri tırnaklarını ağzına doğru uzatışından, parmak uçlarını ısırmasını istediği anlamı çıkarılabilir, ya da elinin sırtıyla bıyıklarını okşamaya niyetlendiği. **"Garce!"**

Abdi Bey, salon çapkinliğinin en aşağılık 'numaralarından' birisine 'tenezzül ederek', arasına masanın altından Gülistan'ın bacağına bulabilir mi? Bulmasına elbet bulur, istediği sıcak ve yumuşak teması kesinlikle sağlayamaz. Gülistan Satvet, yüzünde beliriveren küstah bir aşağılayıcılıkla, masanın altından, ayağını ayağıyla iter. Abdi Bey'in gözleri yeniden kalaylandı, magnezyum yalazına benzer bir parıltı saçıyor; yalapşap, yanmasıyla sönmesi bir olan bir parıltı değil bu; inanılmaz yoğunlukta sürekli bir ışık, dokunduğu yeri radyuma bulanmışçasına yanardöner kılıyor. Sesindeki asit dozu yükseldi mi ne, dudaklarından çıkan her kelime birer tuzruhu damlası, yeşil çuhaya düştüğü yeri, pis bir duman çıkarıp cıss diye yakıyor. Yılmadı ama, bu sefer, kâğıtları almak bahanesiyle, elini tutmaya uzandı...

(...Barzılayların 'hususî' deniz banyosunda, Rosa'nın çıplak kolunu sımsıkı kavradı. Şehvet ve korkudan sapır sapır titriyor. Temmuz güneşi, ahşap soyunma yerinin çatlaklarından, enli bıçaklar hâlinde sızıp, parıl parıl körpe vücutlarını doğramaktadır. Dışarda göktaş mavisî bir deniz, üzerinde kıvamlı yaz buğusu, vahşî çıgıllıklarını saklayacak yer bulamayan savruk martılar. Öğle uykusu saati. Herkes evine çekilmiş, ne öteki 'hususî' banyolarda 'deniz safası' yapanlar kalmış, ne sandalla dolaşan balık meraklıları. O, Rosa'nın kaygısız sâkinliğine şaşıp kalıyor. Onu buraya çağırın Rosa Barzılay, gözleri iki mavi çiçek gibi rüyalarını zehirleyen komşunun kızı, ondan beş-altı yaş büyük, onun bilmediği

her şeyi biliyor: üzerine eğilip, kafasını karpuz gibi avuçları arasına alarak, dudaklarını çiğneyen de o!

Gözlerini iyice yummuş, kâbusa benzer bir izlenim geliştiriyordu: güçlü bir el başından bastırmış da, suyun altına itilmiş, ne kadar çabalasa dışarı çıkamıyor: Ha boğuldü, ha boğulacak! O telâşla mı nedir, gözlerini açtı ki, aaa, saydam yosun yeşili bir aydınlık; yansıya yansıya çevresinde dolanan balıklar, iri ayna parçaları; 'su kabarcıkları, fıkır fıkır yükseliyor. O ne, dudaklarını zorla ayırıp ağzının pembe loşluğuna dalan, ufak bir ahtapotun üç beş kolundan biri mi, yoksa Rosa'nın ahlâksız dili mi? Öyle de sıcak ki, üff öyle de sıcak ki! Öpüşme uzadıkça erkekliği ayağa kalktı, keyflensin mi utansın mı kestiremiyor, Rosa onu sımsıkı sarıp kendine çektikçe, şeyi dokunacak diye geri çekilişi bu yüzden. Oysa dokunmasını ne kadar arzu ediyor. Allah bilir! Yalnız dokunmasını mı, yooo, neresi olduğunu pek bilemediği bir yerleri delip geçmesini de, ne var ki...)

...erken davranan Gülistan Satvet, kâğıtları çuhanın üzerine bırakıverip, 'hamlesini' savuşturuyor. Bakışıyorlar. Abdi Bey'i bir korku aldı. İçinde gerginliği kaygı verici 'raddelelere' ulaşan, son derece ince, son derece 'mukavim' bir telin, titreşerek 'meşum' bir rüzgâr gibi vınladığını duyuyordu. İzlenim o kadar somut, o kadar gerçekti ki, öbürleri de duyacaklar diye korkuyor. Sağa sola şaşkın şaşkın bakınmasının nedeni bu. Hayır, kimse bir şeyin farkında olmamış. Oyun cansız sürükleniyor. Rosa Mizrahi, yüzünde 'manidar' bir tebessüm, ağzında sarı sarı tüten Miralay Morley'in İngiliz cigarası, gözlerini masmavi kırmış, elindeki kâğıtları süzmektedir. Gülistan Satvet, Prens Bragin'in neredeyse ağzına girecek. Prens Bragin, sol eliyle sakalını sıvazlayıp, göğüs geçiriyor.

Çok sürmedi, kâğıtlarını isteksizce önüne bıraktı:

– Bu gecelik yeter, dedi. Keyifsiz olmalıyım.

Suratından bir bozgun sonrası umutsuzluğu akıyordu. Düzen tutmaz perçemleri gözlerine girmiş, dudaklarının 'gayr-ı tabii' kırmızılığı, koyu vişneçürüğüne dönmüştü. Topuklarını vurup boyun kırarak, Madam Mizrahi'nin, Abdi Bey'in önünde, ayrı ayrı selâm verdi. Gülistan Satvet, baştan çıkarıcı 'rayıhasını' dalgalandıra

dalgalandıra, gözleri örtülü, dudakları aralık, her ikisiyle Fransızca vedalaşıyor.

- **Bonsoir, ma chère! Au revoir, mon bey!**

Orada bir dakika daha kalırlarsa, sonuçlarına katlanamayacakları 'feci hadiseler'e karışacaklarmış gibi, sessiz bir telâşla kapiya seğırtiyorlar. Dışarda, görkemli mayıs gecesi. Bugatti'nin güçlü motoru, yaprakları ürperten bahar serinliğini, yanardağ homurtularıyla darmadağın ediyor. Farların, çevresel bir hareketle dönen aydınlığında, suskun ağaç gövdeleri, sarmaşıkların boğduğu kameriye, hayalet bir kedinin fosfor yeşili gözleri, bahçe kapısı! Otomobil uzaklaşıp, Boğaz'ın yıldızlı sessizliği yalının üzerine çatılınca, birkaç gecedir servilere 'musallat olan' puhu kuşunun soğuk ötüşünü işittiler. "Neveser olmalıydı, kimbilir ne felâketler isididlâl ederdi".

Hemen yatmıyorlar. Yatamazlardı ki! Madam Rosa Mizrahi, yalnız kaldıkları zaman, Gülistan Satvet'in Abdi Bey'e neler söylediğini merak ediyordu. Abdi Bey ise, akşamdan beri 'zihnen' o kadar hazırlandığı sevişmeyi, Rosa'yla gerçekleştirmenin hesaplarını yapıyor. "Cinsî münasebet mavzubahis oldu mu, Rosa'nın imtinai vaki değildir. Karı, fitraten kaltak. Bendenize meclûbiyeti ise, istisnaî bir sebebe müstenit". Salon gözlerine nedense daha loş, تنها ve hantal göründü: şöminedeki korlar, kararmaya yüz tutmuş. 'Rutubet', görünmez bir sansar, koltuktan koltuğa atlıyor. Camlarda, uçuşan yıldızların, tel tel kuyruk izleri.

Madam Rosa Mizrahi,* niyetini, sorduğu soruyla, daha çok bu soruyu soruş biçimiyle belli etti:

- Abdi ne dersin, bu Gülistan haddini tecavüz etmiyor mu? Gösterdiğimiz itibarı hazmedemedi galiba, onlar ne **maniére**'lerdi öyle? Senin derdine deva olabildi mi bâri?

Abdi bey tekgözlüğünü eline alıyor. Gözlerinin kalaylı parıltısı, yırtıcı bir keskinliğe ulaştı. Sebebi açık: Madam Mizrahi, gençlik yıllarının senlibenli konuşmasına kaydı mı, 'envai türlü hayâsızlığa teşne' demektir. Aile hayatlarında, her ikisini de 'bedbaht

* Bkz.: 'Sırtlan Payı'.

eden' cinsel nedenlerle, Selânik'te 'tekrar tesis-i münasebet' ettikleri tarihten bu yana, bu böyle! Hiç şaşmaz!

– ...vaziyet muğlak görünüyor, sarahata varmadık: Bekirağa Bölüğü'ndeki mevkulardan bir kısmı azad edilmiş ama, İngilizlerin 'harb mücrimi' telâkki ettikleri eşhası, memleket haricine sürmelerinden endişe ediliyor.

Rosa Mizrahi'nin yüzünde, o gülümseme: yassı, beyaz ve kadın dişleri, ısırma niyetliymiş gibi meydana çıktı. Gözlerindeki havagazı alevlerinin mavisi, gittikçe eflâtuna çalıyor; içisıra çürük morların, menekşe yaprakları hâlinde açıldığı, kadife ısıtlı tüylü bir eflâtun! Burun delikleri, yalnız onun duyabildiği gizemli bir kokuyu alıyormuşcasına, hızla açılıp kapanıyor. Abdi Bey'i hiç yanıltmayan işaretlerdi bunlar. "Ayağında külotu da yoktur bu fahişenin, oldum bittim külotsuz gezmekten hoşlanır." Harekete geçmeden, o yarı divan koltuğa oturmasını bekledi: boyunun aşırı kısalığı yüzünden ayaktayken sokulmayı sevmiyor, gülünç olduğu kanısındadır.

Rosa Mizrahi, pantolonunun düğmelerini çözüyor, bir yandan harıltılı bir sesle:

– ...endişeyi Gülistan ızhar etmese gerek, diyordu, oyun müddetince ateşli nazarların onu bir lahza bile terk etmediği halde, daha ziyade Prens'le alâkadar: hicab etmese, önümüzde koynuna girecek!

Abdi Bey elini kadının belinden kalçalarına, kalçalarından daha aşağıları kaydırıyor. Neden hoşlandığını bilmez mi?

(...Barzılayların 'hususî' deniz banyosu, tuzlu sudan yorgun tahtaları, güneşten kızmış çinkolarıyla terlerine karışır, sanki buharlaşırdı. Soluk soluğa Rosa'nın, iri kemikli vücudu durduğu yerde duramaz, belâlı bir su burgacı gibi, kollarının arasında çalkalanarak dönerdi: neresi neresine değse, işte orasında, ta içine işleyen, kaşla göz arasında aleve dönüşüp, damarlarından 'cevelâna' başlayan, meçhul' bir ateş! Soluklanmak için dudaklarını dişlerinden kurtardığı an, ağzına, birbiri ardınca göğüsleri doluyor: iri, karadut uçlarından, sıcak, dumanlı sıvılar salıveren diri memeler bunlar! Rüyalarında bile görmeye 'cüret edemediği'.

Sevişmeyi ustalıklı yöneten Rosa, tek bir şeye direnir: 'ale-lâde cinsî münasebete'. Gerçekçiliğinden yapıyor. "Museviler de Müslümanlar kadar, hatta daha fazla ehemmiyet atfettiğinden, suret-i kat'iyyede **virginité**'sini muhafaza etmek zaruretindeymiş, binaenaleyh arzudan tecennün etse 'önden yanaşmasına' rıza gösteremezmiş!" (Kelimenin nedense Osmanlıcasına 'tenezzül etmez', her defasında Fransızcasını söyledir. 'Bekâret' yerine, '**Virginité**.')

Görünüşe aldanmamalı! Dişten tırnaktan artırıp, kızlarına yüklü bir drahome hazırladıysa da, Barzilayların 'eski halleri yok', onu varlıklı Musevî ailelerinden birine başgöz edip, 'vaziyetlerini' düzeltmeyi tasarlıyorlar. Babası, geçen yıl Beyrut'a gitmişti, oranın Selânik'ten göçme tüccarlarından Mizrahilerin oğlunu görmüş, gözü kalmış: adı, Leon. Eh Rosa gösterişli kız. Notre Dame de Sion'da okudu, yol yordam öğrendi. Fransızca konuşur, bu zengin ailenin 'yegâne mahdumunu teshir etmesini' nasıl olsa becerecek, "Bütün mesele, gerdeğe bakire olarak girmesini teminata bağlayabilmektedir". Ailesinin durumunu da, hayallerini de iyi bilen Rosa, ilişkilerini ona göre ayarlıyor, **virginité**'sine el sürdürür mü, asla! İyi ama bu, gönlünün çektiğiyle oynaşmasına engel olmayacak mı? Kim demiş!

Bulduğu çare, çaresizliği kadar eski ve alışılmıştı: iki kalçası, kuyruk sokumu ayırımından iki elle avuçlanıp, ağır ağır, erkekliğin üzerine oturtulacak! "Duhul vâki olduktan sonra, elleri, baldırlarını seve seve ön tarafa kaydırıp, apış arasını okşamak gerekiyor: yavaş yavaş, ısrarla! Aklını başından alır: artık ne çığlık atmalar, ne inlemeler, ne solumalar! Bazen iki elden birinin göğüslerini burup yoğurmasını; öbürünün ise bızırıyla oynamasını ister. Cinselliği öyle bereketlidir ki, birine ulaşır ulaşmaz öbürüne başlayıp, sırtısıra, bilinmez kaç kere 'inzal olur.'"

Akıllara ziyan bir 'keyfiyet'!..)

Saat buçuğu çaldı: zerre zerre dağılan ağır titreşimleri, avize kristallerinden tınlayarak yansıyor, varla yok arası gizli yakınmaları andırır, tınlamalar. Abdi Bey, kaç buçuk olduğunu çıkaramadı, üç buçuk mu, dört buçuk mu? Camlarda karanlık, gümüş sırlı

tatlı bir laciverde açılıyordu, az sonra derinliklerinde mor lâleler, haşhaş pembesi şafak kuşları uçuşur. "Bu itibarla, işi içerdeki odada yapmaları çok daha makûl olacaktı". Önermesine önerdi ama, Rosa Mizrahi böylesini yeğliyor: kaçamak olmak, her an diken üstünde, her an bastırılma tehlikesiyle burun buruna! Gerilimli bir ortamda sevişmek, ona, o mutlu gençlik yıllarını, o yılların korkulu sevişmelerini hatırlatıyormuş: hani yazları 'hususî' deniz banyosunda, kışları Halıcızade Yalısı'nın bahçesindeki limonlukta, yürekleri çarpa çarpa sevişirlerdi ya!..

Abdi Bey, 'tahmininde' yanılmamıştı: 'bermutad' külotsuzdu Rosa, eteğini kaldırdı, ağır ağır kucağına oturup, erkekliğini içine aldı. Hatırı sayılır ağırlığı, bunaltıcı terli kumaş, tütün ve **chypre** kokusuyla, Abdi Bey'i handiyse boğacak. Adamın zaten ufak tefek gövdesi, koltuğa öylesine gömülmüş ki, varlığı belirsiz; sadece, sıklaşan solukları işitiliyor. Rosa Mizrahi, eskisinden farklı, sevişirken aralıksız söyleniyor. Kalın, sık sık ağdalaşan, macun gibi uzayıp etrafa bulaşan bir sesle, neler demiyor ki:

– ...Abdi, söyle neyim ben, orospu muyum, ha, orospunun da rezili mi? Hadi söyle, orospu de bana, fahişe de, zilli fahişe! Söylesene Abdi, ağzından işiteyim, müptezel bir fahişe olduğumu...

Ya da, dişlerinin arasından, ıslık ısığa tutturuyor:

– ...Gülistan'ı tecziye etmeliyiz. Mutlaka. Yanına bırakacak mıyız bunu, tecziye etmeliyiz. Adam akıllı kırbaçlayarak! O tom-bul butlarına, kan çıkıncaya kadar vurmali! Memelerine de! Apış arasına da! Evvelâ anadan doğma soyup, bilâhare vereceksin kırbacı, vereceksin kırbacı...

Abdi Bey terlemiş, tuzlu damlalar gözlerini yakıyor, parmak uçlarıyla Rosa'nın tüyleri arasında aradığı bızırı buldu, bastırma-ya başladı. Onu dinlerken, 'hayalinde' en yosma hâliyle Gülistan Satvet'in canlanacağını sanmıştı, yanılmış; kucağına, Rosa'nın gençliği diye Raşel'in hayalini oturttuğunu, birden fark ediyor: onu 'tahrik eden', Gülistan Satvet değilmiş anlaşılan, Raşel'in 'fü-tursuz hayasızlığıymış'!

Sonra nedense Neveser'i hatırladı, çok da utandı.

**İstanbul ahalisinin İzmir'in işgaline
aksülameli devam ediyor.**

SULTANAHMET MİTINGİNE YÜZBİN KİŞİ İŞTİRAK ETTİ

**Hatiplerden Halide Edip Hanım, halkı 'sancağımıza,
ecdadımızın namusuna ihanet etmeyeceğimize'
dair yemin ettirdi.**

Dersaadet (Hususi)

İzmir'in işgalini müteakip, şehrimizin hemen her semtinde yapılan protesto mitinglerinin en muazzamı dün Sultanahmet Meydanı'nda, iki tarihî abidenin arasında yapılmıştır. Sabahın erken saatlerinden itibaren şehrin her köşesinden ahali tuğyan etmiş bir nehir gibi Sultanahmet'e akıyordu. Birçok semtlerde dükkânlar kapatılmıştı. Halk meydana sığmamış, mücavir sokaklara taşmış, civardaki ağaçların dallarına, binaların damlarına çıkmıştı.

Elli kadar cemiyetin, bilumum mekâtibin ve siyasi fırkaların iştirak ettiği mitingde, Türk bayrakları siyah tüllerle kaplanmıştı. Sultanahmet Camii önündeki kürsü de siyah bezlerle örtülmüş olup, önünde Wilson Prensiplerinin Türklere ait 12. maddesi siyah bir çerçeve içinde duruyordu.

Hatipler Kürsüde

**Kürsüye evvelâ Şair Mehmet Emin Bey gelmiş ve demiştir ki:
"Bu zulüm ve vahşet niçin yapılıyor? İzmir'i Yunanistan ve**

Türkü Yunanlı yapmak için mi? Hayır kardeşler! İzmir altı asırdan beri kırk ulu camiinin beyaz minarelerinde ezan seslerini yedi kat gökte dalgalandıran bir Müslüman şehridir."

Mehmet Emin Bey, "Yine mi kan, yine mi ateş?" diye sormuş, sözlerine ezcümle şöyle devam etmiştir:

"Garba dönerek haykırmak ve şunları söylemek istiyorum: Ey Avrupa, ey Amerika, bunun mes'uliyeti sizin olacaktır!"

Paytaht matbuatı namına konuşan Fahrettin Bey ise, ecnebi devlet idaresine davetiye çıkaran bir-iki İstanbul gazetesi bulunduğunu tebarüz ettirerek, bu fikri reddetmiş, konuşmasını Fikret'in şu mısralarıyla ikmal etmiştir:

**"Zulmün topu var, güllesi var, kal'ası varsa,
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır."**

Halide Edip Konuşuyor

Mitingin en heyecanlı hitabesini Muallime Halide Edip Hanım yapmıştır. Halide Edip muazzam kalabalığı galeyana getiren hitabesine şöyle başlamıştır:

"Kardeşlerim, evlâtlarım! Ruhu semavatta olan yediyüz senelik şanlı tarihimiz, bu minarelerden bugün Osmanlı tarihinin faciasını seyrediyor. Bu muazzam, bu tarihî meydanda zafer alayları tertip eden ecdadımızın ruhu bizi seyrediyor. Dünyaların öteki ucuna at süren namağlûp Müslüman tarihinin bedbaht bir kızıyım. Bugün de dünkü kadar kahraman ve talihsiz Türk milletin anasıyım. Millet namına, ecdadımızın bizi seyreden ruhlarına yemin ediyorum. Bugün kolları kesilmiş olan Türkün kalbi, eski cesaret ve gücünü kaybetmemiştir. Yemin ediyorum ki, Osmanlı sancağına, tarihine ihanet etmeyeceğim."

Halide Edip Hanım, bilâhare meydandaki yüzbin kişiyi de "sancağımıza, ecdadımızın namusuna ihanet etmeyeceğimize" yemin ettirmiş, müteakiben halka takdim edilen beyanname ittifakla kabul edilmiştir.

Kardeşi Ahmet Ziya,* artık umudunu kestiği bir sırada, Berlin'den çıkagelmeseydi, o mayıs Neveser'in yüzü hiç gülmemiş olacaktı: ne uğursuz aymış!

İzmir'in işgali 'faciası' özel nedenlerden, onu ayrıca ilgilendiriyor: Selânik elden çıkınca, ailesi İzmir'e göçmüştür. Babası Ziya Bey, Rumeli Demiryolları Kumpanyası'ndaki işinden ayrıldı. Alman tanıdıkları araya koyarak, Deutsche Levant Linie'nin İzmir Acentasında iş buldu, orada çalışıyor. Daha doğrusu, mütarekenin ilânına değin, orada çalışıyordu. Bir süredir, Almanların bu denizcilik şirketi de, İtilaf Devletlerinin gözetimindeymiş, öyle diyorlar.

Yunanlıların İzmir'de açıkça 'Müslüman katliâmı' yaptığını işitir de, Neveser 'tabiatındaki' duyarlı bir kadın, nasıl 'mahv-ü-perişan' olmaz? Hatıra defterinin, mayısın ikinci yarısına ilişkin sayfaları, 'en mükedder, en müteallim' sayfalarıdır. Tesadüf, yağmur; Dersaadet'in, insanı içinden çökerten, karanlık yağmuru. Yağdığını görmez, aşağılık nemiyle iliklerine kadar ıslanırsın. Kulak içlerinde su tozu birikir, gözlükler buğulanır. Yağmur yağdı mı, akşamları tüyleri diken diken eden bir serinlik çıkıyor. Kaç kere, Nefti Salon'daki yağ yeşili büyük çini sobayı yakmak zorunda kaldılar. Neveser, sözde Hölderlin'den şiir okuyarak avunuyordu. Yalan, Balkan bozgununda bile, bu derece sarsıldığını hatırlamıyor. Akşam sabah, dua! Gece, başını yastığına koyar koymaz, iki yanında, zavallı annesinin babasının, 'Yunan süngüleriyle delik deşik edilmiş na'şları', upuzun: Uyuyabilirsen, uyu! Birkaç kere, Kâmil Efendi'yi gönderip, telgraf 'keşide ettirdi, ahval-i hâzıra dolayısıyla' ellerine geçip geçmediğini kestiremiyor ki! Hâlâ bir cevap çıkmayıp, belki telgraflarını almadıklarındandır.

* Bkz.: 'Sırtlan Payı', 'Yaraya Tuz Basmak'.

Aslında bu, tuzu biberil! Kardeşi Ahmet Ziya'dan aylardır ses yok. 'Mağlubiyet' Almanya'yı karıştırmış, gazeteler yazıyor. Geçen yıldan belliydi. Ahmet Ziya'nın son mektupları, 'kürre-i arz mihverinden çıkaracak, ihtilal-i kebir'in ayrıntılarıyla dolu: donanma isyan etmiş, sokaklarda vuruşan askerlerle işçiler, Berlin'in ıslak duvarlarında komünist afişleri. İster misin bu 'bâdirede' sevgili kardeşi 'telef olsun'? Neveser'in 'rakik yüreği' buna dayanır mı? Hele onun candan, gözünü budaktan sakınmaz 'mizacı'nı hatırladıkça!

Geceleri, Doğan'ı yatırdıktan sonra, Nefti Salon'da tek başına oturup, sessiz sessiz gözyaşı döküyor. Kucağında Hölderlin'in şiirleri. Camlarda ayın parçalayıp yaldızladığı 'gümüşi' bulutlar, işgal donanmasının yanıp sönen işaret fenerleri, ansızın bir ışıldak! Nasıl ağlamasın: kocası Abdi Bey, 'tevfik olunmak' korkusuyla, Mizrahilerin yalısına kapandı, hanidir evine uğramıyor. Kardeşi, savaşın sonunda mı, devrimin başında mı olduğu anlamayan bir Almanya'da, kayıp! 'Ebeveyni' ise, Müslüman halkın kırıldığı İzmir'de, çaresiz! Çaresiz mi, başlarına bir felaket mi geldi, nasıl bilebilir? İşgalin üstünden bir hafta geçtiği halde, haber çıkmadı. Neveser, 'Beynelmilel Graudünden Sanatoryumu'ndaki en 'nevmîd' günlerini arıyor, çünkü yakınlarının akıbeti, onu, kendi akıbetinden çok daha fazla etkilemektedir: hastalığının 'mahiyetini' öğrendi öğreneli öleceğine alışmış, 'âdeta âşına olmuş', oysa kardeşinin ya da 'ebeveyninin' ölümü olasılığı onu 'helâk' ediyor. Dayanamaz, hayır dayanamaz!

İşgalden sonraki onuncu gün mü ne, İzmir'den sonunda 'ferah' bir haber: çok şükür, annesi ve babası sağ ve selametteymiş! Ama, zorlukla eline ulaştırılabilen mektup, öyle 'dehşetengiz' başka bir haberi içeriyor ki, okuduğu an dünya Neveser'in başına yıkıldı, ağlasın mı gülsün mü bilemedi. 'Alaman' Ziya Bey, tecrübeli adam, 'payitahtla' bağlantının aksayacağını kestirmiş, talihini dost bir şirket aracılığıyla denemişti. O sabah Doğan, halılara yayılıp dökülmüş, annesinin İsviçre'den getirdiği oyuncak şimendiferin raylarını döşüyor: köprülerini kurmuş, istasyonlarını yerleştirecek! Yağmurdan sonra güneş açtı: Marmara'nın sırtı, taa

Adalar'a kadar bütün balık pulu, gökkuşağı alacası parıldıyor. Neveser, salıncaklı koltuğunda, bir gün önceki Kadıköy Mitinginin tafsilatını gazetelerden okumaya dalmış. İzmir'de neler oluyor diye, sabahları ilk işi, gazetelere bakmak!

Yağmura 'rağmen', Kadıköy Belediye Dairesi önünde, genç ihtiyar, çoluk çocuk, 'yirmi bini müteceviz' bir kalabalık toplanmış. Birlik'te, 'hatiplerden' Fahreddin Bey'in en can alıcı cümlesini, 'serlevha'ya çıkmışlar: "Bizim artık Avrupa'ya emniyetimiz yoktur." Yunus Nadi Bey serbest kalır kalmaz 'tekrar intişara başlayan' Yeni Gün ise, mitingte Şair Hüseyin Suat Bey'in 'inşad ettiği manzumeyi' yayımlıyor:

**"Azmimiz öyle metindir ki billâh
vermeyiz İzmir'i/ Allah allah!"**

Neveser, 'ahaliyi' coşturan Münevver Sâime Hanım'ın söylevini okurken tüylerinin ürperdiğini hissetti:

"...bizim tamamiyet-i mülkiyetimizi muhafaza edeceklermiş! Fakat hangi hudut dahilinde? Bu tasrih edilmedikçe, Türkiye'de sulh mümkün olmayacaktır. Efendiler, az söylemek, çok yapmak zamanı gelmiştir. Biz sadece ağlıyoruz, ağlamakla kazanılmış hak, hıçkırıklarımızı dinleyecek kalp yoktur..."

Son günlerdeki 'hâlet-i ruhiyesi'ne denk düştüğünden mi ne, son iki satır Neveser'i çok fena etkiledi. Kollarını kavuşturup gözyaşı dökmekten başka elinden ne geliyor? Hiçbir şey! Oysa mitingler, Dersaadet'in 'derûnunda, mâşerî' bir tepkinin varlığını ortaya çıkardı. Şehrin bilinmez neresinde, 'âdeta devâsâ bir kalp' çarpıyor: yeni bir doğuşun müjdesi midir bu, yoksa bir 'basübâ-delmevt' mi?

O sırada, telefon:

– 327 mi efendim?

– ...hanımefendi, burası Van der Zee Acentasıdır, bendeniz Tercüman Hrant, İzmir'den irsâli tarafınıza yapılmış bir mektup aldık, bir zahmet birini gönderirseniz, yazıhanemiz Galata'da olup...

Kâmil Efendi mektubu getirinceye kadar, Neveser evin için-

de durabildi mi? Oradan oraya çarpınıyor: bir ara terasa çıkıp, çiçeklerin taze bahar yeşilliğini okşadı; bir ara yazıhanede Frau Schoenberg'in armağanı şiir kitabını okumayı deniyor: maroken cilt, yaldız işlemeli, köşesine gotik harflerle Neveşer'in adı oyulmuş: Schiller'in şiirleri. "Zihnini okuduğuna veremiyor ki", en doğrusu mutfakta Mercimek Nine'yle çene çalıp oyalanmak! Nasıl, Aynalıçeşme'de sarhoş İngiliz bahriyelileri, 'iki taze'nin çarşaf-larını mı yırtmışlar, vah vah vah, ne günlere kaldık! Ümmet-i Muhammed, 'kefere'nin üstüne savlet etmemiş mi? Etmiş, etmez olur mu? Polisler, kıranta bir beyi Arapyan Hanı'na götürmüşler, Maarif Nezareti'nde kâtipmiş galibal! Aman Allahım, Ramazan-ı şerif arefesinde, daha vahim hadiseler olmasa bâri!

Babasının mektubu, 'mutadî veçhiyle', mürekkebi yeşile çalar mor, yazısı sülüs-ü celîyi andırır, kısa bir mektuptu:

Fi 20 Mayıs 1335, İzmir

Nûr-u aynım, evladım,

Kaderimizde bu zillet de var imiş, Selânik'te zulmünden firar eylediğimiz Yunan, İzmir'de geldi bizi buldu: hicran içinde perişanız.

İşgalin dehşetini tasvire takatım kifayet etmez, Kor-donboyu'nda yüzlerce Türk katledildi, mücavir kasabalardan katliam haberleri geliyor. Bir hissikablelvuku ile, o gece, ihtiyaten Karşıyaka'daki ahbablarımızda kalmıştık, isabet etmişiz. Cenab-ı Hakkın lutf-u-keremiyle, annen ve ben, elyevm sağ ve selâmetteyiz. Buna da şükür.

Meçhuliyette kalınca, senin ne kadar tasalanacağını düşünerek, keyfiyeti derhal tarafına iş'ara karar verdik. Refiki azizim, Van der Zee Şirketi'nin sahibi Heinrich Bey, aynı zamanda Norveç Devletinin fahri konsolosu bulunmakla nisbî bir emniyete sahiptir, lutf-ü-delâletiyle şu birkaç satırlık mektubumun sana vüsûlunu temine sarf-ı gayret edeceğiz. İnşallah muvaffak oluruz.

**Annen ve ben sarılıp, hasretle gözlerinden pus eder;
Abdi Beyefendiye arz-ı hörmet ederiz.**

Pederin Ziya

Hamiş: bizim damadın Selânik'ten âşinası Nevres Bey'i hatırlar mısın? İşgal günü, Konak'ta Yunan bayrak-tarını geberten sahib-i hamiyet odur. Aşkolsun çocuğa! Akıbeti maalesef meçhul, şehid edilmiş olması kuvvetle muhtemel. Evini Rumlar yağma etmiş, hemşiresi Melek Hanım, Heinrich Bey'in taht-ı himayesindedir, zannımca Amerikan Kız Koleji'ne yerleştirmeyi münasip görmüşler.

Neveser, elinde babasının mektubu, donakalmıştı. Ağladığı-nı, gözyaşı kâğıda damlayınca anladı. Neden ağlıyor? Anne ve babasının sağlığına sevindiğinden mi? Nevres Bey'in 'meçhul' akı-betine üzüldüğünden mi? Nevres Bey! Nevres Bey! Gururlu 'mü-kedder' hâlini, aldatıcı 'sükûnetinin' gizlediği 'âteşin mizacını' asla unutamayacağı, Nevres Bey! İster istemez, kulaklarına, Da-vos'taki sanatoryumun ecza, linoleum ve içten içe reçine kokan sessiz beyazlığında, ona söylemiş oldukları yansıyacaktır:

– ...âti-yi insaniyeti, kan ve vahşetle tehdid eden tasavvur ve niyetler, Neveser Hanım, Türkün mevcudiyet-i bî-zevalini, vâki olsa bile, nakisedâr edemez. Bunu böyle bilersiniz!

Hayret! İki yıldan 'ziyade' mi olmuş! Hararetinin, 'bilhassa' geceleri, 38 civarında dolaştığı 'buhranlı' bir dönemdi. Öğle vak-ti, sanatoryumun kabul salonunda oturmuş, piyano dinliyor; bir yandan da, Cenâb'ın Elhân-ı Şitâ'sını, ağızdan Almancaya çevir-meye çabılıyor. Frau Schoenberg, şiire meraklı geçinir de! Hani canım, şu mısralarla başlayan ünlü şiir:

**"Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş
eşini gayb eyleyen bir kuş
gibi kar
geçen eyyam-ı nev-baharı arar..."**

Sis mavisi kar, çevredeki çam ormanlarını kapladıkça, tekrarlayıp durduğu mısraları, besbelli bir başkasıyla paylaşmak istemişti. Salonun **bisotée** camlı cümle kapısından, o sırada, sırtında yakası kürklü palto, gözünde dumanlı kar gözlükleriyle, 'vakûr' bir zat giriyor: ince, upuzun boylu, dalgalı kumral saçları tel tel kırlaşmış! İnsanlar çift yaratılır diye tevekkeli dememişler: Nevres Bey'in tıpkısı! Yüreği nasıl oynadı Allah bilir. Onun telaşlı ilgisini görünce, sanatoryuma gireni çıkanı vesveseli bir dikkatle izleyen Frau Schoenberg, gözlerini kapıya çevirip gelenin kimliğini açıklıyor:

– ...Kont Grikovskiy, Polonyalı bir asilzade! Geceleyin gelmiş, 54 numaralı odada kalıyor, geçen hafta o Viyanalı avukat ölmüştü ya! Ne kadar da yakışıklı bir adam!

Nevres Bey, bir akşam yemekten sonra, tertemiz Almanca-sıyla sokulup, sözü Türkçeye dökünceye kadar, Neveser onu sahiden Lehistanlı asilzade Kont Grikovskiy sanmıştı. Başka türlü-sü olası mıdır? Bir insan, hem Romanya'da bir zindan koğuşunda, hem İsviçre Alpleri'ndeki 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu'nda, 'isbat-ı vücut' edemez ki! Nevres Bey, yıllarca önce Selânik'te söylediği sözleri, o akşam, elâ gözlerinde 'tarifi gayri mümkün bir melâlle' kelimesi kelimesine tekrar edince, her şey değişti:

– ...Neveser hanım, sizin mevcudiyetiniz dünyevî olmaktan ziyade, semavî olmak icabeder, âdeta şeffaf bir mevcudiyet! Ne-ye temas etseniz, kamerî bir şuaıyla aydınlanıyor...

Neveser bir sevinç çılgınlığını zor zaptetmişti:

– Fakat, sizsiniz!... dedi, ...evet siz, esasen şüphelenmiştim: iki insan arasında bu derece müşahebet olabilir mi? Lâkin mantıki bir izahını bulamadım, İstanbul'dan ayrılırken demişlerdi ki...

Nevres Bey, bir koltuk çekti, kumral bıyıklarının altından usulca gülümseyerek:

– ...Nevres, Hasan Tahsin nam-ı müsteamyyla, Romanya'da zindandadır, on beş seneye mahkûm, öyle mi? Hakikat, bu! Almanlar Romanya'ya girmeseydi, hâlâ zindanda olacaktım. Uzun hikâye!

Ne kadar da 'ketum'dur, katlandığı acıları, atlattığı tehlikeleri sergilemeyi hiç sevmez. Neveser, 'Romanya macerası'nın girdi çıktısını, İstanbul'a 'avdetini müteakip', ancak öğrenebilecektir: Alman ordusu yaklaşınca, Romenler, siyasal tutukluları 'başka ve emin bir mahale nakletmeyi' uygun görmüş, hepsi Bükreş'e 'mü-cavir' bir banliyo istasyonundan trene bindirilecek! Nevres Bey, istasyondaki kargaşalıktan 'bilistifade' kaçıp, yöredeki ırmağın sazlıklarına gizleniyor. Gece ortalıktan el ayak çekilince, Alman hatları diye Romen askerlerinin üstüne düşmesin mi? Ardından ateş mateş, ayağından vurulmuş, 'şu azm-ü-iradeye bakın ki', yaralı yaralı saklanmayı, ertesi sabah Alman birliklerine kavuşmayı başarıyor. Razi olsa, bakım gerektiren yarasını, Almanlar Bükreş'te tedavi edecek; hayır, olmuyor; 'dakika fevt etmeksizin', Dersaadet'e dönmek arzusundadır. 'Nitekim' ayağını orada, Doktor Besim Ömer Paşa evinde ameliyat ederek iyileştirecektir.

Bir iddiaya göre, soğuk ve 'rutubetli' hücrelerde geçen iki yıl, bu 'müddet zarfında' bakımsız ve besinsiz kalması, ciğerlerinin hastalanmasına yol açmış. İsviçre'ye gönderilmesinin nedeni bu, Davos'ta Graudünden Sanatoryumu'nda sırtüstü yatıp dinlenecek! Oysa, ne zaman bu İsviçre 'ikametinden' söz açılrsa; Nevres Bey, yarı şaka yarı ciddi, diyordu ki:

- ...zarurî bir tebdilhavadır Neveser Hanım! 'Fırka' kaderini Almanların zaferine bağlamış, halbuki harbin tarz-ı cereyanı aleyhimize inkişaf ediyor. Dersaadet'te, münferit bir sulh akdine mütemayil eşhas-ı muhtelifle temaslarım olmuştur, en başta Cavit Bey! Enver ve Talât, bittabi payitahtta kalmamı şayan-ı arzu bulmadılar: malûm a, Yakub Cemil Bev kardamız aynı sebepten kurşuna dizilmiştir, başlarına bir de Hasan Tahsin gailisi mi çıksın?

Neveser, Yakub Cemil'in idamından 'bihaberdi', çok şaşırıldı: Kuşçubaşı Eşref, Hacı Sami, Yakub Cemil, Çolak Hayri, Süleyman Askerî ve Nevres Beyler, Teşkilat-ı Mahsusa'nın en 'güzide silahşörleri' sayılırdı. Nevres Bey'in örgütün 'kısım-ı harici'sine intisap ettiğini Cavit Bey'den işitmişti, şu halde nasıl oluyor da şimdi 'Cemiyet', bu 'fedailerini'...

Nevres Bey'i, Cavit Bey 'vasıtasıyla' tanımamışlar mıydı? O tarihte Feyziye İdadisi henüz Selânik'te, Cavit Bey okulun müdürü, Nevres Bey ise öğrencisi. 'Müstesna' bir öğrenci fakat, ciddî, 'gayyûr', yaşadığı olağanüstü zamanların 'ehemmiyetini müdrîk': Fransızca'yı çoktan sökmüş. Fransız 'İhtilâl-i Kebiri'ni inceliyor; Mason localarıyla, gizli Terakki ve İttihat Cemiyeti'yle yakından ilgili. Darülfünun'a geçer geçmez, 'Cemiyet'in 'fedaileri' arasına katılması, Teşkilat-ı Mahsusa'ya intisabı, bundan ileri gelmiştir.

Onunla tanıştığı günlerde, Neveser evliliğinin ilk 'sukut-u havallerine' katlanmaya çabalıyordu. Nice umutlarla bağlandığı Abdi Bey, 'sefihin biri' çıkmıştı: ruh inceliklerinden, duygusal zenginliklerden uzak, 'asabi, şirret', akli fikri cinsel çeşitlemelerde olan bir zat! Nevres Bey'in, saygıyı ve ciddiliği elden bırakmayan, 'seviyeli ve mesafeli alâkası', elbette onu bu yüzden onca uygulandırmıştı. Herkesin umutlu tasarılar, iyimser beklentilerle coştığı 1324 Temmuz ve sonrasını düşündükçe, Nevres Bey'i hep levent boyu, 'tahrirli' elâ gözleri, seyrek ve anlamlı 'iltifatlarıyla', daima sıyahlar giymiş olarak hatırlıyordu. O unutamadığı sözleriyle de:

– ...ihtilâf ve lâkaydıyı bırakalım. Cihan bize düşmandır, kimseden en ufak muavenet bekleyemeyiz. Bizi kurtaracak, ruhlarımızın derinliklerinden doğacak bir samimiyetle yekdiğerimizin ellerini sıkarak, bünye-i millîmizi ezen cânileri şiddetle kahretmektir.

'Harb-ı Umumi bidayetinde', Dersaadet'te yeniden karşılaştılar. 'İhtimal', 1330 sonbaharında! Nevres Bey, hayli 'maceralı' geçen Paris 'ikametinden' dönüyor. Neveser, niteliğini kestiremediği 'müzmin' iştahsızlıktan, sürekli kırıklıklardan yorgun düşmüş. Akşamları, başında 'müphem bir hararet', oysa elleri ayakları 'buz'. Hastaymış da, biliyormuş!

Eylül 'iptidalarında', yazdan kalma bir akşamdı; yıldız bolluğundan ağırlaşmış 'sütlü lacivert bir gökyüzü, pırıl pırıl, terastaki çiçeklerin üzerine sarkıyor. Havada kaba bir yumuşaklık, kaybolup beliren çiçek kokuları: belki karanfil, belki gül, belki leylak! Nevres Bey'i, Terakki Apartmanı'na kocası getirdi. 'Veda yeme-

ği' yiyecekler. "...zira, fevkalâde mühim bir vazife-i hafiyle, ismini zikre mezun olmadığı bir memlekete gitmek üzere, şu günlerde Dersaadet'i terkeyleyecektir." Görevin önemi, Abdi Bey'in tumturaklı sözlerinden çok, Nevres Bey'in, 'döneceğinden emin olmadığı cihetle', nişanlısı Vedia Hanım'ı, 'hareketlerinde serbest bırakmış' olmasından anlaşılıyordu. Neveser'e fazlasıyla dokunmuştu bu, fena halde içlendiği, uzun süre Nevres Bey'in yüzüne bakmadığı, hiç aklından çıkmaz: gözyaşlarını tutamayacaktı.

Sofrayı terasa kurmuşlar. Onlar, iki erkek, İttihat ve Terakki'nin geleceğinden, dünyanın 'ahval-i umumiyesinden', Paris'in 'şetâretli gecelerinden' söyleşip, içki içtiler. Nevres Bey'in 'vakûr sükûtuna rağmen', kocasının ağzında şeker varmışçasına damağını şaklatıp, sözü Fransız 'âlûftelerine' getirmesi, Neveser'i ne kadar utandırmıştı. Abdi Bey böyledir, 'şahsiyetli' bir misafir yanında, hemen gereğinden yüksek bir sesle konuşmaya başlar; konunun, zaptedemeyeceği 'muhataralı' alanlara kaymaması için, işi 'müstehcen imâlara', çapkınlık öykülerine döker. Nevres Bey, yüklendiği görevin ağırlığından mıdır nedir o gece hiç ağzını açmamış, kumral bıyıklarının altından arasına usulca gülümseyerek, Selânik'teki son zamanları unutmadığını, sanki Neveser'e belli etmek istemişti.

Sonraları Nevres Bey'in Romanya'ya gittiği anlaşıldı: Teşkilât-ı Mahsusa, Romanya'yı İtilâf Devletleri safında savaşa sokmaya uğraşan, İngiliz Teşkilât-ı Mahsusa'sından Boxton kardeşleri, 'itlâf ile' görevlendirmiş. Bir takayla Karadeniz'i aşıp, görevi yerine getiriyor. Romanya'daki iki yıllık zindan yaşantısı bunun sonucudur: Balkan Cemiyeti'ndeki konferanstan sonra gerçekleştirdiği suikast sırasında yakalandı: on beş yıl hapse mahkûm ettiler.

Nevres Bey'in Davos'taki yaşantısı da, olağana sığmıyor ki! Lehistan soylusu Kont Grikovskiy diye, 'mütenekkiren' dolaşiyor. Üç gün sanatoryumda, beş gün kayıp! Dumanlı kar gözlükleri, vakası kürklü paltosu, kalın ökçeli dağ potinleriyle, Alpler'in buzlu cam aydınlığı üzerinde, bugün 'esrarengiz bir **silhouette** olarak teressüm ederse'; yarın, Cenevre'de mi olur, Lausanne'da mı olur, çeşitli Türk 'münevverleriyle' kahve kahve dolaşıp tartışmaktadır:

- ...keyfiyeti bir de şu zaviyeden münakaşa edelim: münferit bir sulh akdi Devlet-i Aliyye'nin ne dereceye kadar hayrına olur?

Neveser, aldığı sarsıcı haberin itişiyile, gül ağacından sedef kakmalı komodinin çekmecelerini altüst etti; Davos'ta kaldığı yılların 'hatıra defteri'ni arayıp buldu. Olur olmaz saatlerde, salonun yeşilliği, kütüphanenin loşluğunda, her şeyi bir yana bırakarak, sayfa sayfa, Nevres Bey'den izler arıyor. (Nevres Bey'den mi?) Ne hazin! O günlerin çehreleri şimdiden yarı yarıya aşınmış, sözleri içeriğinden boşalmış, olayları önemini yitirmiş! "Âdetâ ilk temâşasında hayret ve dehşete düştüğü bir **cinematographe** filmini, tekrardan, bambaşka şerait altında seyretmekte, lâkin eski heyecanı bulamamaktadır."

Başhemşire Rotbein, onu almış, zemin kattaki röntgen daireesine indiriyor: Doktor Diederich ciğerlerini gözden geçirecek, sağ uçtaki o 'gölge' duruyor mu, durmuyor mu? Kuşluk vakti olmalı. Neveser'in gönlünde 'elem' bulaşığı bir 'tahassür', 'daüssıla-ya çalan bir hicran'. Bütün gece gözünü kırpmadı. Sabah sabah, dereceyi koyuyor: 37,6. İnsanda keyif mi kalır? Birinci kat sahanlığında Nevres Bey'e rastlamasınlar mı? "Ne mes'ut bir tesadüf!" Kaç gündür sırra kadem basmıştı, böyle ansızın meydana çıkışı onu sevince boğuyor. Yanında başkaları oldu mu, Nevres Bey Almanca konuşur. Yine öyle yaptı: salonda, 'avdetini intizar edecek', serbest kalır kalmaz 'ona mülâki olursa' sevinecekmış!..

Yemek saatine kadar neler konuşmuşlardı? Uzun müddettir İsviçre'de bulunduğu halde, Neveser, henüz Davos'taki Türklerle bile temas kuramamıştı; ("Meselâ, Yakup Kadri Bey de buradaymış!") Nevres Bey, Lausanne'da, Cenevre'de ne kadar ünlü kişi varsa, saptamış, çoğuyla 'irtibat tesisine muvaffak olmuş'. İlginç şeyler anlatıyor: Prens Sabahaddin Bey, İsviçre'ye 'teşrif etmişler'.

- ...müteaddit münferit sulh teşebbüsünde bulunmuş, dağ pansiyonlarında Mehmet Sabahaddin namıyla kaldığını istihbar ettim: mütenekkiren yaşıyor. Esasen, 'muhaliflerin' kısm-ı âzâmı Cenevre ve Lausanne'da, bir kere Rıza Nur, sonra Kemal Mithat ve Hakkı Halit Beyler, ayrıca Lütfi Fikri...

Soruna olmadık bir yanından da eğiliyor:

– ...Neveser Hanım, kaderin şu garip cilvesi! İstibdat ricalinden Afif Paşa, Serasker Rıza Paşa, sabık Halep Valisi Kâzım Bey, 'Cemiyet'e muhalif eski Jöntürklerle İsviçre'de kader ortağı...

'Hatıra defteri'nin başka bir sayfası, başka bir günü uyandıracaktır. Sabahtan beri buz tozu yağıyor: ince, ufak, 'muttasıl'. Çevredeki yalçın doruklar, çelik esmeri bir sise batmış. Davos, toz şeker aklığına bulanıp kaybolurken, seslerde tuhaf bir kofluk, havada donup kalan bir tınlama. Neveser, öteberi almak amacıyla, çarşıya çıkmıştı. 'Uzun boylu bir şahıs nazar-ı dikkatini celbediyor'. Nevres Bey olamaz mı? Ta kendisi, 'mütehakkim edâsı, vakûr etvarıyla' yaklaşp, onu bölgedeki ünlü doruğun adını taşıyan 'çayhane'ye davet etti: Le Pic Michel.

İçeriye bir giriyorlar, her taraf buğu. Camlardan dışarısı görünmüyor. Nereden geldiği anlaşılamayan, yorgun argın bir klavsen. Köşedeki masada, beyaz kanatlı başlığıyla solgun bir rahibe, 'Kitab-ı Mukaddes'e kapılmış gitmiş. Sütlü kakao kokusu, mutlu bir çocukluk anısı, ortalıkta sımsıcak dolaşp. Nevres Bey'le Neveser, birer çay içip, uzun uzun 'istifsar'da bulundular. Nevres Bey cebindeki bütün gazeteleri çıkarıp masaya yaydı. Rusya'da 'ihtilâl vaki olmuş', 'harbin seyrinde büyük tahavvüllere sebep olabilecek bir hadise', 'arz-ı malûmat ediyor': her ne kadar 'tafsilâtına henüz vâkıf olamamışsa da', her şeyin Petrograd, Moskova, Bakû ve Nijni-Novgorod şehirlerindeki 'amele nümayişleriyle' başladığı, 'bilâhare isyanın orduya ve donanmaya sirayet ettiği' anlaşılmış!

– ...nümayişler müsellah isyana inkılap ediyor, zira ameleleri te'dip maksadıyla tahrik edilen müfrezeler âsilere iltihak etmektedir. Hâl-i hazırda, birisi Duma, ötekisi amele ve asker şûrası olmak üzere, Rusya'da iki iktidar teşekkül etmiş, son derece muğlak bir vaziyet.

Kumral bıyıklarının altında o solgun gülümseme, bazı sonuçlar çıkarmayı denedi:

– ...keyfiyet, şark cephesinde bizi epeyce rahatlatır zannederim, lâkin Avrupa'ya in'ikâsı çok daha şumullü olacaktır, zira bolşeviklik tarih sahnesine çıkıyor.

Neveser, kardeşi Ahmet Ziya'nın Berlin'den yazdığı mektupları okuyup, gönderdiği dergi ve broşürleri karıştırdıkça, içten içe, yeni bir şeylerin döndüğünü seziyor; biraz hastalığının verdiği 'lâkaydi'den, biraz yaşayageldiği 'hadisatın' yüklediği yorgunluktan, 'mahiyetini' tam anlamıyla çıkaramıyordu. Bu vesileyle aydınlanmak istedi. Nevres Bey'e kardeşinden söz etti: Feyziye İdadisi'nden birbirlerini tanımıyorlar mı? Ahmet'le Münif ilk sınıflarda iken, Nevres Bey galiba 'mezuniyet imtihanlarını' bitirmekte idi.

– ...Berlin'de ne okuyor Ahmet, mühendislik mi, pek münasip, istikbâlin mesleğidir.

Çayından bir yudum alıp, dalıyor:

– ...sosyalistliğe gelince, vaktiyle Paris sosyalist konferanslarından birinde, Belçika meşahir-i siyâsiyûnundan, Sosyalist Beynelmileli Reis-i Muhteremi, Van Der Velde'yi dinlemiştim. Sosyalizmin milliyet esasını reddetmediğini, binaenaleyh namuslu sosyalistlerin, evvelâ milliyetperver olmaları iktiza ettiğini söylemişti...

Ne var ki Ahmet Ziya, bitmez tükenmez mektuplarında olsun, gönderdiği dergi ve broşürlere eklediği açıklayıcı notlarda olsun, pek inanmış bir 'beynelmilelci hüviyetiyle' gözüküyor, hiç de 'milliyetperver' izlenimi uyandırmıyordu. Alman Sosyal Demokratlarının, solcu kanadına bağlanmıştı. Rosa Luxemburg cezaevine düştüğünde kıyametleri kopardı, salıverildiği gün sanki dünyaları ona başışladılar. Bir ara Die Internationale dergisinin her sayısını 'muntazaman' ulaştırmıştı. Geçen yıldan beri, 'Siyasal Mektuplar'ı iletiyor. Bu devrimci 'risaleyi' Rosa Luxemburg'la Karl Liebknecht hazırlıyorlarmış, güvenlik nedenlerinden adlarını kullanmıyorlar ama, imzaları kısaca: Spartaküs!

Neveser, o gece yemekten sonra, odasında sakladığı dergi ve broşürleri, Nevres Bey'e göstermişti. Hiçbirisini görmemiş. Bu 'isimleri' tanımıyor. İşığa tutarak, şöyle bir göz attıktan sonra, dedi ki:

– Selânik'teyken, Ahmet mevzuyla alâkadar mıydı? Hatırlayacaksınız, o günlerde bir Amele İttihadı mı, Sosyalist Federas-

yonu mu ne tesis edilmişti, Reisi Benaroya idi, nâsir-i efkârı Soli-
daridad Ovradera!

Sustular, Neveser'in içisıra, 1908 Selânîk'i, bayrak gibi açıl-
mıştı: amele grupları, talebeler, dağdan henüz inmiş eli silahlı
komitacılar, Sabribey Caddesi'nden marşlar söyleyerek geçiyor.
O, Paris'ten 'avdet etmiş', İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önemli
kişilerinden, Halıcızade Abdi Bey'le yeni evli. Açık açık itirafa ce-
saret etmese de, evlendiği adamın Hürriyet'in ilanına hizmeti do-
layısıyla gururlanmaktadır.

Nevres Bey de susmuştu, sessizliğini Neveser'in hiç bekleme-
diği bir soruya bağladı:

– ...sofra arkadaşım Seelig'le tanıştınız mı? Ernst Seelig! Zü-
rich'te Konservatuvar talebesiymiş, bestekâr zannederim. Aynı
zamanda, şair. Sizin büyük perestîşkârınız, yemek imtidadınca
sihrinizi vafsetti, ne vafsetmiş: gözlerinizin gece mavisî olduğu ka-
naatındadır, nedir diye sordum, gümüşîye çalan koyu bir mavi di-
yor.

Ah geveze Seelig! Neveser 'vakıa', hastalığı tehlikeli derece-
de ilerlemiş bu solgun gencin, gözlerini üzerinden ayırmadığının
farkındaydı. Bir keresinde Frau Schoenberg'e, onun tam anla-
mıyla 'hayallerinin kraliçesi' olduğunu fısıldıyor. Kadıncağız, mavi
gölgelerle örtülü suratında beklenmedik pembelikler, olayı 'bizzat
ilân-ı aşka mâruz kalmış gibi' nefes nefese anlatmış; bu zavallı,
suluboya mavisî gözlü çocuğun birkaç mısraını göstermeye yel-
tenmişti. Ya Noel gecesî, Seelig'in yaptığı çılgınlık?.. O zaman
hiç üstünde durmadığı bu küçük 'hadiseler' Nevres Bey'in ilgilen-
mesiyle Neveser'i neden heyecanlandırıyor? Bu heyecan, Nevres
Bey'le görüşeceğini bildiği her an, yumuşak topuzuna daha bir
'ihtimam etmesi', kılığına kıyafetine çekidüzen verip, yüzünün
'kamerî' solukluğunu gidersen diye allık pudra hilelerine başvur-
masıyla 'rabıtalı' mı?

Graudünden Sanatoryumu'nda 'defterine' o günlerin 'tahas-
süslerini' de geçirmiş, kirpiklerinin ucunda titreşen gözyaşlarıyla
sayfaları karıştırırken, cüretleri onu şimdi telaşa düşüren satırlara
rastladı: Odasının balkonunda, 'gece kürü' için battaniyelere sarı-

nıp, şezlonga uzanıyor. Az önce akşam 'hararetini' saptamak için derece koymuş: 37,9. Allahım, ne 'muannit' ateş imiş bu, haftalardır düşmemekte direniyor. Belli etmek istemese de, Baş-hemşire Rotbein'in kaygılandığı 'âşikâr'!.. Son muayenede, Doktor Diederich, 'Aceleniz ne, hele savaş bitsin, öyle gidersiniz' dedi; 'tedavinin' çok uzayacağına kanıt sayılmaz mı?

İsviçre Alpleri'nde geceleri, 'kahhar' bir karanlık bastırıyor, sahtiyan pırılıtlı bir karanlık ki, 'müstebidâne tazyikiyle' insanı ezmektedir. Şu uzaktaki ışık salkımı ne, doruklara sarkmış bir takımyıldız kalabalığı mı, yoksa o taraflara düşmesi gereken Schatzalp Sanatoryumu'nun ışıkları mı? Deliksiz bir sessizlik hükürn sürüyor, yalçın kayalıklarla 'muhât' bu kalın sessizliğin derinliklerinde 'harb, bütün fecaatiyle berdevâm', cephelerde ölüler, yaralılar. Neveser, billûr dağ soğuğunun gizli tehditlerle cı-tırdadığı bu 'gurbet' gecesinde, 'mâkûs talihine terk edilmiş bir münzevi': kocası mektup yazmayı 'angarya' sayar, oğlu İzmir'de 'ebeveyni nezdindedir', kardeşi Berlin'de 'avakıbı meçhul' işlere dalmış!

Sanatoryumdaki 'biteviye hayatı', biraz olsun 'revnaklandıran' tek şey, elbette Nevres Bey'in 'mevcudiyeti'! Neveser 'gayetle iyi hatırlıyor', Selânik'te, Halıcızadeler'in yalısında onu ilk gördüğü an, çok eski bir göz 'âşinâsıyla' karşılaşmış gibi, 'manevî' bir yakınlık duymuştu. 'Bilâhare', ne vakit biraraya gelseler, aynı yakınlığı duydu. Neden? Neden 'tahrirli' ela gözlerinin ciddi 'alâkası', her defasında 'yüreğini oynatır'? Neden aralarında, 'seviyeli ve mesafeli' bir dostluktan başka bir şey olmadığı; Nevres Bey'in, 'müteverrim ve bedbaht bir kadından esirgemediği iltifatlar' dışında, hiçbir şey geçmediği halde; onu gizlice benimseyip, başkalarından kıskanır? Neden itirafı 'gayr-ı kaabil' hayallerine karıştırır?

"Maazallah, yoksa âşık mı olmuştu?"

Neveser'in yaşantısındaki, cevapsız nice sorudan birisi de bu olacaktır. Nevres Bey'in Graudünden 'Beynelmilel' Sanatoryumu'ndan, nasıl geldiyse öyle ansızın ayrılması, soruyu kıyamete kadar cevapsız bırakıyor. İstanbul'a döndükten sonra, bir akşam punduna getirip, Neveser, kocasına onun sözünü edecek, 'Talat

Paşa tarafından, İzmir'e gönderildiğini öğrenecekti. Yola çıkmadan, İaşe Nazırı 'Kara' Kemal Bey'e uğramış, bir 'miktar-ı münasip' 'harcırah' almış, 'bittabi, tahsisat-ı mestûreden'. Abdi Bey, para k endi cebinden çıkmış gibi, aksi aksi; "   bin lira kadar" diyordu.

Kadıköy Mitinginin ertesi günü, Sultanahmet Mitingi. Gazeteler, Dersaadet'i 'galeyana getiren' bu 'muhteşem' mitingin, 'tafsilatıyla' dolu: İstanbul halkı, sabahın erken saatlerinden itibaren, akın akın, mitingin yapılacağı Sultanahmet Meydanı'na akmış: Yüz bin kişinin toplandığı 'tahmin' ediliyor. Siyah satenle kaplı yüksek bir k rs , hemen altında siyah  er eve içinde 'Wilson Prensipleri'nin Türkiye'yle ilgili 12. maddesi, siyah t lle örtülmüş bayraklar! Birlik, 'İngiliz Kumandanlığının, mitingi, suret-i hususi-yede, havalandırılan, iki keşif tayyaresiyle takip ettiğini' yazıyor. İkdam'da,  air Mehmet Emin Bey'in söylevinden, çarpıcı bölümler aktarılmış: "...yine mi kan, yine mi ateş? O halde, garba dönerek haykırmak ve şunları söylemek istiyorum: ey Avrupa, ey Amerika! Bunların mesuliyeti yine sizin olacaktır!" 'Muallime' Halide Edip Hanım'ın 'yürekleri tutuşturduğu', kalabalığa bir ağızdan and i irttiği, ayrıca belirtiliyor:

"...yedi yüz senenin tarihine ağılayan minarelerin altında yemin ediniz: ecdadımızın namusuna ihanet etmeyeceğiz, bu uğurda icabederse canımızı vermekt n içtinap etmeyeceğiz!"

Neveser, 'Almanya'da mahsur kalmış talebe ve amelemizin, o gün Akdeniz vapuruyla Dersaadet'e muvasalat edeceğini' hangi gazetede okumuştu acaba? O dakika aklından çıkmış, hatırlayabildiği 'kederle m lemma' yüreğinin delice bir sevinçle ayağı kal-kışı: babasının mektubuyla i ine   ken bulutlu karanlığı, göz kamaştıran bereketli bir ışık, darmadağın ediyor. Kısacık haberi yu-tarcasına okumuş; Rıhtım  irketi'ne, Seyrisefain İdaresi'ne, telefon üstüne telefon ederek, 'vaziyeti vuzuha kavuşturmaya'  alış-mıştı.   renmek istediği, vapurun ka ta geleceği, hangi rıhtıma yanaşacağı! Kimse doğru dürüst bir şey söyleyemiyor ki! Seyrisefain İdaresi'nden, Haydarpaşa Rıhtımı'na yanaşacağını, fakat 'keyfiyetin, İngiliz makamlarının ittihaz edeceği, hatt-ı harekete

bağlı olduğunu' söylediler. Öbürleri de, geminin Haydarpaşa'ya yanaşmasında 'mutabık' ama, 'muvasalat saati hakkında' söyledikleri, 'katiyen' birbirini tutmuyor: kimisine göre 'zevale doğru', kimisine göre 'alafranga saat dört sularında', kimisine göreyse 'ağleb-i ihtimal geceleyin' demirlemiş olacaktı.

Peki, ne yapmalı? 'Makul' olanı, yaşlı Rumelili sağduyusuyla Mercimek Nine söyledi: "A be, karı başına sukağa düşmek iç olmaz, Amet biyi evde beklemek yakışık alır"; ama, acısını silen bu ani sevinçle Neveser öyle heyecana kapılmıştı ki, durduğu yerde duramıyordu. Giyindi kuşandı. Kâmil Efendi'yi yanına kattı, yol-lara düştü.

İç i karmakarışık, çocukluk yıllarından Ahmet'e ilişkin bir sürü çağrışım, birbirine zincirleniyor: Altı yaşında filan mı? Sünnet olacak, ara ara yok, nereye gitti bu çocuk? Mahalle halkı işe el koydu, kuyulara fener indirdiler, Kayıpbulan Dede'ye dualar okudular. Neden sonra 'keratayı' arka bahçedeki asma çardağının, tepesinde bulmasınlar mı? Korkusundan, çıkmış kukumav gibi oraya tüne-miş! Ne haşarı çocuktı yarabbi! Bir keresinde Hıdrellez, konu komşu Serfice'ye gidildi, Hatice halaların bahçesine! Günlük güneşlik bir hava, kuş sesinden durulmuyor, ağaçlar çiçek tozuna bulanmış. Uçurtma uçuracağım diye koşarken düştü, kafasını yarıdı, izi hâlâ durur. Nasıl korkmuşlardı, ama? Son defa Züriç'te görüş-tüler. Ahmet bıyık bırakmış, uçları sivri kaiser bıyığı; bu yüzden mi ne, yüzündeki afacan güleçliğinin yerini, teneke yırtığı bir keskinlik almış: ihtiyatlı sokulmadın mı, ay, hemen bir yerini, kesiyor-sun! Belki eniştesini sevmediğinden yapmıştı bunu; hoş, onun için yanıp tutuşan Münif'i bırakıp, 'Bebe Ruhi'den farksız bu mende-bur cüceyle' evlendiğinden ablasını da bağışlamaz ya, neyse!

Sokağa çıkmayalı hani olmuş, kupa arabasının penceresin-den İstanbul'u sevemiyor. Önlerinde gayda takımıyla, bir İngiliz müfrezesine yol verdiler. Paris modası madamlarını kollarına takmış, şapkalı tatlısı frenkleri. Olur olmaz her yerde, yabancı bayraklar, hele Yunan bayraklarının bolluğu, sinirine dokunuyor. Galata'ya varıyorlar ki, rıhtım girişini Fransız inzibatları tutmuş: kuş uçurtmuyorlar! Kâmil Efendi inip soruşturdu: hayır, şu saate

kadar bu rıhtıma hiçbir 'sefine' yanaşmamış. Haydarpaşa'ya geçseler mi? İş Neveser'e kalsa, 'kanatlanıp karşı sahile uçacak', Kâmil Efendi Köprü İskelesi'nde yeterince 'malûmat' derleyip, engel oluyor: Akdeniz vapuru, ohoo, Haydarpaşa'ya yanaşmış da, yolcularını çoktan indirmiş! Neveser'in ışıkları söndü, yüreğinin ucuna değen o soğuk yarasa kanadı: bunca özlediği kardeşini, İstanbul'a 'muvasalatında' karşılayamamak ne büyük talihsizlik! Aynı kupa arabasıyla kös kös eve dönüyorlar, ne görsünler...

Onlara kapıyı, boynuna sımsıkı sarılmış Doğan'la, Ahmet Ziya açmıyor mu? Sesinde yalancı bir 'serzeniş', gözlerinin içi gülerek, takılıyor:

– Nerelerdesin bre? Gözlerimiz yollarda kaldı. Siz çıkmışsınız, biz geldik. Mercimek Nine'yle Doğan da olmasaydı, yani...

İki kardeş, özlemle kucaklaştılar. Neveser uğraştıysa da, kendini tutamayıp ağladı. Sevincin fecir pembesi aydınlattığı yorgun yüzünde, gözyaşı damlaları cam gibi parlıyor. Ahmet Ziya da duygulanmıştı, huyu değişmemiş, bunu ya Doğan'la aşırı ilgilenerek örtmeye çabılıyor, ya da abuk sabuk konuşarak:

– ...Doğan koca herif olmuş. Allah Allah, şayan-ı hayret bir şey: giderken parmak kadar bir çocuk bırakıyorsun, avdetinde o ne, bıyıkları terlemek üzere bir cıvan; 'Beyba'sı ne diyor bu hâle, oğlanın boyu ona yetişmiş vallahilazim...

Evin içinde, akıl almaz bir 'yolcu' dağınıklığı! Her tarafta, bavullar: şemsiyelikte, koridorda, kütüphanede! İrili ufaklı, renk renk, biçim biçim. Partal bir hurç, atıvermiş içi kürklü bir çocuk. Köşeleri demirli 'muhkem' bir sandık, etekleri yerde sürünen 'siyah muşamba' bir palto. Salondan, yabancı sesler işitiliyor, mutfaktan kapkacak gürültüsü. Genzi yakan bu koku ne, 'alelacele' bir şey mi kızartıyorlar?

Ahmet Ziya, yolcu Neveser'miş de bekleyen oymuş gibi, ablasını, bu kargaşalığın arasında güle konuşa geçirip, 'sağ sâlim' salona ulaştırdı:

– ...müteaddit defa sana yazmıştım ya, Almanya aç, biz kıtlıktan çıktık. Vapurda dedim ki çocuklara, muvasalatımızda tika-basa karnınızı doyurmak bendenize vâciptir. Aldım getirdim, sa-

na takdim edeyim: bu Doktor Melek, Berlin Darülfünunu'nun 'ta-ze' mezunlarından; bu da imâlat-ı harbiye ustası Beşir ağabeyimiz, her ne kadar 'Şaşkın Beşir' diye mârufsa da...

Neveser, evinin şaşmaz düzenine, sürekli durgunluğuna, meğer ne de alışmış? İçine paldır küldür yuvarlandığı bu curcunayı yadırgadı. 'Nefti Salon'u tanıyamıyor. Ortalıkta tepsiler, şarap şişeleri. Sehpalardan birine eski bir bavul oturmuşlar, yetinseler ya, hayır, açmışlar da: kirli erkek çorapları, yakası yenmiş gömlekler, renkli sicimle bağlanmış irice bir paket, yırtığından bir 'mecnûa' demetini içerdiği anlaşıyor: Almanca yazılmış Türkçe bir 'serlevha': Kurtulusch (Befreiung), altında şaşırtıcı üç kelime: Türkische Sozialistische Zeitschrift!

Bavulun bitişiğinde, Doktor Melek! Traşlı ensesi, kalın du-manlarla burnundan cigara içişi, elindeki şarap bardağı; 'Avrupa görmüş' bir kadın olmasa, Neveser'e çok ters gelebilir. Zencî kıvrıncığı saçlarının diri siyahlığı, bir de dudakları dikkati çekiyor: dolgun, 'kudretten kırmızı', 'iştahâver' dudaklar. Gülümseyince o kadar çok dişi birden meydana çıkıyor; bu dişler, öyle coşkun bir porselen aklıyla parlıyor ki, Neveser'in gözü, bir zaman başka hiçbir şeyi seçemedi. Kısaca boylu, az tombulca mı? Olsun, teni görmek lâzım, pürüzsüz, muhallebi kıvamında bir ten, koyuca esmer, üst dudağı hafif gölgelice.

Doktor Melek, 'tokalaşmak üzere' yuvarlacık elini uzatırken, Ahmet'in 'lâübâliliğini' düzeltmek gereğini duyacaktır:

– Müşerref oldum, Neveser. Sen Ahmet'e bakma, kolayına kaçıyor: esas ismim Meleho'dur. Doktor Meleho Afram, Mâmu-re-tül-Aziz'den! Gıyabında o kadar çok bahsin edildi ki, hemşirem olsan seni bu kadar tanıyamazdım.

Sustu, cilalı siyah gözlerini açarak sordu:

– ...teklifsizliği severim, senli-benli konuşuyorum, mahzur-luysa söyle, darılmam!

– Aman rica ederim, o nasıl söz?

Neveser sözünü bitirmeden, Beşir Usta, iri gövdesi, yerlere kadar sarkan 'hörmetli' göbeğiyle ayağa kalktı, bu gövdeye hiç yakışmayan, incecik bir sesle öttü:

- Proletarier aller Lander, vereinigt euch!*

Ahmet Ziya ve Doktor Melek, kahkahayı basıp, onu alkışladılar. Yıllarca beraber yaşamaktan, aralarına 'mübalâğalı' bir içtenlik doğmuş: her sözleri, her davranışları, onlara, daha önce birlikte yaşanmış bir acıyı, bir sevinci hatırlatıyor. Kahkahalarının kökeni bu olmalı. Hoş, Beşir Usta'nın hantal sevimliliğine karşı koyabilmek de, çok zor! Neveser bile, elinde olmadan yüksek sesle güldü, sonra buna pek şaşı.

Beşir Usta, sakarlık etmeden parmağını oynatamayan sevimli şişkolardandı. Kül tablasına uzanırken vazoyu devirir, su içmeye kalktı mı, sürahiyi kırar; 'tam sipere yatılmadığı takdirde, güzergâhındaki bilumum eşya ve mahlûkat ciddi tehlikeye mâruz bulunmaktadır'. ("Ah ah, gel de Küçük Valde'yi hatırlama!") Ahmet Ziya ona 'şaşkın' diye takıldıklarını söylemişti ya, doğru: alnına yükselip orada kalmış kaşlarından mı, ufacık ağzının ısrarla aşağıya bükülüşünden mi ne, adamın yüzünden derin bir hayret ifadesi silinmiyor. Sanki o dakika, damarlarındaki kanı donduran bir olaya tanık olmaktadır; ya da gelmiş geçmiş hiçbir 'faninin' duymadığı bir gerçeği işitmiştir! İkide bir kalkıp, bilinmez hangi siyasal gösteriden kulağında kalmış 'şiarları' atması, bunu yaparken, sarı kirpikli cin mavisi gözlerini kırptırması, sevimliliğini büsbütün çoğaltıyor:

- Wir aber haben genug der Kriege!**

Şöyle bakarsan, Dersaadet'te olup bitenleri, üçü de öğrenmeye can atıyordu. Merak ettikleri, sürüyle şey varmış! 'İştirakçi' Hilmi Bey'in 'Osmanlı Sosyalist Fırkası'nı canlandırıldığını işitmişler. Doğru mu acaba? İttihatçı ileri gelenlerinin, 'Divanı Harb-i Örfi'deki yargılanmasında, Ziya Gökalp, 'heyet-i hakimeye' kafa tutmuş, öyle mi? İzmir'in Yunanlılarca işgaline, bölge halkınca 'müsellâh aksülamel' gösterilmiş mi, gösterilmemiş mi? vs, vs... Neveser, hangisine cevap vereceğini bilemiyor; 'ezkaza' birisini ele alıp, ayrıntılı açıklamaya girişecek olsa; hiç hesapta olmayan

* Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz!

** Biz savaştan bıktık!

çağrışmalarla, üçünün de, söze Almanya olaylarını karıştırdığını görüyordu. Berlin'de yaşadıkları 'iç savaşın' anıları belleklerinde o kadar taze ki havasından bir türlü kurtulamıyorlar. Nasıl oluyorsa, Doktor Reşit Bey'in Bekirağa Bölüğü'nden 'firarı ve intiharı' konuşulurken; söz birden kayıyor, harıl harıl, Rosa Luxemburg'la Karl Liebknecht'in öldürülmesi gündeme geliyor:

– Onu bunu bilmem, katlin vebali Binbaşı Pabst köpeğinin boynundadır. Liebknecht'le Luxemburg'u Markussohn'un evinden alan, o; yolda icablarına bakılsın diyen de, o; eee?

– Hadi oradan! Mülâzim Wogel, arzu etmiş olsa, Tiengarten'e vasil olmadan firarlarını temin edemez miydi? Bilakis, Rosa'nın kafasına dipçığı indiren bizzat odur, böyle bir dimağı tahrip ederek...

Tartışanlar, çokluk, Doktor Melek'le Ahmet Ziya. Basbayağı 'celâlleniyorlar'. Neveser, her seferinde kıyasıya kapıştıklarını, 'nâhak yere' kalp kıracaklarını sanıyor; her seferinde, aldanıyor. İstedikleri kadar kaşlarını çatıp, kocaman el kol işaretleri yaparak, karşılıklı atıp tutsunlar; tartışmaları, 'izzet-i nefis harbine' dönüşmüyor hiç, bir dakika sonra, ortalık sülhîman: Ahmet Ziya, Doktor Melek'in bardağına gülümseyerek şarap dolduruyor; Doktor Melek ise, gözleriyle onu okşuyor.

Neleri tartışmıyorlar ki! Olayların başladığı gün, Berlin'de, Sieghalle'de biriken 'devâsâ' kalabalık yüz bin kişi miydi, daha fazla mı? Hiç değilse bir çeyrek saat bu tartışıldı. Doktor Melek, kulaklarındaki altın halkaları, parıldata parıldata; yükseltince çattallaşan sesiyle:

– Ne yüz bini be, diye bağılıyor. İki yüz bini mütecaviz! Ekseriyeti müsellâh! Esasen Vorwarts İdarehanesi'nin işgaline tevessül edenler...

Ahmet Ziya, hışımla sözünü kesti:

– Bırak şimdi Vorwards'ı, o sonraki iş, daha evvel...

– Nasıl sonraki? Sen Freikorps'un müdahalesini müteakip olanlarla, evveliyatını, yekdiğerine karıştırmaktasın; 6 Kânun-u sâni'de, Liebknecht akıl edip de, kalabalığın başına geçseydi...

– Bak bak bak! Kızım, Harbiye Nezareti'nin işgalini emre-

den kim, Liebknecht değil mi? O Lemmgen eşiği, işgal emrinde imza noksan diye geri döndüyse, kabahat Liebknecht'in mi?

Tartışmanın en olmadık yerinde, Beşir Usta elindeki şarap bardağını bir dikişte boşaltıp, tren düdüğü sesiyle ortalığı çın çın çınlatmıyor mu, ömür:

– **Hoch die Proletarische Einheit!***

– **Hoch der Weltsozialismus!****

Neveser, hiç alışkın olmadığı bu patırtıcı şenliği –iki yan-
ğında iki gamze, sağ gözü hafif şehlâ– gülümseyerek seyrediyor-
du. Asıl sevindiği, Doğan'ın takındığı tavidir ama; inanılacak şey
mi, 'kazara' bir misafir gelse, dip odalarda kaybolan; posta mü-
vezzii uğrasa masa altlarında saklanan o 'vahşi' çocuk, dayısının
dizi dibinden ayrılmıyor. Görmeyeli yıllar oldu, yabancılık çekme-
meli mi? Çekmiyor! Sanki salıncakların 'ala ala hey' sallandığı,
dönmedolapların, atlıkarıncaların, fır fır döndüğü 'rengârenk' bir
bayram yerindedir; patlayışları kestane fişeğinden beter şakalara,
neşeyle katılıp; vızır vızır uçuşan iğneli dokundurmaları, arıdan
sakınır gibi, sakınarak izliyor. Hele Beşir Usta'nın savurduğu Al-
manca 'şiarlar' yok mu, dokunma keyfine, kahkahadan kırılabilecek!
Neveser onu böyle fıkır fıkır görünce, 'zavallının' ne kadar tatsız
tuzsuz bir hayat sürdüğünü, ne 'tahammülfersâ' bir yalnızlık çekti-
ğini daha iyi anladı, içinden bir şey koptu.

Bir ara, Ahmet Ziya'yı koridorda yalnız yakalıyor. Ayaküstü
konuştular. 'Misafirlerin' de, gece yatısına kalıp kalmayacaklarını
öğrenmek istiyordu. Misafir yatak odası tek kişilik olduğundan,
yüklüklerden yatak çıkarıp hazırlık yapmak gerekiyor da! Ahmet Zi-
ya, o güzel, uçları hafif dışarıya doğru dişleriyle, sıcacık güldü: gece
yatısını da nereden çıkarmış bre? 'Seyahat' dönüşü, 'cümbür cema-
at' şöyle uğramışlar, ikindiden sonra evli evine, köylü köyüne!

– ...evvelâ, Halıcızade Abdi Bey'in devlethanesinde, bolşevik
makûlesinin barınabilmesi ne mümkün. Bunu müdrikiz. Saniyen,
familyaları onları bekler, bağlasan durmazlar. Melek'in yolu ya-

* Yaşasın Proleterlerin Birliği!

** Yaşasın Dünya Sosyalizmi!

kın, dedesinin konağı Firuzağa'da: meşhur kuyumcu Afram Bey vardır ya, Samuel Afram, onun konağı. Bunlar Süryani, anlamışsındır. Beşir Usta Kasımpaşa'ya inecek, doğma büyüme oralı, çoluğu çocuğu bekler. Bendenize gelince...

Neveser sözünü kesti:

– Seni bir yere bırakmam, Ahmet! Darılırım!

– Abdi Bey ne der? Tedirginlik olmasın! Hem ne zahmet?

– Zahmet mi olurmuş? Enişten evde kalmıyor, aylardır bir başımayım. İttihatçıların ekseriyeti, vaziyetler tavazzuh edinceye kadar, gizlenmeyi muvafık gördü. O da, Mizrahilerini yalısında saklanıyor. Hem canım, bu nasıl lakırdı? Kardeşimi evimde ağırlayamayacak mıyım? Doğan ne kadar sevindi baksana, bayram çocuğuna döndü.

Ahmet Ziya, yüzüne yayılan 'müşfik' bir ciddilikle: "...teşekkür ederim, abla!" dedi. Geldiğinden beri ona ilk defa 'abla' diyordu. Selânik'teki kaygısız çocukluk günlerindeki gibi. Sonra: "...benim Müniflerde ikametim mukarrerdi," diye devam etti. "Vezneciler'de oturuyorlar, koskoca berhânede bir ana bir oğul."

Neveser şaşırmıştı:

– Müniflerde mi? Ay Münif İstanbul'da mı?

– Elbette! Seni malûmattar zannediyordum. Seddülbahir muharebelerinde yaralandı, fevkalade ağır, bacağı kesmeyi bile düşünüyorlar, çok şükür atlatmış. Epeydir Birlik'te yazıyor, Hüsnü Faik Bey'in gazetesi, hani Pirlepelî...

Neveser, hayretten hayrete düşüyordu. Birlik'te 'makalelerini' her sabah bir 'zevk-i mahsusla' okuduğu Münif Sabri Bey, çıka çıka, Selânik'teki Feyziye İdadisi'nden Ahmet'in sınıf arkadaşı, Münif 'efendi' çıkmasın mı? O unutulmaz yılların 'soluk bir hayali daha zuhur ediyor': vaktiyle ona gizli gizli aşk şiirleri yazan 'merdümگیرز' çocuk. Ahmet'in o zamanki deyimiyse, 'âşık-ı sâdık-ı hâkikisi'.

– Fakat nasıl olur, hatırımda Murat Bey'in oğlu diye kalmış, beni iltibasa düşüren, ismine Sabri ilavesidir, Münif Murat deseydi ihtimal tanıyacaktım.

Ahmet Ziya, 'müşekkel' Bavyera piposunu yakmaya uğraşıyordu, durdu:

– Hafızan seni yanıltmıyor, pederinin ismi filhakika Murat Bey'dir, lâkin araları açık, kanlı bıçaklılar, dedesinin ismini kullanıyor. Haa, burada olduğumu nasıl haber verebiliriz, adam mı göndermek icab edecek?

– Yok canım, iş ona kalsın: telefon ne güne duruyor?

Münif Sabri, telefondan bir saat kadar sonra, önemli bir suratla geldi, Nefti Salon'un kapısında durup, bastonuna dayanarak, karanlık bir sesle dedi ki:

– Dersaadet'te yapılagelmekte olan mitingler yasaklandı, demincek tebliğ ettiler: yarın yapılması mutasavver, Beyazıt ve Beşiktaş mitinglerinin, iptali cihetine gidiliyor.

Kısacık susup başını eğerek, başka bir sesle ekledi:

– ...maatteessüf!

Orada söylediklerinin gerçek anlamını kavrayabilecek, sadece Neveser'di ama, kapıdaki genç adama efsunlanmış gibi bakı kalmıştı. Hiç aklına mı gelir? Münif, meğerse Nevres Bey'e ne çok benzermiş! Elinden fildişi saplı bastonunu al, gözlerine dumanlı kar gözlüklerini tak, 'suratına mustarip ve mükedder' birkaç çizgi çek, hoşgeldin Nevres Bey!

İNGİLİZ SERMAYESİ, MEMALİK-İ MAHRUSA'DAKİ ALMAN VE AVUSTURYA SERMAYESİNİN YERİNE Mİ GEÇECEK?

**Bu maksada mâtuf olarak, Londra'da yeni bir
şirketin tesis edildiği haber veriliyor.**

Londra (Reuter)

Ortaşark'ta Alman ve Avusturya sermayesinin tasfiyesi, İngiltere'nin bu havalideki yüksek menfaatlarının teminat alınması maksadına mâtuf The Levant Limited Company tesis edilmiş bulunmaktadır.

Bir milyon sermayeli mezkûr şirketin, The British Trade Corporation'ın teşebbüsüyle tesis edildiği, Meclis-i İdaresine, Vickers, Metropolitan Carriage, British Trade Corporation gibi mühim bazı şirket mümessillerinin dahil oldukları istihbar edilmiştir.

Sermayesinin iki yüz bin sterlingi tediye edilmiş olan The Levant Limited'in, hâlen İstanbul ve Selânik'te hâl-i faaliyetteki J.W. Whittal şirketiyle, The National Bank of Turkey namındaki ecnebi bankasını murakabesi altına aldığı tesbit edilmiştir.

Maksadı 'düşman' şirketlerinin faaliyet sahalarını, İngiltere namına 'istirdat' olan The Levant Limited, Ortaşark'ta tali şirketler tesis ile, The National Bank of Turkey de yeni şubeler küşat edecektir.

1335 Ramazanına, bambaşka bir Neveser girecektir. Ahmet Ziya'nın dönüşü, çok şeyleri değiştirdi. Ahmet Ziya'nın dönüşü mü, yoksa bu vesileyle hayatına karışan Münif Sabri* mi? Her ikisi de!

Yürek üzüntüsünden tadını çıkaramadığı ilkbaharı, artık iliklerinde duyuyor. Durup dururken terasa çıkıp, civciv sarısı tüylelerini hâlâ yitirmemiş, yapraklara dokunmak; vakitli vakitsiz, camları ardına kadar açıp, odaları havalandırmak arzuları. Her yıl öyle yapılmaz mı, Mercimek Nine kahvaltılık sofrasını, sabahları terasta kurmaya başladı. Neveser kalktığında, Ahmet Ziya'yla Doğan'ı, başbaşa buluyor: hem çaylarını içiyorlar, hem söyleşiyorlar. Doğan'ın iştahı, bir açıldı ki! "Ahmet'te şeytan tüyü mü vardır nedir, birkaç saat zarfında oğlanı fethetti, o fethediş!.. "Geldiğini gördüler mi, dayı yeğen, gülüşerek ayağa kalkıyor, onu 'nûmâyîşle' karşılıyorlar. Havuzdaki suda, kıpır kıpır mayıs güneşi. Camlarda, buzlu griden hızla maviye dönüşen, gökyüzü. Limandan, istimbol düdüklüleri!

Neveser, epeydir unutmuş olduğu, o rahatlık duygusuna yeniden kavuşmaktadır. Kardeşinin gelişyle, sanki evin sorumluluğu, Doğan'ın eğitimi, gündelik ıvır zıvır, üzerinden alınmış! Ona sadece, Davos'taki gibi yaşamak kalıyor, pek öyle incisini aramadan! Daha da mı güzelleşti? Lacivert pırıltılı 'gümrah' siyah saçlarını, birkaç firketeyle gelişigüzel ensesinde topluyor, âsi perçemleri saydam alına, kimi zaman buğday esmeri narin boynuna düşmektedir. Her an mahzun bir hoşgörülle bakan, -biri hafif şehla- gözleri, arasıra içten bir sevincin beklenmedik şimşekleriyle, mehtap mavisini aydınlanıyor. Gülüşü de 'revnaklandı', genç kızlığının o ince, sisli çam ormanlarını, gizemli dağ göllerini çağ-

* Bkz.: 'Kurtlar Sofrası'.

rıştıran, anlamca zengin gülüşü geri geldi. Sıralı sırasız, Davos'ta, 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu Başhekimi Dr. Diede-
rich'in, bir sabah muayeneden sonra, alnına düşen perçemlerini
işaret parmağının sırtıyla kaldırarak, ona dediklerini hatırlıyor:

– ...bu hastalıkta mühim olan maneviyâttır **Frau** Abdi, ma-
neviyâtınızı kuvvetli tutunuz!

Terasta ilk iş, sırmalı kelebekler, kokulu çiçek tozları, yoğun
ışık şakırtısı arasında, gazeteleri gözden geçirmek: Alemdar'dan
başlayıp, Birlik'e kadar! Her gün daha kaygı verici bir 'mecraya'
dökülen, güncel olaylar değerlendiriliyor. Konuşan, çokluk Ah-
met Ziya. Dediğine göre, 'Berlin vasatından, Dersaadet vasatına
intikal', hayli zahmetli olmuştum. Öyle ya, Budapeşte'deki Be-
la Kun hareketini, ya da Münich Sovyetleri'nin akıbetini bir kena-
ra bırakıp, bir anda Sultanahmet mitinginin 'muhtemel neticeleri-
ne', ya da 'Garbî Anadolu'daki Yunan işgaline' atlayıvermek ko-
lay mı?

Bereket Münif Sabri, taşımakta kusur etmediği haberlerle,
ona yardımcı oluyor. Ne de olsa gazeteci, kulağı olağanüstü de-
lik, her yere teklifsizce girer çıkar. Akşamları, Terakki Apartma-
nı'na sık uğrar oldu. Eski evrak çantasını koltuğuna sıkıştırmış,
elinde bir demet nergis (evet, Neveser'in nergis düşkünlüğünü
unutmamıştır), çat kapı çıkageliyor. Hiç eski hâli yok, giyimine
kuşamına onca özen gesteren delikanlı, böyle 'mühmel', âdeta
'kalendermeşrep' bir adama nasıl yozlaşmış? Nedeni Seddülbah-
ir'deki ateş sofrası mıdır, yoksa Selânik'teki gençlik hayallerinin
'târümâr' olması mı? Hangisi olursa olsun, artık pantolonu ütü-
süz, fesi kalıpsız dolaşmakta 'beis görmüyor'.

"...buna mukabil nazarlarında, evvelce mevcut olmayan şedit
bir ihtiras, inûtekâsif bir cerbeze paydahlanmış ki, tesir sahasın-
daki her şeyi taht-ı câzibesine almaktadır."

Nevres Bey'in gözleri elâydı. Neveser, Münif'in gözlerinin de
ışıkta elâ olduğunu biraz hayret, epeyce kederle fark ediyor. Ona
karşı Münif çekimser, aşağıdan almayı yeğleyen bir tutum içinde,
göz göze gelmekten kesinlikle kaçınıyor; yine de, 'nezdinde bu-
lunmaktan ziyadesiyle mahzuz olduğu, ayan beyan görünmekte-

dir: taa Vezneciler'de oturduğu halde, yoksa ne diye bu kadar sık, Cihangir'e uğramak 'zahmetini ihtiyar etsin?'

Dahası, Neveser, Doktor Melek, Ahmet Ziya ve o, Beyoğlu'na çıkıyorlar. Ahmet Ziya, 'şehri teneffüs etmek' istiyormuş! Münif Sabri onları alıp, o sıra gözde olan pastahanelere götürüyor, kibar çay salonlarına: Lebon, Markiz, Mulatier, Petrograd, vs. Geldiklerinin ertesi günü Mulatier'deler. Şapkaları tüllü, bakışları baygın, sıvama boyalı tatlısı frengi madamlar; tepeden tırnağa poz, Fransız subaylarıyla ağız ağıza. Kıvamlı, karma bir koku, sanki görünmez bir duman, sinsi sinsi, masadan masaya doluyor: filtreli kahve, siyah tütün, hafifçe terlemiş parfümlü kadın kokusu. Amerikan Koleji 'mezunu' birkaç hanım, bir İngiliz subayını aralarına almış; dazlak kafası, inanılmayacak bir düzence taradığı iki üç tel saçla örtülü, suratı ahlak, kaşı gözü burnu ağzı eriyip, aşağıya doğru akmakta iken donakalmışa benzer, yaşlıca bir miralay bu: utangaç, gülümsüyor.

Münif Sabri, gözleriyle 'herifi' mimledi: "Miralay Kenneth Morley," dedi. "Son derece tehlikeli bir zat, İngiliz İstihbaratından! Bunlar haddizatında iki kişi, biri bu, diğeri Yüzbaşı Bennet! Krock Oteli'nden Dahiliye Nezareti'ni idare ediyorlar. Mitinglerin memnuiyet kararı, kanaat-ı âcizâneme göre, bu zevatça Babiâli'ye telkin edilmiştir."

Cıgarasını kül tablasına bastırdı, dişlerinin arasından: "...telkin edilmiştir ne demek," diye düzeltti, "alelittlak emredilmiştir."

Söz mitinglerden açılınca, Neveser, kulağında kalmış ayrıntıları Ahmet Ziya ile Doktor Melek'e aktarıyor. Hemen hemen hiçbir şey bilmiyormuş. Münif Sabri, bastonunun fildişi oymalı sapını, avcunda sıkı biraka, olayların 'perde arkasını' aydınlatacaktır: İngilizler, Kadıköy ve Fatih mitinglerinden 'pirelenmiş': kalabalığın, Bekirağa Bölüğü'nü basıp, 'harb mücrimlerini' kurtaracağından korkuyorlar. Fransızlardan 'takviye talebinde bulunuluyor'. Münif Sabri Vezneciler'de oturmuyor mu, Süleymaniye Kışlası iki adımlık yer; bazı geceler tavla oynadığı gedikli bir başçavuştan, yirmi otuz kadar Fransız ve İngiliz askeriyle, tutukluların 'muhaf-

za altına' alındığını öğrenmiş; bu hazırlık, elbette bir 'maksada mââtûf', acaba hangi maksada?

Sözü Sultanahmet Mitingine getirerek, diyor ki:

- ...miting esnasında, ahali ne görsün, müdepedep bir araba tantanayla sökün ediyor: 'Vay, gerdune-i hümâyûn mudur?' demeye kalmadan, Hünkâr'ın teşrif ettiği zannıyla bir koşuşma, o cihete bir tehâcüm! 'Padîşahım çok yaşa' avâzeleri, 'İzmir'i vermeyiz' nâraları! Hâsılı, müthiş bir galeyân! Öyle ki vak'a, Beyoğlu çihetine, 'Türkler yağmaya geliyor' diye in'ikâs etmiş, mağazasını kapatan Rum, Ermeni, sırta kadem basıyor. Meselenin vûs'atini anlatabilmek için, Merkez Kumandanı Seyit Paşa'nın, teskin edici bir tebliğ-i resmî neşretmek ihtiyacını hissetmiş olduğunu arz edeyim.

Sözünü gülerek tamamladı:

- ...herkesin Zât-ı Şâhâne zannettiği şahıs, esasında, Seraser Kapısı'na gitmekte olan, Harbiye Nâzırı Şevket Turgut Paşa değil miymiş?

Ya da Markiz'de, iç masalardan birini çevrelen.iş; telkâri gümüş zarflı çay fincanlarının tavşankanı buğusuna eğilmişler. Kalabalık sayılmaz. Biri melon şapkalı, iki 'kalantor', kristal konyak kadehlerini avuçlarında ısıtarak; Fransız Yüksek Komiseri Franchet d'Esperey'nin buyruğuyla, Fransız Bankası Credit Lyonnais'nin, yeniden nasıl 'faaliyete' geçtiğini tartışıyorlar: biri ünlü Ermeni sarraf, Kavukçuyan; öbürü Yorgopulos, Rum tüccar, Etniki Eterya'yla ilişkili! Edepsiz bir yanmış şeker kokusu, buğu hâlinde erimiş çikolata, varla yok arası nane likörü. İki masa ötelerinde, ârsız sevinçleri, masanın üzerine fırlamış şımarık bir köpek gibi havlayan, şamatacı bir Rum topluluğu. Atina gazetelerini açmış, Patrikhane'nin, İtilâf Yüksek Komiserlikleri'ne 'tevdi etmiş olduğu', mektubu okuyorlar.

Münif Sabri, tütün sarışını bıyıklarını çiğneyerek, diyor ki:

- ...Rum Patriği Dorotheos Paris'ten avdeti esnasında Atina'ya uğrayacakmış, Rumları sürûra garkeden bu, ilk defa vâki oluyor da! Küstahlığı hakikaten ileri götürdüler, verdikleri mektupta ısrarla tebârüz ettirdikleri husus nedir, bilmek ister misiniz? Efendim, Türkiye Rumları, uğradıkları bunca mezâlim ve işkence-

ye rağmen, Yunanistan'a daima sadık kalmışlar! Ayrıyeten İngiltere, Fransa ve Amerika'ya bağlılıkları dercolunuyor. Nankörlüğün bu mertebesi...

Ahmet Ziya, parmakları arasından uyandırırverdiği kibritin alevini, Doktor Melek'in cıgarasına uzatırken, söze karıştı:

– Alemdar'da bir makale okuduk, Refii Cevat kaleme almış...

– Okudunuz mu? Ne hacâlettir! Herif alenen 'İngilizleri istiyoruz' demiş! Daha vahimi, bu maksad-ı asliyle cemiyet tesisine tevessül etmeleri. Başî Sâit Molla çekiyor, mumaillehy bilumum Anadolu belediye reislerine telgraf keşide ettirmiş, kelime be kelime diyor ki: 'İngiliz taraftarlığı kuvvetlendirilmeli, vakit geçirilmeksizin bütün memlekete teşmil edilmelidir. Bizim için çâre-yi halâs, İngiliz idaresi altına girmektedir'. Evet, herzeleri bunlar.

Doktor Melek, burun deliklerinden salıverdiği kalın duman bulutunun, arkasında kayboluyor:

– Nasıl cür'et eder? Memlekette arzu-yu umumi bu mudur? Biz orada zannederdik ki, mağlubiyet ve işgal herkesi intibâha getirmiştir...

Münif Sabri, acı acı gülümsedi:

– ...maalesef, hayır! Milletin üzerine zillet ve meskenet çökmüştü. İzmir'in işgali intibâha vesile teşkil eylerse, ne saadet!

Fakat Neveser'in asıl tadına doyamadığı, abla-kardeş ürettikleri, yanardöner o gece söyleşileri. Nasıl doysun, yılların özlemini gideriyor. Selânik'ten bu yana, ne gün biraraya gelip de uzun uzadıya dertleşebildiler? Yarım yamalak bir defa İstanbul'da, iki defa İsviçre'de hepsi bu! Oysa konuşacak kıyamet gibi konu birikmiş, Neveser'in 'talihsiz' evliliğinden tut, 'tehlikeli' hastalığına; Ahmet Ziya'nın Berlin'deki mühendislik 'tahsilinden' tut, sosyalistik 'sergüzeştine'...

Yumuşak mayıs gecesi laciverdine gümüş tozu serpilmiş 'muazzam' bir fanus, içinde uzak minarelerden dağılan yatırı ezanları boğulup, işgal donanmasının vardiye çanları acımasızca yükseliyor. Hava rüzgârsız, terasın bahçesindeler, çevreleri bütün çiçek. Sustular mı, sessizlik öylesine yoğunlaşıyor ki, kulak verseler, çatıyı sarmaya başlamış sarmaşığın fısıltılarla büyüdüğü-

nü duyabilecekler. Kahveler havuzun başında içilmiştir. Doğan'ın yatma saati çoktan geçti. Dayısından koparıp, nasıl yatırmalı? Gönlünü, çaresiz, gramofona başvurarak edebiliyorlar.

Ahmet Ziya, başından nice 'serencâm' geçtiği halde, Berlin'de edindiği gramofonu, İstanbul'a kazasız belasız getirmiş. Borulu, sesi hımhım, ikide bir tekleyen 'kahvehane fonograflarından' çok farklı, gerçekten 'asrî' bir aygıt bu: ilk bakışta çeviz, ya da maun bir mobilyadan ayırdedilmiyor. Ne ilginç bir aygıt olduğunu anlayabilmek, kapağını kaldırmakla olası: pırıl pırıl diyaframı, yeşil çuhalı diski, nikel 'iğnedenliği' ve zarif kurma kolu, kim görse etkiliyor. Hiç kimseyi etkilemese, Doğan'ı etkiledi. Her dakika başında! Gidip yatması, dayısının, özel çekmecedeki plaklardan birisini alıp, çalmasına bağlı. Nereden çıktığı anlaşılamayan piyano sesini, tenoru, orkestranın uğultulu anaforunu, hayranlıkla korku arası bir duyguyla dinliyor. Sanki büyülenmiş. Her plağı dinledikten sonra, akıllı gözlerini dayısına çevirip, sormasa olmaz:

– Dayı, bu sesleri oraya nasıl sokuyorlar?

Ahmet Ziya, gramofon tekniğini sevimli bir sabırla yeğenine açıklarken, piposunu da yaktı mı, tamam! Doğan'ı büyüleyen 'sihirli âletlerden', ikincisi meydana çıkmıştır: İri bir S biçiminde, bazı 'aksamî' porselen, kapağı püsküllü bir Bavyera piposu; ocağının dış yüzeyine ince minyatürler işlenmiş, hazırlaması epeyce uzun, yakılması becerilirse dumanı bol, Doğan*, gramofonun çalınışını nasıl kendinden geçerek dinliyorsa, piponun hazırlanmasını, akıl erdiremediği gizemli bir tören gibi, öyle merakla izliyor.

Yatmaya neden sonra razı olacak, uykudan küçülen gözleriyle dayısına hayranlıkla bakıp, Neveser'e sarılarak:

– Anne, diyecektir, dayım hiç gitmesin e mi?

Ahmet Ziya'nın gitmemesini, Neveser de arzu ederdi. Kardeşi, Zürich'te, Helvetia Oteli'nin lokantasında onu tedirgin eden hırçınlığını silkip atmış, kararlı olsa da daha güler yüzlü, davranışları insancıl, ağabeyce. Berlin'de yaşadıklarını kırk gün kırk gece

* Bkz.: 'Bıçağın Ucu', 'Yaraya Tuz Basmak'.

anlatsa, 'Allah bilir' bitiremez. Bunlar bir 'fırka tesis etmiş, Türkiye İşçi ve Çiftçi Fırkası', geldikleri gün, Neveser'in gözüne bir dergi ilişmişti ya, 'Kurtuluş', bu 'fırkanın nâşir-i efkârı', yavını İstanbul'da sürdürmeyi tasarlıyorlar. Kuşkusuz, 'fırka'yı da! Ahmet Ziya, 'methaldar olan' beş altı isim sıraladı, ablası, Selânikli olmaları 'hasebiyle' sadece İlhami Nafiz'le Mümtaz Fazlı'yı şöyle böyle tanıdı. Bir de, üç gün sonra mı ne, Ahmet'i almaya 'Şaşkın' Beşir Usta'yla Sadık Ahi geliyor, Almanya'daki Sendika'nın 'Reisi'ymiş, 'mutemet' bir adama benzer. Doktor Meleho Afram'ı, saflarına katmamak olur mu? O da, onlardan. Bir gece, Neveser kardeşine, aralarındaki ilişkinin 'mahiyetini' sordu, öğrenmek istedi: "Hissî bir rabîta mıdır, yoksa aynı mefkûreye inanmış olmaktan mütevellit arkadaşlık mı?"

Ahmet Ziya, kibrit üstüne kibrit çakarak, sönmüş piposunu canlandırmaya uğraşıyordu. Gülümsedi:

- Kadınların tecessüsü bitmez, dedi. Her ikisi de! Kaç yıldır beraberiz: müstesna bir kızdır Melek, hekimliği fevkalâde, sosyalistliği kavî! Mizacı gerçi hodbıncedir, o kadarcık kusur, kadı kızında da olmaz mı? Pederi, Balkan Harbi esnasında sizlere ömür...

- Evlenecek misiniz? Süryânî demiştin de?..

Ahmet Ziya'nın yüzünde, onu yaşından çok genç gösteren, aydınlık gülüşü:

- ...evet Süryânî, ne olmuş? Biz dinî itikâda ehemmiyet atfetmeyiz. Burjuva nikâhı dersen, kadını metâ telâkki eden mürteci bir müessesedir. Bavulların birinde mecmualar olacak, Kollontai'nın, Zedkin'in makalelerini muhtevi, vereyim de oku!

Bir süre sustular, sonra o, daha ciddi bir sesle ekledi:

- Abla, dedi, yeni bir 'ufk-u i'tilâ' açılıyor.

Sosyalistliğini önemsiyor, her şeyin üstüne koyuyordu. 'Beynelmilel Sosyalist İhtilâl-i Kebiri' patlamıştı. "Rusya'da, Almanya'da ve Macaristan'daki hâdisâtı, lâıykı veçhile kıymetlendirmek iktiza eder. Beşerî istismara müstenit, sermayedâr burjuva nizamı yıkılmakta; yerine sa'ye müstenit, sosyalist bir nizâm-ı içtimaî, inşa edilmektedir."

İnancının gereği midir ne, evde çalışanlarla ayrı ayrı ilgileniyor. Mercimek Nine, Kâmil Efendi, Pervin, alışmadıkları bu tutumu, önceleri yadırgıyorlar. Ahmet Ziya'nın içtenliği, iyi niyeti, o kadar belli ki, uzun boylu çekingenlik ayıp sayılabilir. Daha ikinci gün, ister istemez buzlar çözüldü.

Mercimek Nine'yle oturup, uzun uzun, '93 Harbi'ni konuşuyorlar. Temmuzun onuncu pazar günü, 'zevalde', Moskof nasıl Kızanlık mevkiinden gelip, Eski Zağra Boğazı'nı tutmuş? Nasıl Bağdemlik'te karargâh kurmuş? Müslüman ahali, göç yollarında, karı kızan nasıl telef olmuşlar? Pervin'le Doğan'ın ilişkisi değişti. Doğan, öksüz 'ahretlik'e, özel hizmetçisiymiş gibi değil de, akranı, oyun arkadaşıymış gibi davranmaya yöneliyor. Hele Kâmil Efendi'nin, keyfinden ağzı kulaklarında: sözüne ve hesabına güvenilir bir 'vekilharç' olmakla kalmayıp, Ahmet Ziya Bey'in bütün ikraın ettiği, hatırını sorup 'ahvali' tartıştığı, 'emsali' durumuna yükseldi. "Mukavemete müteallik fikirleri, ciddiyetle kaale alınması icabeden, yavuz bir Rumeli komitacısıdır."

Bütün bunlar birkaç günde gerçekleşiyor. Bu arada, Ahmet Ziya'nın 'sağ sâlim Dersaadet'e vürûdunu' telgrafla İzmir'e duyurdular. Neveser'in gönlü yine rahat etmiyor. Telgraf hatları 'ya münkati, yâhut ziyadesiyle mahmûl', çektikleri telgrafı babasıyla annesi bakalım alabilecekler mi? "Daha evvel keşide ettirdiğimiz bir sürü telgrafı alıp almadıklarını el'an bilmemekteyiz". İyisi mi, Van der Zee Acentası'na telefon edip, onların aracılığıyla İzmir'e mektup ulaştırmanın 'mümkün' olup olmadığını sorar, olumlu cevap verilerse, ne âlâ, babasının açtığı yolu kullanırlar. Van der Zee'deki görevli, telgrafın kime gideceğini öğrenince, "evet" dedi. Bunun üzerine Neveser 'mufassal', Ahmet Ziya 'muhtasar' birer mektup yazıp, Kâmil Efendi'yle Acenta'ya gönderdiler.

Taksim'de bomba patladığı günün akşamı (Ermeniler mi patlattı, Rumlar mı? Meçhul!), Neveser, hastalığını günlerdir unuttuğunu birdenbire saptadı. Tuhaf, hiç aklına gelmiyor. Akşam gezmelerinden, gece söyleşilerinden başalamıyor ki! Dün sabah 'derece' koymayı bile unutmuş; terastaki kahvaltı sofrasında, Ahmet Ziya'yla Doğan'ın gülüşerek geliştirdikleri 'muhabbete' katılma te-

laşından! Yaşama sevinci, o akşam üzeri, içisıra ne korkunç bir güçle genişliyor: 'uzviyetinde', görünmez bir elektriğin 'şerâreli' çıtırtıları. O hızla, Zürich'ten alalı bir kerecik sırtına geçirmediği 'gece kıyafetini' giyiverdi: gözlerinin mehtap mavisine uygun düşen, sim işlemeli bir kılık, lacivert desen tam sayılmaz, dökülüşünde havai mavi yansımalar. Tuvalet aynasının önünde, elmacık kemiklerine bir fırt allık, 'kavisli' kirpiklerine belli belirsiz rimel bulaştırırken, Doktor Diederich'in 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu'nda söyledikleri, kulaklarında çınlamasın mı:

- ...bu hastalıkta mühim olan maneviyattır, **Frau Abdi...**

Son günlerde 'maneviyatı' iyi, iyi ya, iyiliğini Ahmet Ziya'nın dönüşü kadar, Münif Sabri'ye borçlu olduğunun bilincindedir. Onun küçük dikkatlerinden; o alçakgönüllü nergis demetini, her akşam düzenle getirişinden; bir an yalnız kalsalar, o dakika mahçup ve çekingen Feyziye öğrencisi 413 Münif'e dönüşerek, elini ayağını nereye koyacağını bilemeyişinden duygulanıyor. Kimbilir, Zürich'ten aldığı kılığı belki onun için giydi; rüya solgunu yüzüne bu uzak çilek pembeliğini, ona güzel görünsün diye bulaştırdı.

Münif Sabri, o akşam da şaşmaz nergis demeti ve 'ancak yarınki gazetalarda intişar edebilcek' taze haberleriyle gelecektir.

Sağ ayağı sakat, hafif topallıyor, baston taşımaya bundan. Yüzüne bakıldı mı, vahşi sarışınlığının parıltısı, insanı çarpar: alnı, seyrelmeye yüz tutmuş dalgali saçları, düşük bıyıkları, çoğul kirpikleri, güneşli bir başak aydınlığı saçıyor. Çektiği acılar ona yaramış: sesindeki vekar; davranışlarındaki, saygı uyandıran ağırbaşlılık; yargılarındaki, o ancak 'tecrübeli' kişilerde rastlanan 'ihtiyar', acılarının eseri. 'Avrupa görmüş' olması nedeniyle, Ahmet Ziya'yı ne kadar önemsiyorsa; savaş serüveni nedeniyle onu, Ahmet Ziya da o kadar önemsemektedir. Ülkeye ilişkin her sorunu danışması, yorumlarını önemle dinlemesi, buradan kaynaklanıyor. Saltanat Şûrası toplandı ya, 'meselenin mahiyet-i hakikisine vâkıf olamayan' Ahmet Ziya, bunu Meclis'e danışma eğilimi saydığından, Padişah lehine yorumlayacak oldu. Münif Sabri, bastonunun fildişi sapını sımsıkı kavrayıp, sesini yükseltmeden itiraz ediyor:

– ...Meclis-i Meb'usan'ı lağvetmiştir. Kanun-u Esasi'nin, dört ay zarfında umumî intihabat yapılmasını derpiş eden hükümlerini, görmezden geliyor; Saltanat Şûrası'yla efkârı umumiye'yi oyalayacaktır; Vahdettin'in hakikatte bir Hürriyet ve İtilâf kabinesine dahi tahammülü yok, arzusu bendegân hükümeti!

Nergis demetini vazoya yerleştiren Neveser'i süzüyor. Gözleri kestane rengi, açık kestane, ışığa baktı mı sarı elaya çalan. Getirdiği haberler, kötü: Yunan yayılması, Aydın doğrultusunda gelişmekteymiş; üzücü olan, çevredeki 'kuvayı milliye'yi, 'idari makamların' engellemesi; 'bu şerait altında' şehir, büyük bir olasılıkla yarın, Yunanlıların eline düşecek! İzmir'den ilk 'muhacirler' sökün etti, ağızlarını bıçak açmıyor: Ramazan boyunca Kadifekale'den iftar topunu, Yunan İşgal Komutanlığı attıracakmış!

Bardağına rakıyı çok, suyu az koyuyordu. İkinci kadehten sonra, gözleri nedense kan çanağı:

– ...Polis Müdüriyeti'nde, Kısım-ı Siyasî'den şayan-ı itimat bir taharri tanırız, Ahmet Bey, aslen Serezlidir, istihbarat temininde bize müzaheret eder, verdiği malumat doğruysa, İngilizler bir mel'anet hazırlıyor ama, ne? İşte mesele burada.

Ahmet Ziya, rakı şişesini açmak için, bir ara içeriye girince, Neveser'le başbaşa kaldılar. Nefti Salon'un açık pencerelerinden ilk yıldızlar, üstlerine sarkıyordu. 'Münzevî' bir ud, bir yerlerde, talihinden yakınıyor. Hava durgun, ta Haydarpaşa'dan haşin bir tren çılgılığı. Münif Sabri, sessizliği doldurmak amacıyla çarçabuk cıgara yakmaya davranmıştı. Neveser göğüs geçirerek, sordu:

– Bana hâlâ muğber misin, Münif?

Münif, bütün gözleriyle ilk defa ona bakıyor; çetin bir ışık zenginliği, turuncuya kaçan altın sarıları, hınzır pirinç yeşilleri:

– İğbirarın faidesi nedir ki? Her şey ihtiyarımızın haricinde cereyan etmektedir. Muharebe beni kadere inandırdı. Bedelini, sakat kalarak ödemiş olsam da.

– Ya ben neyim? Hasta ve bedbaht bir kadın.

Münif Sabri gözlerini eğiyor: Neveser, yalazını sımsıcak ya-nağında duyduğu, sarı bir alev in uzaklaştığını sandı.

– ...ne münasebet! Kendinize iftira etmeyiniz, Neveser! Se-

neler, esasen ulvî şekline, mana ve muhteva kıymetleri ilave etmiş.

Neveser'in kalbi, kafeste kuş gibi çırpınıyordu. Nefes nefese:
– Ne kadar mültefitsin, diyebildi.

Fazla konuşamadılar, Ahmet Ziya elinde açılmış şişeyle 'muzaffer' dönüyordu. O gece, Neveser'i uyku tutmuyor. Sessizlik bastırınca, komodinin üstündeki fânuslu saatin tıkırtısı, iri iri, meydana çıktı. Ne yapsın? Bir süre 'ateşini alarak' ("Aman yarabbi, 36;4, bir harika!"); bir süre 'hatıra defteri'ne 'ihsaslarını' yazarak oyalandı. Zürich'ten satın aldığı 'kilitli' defter. Sayfanın üst köşesine o günün tarihini atıyor, tarihin hemen altına, Cenab'ın Riyâh-ı Mesâ'ından, aklına geliveren üç mısraı kaydetti:

**"... aşkın eyyam-ı nev-baharında
titretir kalbi bir hevas-ı firak
o mudur bizdeki istiğrak?"**

Sonra, şu satırlar: "...bu mertebe kahhar, bi-aman ve bi-insaf olan, hayat mıdır, yoksa hayata dahi hükmeden zaman mı? Nur içinde yatsın, rahmetli 'haminne'm, alelekser 'Zaman hallâl-i müşkilât' derdi, kulağımda kalmış; yaşlandıkça zamanın daha ziyade, 'hâlık-i müşkilât' olduğunu müşahade ediyorum. Aksi halde, on sene evvelinin o şetâretli delikanlısı Münif, şu nevmid, şu meyyus adama tahavvül edebilir miydi? Ben böyle bedbaht, biçâre ve bi-mecâl bir kadın olabilir miydim? Heyhat, her ikimizin de vâsıl olduğu merhâle budur."

"Vakia Münif, bana muğber olmadığını ifade etti, lakin âsâlet-i ruhiyesinden böyle söylüyor; zira, hafızama âdetâ ateşle nakşedilmiş o meş'um gün gözlerimin önüne geldikçe, ona karşı ne kadar haysiyetşiken davrandığımı daha iyi anlıyorum: havai, hafifmeşrep bir kızdan farkım mı vardı? İzzet-i nefsiyle oynamış, gururunu rencide etmiştim. Muğberdi, muğber olmakta haklıydı. Çünkü istihzâmın mesnedi, olsa olsa şımarıklığım olabilirdi ki, bu ika eylediğim cürmü tahfif etmez, teşdid ederdi. Bu itibarla, Münif'in muğber olmadığını ifade etmiş olması, bana huzur vermiyor. Ona yaptığım kabalığı tamir etmeliyim. Nezinde kendimi

fevkalade mahcup hissediyorum. Hele o mütevazı nergis demetleri yok mu?.."

Münif Sabri'nin o geceki iki 'tahmini' gecikmeden çıktı: Aydın düştü, İngilizlerin tasarladığı 'melânet' açıklığa kavuştu.

O gün Doktor Melek, sabahdan gelmişti. Öğleyn yemeğe kalacak, Ahmet Ziya'yla 'ev bakmaya', İstanbul 'cihetine' gidecekler. 'Kavilleri' böyle! Boyca bosca gösterişsiz, kalabalıkta kaybolup gidiyor ya, görünüşe bakıp yanılmamalı: Doktor Meleho Afram, ele avuca sığmaz bir kadın, 'maşallah, ateş parçası'. Konuştu mu, adamakıllı büyüyor: zeki bir 'münevver' olmasından, 'ilmî müktesebatından' mı? Bunun payı kuşkusuz yadsınamaz; yalnız, sesindeki güven verici ciddiliğin, iri siyah gözlerindeki fosforlu çakıntıların, etkisi de küçümsenmemeli! Konuştukça, kelimelerle, insanların çevresine, elini kolunu bağlayıp onları suspus eden, sanki bir ağ örüyor. Cerbezesine kapılma.nak, olanaksız. Konuşurken, daha da güzel: esmerliğinde zehirli bir alım, zenci kıvrıncığı saçlarında iğne ucu kıvılcımlar, dolgun dudaklarında ıslak bir şehvet!

Neveser onun, gelişinin haftası dolmadan, 'mesleğini icra niyetiyle' harekete geçişine bu yüzden şaşmadı. Böyle bir kadın, başka türlüünü yapamaz. Üstelik, hekim kadın olunca, Müslüman halkın çok rağbet edeceğinden emin; muayenehanesini Divanyolu mu, Aksaray mı, Fatih mi -artık neresi olursa- o yörede açmayı kafasına koymuş. Bugün Ahmet Ziya'yla gidip bir dolaşacaklar: ev bakmaktan 'murat', bu!

Hava da bir güzel ki! Salacak'ın üzerinde suluboya lekesi bir bulut, külrengi damarlı mermer beyazı, çevresi katmerli mavi. Şirket-i Hayriye vapurları, gündelik telaşları içinde, çakal gibi havlıyorlar. Terastaki yeşillığe, patır patır yağan serçeler. Doktor Melek geldiğinde, kahvaltı sofrasından henüz kalkmamışlardı. Gazeteler okunuyor. Pervin misafire çabucak kahve yapıp getirdi, Ahmet Ziya cıgarasına ateş tuttu. Doktor Melek, kanatları kıpırtılı burun deliklerinden kalın dumanları boca ederek, eliyle manzarayı biçti:

- Abdi Bey, tabiat sahibi, altıncı kat terasında böyle bir bahçe tanzimi, doğrusu takdire şayân: Yazın fevkalade olmak icabeder.

Nevesser, Terakki Apartmanı'nı, hâlâ iki katı 'işgal eden' Suriyeli Ayân Azası Faruk El Mabruk'tan aldıklarını; terastaki bahçe düzenini de hazır bulduklarını, söyleyecekti ki, telefon: Münif Sabri, Birlik Gazetesinden, Ahmet Ziya'yı arıyor. Aydın'ın 'düşüğünü' bildirecek. Yalnız onu mu, 'işgale tekaddüm eden' günlerde, 'mahalli Hürriyet ve İtilâf Fırkası âza-yı kirâmı'nın çevirdikleri fırıldakları da.

– ...şimdi iyi dinle: üç gün evvel, oradaki İngiliz Kontrol Zabiti Withull, Hürriyet ve İtilâf Fırkası Vilayet Teşkilâtı Reisi, ile, Mutasarrıfı, Müftüyü, Rum Metropolitini ve ileri gelenleri içtimaya davet etmiş, işgalin teferrüatı orada takarrür ediyor. Bilahare, Hürriyet ve İtilâf'çılar, zabîtâna atıp tutuyorlar; mesela, bunlardan birisi, Aydın çarşısında, Gümrükönü'nde, diyesiymiş ki: "Mukavemet müşevviklerine itibar etmeyiniz, felaket getirir. Zabıt kısmının dikili ağacı yoktur, sulh olursa kâmilten işsiz kalacaklarından, milleti harb emellerine âlet telaşındadırlar". Nasıl, böyle bir hareket, ahali ve askerde maneviyat mı bırakır? Askerin çoğu firar etmiş, ahaliyse...

Ahmet Ziya sözünü kesti:

– Allah Allah! Yahu bunlar alelaide gazete havadisi mi, nereden istihbar ettin?

– ...istihbar eden Hüsnü Faik Bey, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'de bir mirlivayla ülfeti var, Harekât Dairesi'nde zannederim: Makedonya'dan pederinin silah arkadaşıymış, malûm ya Faik Bey Süvari Kaymakamı idi, birlikte komitacı takip eylemişler; yani, istihbaratın menşei sağlam, anlayışım Erkân-ı Harbiye'ye Aydın'da bulunan 57. Fırka'dan rapor ediliyor, kumandan Miralay Şefik Bey tarafından! Firarlar sebebiyle, Fırka karargâhının mevcudu 10 zabitle 43 nefere düşmüş, ne yapsınlar, Çine istikametinde çekilmişler.

– İzmir, Manisa, şimdi de Aydın!

– Aydın'la nihayete erecek mi? Kat'iiyen! Sıra Ayvalık'tadır. Rumca gazeteler, İzmir'den tahrik edilen Yunan muhribi Limnos'un, Körfez'de demirlediğini yazıyor. Ağleb-i ihtimal, asker ihracında bulunacak. Dalyan Boğazı haricinde, lebâlep nefer yüklü

diğer sefineler emir beklemekteymiş, sen bundan ne istihraç edersin?

Ahmet Ziya, telefonda öğrendiklerini, Doktor Melek'le Neveser'e aktarınca, kaygılı bir sessizlik çöktü. İçinde kirli mavi 'harb sefinelerinin' kara bir duman kusa kusa dolaştıkları; yürekleri muska gibi boyunlarına asılı asker kaçaklarının, sokak aralarında köpeklere terk edilmiş katliam cesetlerinin belirip kaybolduğu, dumanlı bir sessizlik bu, eşyanın tabiatını değiştiriyor, o yüzden havuzun fıskıyesi bile göze müstehcen bir şey gibi gözüküyordu. Hele Doğan'ın serptiği ekmek kırıntılarını paylaşamayan serçeler, onların dünyayı umursamaz cıvıltıları?

Ahmet Ziya piposunu çekiştirdi, sönmüş, kibrit alevlerini sabırla zincirlemeye koyuluyor. 'Şaşkın' Beşir Usta'nın şaka yollu söylediği doğru: Dersaadet'te karşı karşıya kaldıkları durum, Berlin'deki 'tasavvurlarını mevki-i tatbika koymayı' zorlaştıracak! Üniversite dolaylarındaki öğrenci kahvesinde, cıgara dumanı, bira köpüğü, namlu parıltısı, günlerce tartışıp; 'amele sınıfını, sermayedar burjuvaziye karşı, mazbut bir fırkada' örgütlemeyi; bu 'fırkayı' sendikalarla 'takviye etmeyi' kurmuşlardı. Terhis edilen askerler, Almanya'da olduğu gibi, kuşkusuz onlara katılacak; 'amele ve asker konseyleri, sosyalist ihtilalin rüşeymini' oluşturacaktı. Dersaadet'teki hava bu mu? 'Düvel-i Muazzama', memleketi yer yer işgal ediyor; birçok 'akşamını' Ermeniye, Ruma peşkeş çekmektedir. 'Keyfiyet' her şeyin yeniden ele alınıp değerlendirilmesini zorunlu kılacak kadar vahim!

Doktor Melek, esmerliğinin karabiber acılığıyla, onun da aklından geçirdiklerini ortaya döktü:

– Bu şerait dahilinde, fırkayı kurmak son derece müşkülleşir. Tut ki tesise muvaffak olduk, bu takdirde vazife-i aslisi, emperyalizme karşı mücadelede açmak değil midir?

Yemek boyunca bunu tartıştılar. İstanbul tarafına 'ev bakmaya' gittiklerinde, çekişmeleri bitmemişti. Akşam dönmeleri de gecikiyor. Bu sebepten Neveser, Münif Sabri'yi yalnız karşılamak zorunda kalacaktır: Terasta, salıncaklı iskemlesine oturmuş, kardeşinin okumasında ısrar ettiği Kurtuluş dergisini gözden geçiri-

yordu. Gözleri derginin sayfalarını izlese de, aklı başka yerde: on yıl önceki Selânik'te mi, Hamzabey Cami-i Şerifi'nin iki sokak üstündeki 'konak yavrusu'nda, 'Alaman' Ziya Bey'in evinde? Yoksa Balkan Harbi'nin 'müstarip ve müteallim' İstanbul'unda mı? Sirkeci Garı, Rumeli 'muhacirleriyle' tıklım tıklım, o yürekler acısı perişanlığın üzerine aşağılık bir yağmur çiseliyor. Ya da kar ıslıtısının, gözleri çığlık çığlığa kör ettiği Davos'ta, 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu'nda mı? Balkonda, şezlonga uzanmış, oğlu doğalı onu tedirgin eden kurt, içini kemiriyor: Ya Doğan, babasına çekerse? Abdi Bey gibi, o da 'bacaksız' olursa? "Aman yarabbi, bu kadar terakki eden fen, buna bir çare bulmamış mıdır?"

Nasılsa teninde, o hardal sarısı alevin sımsıcak yalazı, başını kaldırıyor ki, terasın kapısında Münif Sabri, 'mütebessim' ve 'mütevekkil': Ahmet Ziya'ya sözünü tutmuş, Sosyalist Fırkası'nın 'mürevvic-i efkâr' İdrak Gazetesinden, bulabildiği nüshaları 'fersûde' çantasına koyup getirmiş, bir elinde de 'nâçiz' nergis demeti:

– Rahatsız etmiyorum ya!

Neveser, heyecanla ayağa kalktı:

– O nasıl söz Münif, esasen bekliyordum. Ahmet'le Melek, 'ev bakmaya' çıkmışlardı, geciktiler.

Her akşam üzeri oturduğu hasır koltuk yok mu, bodur palmiyenin yanbaşındaki, Münif Sabri ona yöneldi; güneş henüz çekilmediğinden, yırtıcı sarışınlığı ansızın tutuşuyor, sanki erimiş pirinç yalazı, bakabilirsen bak! Neveser dikkat etmiş, sağ bacağını bükmesi gerekince zorlanıyor, belli etmemek için her seferinde ortalığı lafa boğar, yine öyle mi yapacak? Öyle yaptı: efendim, öğle namazını 'müteakip' Sultanahmet Camiini görmeliymiş, Fatih, Aksaray, Zeyrek, Karagümrük, İzmir şehitlerinin ruhuna okunacak Mevlîd-i şerife akmış; camiin methali, minberi, 'kâmilin' siyah matem bayraklarıyla kaplı; 'kıraata', Hafız Sadettin Efendi başlıyor, 'akabinde' Hafız Yaşar, Hafız Kemal, Hafız Hüseyin Efendiler...

Neveser sözlerine kapıldı, ayağını nasıl büktüğünü göremiyor. Münif Sabri memnun, mendiliyle birlikte cebinden katlanmış

bir kâğıt çıkardı, mendiliyle terini kurularken, onu Neveser'e uzatıyor:

- ...cemaate dağıtılan beyanname, yasağa rağmen ahaliyi yarın 'Sultanahmet Meydanında içtimaa çağırıyorlar, hadise çıkması melhuzdur. Lâkin kerem buyurun, bir atf-ı nazar edin, ifadesindeki heyecan...

Bildiri'nin ilk satırını görür görmez, Neveser'in tüyleri diken diken oldu: "Müslüman! Yarınki cuma günü, resmî dua günüdür!" Fatih, Beyazıt, Sultanahmet Camiilerinde 'cuma namazı'nın ardından 'Müslüman ve Türk ırklarının kurtuluşu için' dua edilecekmiş, duadan sonra herkes 'Sultanahmet'teki büyük 'içtimaa' gidecek!

Neveser, sonraki satırları, farkında olmadan, fısıltıya yakın bir sesle okudu:

- ...vatanın parçalanıyor, üzerine musibetler yağıyor. Hak suretindeki bâtil, camilerini ve mukaddesatını pâymal edecektir. Gözlerini aç, dindaşlarını ve milletini düşün, İzmir'deki fecaati öğren! Anadolu senin karar ve emrini bekliyor. Hakkını müda faaya, parçalanmakta olan vatanının imdadına koş!

Bitirdiğinde, Münif Sabri Pervin'in koşturduğu vişne şerbetini içmekteydi, 'acaba halet-i ruhiyesinin bu derece sarsılmış olmasından mı', bir an zannetti ki Nevres Bey gelmiş, karşısındaki hafif koltukta oturmaktadır, şerbet bardağını masaya bıraktıktan sonra, hafifçe eğilip ona diyecektir ki:

"...Neveser Hanım, sizin mevcudiyetiniz dünyevî olmaktan ziyade, semâvi olmak icabeder, âdeta şeffaf bir mevcudiyet..."

Münif Sabri, bardağı masaya koyup, tütün sarısı bıyıklarını çiğneye çiğneye, diyor ki:

- Hakkını teslim etmeliyiz, Hüsnü Faik Bey bidayetinden beri söyler, filhakika zaman feda-yı nefsler zamanıdır. Yavaş da olsa, millet intibaha geliyor. Garbî Anadolu'da silah atılmış, kan dökülmüştür. Bakınız, bu mühim.

Ya da, el yordamıyla sakıncalı konuya sokuluyor;

- ...9. Ordu Müfettişliği'ni deruhte ederek, Mustafa Kemal Paşa Samsun'a gitti; Rauf Bey'in, hani Hamidiye Kahramanı, ha-

fiyyen Garbî Anadolu'ya geçtiğini öğrendim; bunlar ne gösteriyor, işgale mukavemet vâki olacaksa, merkez-i sıkletini, Anadolu teşkil eyleyecek. Acaba zevciniz beyefendinin, bu istikamette tasavvurları yok mudur?

Neveser utandı: Selânik'te, Hamzabey Camii çevresindeki konak yavrusu evde, Schwester Magda onu eli reçel kavanozun-da yakalamış sanki, hant hant azarlıyor. Altı yaşında filan mı? Damağında incir reçelinin yemyeşil lezzeti, içinde ısırgan gibi her yerini dalayan suçluluk duygusu! Gereksiz yere kalktı, öbür koltuğun kaykılmış minderini düzeltti. Verdiği cevabı, başka, hiç tanımadığı bir kadının ağzından çıkıyormuşçasına, yabancılaşarak dinliyor:

– Malumattar mıyım acaba? Siyasi tasavvurlarından hiç bahsetmez. Vaziyet tavazzuh edinceye kadar gizlenmekten, faide mülâhaza ediyor olmalı, aylardır yüzünü görmedim: 'harb mücrimi' telâkki edilerek tecziye olunacağı korkusundadır.

Münif Sabri, çoğu erkeğin tersine, kibriti elinde sallayarak değil, dudaklarına yaklaştıırıp üfleyerek söndürüyor. Sesi acayip, titreşimlerinde algılanan ne, 'serzeniş mi, sitem mi, muaheze mi'?

– Pek taaccüp ettim, niye mücrim telâkki olunacakmış? Affınıza mağruren arzedeyim, hiçbir vakit ön safta bir ittihatçı olmadı, ne mühim bir idarî mesuliyet mevkiinde bulunmuştur, ne de icraî bir vazife almıştır; bu itibarla, endişesi mesnedsiz! Olsa olsa, Levazımat-ı Umumiye Komisyonu'yla alâkası cihetinden, bir tahkikat mevzuu olabilir ki...

– Münif, bilmem iktiza etmez mi; harbin iki senesini, İsviçre'de geçirdim; bu müddet zarfında, oğlumun sıhhatından dahi, haberdar edilmedim; nerde kaldı ki temas ettiğin bu alâkayı...

Münif Sabri gözlerini ona çeviriyor, Neveser'in yüzünde yenden çok yaklaştıırılmış bir 'meşale harareti': bakışları sert, hırsla bilenmiş, oysa sesi yumuşadı, alçaldı da; bilmeyen, şaka ettiğini sanabilir.

– ...halk muazzam kıtlık çekti, süpürge tohumundan ekmek yediler, Levazımat-ı Umumiye Komisyonu, fıkdanı çekilen meva-

dı güyâ hakkaniyet üzere tevzi ediyor, reisi 'Topal' İsmail Hakkı Paşa; zevciniz beyefendi, zannederim refik-i kadimi Karasu Efendi'yle Paşa'nın hususiyetine giriyor, kulağımıza ne dedikodular çalındı o sıra...

Neveser, hanidir sağlığından başka şey düşünmediğini, yeni yeni mi kavlıyor? Harpmış, darlıkmış, kıtlıkmiş, farkında bile olmadı. Davos'a götürülüşünün, oradaki koşulların elverişliliğine bağlandığını unutmadı elbet; koşullardan 'maksat' hekimlerin 'hazakatı' mı, yooo, o nasıl olsa elde bir; 'tarafsız' İsviçre'de, bakım ve beslenmenin 'mükemmel' olacağı hesaplanıyordu. Yanılmadıklarını, 'dibi yoktur' denilen mürekkep siyahı Bodense Gölü'nü geçip, sisten gözün gözü seçemediği Rorschach'a ayak basar basmaz, anladılar. Demek Graudünden Sanatoryumu'nda, o yoğun sütler, dumanlı kakaolar içer, kanlı mavi biftekleri gövdeye indirirken; Dersaadet, kıtlığın ağırlığı altında bunalmaktaymış, fırsattan 'bilistifade' Abdi Bey de...

Münif Sabri onu karmakarışık eden başka bir gerçeği daha açıkladı:

- ...hem, Abdi Bey hakkında, Divan-ı Harb-ı Örfi'ce tevkif müzekkeresi kesilmedi ki! Şu veya bu şekilde, arandığını da işitmedik. Vakıa listeler dolaşıyor, birinden birinde ismi mutlaka kayıtlıdır, lakin ne ifade eder? Yunus Nadi, Hüsnü Faik, daha nice-leri, Bekirağa Bölüğü'ne girip girip çıkıyorlar, faaliyetlerine mani teşkil etmiyor, halbuki zevciniz beyefendinin...

Neveser fena halde ürperdi: güneş çekildi, Üsküdar'ı saran pus tozpembeden eflâtuna koyulaşıyor, kuşlar kayboluverdiler, ondan mı; yoksa kocasının gizlenişinde çirkin nedenler olabileceğini 'fehmettiğinden' mi? Ya Rosa Mizrahi'yle ("Yarabbi, yine mi bu kadın?") gözlerden irak, rahatça keyfedebilsin diye bu bahaneyi kullanmış, ya da kocası korkağın biri! İttihatçıların önde gelenleri 'derdest edilince' ödü patlamamış mıydı, kişiliğini dev aynasında gördüğünden, başının belaya gireceğine hükmetmiş olabilir. Zaten durur durur, Tanin'deki, Şûra-yı Ümmet'deki 'makalelerinin' yanına kalmayacağını söyler; asıl yanına kalmayacak olan, 'nüfuz ticaretine' bulaşmasıymış! Abdi Bey gözlerinin önüne geli-

yor: bakışları, kılıç gibi parıl parıl, siyah saçlarını ortadan ayırıp briyantınle yapııştırarak sımsıkı arkaya taramış, tatlı bir şey yemişcesine şak şak damağını şaklatarak, ona diyor ki:

"...Neveser, bir müddet gaybubet etmeliyim, her ne kadar biz bu harbe taraftar olmadıkça da, derdimizi anlatabilmemiz hayli müşkil, kazaya uğrayabiliriz..."

Peki, Münif Sabri intikam mı alıyordu? Neveser'i bu kuşkuya düşüren, takındığı 'resmî' tavrın gerekçesini sorunca, Münif'in verdiği cevap oldu. Bir ara dayanamayıp demişti ki:

- Münif, benimle ne kadar mesafeli konuşuyorsun, âdeta resmî. Vaktiyle, gayet iyi hatırımdadır, teklifsizce dertleşirdik. Hatta sen bir kere...

Münif Sabri, Marmara'nın görünür bir hızla laciverde dönüşünü seyrederek, sözünü kesti:

- Böyle olmasını, siz arzu etmediniz mi?

Ah o gün!.. Neveser'in 'müstehzi' kahkahalar savurup Feyzi-yeli genç bir öğrencinin gururuyla oynadığı, 'izzet-i nefsi hâk ile yeksân ettiği, meş'ûm gün!.. Bu haşinliğin altında yatan, o: hiç kuşkusuz. "Münif, Münif, muavenetine ne kadar muhtacım, vicdan azabından nasıl perişanım, görmüyor musun? Bana kas-din nedir?"

Ahmet Ziya, yanında karabiber bulutu bir Doktor Melek'le, nihayet gelip, havadaki gerginliği dağıtıyor. Terasa adımını atmasıyla, salkımsaçak yakınmaları başladı: yahu ölmüşler, yahu dolaşmaktan ayaklarına kara sular inmiş, yahu ne rezaletmiş bu böyle?

- İki göz hâneye yirmi beş lira kira istediler, harpten evvel olsa üç lira vermezsin, şimdi bilemedin altı lira olsun, kuruş fazla etmez, trabzanları sallanıyor, vallahilazim: bu deyyuslarda hiç mi insaf kalmamıştır?

Münif Sabri, kadife yumuşağı bir ses bulmuş, Mütareke'den bu yana 'aleddevam' yükselen fiyatların, İzmir'in işgali üzerine gemi azağı aldığını söylüyor, yalnız kiralar mı, her şey ateş pahası: daha düne kadar, ekmeklik unu bile Odesa'dan getirilen, payitahtı beslemek; oldum olası, bir sorundur; şimdi şehir 'muhaçir-

lerle' dolu, 'ithalat' yolları tıkalı, zeytinyağı piyasadan çekiliyor, sabun fırladı, bir sandık kuru üzüm kaçadır biliyor musunuz?..

Mutfaktaki hazırlığa 'nezaret etmek' özürüne sığınarak, Neveser, bir süre kayboluyor. İçinde o ürperme, tutmasa dişleri birbirine vuracak, bir şal alsa mı? Tevkif Müzekkeresi olmadığı halde, kocasının Mizrahilerin yalısında saklanması, yüreğine oturdu. Bu 'mertebe' korkak mıymış? 'Sefihliğini, dessaslığını, menfaatperestliğini' bilirdi, korkaklığını kestiremeyişi neden, 'habbeyi kubbe yapmaya mütemayil' şirretliğinden mi? Ya 'fahişeliği müselleme' Rosa Mizrahi'nin 'ağuşuna' sığındıysa? İlk defa 'vaki olmuyor' ki, kırdıkları ceviz bini aştı, 'münasebetlerinin evveliyatı' Selânik yıllarına uzanır. Peki ama, Münif'in 'ifşaatına' ne anlam versin? Belki sadece uyarıyor, niyeti 'hâlis', gözünü açmasına yardımcı olmak; belki Neveser'in ilk düşündüğü doğru, vaktiyle küçük düşürülmüş olmasını 'hazmedememiş', öç alıyor. "Hırçın bir kederle, beni âdetâ hirpalamak arzusundaydı."

Omzunda şal terasa döndüğünde, akşam, mor bir zambak gibi açılmıştı: ufuk, boydan boya, haşhaş pembelerinin, böğürtlen siyahlarına batıp boğulduğu; sırmalı lacivertlerin, ördekbaşı yeşillere karıştığı bir renk panayırı. Boğaz'daki 'harp sefineleri' birer ikişer ışıklarını yakıyor. Zaman zaman, havaif işek gibi karanlıkta pırıl pırıl asılı kalan, vardiya çanları. Ahmet Ziya, Doktor Melek ve Münif, masalardan birinin üstüne İdrak nüshalarını yaymış, şurasından burasından birkaç satır okuyup, tartışıyorlar. Doktor Melek, yükseldikçe çatallaşan sesiyle, diyor ki:

- ...tereddüde mahal yok, adam sarahaten yazmış, baksanıza: "Şer'i mübin-i Ahmedî, esasen ahkâm-ı münifesiyle bir sosyalist düsturudur". Ne demek bu? 'Ahkâm-ı şer'iyye, beynelhak muta' kaldıkça, 'bu millet refah içinde yaşamış' imiş! Ya bunun manası? İştirakçi Hilmi Bëy, sosyalizmi İslâmiyet zannetmektedir, halbuki ilmî sosyalizmin zübdesi...

O gece Neveser, Münif'le konuştuklarını, 'hatıra defteri'nde enine boyuna değerlendirdi. Ağlıyordu da. Elinde olmayan bir şey, gözyaşları iki sıralı iniyor. Onu bu derece 'harap eden' yaptığı eski bir haksızlığı Münif'in 'el'ân' bağışlamadığının kesinleşmesi

mi, yoksa 'zevcinin' yeni bir haksızlığına 'maruz' kalması mı? Yazdıkça, çok daha 'mühim, hatta hayatî' bir keşifte bulunduğunu, hayretle fark etti: yaşadığı son on yılın, 'mana ve mefhumunu' temelinden değiştirebilecek, akla ziyan bir 'keşifti' bu!

"...muhabatı olduğum huşûnete müstahak mıyım? Zannetmiyorum. Bana karşı ızharda tereddüt etmediği burûdet şayan-ı kabul müdür? Hayır, asla! Şu dakika bile her uzvum ayrı ayrı titriyor, feleğin bunca gadrine uğramış bir kadına, bu nasıl bir muameledir? Ah ne kadar mükedderim, hicranımı ifadeye muktedir kelimeleri bulmaktan âciz, ye'si nâmütenahî! Keşki Graudünden'de ölüp kalsaymışım, keşki Münif'le tekrar görüşmemiz hiç nasip olmasaydı..."

"...koltuğunun altında fersûde çantası, elinde bastonuyla onu terasın kapısında gördüğüm lahza Nevres Bey'in bir in'ikâsıdır intibana kapılmıştım, müşabehet o mertebe ileriye. Bilahare şahsına duyduğum inhimâkin, onunla olan eski hukukumuzdan ziyade, bu müşabehete istinat ettiğine kanaat getirmiştım. Ne fâhiş bir hata: Hakikat bunun tamamiyle zıddıdır. Bilhassa bu akşamki mübâhe- semizden sonra, suret-i kat'iyyede eminim ki, Nevres Bey'e karşı, daha o tarihte hissetmiş olduğum gayr-i kaabil-i izâh ruh âşinalığının sebeb-i aslisi, haddizatında, birçok hâl-ü-etvarıyla onun bana Münif'i tedai ettirmesi idi. Hakikat budur, hiçbir veçhile içtinap edemeyeceğim korkunç hakikat! Abdi Bey için Münif'i feda etmiş, izdivacım hüsrarla neticelenince Nevres Bey'i vicdan azabımın tesselisi, pişmanlığımın mükâfatı başka bir Münif addeylemiştim: vakûr, esrareniz, tecrübeli bir Münif. Böylece hatırımdaki genç ve tecrübesiz Münif'in nâkiselere, indimde kâmilin zail oluyordu."

"...bu kere Münif'in bana şiddetle Nevres Bey'i tedai ettirmesi, muharebenin tahribatıyla mı, tecrübelerin terakümüyle mi artık bilemem, şahsiyetinin aynı vekar, esrar ve tecrübeyi iktisap etmiş olmasından mütevellittir. Kabul ediyorum, onu hafife almakla, senelerce evvel bir cürm-ü mânevi ikâ eylemiş bulundum, bunu inkâra artık mecalim kalmamıştır, işte gözyaşlarımla itiraf etmekteyim. Yine de Münif'in, mazide kalmış bir cürmü, bunca huşunet ve burûdetle tecziyesi revâ-yı hak mıdır? Hayatı pamuk

ipliğine bağı bir kadını, nâ-hak yere hırpalayıp, nevmidiye mahkûm etmiş olmuyor mu? Ondan bunu beklemezdim, o kadar beklemezdim ki, muhatap olduğum zulmün derunî bir zaafı setrettiğine kat'iyetle kaniim. Ne var ki zaafının tezahürü daima böyle şedit, bu kadar mütearrız olursa, cürmümü affettirmek bahsinde, bu benim herhangi bir teşebbüse geçmeme mâni olacaktır, bundan her ikimiz de ziyanlı çıkacağız."

"...vak'adan Ahmet'e bahsetmedim, icap eder miydi müte-reddidim, doğrusu ya Doktor Melek'le alâkasının mahiyeti, ona sırlarımı tevdi etmekte beni müşkilpesent kılıyor, zira o ne derse desin, Doktor Melek'i bir türlü şayan-ı itimad bulamıyorum, acaba görümceliğe mi başladım, bilmem ki..."

İngilizler, yapacakları 'mel'âneti' meğer, o gün yapmış. Onlar bunu, ertesi gün öğrendiler. Neveser çok geç uyumuş, karışık rüyalar görmüştü: iğdekabuğu bir aydınlığı dağıtan, çırlıçıplak bir kadın, boylu boslu: Rosa Mizrahi mi? Abdi Bey'in erkekliği üzerine oturuyor, köşeli suratında 'behimî' bir zevk, gözleri yarı açık, ağzında cigara. Fakat o ne, bu densiz fahişenin kıcıyla erkekliğini yuttuğu Abdi Bey değil, ufacık bir oğlan çocuğu: Doğan olmasın, evet o, ta kendisi! "Kocamı mahvetti, şimdi sıra oğlumda mı?" Schwester Magda yok kaşlarını gazapla çatmış, havada sarkaç gibi salladığı işaret parmağı, başlıbaşına bir ceza. Yo hayır, parmağını sallayarak onu Schwester Magda azarlamıyor, azarlayan Başhemşire Rotbein, 'istirahat kürlerine layıkıyla riayet etmediğine hiddetlenmiş de, ondan', domuz elleri beyaz hemşire gömleğinin ceplerinde kımıldanıyor, çenesinde atsineğini andıran o 'menhus' et beni! Demek Davos'taymış, sanatoryumun balkonunda dinleniyor. Hareketli bir karanlık, derinliklerinde tüfek sesleri, büyük yankılar. Karayel, ağaçlardaki karı ince ince tozutuyor, tennine değdikçe binlerce iğne gibi batan büz tozu. Aaa, bu hayalet kim, şezlongunun başucunda peydahlanıverdi? Yakası siyah kürklü paltosuna, dumanlı kar gözlüklerine aldanıp Nevres Bey sanıyor; ne Nevres Bey'i, o ölmedi mi, öldü öldü; Münif bu, Münif ama bir tuhaf, ne olmuş ona, sağ ayağı sanki taştan, ne kadar ceht etse bükemiyor, kan ter içinde kalmış zavallı!

'Muannit' bir iç sıkıntısıyla uyandı. Canı yataktan çıkmak istemiyordu. Gün epeyce ilerlemiş olmalı ki, yatak odasının kapısından, şakırtılı gülüşüyle Ahmet Ziya, başını uzatarak onu uyanırmaya geldi:

- Hişt Neveser sultan, kalk, hadi kalk, bir oğlun oldu!

Babaları 'Alaman' Ziya Bey, başları derde uğradı mı, anneleri Seher Hanım'a böyle haber verirdi: "Hanım, bir oğlun oldu!" Neveser, yüreği karanlık önsezilerle güp güp, yatağında doğruluyor. Sağ gözü, yine tatlı 'şehlâ':

- Sabah sabah, neymiş o? Hayırdır inşallah?

Ahmet Ziya, yatağın kıyısına ilişti, bir eliyle ablasının omuzlarına dağılmış lacivert pırıltılı saçlarını okşuyor, öbüründe piposu:

- ...telâkkiye bağlı: İngilizler, Bekirağa Bölüğü'nü basıp, İtti-hatçıların kısm-ı küllisini Malta'ya sürmüş. Vallahilazim! Münif gazetadan telefon etti, tafsilatını öğrendikçe peyderpey bildiriyor.

Münif Sabri, olayı iki yönden araştırıyordu: Kısım-ı Siyasi 'ta-harrilerinden' Ahmet Bey aracılığıyla, bir; Süleymaniye Kışlası Nizamiye Bölüğü'ndeki Başgedikli aracılığıyla, iki. Anlaşıldığına göre, daha önceki gün bir İngiliz 'paşası' Harbiye Nezaret-i Celi-lesi'ne gelerek, Nâzır Şevket Turgut Paşa'ya, Bekirağa Bölüğü'ndeki 'mevkuflardan', yirmi kadarını teslim alacağını haber vermiş. "Nâzır Paşa'nın ısrarına rağmen, herif sebab ve mucib dermeyen etmemekte dayatıyor." 'Derakap' hükümet toplanıp, 'meseleyi tezekkür ediyorsa da, netice yok'. Dün, 'alessabah', askerî kamyonlarla İngilizler Bekirağa Bölüğü'nü basmışlar, ellerinde götürülecek olan 'mevkufların esamisi', devleti on yıl yönetmiş 'zevati' hayvan yüklercesine kamyonlara doldurup, Tophane Rıhtımına indiriyorlar; oradan, hepsi, kayık ve motorlarla açıkta demirlemiş bir sefineye sevk ediliyor: "Prencess Ena".

Ahmet Ziya, pipo tütününü ve traş sabunu kokuyordu. Berlin'den getirdiği sabun, pek 'rayıhalı', insanın içini hoş ediyor. Neveser, camlardan boşalan güneş aydınlığında, elle tutulacak bir nesnellik kazanmış dumanlara dalmıştı. Kulağında, kardeşinin söyledikleri:

– ...iktidarda iken az adam sürmemişlerdi, İttihatçıları onların âhı tuttu: sürülen sâbık nâzırın, meb'usun haddi hesabı yok! Münif, listeyi ikmâle uğraşüyor; tespit edebildikleri arasında, dur bakayım, şey, Ağaoğlu Ahmet var meselâ, Hüseyin Cahit, sonra Şeyhülislâm Hayri Efendi, haaa, Sadrazam Prens Sait Halim Paşa, Meclis-i Meb'usan Reisi Hacı Adil Bey, Kâtib-i Umumi Mithat Şükrü... daha, şey, neyse canım hepsini tütün paketinin ardına yazdım, kalkınca okursun.

Bir noktaya kafaşı takılmış, söylemeden edemedi:

– ...başgediklinin naklettiği hakikatse, mevkufların kamyonu bindirildiği esnada içlerinden birisi: "Yahu, bizi nereye götürüyorlar?" diye soracak olmuş, eski bir nâzır, zannederim Nafia Nâzırı Ali Münif Bey, kalın kalın cevabı bastırıyor: "Nereye olacak mîrim, tantuna". Kamyon dolusu gülüyorlar. Şu İttihatçılar, komitacı adamlardır vesselâm!

TÜRK MİLLETİNİN DE YAŞAMAYA HAKKI VARDIR

**Fransız Sosyalist Fırkası'nın nâşir-i efkârı
l'Humanité gazetesi, Anadolu'da bir Türk/Rur
Federasyonu kurulmasını teklif ediyor.**

Paris (Havas)

Fransız Sosyalist Fırkası'nın nâşir-i efkârı l'Humanité gazetesi, neşrettiği bir makalede, müttefik devletlerin Türkiye'yi parçalamak arzularını tenkid ederek "Türk milletine hür yaşamak hakkı verilmelidir" demektedir.

L'Humanité, Balkanlar'da Hıristiyan milletlerin de Türklere zulüm yapmış olduklarını hatırlatarak, şöyle yazmaktadır: "Fırkamızın kararına müsteniden, müttehiden ve bütün âlemdeki insanlar için düşünen ve hareket eden bir sosyalist sıfatı ile milliyet meselesini ortaya atıyoruz. Bir Türk milleti vardır ki her zaman müteassıp değildir. Esasen bu milletin de, bütün noksanları ile beraber, yaşamaya hakkı vardır."

L'Humanité, Avrupalıların Rumlara ve Ermenilere karşı mezalimi bahane ederek, Türkiye'yi parçalamak istediklerini tebarüz ettirip, şöyle devam etmektedir: "Şarkta sosyalist dostlarımız, bu mesele için en doğru ve en makûl bir hal şekli tavsiye ediyorlar. Balkanlardaki Cumhuriyet Federasyonu yanında, Anadolu'da bir Türk/Rum Federasyonu teşkilini teklif ediyorlar."

1909 :

Mayıs / Haziran

"..hareketin asıl beyinleri Yahudi, ya da Yahudi-Müslümanlardı (Dönmeler). Selânik'in zengin dönmelerinden ve Yahudilerinden, Viyana, Budapeşte, Berlin ve hatta belki de Paris ve Londra'nın beynelmilel sermayedarlarından malî yardım görmekte idiler..."

**R.W.Seton-Watson
(The Rise of Nationality in
The Balkans, 1917)**

"... Masonların, özellikle İtalyan Masonlarının bizi mânen destekledikleri bir gerçektir. İki İtalyan locasının, 'Macedonia Ri-sorta' ve 'Labor et Lux', büyük yardımları dokundu, bize içtima imkânı temin ettiler. Localarda Mason olarak içtima ettik; zaten aramızda hayli Mason vardı, ama hakikatte teşkilâtlanmak için toplanıyorduk. Teşrik-i mesai edeceğimiz arkadaşlarımızın ekseriyetini de bu localardan seçtik, zira namzetler hakkındaki tahkikatlarında çok titiz davranıyorlardı, eleme muamelesini hemen hemen kâmilten üstlerine almışlardı. İstanbul'un Selânik'te yürütülmekte olan gizli faaliyetlerden hiçbir malûmatı yoktu, hafiyele-rin localara girme gayretleri beyhude kalıyordu. Üstelik bu loca-lar İtalyan Maşrik-ı Azamına mûraçaat ederek, icab-ı hâlinde İtal-yan Sefareti'nin müdahale edeceğine dair söz almışlardı..."

**Manyasizade Refik Bey
(Paris'te yayımlanan Le Temps
gazetesine demeci, 20.8.1908)**

"... Mustafa Kemal 'Vedeta' Locası'na alınmıştı. Kendini hoşlanmadığı bir hava içinde buldu. Loca beynelmîlel nihilist bir teşkilata merbuttu. Yahudilere eziyet edilen Rusya'nın kötülüğünden, buna mukabil Yahudilere zengin olma imkânı tanınan Viyana'nın iyiliğinden bahseden, hiçbir millete mensup olmayan adamlar vardı etrafında. Bunlar kaypak, güvenilmez, renkleri meçhul şahıslardı, Mustafa Kemal beynelmilel finans ve yıkıcı yeraltı faaliyetlerinde bulunan beynelmilel birtakım teşkilatların ağına düştüğünün farkındaydı, ama bunların mahiyetini kat'i olarak bilmiyordu. Yahudilerin beynelmilel hedefleri, çektikleri sıkıntılar onu hiç alakadar etmiyordu. Mason âdetlerine de kulak astığı yoktu, gittikçe de bunlardan nefretle bahsediyordu..."

Harold Armstrong
(Grey Wolf: Mustafa Kemal, an
Intimate Study ou a Dictator,
1932)

'Efrençî' nisan ayı boyunca 'cereyan eden' olaylar, Armande'in Dersaadet yolculuğundan 'sarf-ı nazar etmesine müncer oldu'. Ne talihsizlik! Adana'daki Ermeni isyanı, tuz biber ekliyor. Avrupa 'matbuatına' Allah bilir nasıl yansımıştır? Oysa Abdi Bey, Meclis-i Meb'usan toplantıları özürüne sığınarak Selânik'ten ayrılacak, ilkbaharı Boğaziçi'nde onunla başbaşa geçirecekti. Altı aydır, mektup mektup, hayalini kurmuyorlar mı? Telgrafı buruşturup, kâğıt sepetine attı. Fransızca sövdü:

- Merde! Merde! Merde!

Gece, Café Cristal'de 'mutaddan ziyadece' içmiş: iki kaşının arasında 'tahammülfersa bir **migraine**', ama nasıl, en ufak gürültü, hanın merdivenlerindeki patavatsız ayak sesi, komşu yazıhanedeki Bulgar komisyoncunun iri kahkahası, dağlar tepesine yıkılmış 'intibaini' uyandırıyor. Hele tramvay çanları, maazallah! "Esasen, kafatasının içinde dimağı, formol kavanozundaki cenin misali sallanmaktadır". Bir sade kahve daha içse mi? Kapının ardında, masası düzenli, vazosu çiçekli, temiz tirendaz Matmazel Rozet olmasa, Halim Ağa'yı çağırıp belki söyleyecek ama, ondan utanıyor: Selânik Meb'usu Halıcızade Abdi Bey, **vulgaire*** bir tüccar gibi 'akşamdan kalır mı?', ne ayıp! Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey, gecikmese bari! Onun bahanesiyle, belki...

Armande'in 'meş'ûm' telgrafını akşam almıştı. Kısaca gelececeğini bildiriyor. Keyfi kaçtı. 'Ahval-i fevkalâde' dolayısıyla Cemiyet'te işlerinin çokluğunu ileri sürdü, yalından 'kirişi kırdı': iki tek atarsa zihnine 'küşâyiş' gelir, 'efkârı' dağılır. Nereden nereye, Café Cristal'de 'Pembe' Niko'ya rastlamasın mı? 'Kâfir', edalı edalı uzaktan el etti: kâküllerini alına düşürmüş, ağzı gül goncesi, yanakları al al, kıvrıkcık siyah kirpikleri, 'çalpâre çalıyor'. Bu 'alan-

* Bayağı, adi.

yari' boşuna mı 'gülpembe' diye vasfedilmiştir? İşvesi cilvesi, değ-me 'patentalı' fahişede bulunmaz; hınzır, 'zevk-u-safaya' olağan-üstü elverişi 'müstesna bir hilkat'!

Dünya evine gireli, 'bâhusus' meb'us olalı, Abdi Bey 'vâkıa' uslu edepli davranmaya özel bir dikkat gösteriyor; Niko'yla 'ülfe-ti' yeni değil ki, taa Paris öncesi yıllarına uzanır; kuru bir selamla 'oğlanı' nasıl çiğneyip geçsin? Hani Bulgar komitacıları işi iyice azıtmışlardı, 1317 filan mı? Makedonya dağlarında kan gövdeyi götürüyor, Selânik'in içinde suikastlar. Yaz geceleri, mastika, midye dolması, ud, sandal sefaları mı yapmamışlardı; punduna getirip, 'Rastıklı' Hrisulân'ın namlı bahçesinde, çiçek kokuları haydut gibi ortalığı haraca keserken, göz göze, dudak dudağa, sabahları mı etmemişlerdi? "Heyhat, zamanlar değişti **mon chër**, o tarihte dünya bana vız gelirdi; gâh Rosa'yla, gâh Ni-ko'yla günümü gün ediyor, feleğe meydan okuyordum. Pederin, âli tahsil için Paris'e göndermesinde, bunun az dahli olmamıştır yani!"

Gece, eskisi kadar ileri gitmediyse de, 'Pembe' Niko'nun, 'te-râvet ve zerâfetinden' bir şey yitirmemiş olduğunu 'müşahedeye imkân buldu'. "Çapkının öyle bir kalça teşekkülatı vardır ki, em-saline ender tesadüf olunur: şeklen hafif yukarı doğru, cildi pü-rüzsüz, 'ismiyle müsemma' gül pambesi!" Sabahtan beri çektiği **migraine**, geceki safanın 'ceremesi' midir? Ah bir sade kahve daha, bir şişe de Vichy mağden suyu...

Sabah sabah, 'Peder'le atıştılar: neymiş efendim, Selânik'te bulunduğu sürece, 'müesseselerine' uğramıyormuş, 'gâvur malı' mıymış bunlar, ona kalmayacak mıymış? Üstüne bol gelen pa-muklu geceliğin içinde, hop oturup hop kalkıyor. Yaşlandıkça, ne kadar ufaldı: Kâbe yeşili takkesi, burnuna düşmüş sıkma göz-lükleriyle, ufak tefek bir kocakarıyı andırmıyor mu? Dişsiz ağzını yumdukça, tüysüz çenesi sipsivri dikilen, şirret bir kocakarı. Bir zaman attı tuttu.

- ...i'tiyarladım be çocuk, amele kısmıynan başa çıkamam, bu ka dayandığım ne nimet! Bakmayasın Alberto ırsızına, suret-i aktan görünür ya, unları el altından taarik eden udur...

Arka bahçeye bakan salon. Camlarda, sakız billuru bir güneş, ağdalanıyor. Demli çay ve kızarmış ekmek kokusu. Büyük Valde, sim işlemeli 'istikânları' topluyor. Küçük Valde, tez canlıdır, kahvaltısını çoktan etmiş, mutfakta aşçılara akıl veriyor olmalı: Mercimek Nine'yle konuşmadan edemez! Neveser, iki yanağında iki gamze, kayınpederinin şamatacı öfkesini, kaygılı bir gülümsemeyle dinliyordu: memesini emzirip, oğlanı az önce uyuttular, gürültüden uyanır mı?

– ...başımıza bir ürriyettir çıkardınız, ne kaa ürriyet, o kaa dert bre! Ayaklar baş oldu, beş paralık erifler sarar paçamıza, tasma urayım isterim, takatım yetmez: sen immet edeceksin ki...

Abdi Bey soydan halıcı, aile babadan oğula halıcılıkla 'iştigâl ediyor'. Aşağı Şehir'de 'azametli' bir imalathane kurmuşlar, o kadar geniş ki halk 'Köse' İsmail Bey'in 'fabrikası' diyor; mağazayla yazıhaneyse, Kapalıçarşı'da. Ticaretleri, şu yakınlarla değin, sadece Rumeli'ye 'inhisar ederdi'; Selânik, Manastır, Kosova vilayetleri; pek pek Karadağ, biraz da Yunanistan. Leon Mizrahi, eksik olmasın, onları Avrupa'ya yerleşmiş Musevi ve Ermeni halıcılarla 'temasa geçirdi'; o gün bu gün, Fransa'ya, İngiltere'ye 'mal' satıyorlar. Elbette, üretimin çapını artırıyor bu, önemini de: üstünde düşünülmesi, 'tezgâhların layıkı veçhiyle istismarını temin zımnında, tedabir ittihaz edilmeli'; bu da genç, tuttuğunu koparır birinin işidir. Abdi Bey, biçilmiş kaftan! 'Köse' İsmail Bey, bu yüzden ısrar etmiyor mu?

Tesbihini parmaklarına dolamış, çarpına çarpına diyor ki:

– ...a be çuçük, siyasette ikbale inanmak amaakattır, zât-ı şaananın akıbetini gürmez misin? Daha dün erkes uzurunda titrer idi, bugün ite köpeğe muutaç bırakılmıştır. Sen sen ol, babanı dinle, bu tezgâhlar yedi ceddimizi iiyâ etmiştir yau, seni de eder, kerem eyle, alâkadar ol!

Abdi Bey'in elinden ne gelir? On parçaya bölünemez kil! 'Evveleminde', Cemiyet'in yüklediği görevleri başarmalı, siyasal geleceği buna bağlı; babasının 'zannı hilâfına', büyük aşamalar yapacağına inanıyor. 'Umumî Heyet' toplantısında, 'Merkez-i Umumiye' giremediyse de, bütün üyeleriyle verimli ilişkiler kurmadı mı?

Bugüne bugün, Selânik Meb'usudur, Rumeli'deki 'amele hareketlerinin tahkikiyle' görevli, yarın bakarsın...

Kaldı ki ticaret alanında, halı tüccarlığından çok daha kapsamlı işlere girişmiştir: Taşhan'daki şu yazıhane, önemli hissesine sahip 'bulunduğu' bir şirketin, Müdüriyet Yazıhanesi: Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'nın 'Beynelmilel' tescili, La Compagnie Minière de Proche-Orient, merkezi Paris, şubeleri: Dersaadet, Beyrut, Kahire, Bağdat, Mekke-i Mükerreme, Basra ve Aden, ayrıca bellibaşlı şehirlerde 'mümessillikler'. Bu yazıhane, Selânik temsilciliği: 'mücâvir' mağden damarlarını işleterek, 'krom filizi' ihracını öngörüyorlar. 'Numuneler' alındı, Paris'teki laboratuvarlara 'tahlile' gönderildi, 'netice müsbet'.

Kumpanya'nın kurulmasında başı çeken, gerçekte 'ecnebi' bir banka, Londra ve Paris'teki 'kuvvetli sermayedar gruplarının, imtiyazat-ı ecnebiyye mevzuatından bilistifade' kurdukları bir banka bu, meşhur Memalik-i Şarkiye Ticaret Bankası. 'Beynelmilel' tescili, La Banque Commerciale des pays d'Orient, merkezi Paris, başlıca şubeleri: Londra, Dersaadet, Selânik, İzmir, Beyrut, Kahire vs. Taşhan bu bankanın tapulu mülkü, zemin katını Selânik Şubesi olarak döşeyip dayadılar, 'küşadında' Selânik ileri gelenlerinin gözleri kamaşmıştı, o ne debdebe, o ne şaşaa; 'mefruşat' baştan aşağı Avrupa, şatafatlı Bohemya avizeleri, maun yazıhaneler, Ceneviz kadifesi koltuklar ki, 'emsalleri ancak zade-gân saraylarında mevcuttur', hele perdelerin 'asaleti'...

Geçenlerde, Cemiyet'in Selânik Kâtib-i Mes'ulü Hacı Adil Bey'le Yonyo'da oturmuş, sohbet ediyorlar. İplik incesi bir yağmur, camları tel tel teyelliyor. Aslında konu başka, Abdi Bey'in sürdürdüğü 'amele tahrikatıyla' ilgili araştırma, nasılsa yeri düştü, Hacı Adil Bey dedi ki:

– Bak, iki kişinin hakkını ödeyemezsin: birisi Karasu, öbürü Mizrahi! Karasu babanın davavekili olmasaydı, ne Cavit'le huku-kun olurdu, ne Talat'la, binnetice Cemiyet'te terakki edemezdin! Mizrahi'ye gelince, müşahedem odur ki onunla âşinalığın sana servet kapılarını ardına kadar açtı, bu da Mişon 'Çelebi'yle yalı komşusu olmanız sayesinde...

Hacı Adil Bey kibar adam, sözü Rosa'ya bulaştırmıyor: Leon Mizrahi'yle içli dışlı oluşu, gerçekte onun marifeti; allem etti, kalem etti, tanışmalarını sağladı: bu daha Abdi Bey Paris'teyken oluyor, orada 'mütenekkiren' Selânik'e geliyordu ya, o gelişlerinden birisinde Rosa'yla Leon hanidir evlenmişler, Raşel doğmuş, şöyle bakarsan mutlu bir yuva! Abdi Bey 'kül yutar mı'? Rosa'nın mektuplarından işin içyüzünü sezmiştir: ticaret alanında olağanüstü bir yetenek sayılan bu yakışıklı genç, Londra, Paris, bitirmedik 'darülfünun' bırakmamış da olsa, Rosa Mizrahi'nin 'ivicaçlı' cinselliğini doyuramamış, evet! Çocuk yapmayı, karısından öğreniyor; fazlasını gereksinmediği, kesin! Hele evlilik öncesi ilişkilerinin, Rosa'da alışkanlık hâline getirdiği özel yaklaşımları, hâvsalası almıyor; nasıl şeymiş o, olur muymuş **chérie**, hem ayıptır hem günah! Rosa üstüne varmadı ama, Abdi Bey'le dost olmalarına fırsat yarattı, eski ilişkinin gizlice sürmesini hazırladı. Gariptir, 'aksata'da binbir çeşit 'desiseyi' ipe dizen Mizrahi, gönül alışverişinde bönlüğe yakın bir saflıktadır. Rosa 'âlûftesi', sofrada bile Abdi Bey'e kalçalarını elletir de, farkında olmaz; 'müstakbel muvaffakiyetlerinin şerefine' kadeh kaldırır: yooo hakçası, 'dâhiyane' işler öneriyor, halı ihracatıyla 'Köse' İsmail Bey'i fethetti; Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'na ortak ederek, Abdi Bey'i, Barzılayların 'mamelekine' el koydu koyalı, durumları her geçen gün biraz daha düzeliyor.

Yonyo birden kararmıştı: koyu mor, yağmur karanlığı. Havagazı lambaları yakılıyor nemli boşlukta, gizli sarı, açık mavi laleler. Kapı açıldı, ıslak şemsiyelerini kapatarak, biri kadın üç kişi girdiler: Tramvay Şirketi 'enspektörlerinden' Mösyö Vitali değil mi o? 'Haremi' de güzelmış ha! Adil Bey, hâlâ Mizrahilerde, diyor ki:

– ...Cenab-ı Hak'kın bir lütfüdür, söylenenlere kulak asayım deme, bak Mişon 'Çelebi'ye nüzül isabet edecekmiş, ne olacaktı peki? Leon işinin ehlidir, bihakkın çalışıyor.

Rosa'nın babası Mişon Barzılay –boyu boslu, iri kemikli, hareketleri köşeli bir adamdır, kızı ona çekmiş– Osmanlı Sarayı'nda saygın bir ailenin, talihsiz 'reisiydi'. Bunlar çuhacı, 'Memalik-i Os-

maniye'nin dört bucağında 'revaç gören' Selânik çuhasını doku-
yorlar. Devlet-i Aliyye'nin eski bir 'teâmülû': Selânik Musevileri,
Yeniçeri Ocağı'nın mavi çuha gereksinmesini karşılıyor; 'İhsân-ı
hümayûn' olarak, 'tekâlif-i örfiye ve avârız-ı divâniye' vergilerin-
den 'muaf'. Selânik'teki çuhacı esnafının en güçlüsü Barzılaylar:
Yeniçeri Ocağı 'pay-dâr' oldukça, keselerine bereket!

Mişon 'Çelebi'nin talihsizliği, Mahmud-u Sâni'nin Nizâm-ı
Cedit askerini kurmasıyla başladı! Yeniçeri Ocağı'nın lağvı, 'mü-
emmen' satışı ortadan kaldırıyor. Tanzimat-ı Hayriye'den sonra,
Osmanlı piyasasını dolduran Manchester dokumaları, onlara
'hakk-ı hayat' tanımıyor. Gerçi Serez Sancağı'nda bin bilmem
kaç dönüm arazi satın almış, Selânik'in içinde beş-on parça
'gayr-ı menkul' edinmişlerdir, fakat servet başka şey, 'aksata'
(ahz-ü-ita) başka şey; ikincisi işlemedi mi, ilki hiçbir derde deva
olamaz. Ne yapacağını şaşırان Mışon 'Çelebi', kurtuluşu 'draho-
ması' kuvvetli kızına, varlıklı olduğu kadar becerikli bir koca bula-
bilmekte görüyor: o unutulmaz Beyrut seyahatinde 'namzet' belli
olmuştur: Leon Mizrahi.

Hacı Adil Bey'e göre, 'damat' ona bağlanan umutları boş
çıkarmamıştı. Bir yandan, Yonyo'nun camekânlı bölmesine otur-
muş bir subay topluluğunu, göz ucuyla izliyor; bir yandan diyor-
ki:

– ...hiç yoktan, iki sene zarfında, iplik fabrikasını var etti:
şahsen takdire şâyân bulurum. Şehir Kulübü burnumuzun dibin-
dedir, git hangi tüccara istersen sor, Barzılay'dan alacaklı mı?
Metelik borcu kalmamış, göreceksin. Ecnebiye karşı neyin fıkda-
nını çekiyoruz, bu kabil münevver ticaret erbabının değil mi?
Teşviki zarurettir.

Barzılaylar, yeniden Selânik'in en varlıklı, en muteber, en
güzide ailelerinden sayılıyor. Barzılay yalısında, eskiden olduğu
gibi, sabahlara kadar poker partileri çevrilip, bakara oynanmak-
ta; dedikodusu, kibar 'mehafilinde' haftalarca süren; çalgılı, dans-
lı, 'mevsim sonu' baloları verilmektedir. Şehirdeki her toplantıya,
özellikle çağrılıyorlar. Leon Mizrahi, yalnız genç karısının **singu-
liere** güzelliği, iş alanındaki üstün becerisiyle takdir toplamıyor,

'insanlığı' ayrı bir övgü konusu: evliliğinin 'sene-i devriyesi' olmamıştı ki, kayınpederine bir nüzul; aman Allahım, 'Parkinson İleti' diyorlar, 'evlere şenlik bir hastalık! Mişon Çelebi'nin o kadar 'ifadeli çehresi' heykel suratına döndü, dondu kaldı, ellerinde sürekli bir titreme, sanki görünmez sarı lıraları saymaktadır. Leon Mizrahi, hastalığın 'isabetli teşhis ve tedavisi' için, Dersâadet'ten en 'hâzık' hekimleri getirmekle yetinmedi; o titrek hâlinde, kayınpederini Fransa'lara, İsviçre'lere taşıyıp, 'şifasını' aradı. Bu zamanda, kim yapar? Ondandır ki, kayıinvalidesi Grasia Barzilaiy -kaşlı gözlü, gerdanı kat kat, takıp takıştırmayı sever, altın dişi ve kahkahası bol bir kadıncağız- minnet ve şükran borcunu nasıl ödeyeceğini bilemiyor, damadına handiye aşık!

O akşamüstü, Hacı Adil Bey, yelek cebinden saatini çıkarıp bir göz atmış; kehribar ağızlığında ufalıp gitmiş cıgarasını, kül tablasında ezerken duman dumana demişti ki:

- ...Abdi Bey, saat bir, rahmet dindi, bana müsaade: çocuklar bekler! Tahkikatın neticesinden beni de mulamattar ediniz, mezkûr faaliyetler, mes'uliyet daireme giriyor. Kaldı ki, Şark Demiryolları grevinde, ameyleyle Şirket arasında hakemlik ettim, işe epeyce bulaştım.

Ayağa kalkınca, Yonyo'nun camekânlı bölmesindeki subay topluluğunu süzmüş, başıyla Abdi Bey'e bakmasını işaret etmişti. O da baktı: arkası onlara dönük, sarışın bir kolağası el kol işaretleriyle, bir şeyler anlatıyor. Görebildiği sadece, omuzlarından itibaren ensesi, başı, iki parmağı arasında cıgara, havadaki sağ eli. Kim bu? Hacı Adil Bey:

- Mustafa Kemal Bey atıp tutuyor, demişti, ...Hareket Ordusu erkânıharpliğini son dakikada Enver'e kaptırdı ya, hazmedemedi. Haksız demeye dilim varmaz, Hareket Ordusu ismini dahi o bulmuştu...

Neyse ki, Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey, daha fazla gecikmedi: karanfilli tütün kokusu, çiçek bozuğu kaba suratıyla kapıdan sökün etti. Sayesinde Abdi Bey, Halim Ağa'yı çağırıp, iki sade kahve, bir Vichy mağden suyu ısmarlayabiliyor. Daha şimdiden damagında suyun kekremesi tadı, pıt pıt patlayan hava kabarcıkları.

Cemiyet, 'amele muhitlerinde' geliştirdiği araştırmaya yardımcı olsun diye, 'Çopur' Hayri Bey'i yanına vermişti. 'Kavilleştikleri üzere', sabahdan Musevi amelenin 'kıpırdadığı' Ignatio Sokağına bir uğramış, bir 'hafiyeyi' görecekti. Getirdiği haberler, kötü:

– ...Hamdi'nin istihbaratı mühim Abdi Bey! Kahveyi bildin mi, hani Mahkemenin karşısına düşer, orda içtima ederlermiş bre! Kâffesi Yahudi, kısmen tütün amelesi, kısmen matbaacı, kısmen terzi... Elebaşları matbaacıdır, ismini şuracığa kaydetmiştim, dur hele...

İç cebinden, ufacık bir defter çıkardı, sayfaları çevirip aradığını buldu:

– ...Benaroya, evet Avram Benaroya! Ayrıyeten tütüncülerden Sadi, terzilerden Hason diye birileri! Bir de, mağaza müstahdemi Albert Dassa deniyor, Orozdibak'ta çalışmış! Musevi Amele Kulübü tesis etmişler, Ignatio Sokağındaki Arnavut aşçısının üstünde oda kiralanmış, idarehane olacak...

O söyledikçe Abdi Bey, önündeki 'esericedit' kâğıdına, çabuk çabuk not alıyordu. Bir ara durdu, başını kaldırdı: hayret, gözleri kalaylanmış gibi parlıyordu:

– Allah Allah, iş bu mertebe ciddiyet kesbetmiş mi birader?

– Müş'irler bunu gösterir, beyim! Mevcuda Glavinof namındaki Bulgarı da ilave edeceğiz, ayrı bir teşkilatın başındadır, hafî bir teşkilet, ihtimal Bulgaristan'daki sosyalist komitalarıyla irtibatlı. Yahudilerin niyeti, teşrik-i mesai etmek, yahut ben öyle fehm ettim.

Cavit Bey, görevi ona verdiği gün, Abdi Bey çok sevinmişti: Cemiyet'in 'şahsına atfettiği ehemmiyetin, nişanesi' diye aldı, ondan: Rumeli'de bunca 'mutemet', bunca 'fedakâr' dururken, Merkez-i Umumi onu yeğlemiş oluyor. 10 Temmuzdan bu yana grev üstüne grev tazeleyen işçileri, 'ariz âmik' inceleyip, rapor edecek! Sevinci uzun sürmedi: ne çetrefil, ne kadar 'muhâtaralı' görevmiş! Nereye el atsa, binbir 'mesele'yle karşılaşılıyor, her fabrika 'akrep yuvası', her işçi 'müstakbel bir komitacı'.

Önce 'amele makûlesinin' çokluğu gözünü korkuttu. 'Nefsî Selânik'te –sahilden yukarı kademe kademe yükselen, sakız sarı-

sı, cıva mavisi bir şehirdi bu- yirmi bin küsur olduğunu hesaplıyorlar. Her milletten kara bir kalabalık: hilekâr Rumlar, geveze Yahudiler, tahta sakallı Priştine Arnavutları, 'mütehammil' Türkler, hoyrat Sırplar, az ama ele avuca sığmaz Bulgar komitacıları. Arkasından, üç iş kolunda çalışanlar, özellikle dikkatini çekiyor. Sabahın köründe, kalın elleri, okkalı bıyıklarıyla, limandaki doklara, gardaki sundurmalara varıp, ter, makine gün ışığı ve kumaş boşaltan; yorgunluk, tütün, lodos ve pamuk yükleyen, 'tahmil' tahliyeciler, bir. Reji ve tüccar depolarının, acı sarı tozunu ciğerlerine çekip, muşamba gibi kat kat içlerine döşeyen, tütün amelesi, iki. Şehirdeki Türkçe, Rumca, Yahudice, Fransızca bilmem kaç gazeteyi, uykusuz duraksız harf harf dizip, sayfa sayfa basan mürettepler, matbaa amelesi, üç. Ayrıca, kunduracılar, mağaza tezgâhtarları, garson kısmı, arabacı esnafı, iğne dibi kakalamaktan parmak uçları delik deşik terzi çıraqları, kalfalar vs...

Abdi Bey'i ürküten başka bir şey de, Hürriyet'te, Selânik sokaklarını önde mızıka elde sancak dolaşıp, alkış kıyamet Jöntürklerden yana çıkan işçilerin, iki ay geçmeden işi greve dökmeleri. Ağustosta başladılar, işi ilk bırakan tütün amelesi oldu, şimendifer, deri, tramvay, lokanta, gazino ve tuğla işçilerinin grevleri ardından zincirlenerek geliyor; taa Teşrin-i sâni ortalarına kadar. Bulaşıcı da: Dersaadet'e atladı, derken İzmir'e! "Biz kendimizi vatanı istihlâsa vakfettik **mon chër**, bunlarla mı uğraşacağız?" Ülkede huzur kalmadı: kimi malından korkar, kimi canından. 'Keyfiyet' yeni yönetime güveni azaltacağından, 'icabı düşünüldü'; Cemiyet 'vaziyete el koyup', her bölgede bir 'mutemedini' sorunu incelemekle görevlendirdi. 31 Mart irticâ patladığında, Abdi Bey'in Dersaadet'te değil, Selânik'te olmasının nedeni bu! Bu arada, sosyalist 'müşevviklerin', Kolağası Resneli Niyazi Bey'in komutasındaki gönüllü milis birliğine yazılıp, 'can-ü gönülden' Hareket Ordusu'na katıldıklarını da gözüyle gördü, sözgelişi şu Benaroya...

Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey'in kahve içişi, Abdi Bey'in safrasını kabartıyor: kallavi fincanını çalkalayıp çalkalayıp diker, dibinde hiç telve bırakmamacasına! Höpürtülü yudumları, birer mat-

kap: sanki, şakağını oyuyorlar. Meğer en ilginç haberini, sona bırakmış, cıgara sarmaya 'fakfon' tabakasına davranırken, diyor ki:

– ...'efrencî' mayısın-biri, beynelmilel amele bayramı oluyor-muş, tes'id ihzarâtı içindedirler; anlayışım, bilumum Selânik amelesinin iştirakiyle nümayiş yapılacak, resm-i geçit vesaire! Hamdi yemin billah ediyor, vukuat çıkabilirmiş, Yahudiler Rum Teâvün Sandığı'yla ihtilaflı mıymışlar ne?

'Efrencî' bir mayısa şurda kaç gün kaldı ki? Durum Abdi Bey'e 'câlib-i dikkat' göründü. Ayağa kalkıyor:

– Hayri Bey, kuzum sen şurdan bir araba çevir, ben Matmazel Rozet'e talimat vereyim, geliyorum: vaziyetten Vali Beyi haberdar etmeliyiz. Beynelmilel amele bayramını tes'id edecekmişler, ne günlere kaldık.

Arabaya biner binmez, Paris: beş yıl öncesinden havı dökülmüş kadife, soğuk maroken, sinsi beygir kokusu. Atlar, çalışan nal sesleriyle, Grands Boulevards'da, soğuktan metro ıskaralarının duman duman tüttüğü bir Kânun-u sâni gecesine uzaklaşıyor. Noel Yortusu'nun yakın ertesi mi? Les Folies Parisiennes'den çıkmışlar, Armande sahne makyajını dahi silmemiş, o kadar acele. Sirtında, 'hermine' kürkü, başında tüllü şapkası. Havagazı lambalarının, camlardan çarpa çarpa geçen morg aydınlığında, 'harikulade' ellerinin 'sihirkâr' balesi, görünüyor, kayboluyor. Güneyli Fransızların çoğu gibi, Armande da elleriyle konuşur: Etoile'de 'hatırlı' bir dostun 'malikânesine' çağrılıymışlar da, epeyce gecikmişler, gece sürprizlerle dolu olacakmış! "Şurasını kat'iyetle ifade edebilirim ki, Armande'la teşerrüf ettiğim saniyeden itibaren, taaccüp, hayret, şaşkınlık kelimelerini kâmustan defetmek icabetti; o derece istisnâî bir kadındır **mon chër**, mütehavvil, **imponderable**, **imprevisible**, yani, dakikası dakikasına uymaz, sefahet denildi mi, efendime söyleyeyim, göze alamayacağı rezillik yoktur".

Armande Biraud, 'maazallah' bir kadındı: bunu 'mütehakkim', 'simâsı beyzî'; yağlı siyah kalemle, 'münhani' kaşlar çizer, dudaklarını 'kelebek' boyar; iki memesi, 'zaptedilmesi gayr-i

mümkün iki köpek', vücudu, 'hafif müleham'. "Hülâsa, nev'i şahsına münhasır bir **courtisane** ki, o senelerin Paris'inde, La Belle Otero, Liane de Pougy, Cléo de Mérode ve Mata-Hari'yle birlikte, saltanat sürüyor". Bu 'müstesna' yaratıklar kadın mıdır, asla, kadın 'suretinde' birer ejderha: kaşsız kirpiksiz, kerkenes çilisi İngiliz lordlarını; tepeden tırnağa madalya ve nişan, torba sakallı Rus grandüklerini; Amerikalı 'hayta' milyonerleri çitir çitir yiyor; asıl gönül 'maceralarını', kadınlarla yaşıyorlar.

Abdi Bey, 'sefahetin' her çeşidine ölesiye meraklı Rosa'dan, konuya 'bigâne' sayılmazdı pek, Selânik'teyken aralarında az söyleşmemişlerdi, Rosa evdeki fıkırdak hizmetçiyi gözüne kestirmiş, gece sıkıştırmış filan, ona anlatıyor. Dahası, izlediği Paris gazete-lerinin 'sosyete' dedikodularından kulağında bir şeyler kalmış. "Lâkin, vaziyetin bu derece inkişaf etmiş olduğunu, kat'iyen tasavvur edemezdim."

Rosa Barzilai'a yazdığı Fransızca mektuplarda, uzun uzadıya üstünde duruyordu. Armande, öbürlerinin yanında 'masum' sayılmış, 'âdeta' süt kuzusu. Bir kere mesleğini seviyor. Les Folies Parisiennes'de dansöz. Yüksek 'sosyete'nin La Brioche adını taktığı, zengin mî zengin, bir 'Barones'le sevişiyorlar. Hepsi bu kadar. Hoş, o da az buz gürültü koparmamış ya! Şair Renée Vivien yok mu, 'meşhur zürefa şaire' -hani Rosa şiirlerini, 'elinden düşürmez- Barones'e 'musallat olmasın' mı, aralarında bir çekişme! Bereket versin, asıl sevdalısı Natalie Clifford Barney, şu Amerikalı milyoner genç kadın, ayrılığına dayanamayıp rezalet çıkarıyor da, La Brioche böylelikle Armande'a kalıyor.

Armande, şarap bardağını komodinin üstüne bırakıp, 'mütehakkim' burnuyla geceyi bölerek, derdi ki:

- ...Natalie'de para kaynıyor, Grand Opera'nın şantözünü sokak şarkıcısı kılığına sokturdu, geceyarısı Renée'nin penceresi altında serenat yaptırdı, can mı dayanır, hemen barıştılar. Ben Natalie Barney'den korkarım, Liane'dan da, çok yırtıcıdırlar, ikisi de doymak bilmez, erkeklerden kötü...

Arkasından, Abdi Bey'in kafasını avuçları arasına alır, su içmeye bir tasa eğilir gibi suratına eğilerek, uzun uzun dudaklarını

emerdi. Erkekler, ona 'çerez': ne boy arıyor, ne bos. Yakışıklı olmuş, yakışsız olmuş umursamaz. Cebinin dolu, elinin açık olması, 'kâfi'. Eh, Abdi Bey bu niteliği taşıyordu. Daha sahnede ilk gördüğü gece, ona neredeyse bir dükkân çiçek yollamıştı. Ertesi gün, evine, pahalı bir tektaş yüzük. Çiçek sepetleri, armağanlar 'tevali edince', 'refüze olması kaabil midir?' Bir gece 'super'ye çıkıyorlar: çigan müziği, havyar, şampanya, gece baş başa geçiriliyor; asit damlası gibi yakıcı, bu acayip 'şarklı'nın, iki karış boyuna 'rağmen', hatırı sayılır erkekliği anlaşılınca, ilişki kesinleşiyor. Tabii. La Brioché'un. ufak tefek başka kaçamakların varlığına, hatta önceliğine boyun eğmek koşuluyla! Abdi Bey, buna hayır diyecek adam mı? Tam tersine, 'fevkalade lezzet alıyor, hayatı revnaklanıyor!' Görüp yaşadıklarını, Selânîk'e, ilk göz ağrısı Rosa Barzilai'ya yetiştirmeyi, hiç ihmal etmemiştir! Hem de en ince 'teferrüatıyla', evet.

Armande, o gece arabada, davet sahibine ilişkin 'malumat' vermişti:

- ...hususî bir davet bu, gayetle '**intime**', Mösyö Saint-Denis öyle herkesi kabul etmez, merdümگیرiz bir zattır, hepsi üç beş âşina! Zevcesi, çocuklarıyla beraber, Passy'de ikamet ediyor: koca bir kâşane, etrafı tek mil ağaçlık, içinde insan kaybolur. Gittiğimiz **Hotel Particulier**, metresine aittir, Madam Nhung'un, göreceksiniz ya bağdem içi bir kadın, minyatürden farksız: yirmi sene evvel, Mösyö Saint-Denis Hindiçini'den getirmiş, oranın yerlisi...

Fauburg Saint-Honoré dolaylarında, gösterişli bir yapının önünde durmuşlardı. Saydam ve soğuk, değdiği yeri camkırığı gibi kesen, hızlı bir kar başlamış. Havada, yoğun bir kömür kokusu. Abdi Bey, parasını ödeyip, arabacıyı savdı. Armande, sahneye mi çıkacak, binanın taş oymalı cümle kapısına yürürken, üstüne başına düzen veriyor:

- ...Mösyö Saint-Denis'in ömrü Hindiçini'de geçti, kauçuk işletmelerinde mi ne, umum müdürlük ediyor ama, adı umum müdürlük; General Vignancourt'u bildiniz mi, dostumdur, Say-

gon'da Mintika Kumandanı olarak bulundu: o havalinin kralı sayılırdı diyor, hakiki bir kral, astığı astık kestiği kestik...

Mösyö Saint-Denis, Abdi Bey'in tasarladığının aksine, yorgun, biraz çarpık bir ihtiyardı. 'Yeknazarda', tebeşir beyazı çene sakalıyla, gözleri 'dikkati celbediyor': akları yer yer kirli sarı, yağlı bir ısrarla baktığı her yerde salyangoz izleri bırakan, zümrüt yeşili iri gözler. Daha çok bir kadına yakışmaz mı? Yürüyüşü de tuhaf, ayakları yere basmıyor da, sanki buluttan bir zemin üstünde, zor bir dengeyi 'muhafaza etmeye' çabalıyor. Her şey bu dengeye bağlı, bozulursa derme çatma ayakta duran gövde, eklemlerinden ayrılıp, o dakika darmadağın oluverecek! İki sözünün biri, mutlaka Ngay-Nay. Madam Nhung'u böyle çağırıyor, yörenin dilinde 'bugün' anlamına gelirmiş, ortaklaşa anısı olmalı ikisi için.

– Armande **ma reine**, Ngay-Nay'ın size olan hayranlığı, gün geçtikçe perestiş seviyesine yükselmektedir: geçen gece, tekrar seyre geldik, bilhassa üçüncü perde finalinde şahaneydiniz...

Ya da:

– ...Ngay-Nay, refikiniz mösyöye, alâka duyacağından emin olduğu, bir şahsı takdim etmekle mübahi olacaktır: ilk sürprizimiz bu.

Tanıştırıldığı, 'ondüle' kıvrırcığı 'gümrah' siyah saçları, başının çevresinde 'a la Colette' abartılmış, gencecik bir kadın. Baştan ayağa siyahlar giymiş, siyah ipekten 'dekolte' tuvalet, ince topklu rujan iskarpinler, rujan çanta. Boyası yürek biçimi dudaklarından, gülümsedi mi, iki ön dişi pembe sedef pırıltılarıyla, hemen beliriyor. Limonküfü gözleri, içten buğulanmış; rimelin ağırlaştırdığı kirpikleri arasından görülen, birer dilim gökyüzü mü, deniz ufku mu?

'Matmazel Julie' diye tanıttılar. Çevresine, meyveli süt kokuları saçıyordu. Şöyle bakarsan öyle kuvvetli bir 'câzibe-i cinsiyeye' ile yüklü ki, etkisine direnilemez. Parmakları teninize değmiyor, okşuyor; gözleri, gözlerinize bakmıyor, 'cennetleri' vaadediyor. Akıl almaz sorularıyla, Abdi Bey'i 'muhasaraya' almasın mı? Üstelik, sıradan bir Fransızın ha deyince bilemeyeceği, Osmanlı 'hu-

susiyetine müteallik' sorular sordukları, epeyce kafa karıştırıcı: 'Talâk-ı Selâse' neye denirmiş, lütfen? 'Odalık' ile 'Cariye' arasındaki farkı anlatır mıymış? Paris'te, Fransızca çıkan Meşveret gazetesini görmüş mü? Ahmet Rıza Bey'i tanır mıymış? Ya Prens Sabahaddin Bey'i?

Abdi Bey, şaşkınlıktan şaşkınlığa düştükçe, öbürleri kahkahadan kırılıyorlardı. Sonunda Madam Nhung durumu aydınlattı:

– Aziz Mösyö, bu masum desisemizi affedecek kadar âlice-
nap olduğunuzdan eminiz, latifeydi, Matmazel Julie Fransız olmadıktan başka, o da bir Osmanlı...

'Matmazel Julie', söze Türkçe devam etti:

– ...ismim Gülistan, Gülistan Satvet. Osmanlı Sefar'et Müsteşarı Refii Satvet Bey'in kızıyım, inşallah bana çok kızmadınız...

Abdi Bey, idrak 'melekelerini' Fransızca bir 'mükâlemeye' nasıl bir şiddetle hazırlamış olmalı ki, söylenenlerin tek kelimesini anlamadı, anlayınca güldü: sürpriz olmasına 'muazzam' bir sürprizdi doğrusu: Paris'in göbeğinde, Hindiçini'de safa sürmüş eski bir tüccarın konağında, bir Osmanlı kızıyla karşılaşmak!

– ...kızmak mı! dedi, ...o nasıl söz? Teşerrüf ettim, mahzuz oldum. Benim mevkiimde kim olsa, aynı iltibasa düşerdi fikrindeyim: Fransızcanızın mükemmeliyeti, her türlü takdirin fevkindedir. Cidden.

– Çocuk yaşımdan beri Paris'teyiz, tahsilimi Fransız mekteplerinde ikmal ettim, o sebepten. İsmimi telaffuz edemediklerinden, ötedenberi Julie diye çağırırlar. Dersaadet'ten yeni mi teşrif buyurmuştunuz? Daha evvel sizi gördüğümü hatırlamıyorum.

– Hayır, efendim! Geleli bir hayli oldu, lakin muhit edinmek vakit alıyor; esasen Dersaadet'ten değil, Selânik'ten gelmiş buluyorum. Ulûm-u Siyasiye tahsiline.

'Nezaket icabı' Türkçeyi kısa kesmiş, söyleşiyi Fransızcaya döndürmüşlerdi. Çok geçmeden, 'super' sona eriyor. Yalnızca buna çağrıldığı anlaşılan misafirler, birer ikişer gidiyorlar. Koca salonda, kalan beş kişi. İki büyük avizenin boşalttığı ışık selleri altında, saçlarının tellerine varıncaya pırıl pırıl, biraz da tedirgin. Madam Nhung, işte o zaman onları gecenin ikinci sürprizine ça-

ğırıyor. Salonu, ucundan kıyısından ortalığı toplamaya koyulan uşağa bırakıp, bitişik odaya geçiyorlar ki, o ne, 'bir hatvede' san-ki 'iklimleri' aşmış, Saygon'daki bir afyon tekkesine 'dahil olmuş-lardır'.

İçerisi adamakıllı loş, Abdi Bey ilkin bir şey göremedi. İpeğe boğulmuş 'rengârenk' loşluğu, sarı kedi dilleriyle yalayıp duran, afyon kandillerini zorlukla seçebiliyor. İpek halıların üstünde, bir-birine yakın ve 'muvazi' uzatılmış, rahat divanları, divanlara atıl-mış kadife yastıkları, daha sonra biraz daha yaklaşınca fark etti: tombul tombul, renk renk: turuncu, kırmızı, yeşil. Havada tatlımsı bir koku, geniş kanatlı görünmez bir kuş gibi süzülüyor. Nemle karışık afyon kokusu mu? Madam Nhung'un giyiminde Hindiçinili bir kız, misafirleri karşıladı. 'Hizmete âmade!' Üstlerini değişip, geniş, hayli bol 'maşlahlar' giymelerine yardımcı oluyor. Usul böy-leymiş. Mösyö Saint-Denis, sıkılğan bir gülümsemeyle, diyor ki:

- ...her ferdin hayatına bir şey hükmeder, bazımıza kudret, bazımıza servet hırsı, bazımıza ilim irfan! Bana, aziz mösyö, ölüm hükmediyor. Hâkim-i mutlakın o olduğunu, şark-ı aksâda öğrenmiş bulundum. Her hâl-ükârda emrine gireceğimize göre, acele etmekte faide görüyorum: afyon işte buna yardımcı oluyor: her çubuk, ölümle bir irtibattır.

Divanlara uzandılar, Abdi Bey'in solunda Gülistan Satvet, sağında Armande, onun sağında Madam Nhung. Mösyö Saint-Denis'nin yeri ayrı, daha yüksekçe, karşılarına düşüyor. Abdi Bey, afyonun keyfine varamadı. Gülistan Satvet'in çubuğun ucundan ayrılmak bilmeyen obur ağzına, üst üste çektiği 'tiryaki' nefeslerine, kayıp kayıp giden gözlerine irkilerek bakıyordu. Mösyö Saint-Denis de, onun gibi, 'derakap' dumana kalbolmuş, kayıplara karışmıştı. Bir yerlerde, ölümle kırıstırıyor olmalı. Fa-kat hayır, asıl kırıstıranlar, Armande'la Madam Nhung. Çubukla-rını ellerinden bırakmasalar da, bir süredir aralarında mırıl mırıl şöyleşıyorlar. "Bu bir girizgâh olmasın, **mon chér**?"

Abdi Bey, Armande'in omzu üzerinden, Madam Nhung'un yüzünü görebiliyor: kaplan üçgeni bir surat, sarı esmer saydam bir ten, minnacık bir burnun yukarısında, bıçağın ucuyla çiziliver-

mişer benzer iki çekik göz. Bakışları sahiden kızılımltrak mı; fanustan, afyon kandilinin alevi yansıyor da, öyle mi görünüyor? Sanki, kan sızıntısı. İnsanın aklına, ister istemez, pençelerini çıkarmış, önüne geleni tırmalamaya hazır, bir Siyam kedisini getirmektedir. 'Sizi yeminle temin ederim ki, **mon chér**, eğer iblis kadına tebdil olsaydı, filhakika böyle bir simaya sahip olurdu. Armande'la esrarengiz musafahaları, **alâ vefk'ul matlup***, gecenin üçüncü sürprizini intaç edecektir': üçlü bir sevişme!

Abdi Bey, bir ara 'dalgaya' mı düşmüştü? Madam Nhung'u ayakta, 'anadan üryan' görüyor: ipek maşlahı, sanki saydam bir zar, omuzlarından şıp diye ayaklarını dibine akmış. Kara incir morluğundaki uçlarıyla, sert ve dik memeleri, Armande'in önce 'muhtelic' avuçlarına, sonra 'muhteris' dudaklarına sivriliyorlar. Abdi Bey, heybetli bir dalgınlıkla pençeleşiyor, 'hakikatla hayali tefrikten âciz, şuuru muhtel': bu iki kadın, 'vakia' sevişiyorlar, 'lakin' sevişmeleri ne kadar hırçın, olağanüstü bir uyumun şehvetle değerlendirilmesinden çok, acı bir uyumsuzluğun cezalandırılması: Madam Nhung'un esnek, sarı esmer vücudu, Armande'in kolları arasında, büküm büküm bir yılan, ufacık dişlerini etine her geçiririnde, kışkırtıcı bir ağı salıveriyor. Armande onun üstüne abandı, göğüsleriyle göğüslerini arıyor, bızırıyla bızırını. Ağız ağıza, sımsıkı kilitlendiler. Vücutlarının gittikçe hızlanan çalkantısı, üstlerine yığılmış kokulu loşluğu, karanlık bir su gibi dalgalandırıyor. Abdi Bey, kandillerin turuncuya çalan aydınlığında, Armande'in kasılıp gevşeyen dolgun kalçalarını görünce, içindeki 'ifriti' daha fazla 'zaptedemeyeceğini' anladı. Maşlahından sıyrılıp, arkasından yanaştı: çatır çatır çatırdayan erkekliğiyle, balta gibi içine dalıyor: sağ eliyle onun sol memesini, sol eliyle Madam Nhung'un sağ memesini kavramıştır, Armande'in terli omzundan sarkıp ötekinin baharlı dudaklarını dişleriyle kıştırarak, ağzında hapsetmiş, gel gör ki diline 'hakim olamıyor'.

Armande'in gölgesinde, Abdi Bey'in Paris'te sürdüğü safa, yaşantısını öylesine biçimlendirmişti ki; Selânik'e döndükten son-

* İstendiği üzere.

ra, anlamsız bir boşluğa yuvarlandı. Neveser henüz çocuk, on yedisinde mi on sekizinde mi ne, cinsellik dendi mi 'marazi' bir alınganlığı var, hastalık derecesine varan bir çekingenliği: evlendikleri sıra, Abdi Bey'in sözle bir iki dokundurmasını, gözyaşlarıyla karşılaşmasını mı? Kalıyor Rosa, gerçi o her zaman, her türlü cinsel çeşitlemeye 'âmade bulunmaktadır', ama Leon Mizrahi engelini nasıl aşmalı? Yalıların bitişik, ailelerin dost olması, birbirlerini görmelerini kolaylaştırdığı oranda, buluşmalarını zorlaştırıyor: her dakika basılabilirler, rezalet olur! Hele Paris'te yaşadığı türden cinsel serüvenler, 'zamana mütevakkıf', hareket serbestliğine, gönül rahatına! Onlar da, burda ne gezer!

Şehirde Niko'yla, 'Rastıklı' Hrisulâ'nın yosmalarıyla ya da Rosa'yla gerçekleştirebileceği kaçamaklara gelince, onu tam anlamıyla doyuramadıktan başka, 'siyasi şöhreti'ni tehlikeye atmaktadır. Zaten adı 'çapkın'a çıkmış, herkesin gözü üzerinde! Hele babası 'Köse' İsmail Bey'in, ardına bir 'hafiye' takmadığı kaldı: O kadar sinirleniyor. Onun içindir ki, 'meb'usluğu tahakkuk ettikten sonra', Abdi Bey Paris'e yazmış, Armande'ı Dersaadet'e çağırmıştı. Gelebilseydi eğer, neler yaşamayacaklardı ki! Kör talih, nisan 'iptidasında' irtica olayı patlak veriyor, 'muazzam bir bela', 'inkılabın muhafızları' diye, Taşkılla'ya yerleştirdikleri Avcı Taburları, isyan ediyorlar, 'şeriat isterlermiş'. Hareket Ordusunun 'ihzarı ve tertibi', İstanbul üzerine yürümesi, Abdülhamid'in tahtından indirilmesi derken... kızın gözü korkmuş, gelmeyecek, telgrafı ortada: gelmez, gelmez, zorlayamazsın ki!

O öğle üzeri, Vilayet Konağı'ndan çıkarken, Abdi Bey kime rastlasa, iyi: Kolağası Ali Fethi Bey'e! Dehşetli şaşırdı: o da mı gelmiş, Allah Allah! Hürriyet'ten sonra, gözde ittihatçı subayların her biri Avrupa başkentlerinden birine ataşemiliter olup gitmişti: Enver Berlin'e, Hafız Hakkı Viyana'ya, Ali Fethi'ye Paris'e! Abdi Bey, Dersaadet'teki olaylar yüzünden diğer ikisinin 'alelacele' döndüğünü işitmişti ama, Ali Fethi Bey'in döndüğünden haberi olmamıştı. Vilayet Konağı'nın günlük dağdağası arasından, onu bir kenara çekip, ilk bunu soruyor:

– Hayrola Fethi Bey? Sizi Paris'te biliyorduk.

Kişiliğine fazla 'ehemmiyet atfettiği' durumlarda, sesini gereksiz yükseltir, ciddi ve oturaklı perdeler bulur ya, yine öyle yapmıştı. Fethi Bey, yorgun, kötü mü traş olmuş, yoksa uykusuz mu: yüzü gölgelerle dolu. Üniforması, kırış kırış. O, tam tersine, sesini alçaltıyor:

- Filvaki öyleydim: avdeti, vazife telakki eyledik.

Kısacık susup ekledi:

- ...mamafih, iyi etmişiz: hürriyet elden gidiyormuş...

Altan alta, bir 'serzeniş' mi? Etraflarında, girip çıkanlar: patır kütür Arnavutça konuşan, poturlu bir köylü topluluğu. İki yanında, iki süngülü zaptiye, sakalı seyrek, gözlüklü bir Bulgar. Kıpırtılı Yahudi esnafı. Ali Fethi Bey, 'macerasını' ayaküstü özetledi:

- ...Hakân-ı Mahlû için tedarik görüyoruz: malum-u âliniz, Selânik'e getirdik: Alatini Köşkündedir.

- Yaaa öyle mi? Bu ne sür'at beyim? Köşkte Robilani Paşa ikamet etmiyor muydu?

- ...palas pandiras tahliye etti, lakin her şeyi almış götürmüş, trenden indik ki, ne görelim, koca köşkte iki koltuk, bir masa, bir de sanki çok lazım, kuyruklu piyano. Abdülhamid, ilk gece koltukta uyudu.

Abdi Bey, dik dik:

- Müstahaktır! dedi.

- ...müstahaktır, başka! İnsanlık dünyadan kalktı mı? Otel-lerden yorgan vesaire teminine gayret sarf ediyoruz, Grand Hotel'e sorduk, muavenet edecekler, oraya gidiyordum.

İşi, besbelli başından aşkındı. Abdi Bey, onu faytona bindirirken, iki gün sonrası için yemeğe çağırdı. Abdülhamid'in tahttan indirilişiyle ilgili ayrıntıları merak ediyordu. Yalnız merak mı? Bu tür olayların perde gerisini bilmek, bilene dolaylı bir önem kazandırır. Şehir Kulübü'nde, traş pudrası ve pomat kokan Masonlarla, Kapalıçarşı'da kalın ve kıllı parmakları arasında tesbih çeviren Müslüman esnafla çene çalarken, Hakân-ı Mahlûnun tahttan indirilişine 'dair' bir-iki küçük olay 'zikretmek', onun yönetici çevrelere gizli yakınlığını kanıtlamaz mı? Abdi Bey, ömrü

boyunca bunu gereksinmiştir: tehlikenin merkezinde, hatta yakınında, asla olmadı ama, çevresine sürekli bu 'intibai' vermeye 'azami' özen gösterdi.

Ayaküstü öğrendiklerini, daha o akşam, Halıcızade Yalısında babasına satıyor. Yemekten kalkılmış, kahveler içilecek. 'Köse' İsmail Bey'in âdeti bu, deniz üstü salonda içer. Sofraya oturmadan soyunmuş dökünmüş, kâbe yeşili takkesini, üstüne bol gecelik entarisini giymiştir. Dişsiz çenesi geviş getiriyormuş gibi oynar durur. Burnunun ucunda, 'beyzi' gözlükleri. Karpuzlu lambaların zamk şişesi aydınlığını yansıta yansıta, kahveleri, gümüş tepside Neveser getiriyor. Saçlarını, yalancı bir topuzla şöyle tutturuvermiş, yüzünde o çifte gamzeli ürkek gülümseme, sürekli özür dileme hâli. Bilmeyen evin küçük kızı sanır. Kayınpederi, büyük ve küçük kayınavdeleri, hatta Mercimek Nine, Neveser'e toz kondurmazlar, hepsi gözünün içine bakıyor: yalının 'taze gelini', oğlan torunun annesi, kimseye saygıda kusur etmez, 'melaike gibi kızcağız'.

Abdi Bey, karısının uzattığı tepside fincanını alırken, parıltılı bakışlarıyla onu sanki kalayladı, telli kâğıda sardı. Bir yandan da babasına böbürleniyordu:

- ...Abdülhamid'i bizim Fethi getirmiş, canım Kolağası Fethi Bey, hani Pirlepeli, Paris'e ataşemiliter olmuştu. Alâtini Köşküne yerleştiriyor, bugün uzun boylu sohbet ettik. Hâkan-ı Mahlû gece basit bir koltuk üstünde uyumuş...

Ardından öğrendiği ayrıntılar: köşkte 'eyalet-i selâse'de jandarmaya 'ecnebi' denetimi uygulayanlardan, İtalyalı jandarma generali Robilani Paşa oturmuyor muydu, Dersaadet'ten 'âcilen tahliye etmesi' buyurulmuş, o da buyruğa uymuş: Hakân-ı Mahlû ve maiyeti efradı trenden iniyorlar ki, efendim, iki koltuk, bir masa, bir de -çok lazımmış gibi- kuyruklu piyano, koskoca köşkte 'sadre şifa' başka bir eşya hak getire...

'Köse' İsmail Bey'in tepesi attı, verip veriyor:

- Sen büle ne sülersin a be Abdi? Üner mi sanırsın bu yaptığınız, yoksa marifet mi? Ürriyet mürriyet, geçtiniz reiskâra, iki ayda Girit'i aldılar elinizden, yalnız Girit'i mi, ne Bosna kaldı, ne

Bolgarya! Kalkmış zât-ı şaaneylen uğraşırsınız, bu mıdır dirayeti-niz? Hayda be! Pirlepelî Fethî biyciğim umur-u devletten ne an-lar? Sen ne kaa anlarsın?

Abdi Bey'le Fethî Bey, kararlaştırdıkları yemeği Beyaz Ku-le'deki Olimpos Gazinosunda yediler: çipura tava, roka salatası, rakı. Ünlem uzun Rum garson, masanın önemini kavramıştı: çevrelerinde dört dönüyor, taşımadığı yok: damağa değer değ-mez dağılan fasulya pilakileri, tam yağlı Rumeli peynirleri vs. Karşıda, cam mavisi deniz, uzaklaşan üç bacalı bir vapur hayale-tiyle, yalnız. Limandan arasına, istimbot düdükları sivriliyor, dal-ga dalga uğultular.

Abdi Bey, tekgözlüğünü çıkara taka, bir zaman Tanin'e gön-derdiği 'makaleyi' anlattı. 'İrticâî şiddetle tel'in, Hareket Ordu-su'nu heyecanla methetmişti'. Asıl amacı, Fethî Bey'i konuştur-mak! Olaylar patlak vereli, Cemiyet'in asker kesiminde, sivillere belirgin bir hoşnutsuzluk hissediliyor. Henüz Manastır/Selânik ikiliği ortada dururken, şimdi asker/sivil ikiliği mi çıkacak? 'Bida-yette', Selânik Merkezi, daha doğrusu Cavit ve arkadaşlarının çevresi ağır basıyordu. Sokaklarda kalabalık, 'Hürriyet Kahrama-nı' diye, istediği kadar Enver'le Niyazi'yi alkışlasın, Cavit ve çev-resi 'Emniyet-i Umumiye'ye egemendiler: Karasu, Nisim, Maitre Salem, Topal Samuel vs. 31 Marttan önce, bu 'nüfuz', başlangıç-taki etkisini yitirmişti. Olaylar, ordunun ağırlığını iyice çoğalta-cak. Çoğaltacak laf mı, çoğalttı bile: Mahmut Şevket Paşa, şim-diden 1, 2, 3. Ordu Komutanlıklarını 'nefsinde' topladı. Yarın Sadrazam olursa, şaşılmaz.

Abdi Bey, yönetimde askerin ağırlığından hoşlanmıyor, bu-nun Almanların dönüşü anlamına geleceğini kestiremez mi? Oy-sa Cavit'in 'tasavvuru', İngiliz ve Fransızlardan 'anlayış' görebile-ceğimiz; böylece, Reval Mülâkatı'nın 'müfsid n'etâyicini, bertara-fa imkân bulabileceğimiz' doğrultusundadır.

Fethî Bey söylediklerini yoksa duymuyor mu? Gözlerini ufukta gittikçe küçülen vapura dikmiş, kaşlarının ortasında kes-kin bir çizgi, zihni dağınık. Kadehine henüz el sürmedi, balığı ne-redeyse bütün duruyor. Son bir hafta boyunca yaşadıklarından

çarpılmaması olası mı? Hiç hesapta yokken, Parislerden kalk gel, milleti otuz üç yıl susta durduran 'müstebidi, âdeta mevcutlu olarak' Selânik'e taşı.

- ...önceki heyete mesele çıkarmamış, diyor. Takdir-i ilahi deyip geçmiş, sizin Karasu'ya biraz hiddetleniyor, hepsi bu. Lâkin Selânik'e götürmeye geldiğimizi tebliğ edince, bize ta'n etti: Hüsnü Paşa'ya çıkışıyor: 'Biradere, diğer lüzumlu eşhasa söyleyisiniz, bana Çerağan Sarayı'nı tahsis etsinler, bâki ömrümüzü orada duayla geçirelim'. Halbuki emir kat'iydi, icab-ı hâlinde derdest edilip götürülecek!

Durdu, su bardağına uzanıp bir yudum su içti:

- ...o lahza birden farkına vardım, müvesvis bir zat değil midir, Saray'dan çıkarıp katledeceğimizden korkuyor. Dedim ki, ordu hayatınızı tekeffül etmiştir, size o bakacak, bizi cebir kullanmaya mecbur etmeyiniz.

Hüsnü Paşa daha öteye gitmiş, arabaya beraberce binilmesini öneriyor: Abdülhamid'in eline tabanca verecekler, onlarda 'calib-i şüphe' bir kıpırtı sezerse, vuracak. Kabul etmemiş, diyor ki 'Paşa paşa, ben sizi vurduğum takdirde, beni kim vuracaktır?' Sonunda boyun eğiyor, bir koşulla, ailesi efradı onunla gelecek. Gece, onu, dört haremینی, üç kızını, iki oğlunu trene koyup, hareket ediyorlar. Hat 'güzergâhındaki' her istasyonda 'mahallî İttihat ve Terakki Komitelerinin' hazırladığı, 'aleyhte nümayişler': 'Kahrolsun müstebit!' sedaları, savrulan küfürler, vagona atılan taşlar.

Ali Fethi Bey, konuşmasının sonuna doğru, bir ayrıntının altını çizdi:

- ...treni Selânik istasyonundan uzakta tevakkuf ettirdik, Hakan-ı Mahlû arabayla Alatini Köşküne götürülüyor, pencereden uzanıp refakatinde gittiği süvari jandarma neferlerinden, cıgara istemesin mi? 'Hemşerim, cıgaran var mı?' diye. Bir güzel de, içmiş.

... Ertesi gün, 'efrenci' mayısın biri. Abdi Bey'le Vadinalı 'Çopur' Hayri Bey, işçilerin gösteri yürüyüşünü, tanıdık bir yazıhanenin balkonundan izlediler. Şaşırdılar da. O güne değin kimsenin umursamadığı 'amele makûlesi', önünde bando mızika, el-

lerinde kızıl bayraklar, bir 'cemm-i gafîr' hâlinde Selânik sokaklarını kaplamıştı.

Aralarında kimler yoktu ki! Abdülhamid'in 'devr-i saltanatında' bile, iş bırakmış olan Reji amelesi, kunduracı ve dokumacılar, Alatini Tuğla Fabrikasının 'gayyur' işçileri. Yahudi örgütlerinin yanı sıra, şehirdeki Bulgar işçilerinin önemli bir kısmı: matbaa işçileri, bakırcılar, terziler vb. Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey, Hamdi Efendi'den edindiği 'malumata' dayanarak, gösteriye katılmaya, Kavala, İskeçe ve Drama'dan da 'külliyyetli miktarda amele kafilésinin' geldiğini söylüyordu. Fakat en müthiş, kalıplı feslerinin altında, Müslüman bıyıkları, mahcup gülümsemeleriyle, 'efendiden' birkaç Türk 'münevverini' görmeleri oluyor. Türk işçileriyle yan yana yürüyorlar. Çevrelerinde, İdadi talebesine benzer, birtakım gençler...

Başlarının üstünde traş köpüğü bulutlar, yıldırıcı beyazlıkla-riyla, gürül gürül güneye akıyor; güneşi perdeledikleri dakikalar-da, şehrin şurasına burasına, geçici, durduğu yerde uzun süre du-ramayan bir gölge düşüyordu. Gerçekte baharın kıvılcımları, ha-fif marşlar çalan bandonun gürültülü neşesi, ortalıkta pır pır eden bayraklar, eğlenceli bir kermes havası yaratmıştı ama, Abdi Bey, şaşkınlığının derinliklerinde, 'şumûlünü katiyetle tesbitte müşkilât çektiği, derin bir endişenin mevcudiyetini hissetmekte gecikmedi'.

Devlet-i Aliyye'nin tarihinde, böyle bir 'nümâyiş' ilk defa 'vâ-ki oluyordu'.

"...evvelce Damat Mahmut Paşa'yı İstanbul'dan kaçırmaya muvaffak olan Mösyö Charlier delâletiyle istikraz akdine teşebbüs etmiş ve bu maksatla bazı sermayedarlarca bir sendika teşkil edilmiştir. Bu sendikayı, Paris'te Rue de Provence 31'de yazıhanesi bulunan Mösyö Silvain ve yine Paris'te Boulevard des Capucines 25'de oturan Mösyö Bousquet temsil ediyordu. Sendika, Paşa ve oğullarına ayda 1.000 lira vermeyi kabul etmişti. Bu borç tabii yüksek bir faizle Paşa'nın İstanbul'daki emlâkinden ileride alınacak irad ile ödenecekti. Bu suretle sendikanın matlûbu, o tarihlerde, Paşa'ya ve oğullarına verilen 7.500 lira ile, 'Osmanlı' gazetesinin Londra'ya nakli münasebetiyle yapılan masraftan (1.500 lira) ve bir de simsarlık olarak verilmesi lâzım-gelen 2.000 liradan ibaretti. Yuvarlak bir hesapla, borç miktarı 10.000 lira kadardı..."

Ahmet Bedevi Kuran
(İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler,
1945)

"... her tonda liberal olan Jöntürkler, Almanya'nın, Sultan Hamit rejiminin, coşkulu bir destekleyicisi olduğuna inanıyorlardı. Bu yüzden Alman nüfuzunu yeni liberalizm için, bir tehlike olarak görüyorlardı. Jöntürklerin liberalizmi, işin başından beri Anglomania (İngiliz taraftarlığı) belirtileri gösteriyordu. Hürriyet, parlamento, halk hükümeti ve ülkesi olarak İngiltere, gündelik gazetelerde, övülüyordu..."

Edward Mead Earle
(Bağdat Demiryolu Savaşı, 1923/
Dr. Rorhback'tan naklen.)

"...Jöntürkler acele etmemelidirler. Yoksa irtica başgösterebilir. Şimdi esas mesele, hükümetin muktedir ve namuslu ellere geçmesidir. Diğer işler bunun arkasından gelir. Artık sağlam Maliye esastır. Çünkü sağlam Maliye her işin temelidir. Jöntürkleri teşvik için elimizden geleni yapmalı ve birtakım talepler ileriye sürerek, onlara güçlükler çıkarmamalıyız. İngiliz sermayesine de, çalışmak için iyi fırsatlar verileceğini umarız. Meselâ kilometre garantisi istemeden, demiryolları imtiyazları gibi..."

İngiltere Hariciye Nazırı

E. Grey

**(İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisine
gizli talimatı, 1908.)**

Halıcızade 'Köse' İsmail Bey'in kafasını kızdırmışlar: mağaza komşusu, eş-dost; nargile düşkünü sarraf Hamparsum Efendi, kuyumcu Abravaya 'biraderler', daha bir-iki kişi. Kapalıçarşı'nın ikinci üstü serinliğinde, ağzı sırmalı kanella fincanını şıkır şıkır karıştırarak, o da demiş ki:

– ...benim uulan; yatsın kaksın Bolgarlara doa etsin be! Gruyef'le Saravof'un kızancıkları, şeerin altını üstüne getirmeseydi, Paris'i epten rüyasında görürdü o!

Böylece, oğlu 'Bacaksız' Abdi'yi 'Avropa'ya gönderişini, komitacı Bulgarların Makedonya'yı kana bulamış olmasına bağlıyor. Boris Saravof, Sofya'daki Bulgar Komitesi'nin başı, Damyan Gruyef ise Dahili Makedonya Merkez Teşkilatı'nın. Meğer bunların çabasıyla, 1317'de, Makedonya ihtilalcileri, Selânik'te 'kongre' toplamışlar: 3 Kânun-u Sâni 1902'de, saat on biri yirmi geçe, silahlı ayaklanma kararı alınıyor: önce 'fedailer', şiddetli tedhiş hareketleriyle Makedonya halkını yıldıracaklar, 1903 senesi Mukaddes İlya Yortusu'nun kutlandığı gün; isyan koparılacak!

Çernopoyef ve Mitro Delçof çetelerinin, Müslüman köylerine gece baskınları, bundan sonradır: nal şakırtıları, tüfek sesleri, köpek havlamaları arasında, karanlığın kuyularından çıkıp geliyor; harmanları, ağılları, mandıraları ateşe veriyorlar. Acı turuncu, limon sarısı, narçiçeği alev kalabalıkları, gölgelerini yıldızlara büyütürken, çat çat ateş edip, kapı eşiklerine, sokak içlerine, cami avlularına çiviledikleri, başı örtülü genç kızlar, sakalı titrek ihtiyarlar. Köylerden dağlara vuran, yanmış ekin, barut ve is kokusu. Tedhişçilik yalnız kırsal keşimde mi? Hayır, şehirler de nasibini alıyor bundan: çoğu Köprülülü, çoğu yirmi yaş dolaylarında, dudakları ve gözleri henüz çocuk, yürekleri ve elleri erkek, Bulgar delikanlıları, 'talimat' almış, Selânik'te şiddet eylemleri yürütüyorlar: hayatları pahasına!

Abdi Bey'in, M. Garaud Köleji'nde, bakalorya sınavlarına hazırladığı, Mekteb-i Hukuk'ta okumak bahanesiyle, Dersaadet'te 'müstakbel sefahetler' tasarladığı günler! Felaket haberleri, birbirini izliyor: Selânik/Üsküp demiryolu uçurulmuş! Selânik/Manastır demiryoluna bomba koymuşlar! Selânik/Asitâne yolunda baltalama! 1319 Nisanında mı ne, şehir şebekesini besleyen havagazı depoları ateşe veriliyor, 'muazzam' bir patlama, kara dumanları homurtulu bir yangın, Selânik günlerce karanlıkta! Grand Hoteli, Tiyatroyu bombaladılar. Yeni Konak Gazinosuna, Tophaneye dinamit atıldı. Kulaktan kulağa, komitacı adları fısıldanıyordu: Kirkof, Bogdan, Vlademir Petkóf vb. Selânikliler, en çok da Musevilerle Müslümanlar, tir tir titriyorlar. Tuna Vilayeti'nin nasıl elden çıktığı unutuldu mu? Rumeli Balkanlarında yine sert bir öfke rüzgârı esmekte; Selânik'in üzerinde ihtilal, düştü düşecek bir bomba gibi sallanmaktadır.

Halicızade 'Köse' İsmail Bey'in, oğlunu Paris'e 'Ulûm-u Siyasiye' tahsiline gönderme kararı, görünüşte, Osmanlı Bankası'nın uçuruluşundan sonra alınmıştı: komitacı Bulgarlar bankaya bitişik dükkânı kiralamış, sözde sütçü, 'esas' bankanın altına lağım açmakta kullanılıyor, çıkan toprağı eşekleriyle tin tin şehrin dışına taşımışlar da, kimsenin ruhu duymamış. Bankanın havaya uçuruluşu, komitacıların Slimovo Manastırı'nda son toplantılarını yapıp, İlyaden'de isyan kararını tazelemesinin haftasına, demek nisanın nihayetine doğru. İş bununla da bitmiyor ki? Komitacı Satef, sefere çıkan Fransız bandıralı Guadalquebir vapuruna yolcu diye binip, çeşitli yerlere koyduğu bombaları 'infilak ettirerek', gemiyi batırır, 'kendisi dahi telef olur'. 10 Temmuz 1903'te, gece yarısı, dağlarda kocaman ateşler yakılacak, ihtilalin işareti bu: köyden köye haber ulaştırılıp, otuz bin Bulgar komitacısı, Boris Saravof yönetiminde silahlı isyana kalkışacaktır.

Abdi Bey, Lloyd Triestino Kumpanyası'nın Venezia vapuruyla, 'Marsilya'ya müteveccihen azimet ettiğinde', 1903 sonbaharı bütün 'haşmetiyle' hüküm sürüyordu: çocuk göğüs geçirişlerini andıran yumuşacık yağmurlar, sabahları bağları saran yaldızlı çiğ örtüsü, akşamları insanın içini ürperten ani serinlikler, hatta

ayaz. Osmanlı Ordusu, çizmeleri çamur, kolları dirseklerine kadar kan, yorgun ve 'mükedder' soluyor. Ayaklanma, kan ve ateşle bastırılmış; çeşitli isyan bölgelerinde, yirmi bine yakın insan ölmüştü. 'Düvel-i Muazzama', Makedonya'daki çalkantıdan, bölgeyi denetimine almak yolunda yararlandı: İngiltere Kralı VII. Edward, Avusturya/Macaristan İmparatoru Franz Joseph, Almanya Kaiser'i II. Wilhelm aralarında bir tasarı düzenlediler: Morzteg Tasarısı. Babiâli, kabul etmekten başka çare bulamıyor: artık 'Velayet-i Selâse' (Selânik, Manastır, Kosova) üzerinde de, ecnebi denetimi uygulanmasına geçilecekti.

Gerçi Hürriyet'ten sonra, Selânik'te Fransızca çıkan Le Journal de Salonique'e verdiği 'beyanatta', Abdi Bey, Paris'e gidişini, 'Memalik-i Osmaniye'de hükümrân istibdad-ı bî-aman, Balkanlar'da mevcut şerait-i hicâbâver muvacehesinde, menfadaki mücahitlere iltihak' diye adlandıracak; bunun, tam bir **exile volontaire*** olduğunda direnecektir. Oysa gitmeden, Jöntürklerin adını yarım yamalak duymuştu; Balkanlar'da olup bitenlerin, anlamını çıkaramayacak kadar, 'siyasetten' uzaktı. 'İşrete, zevk-u safaya, sefahate' ise yakın: Rosa'yla ilişkisi, birkaç düzeyde, gelişerek sürüyor. Üstüne, 'gülpembe' Niko'yla, 'Rastıklı' Hrisulâ'nın yosmalarını eklendi.

Babası 'Köse' İsmail Bey'in 'nizaları' ünlüdür, hiç bitmez: müşterileriyle çıkmazsa, konusu komşusuyla çıkar. Bulgar komitacılarının, havagazı depolarını ateşe verdiği sıra, şehir yangını, havagazı ve duman kokuyor, o, bu 'nizalardan' birisini daha 'dava ikame ederek' çözümlesin diye, kalkmış, avukatı Emanuel Karasu'nun yazıhanesine gelmiş. Oturduğu maroken koltuğun yarısı güneş, elini kolunu oynattıkça, gümüş suyuna batırıp çıkarmış gibi oluyor. Kösteğinden, Karasu Efendi'nin suratına, sarı lira yansımaları. Önce hoşbeş, sonra iş; sonunda Davavekili Karasu Efendi, ailenin bunca yıllık 'vekili' olmasının verdiği rahatlıkla mı nedir, sözü 'mahdum bey'e getiriyor:

- ...ya Abdi ne âlemededir? Bu sene mezun zannederim. Çok

* Gönüllü sürgün.

âlâ! Biraz zahmetli olduysa da, haiz-i ehemmiyet değil. Hakikatte fevkalade zeki, müstait bir genç, zihnini derslerine teksif etse, büyük muvaffakiyet kazanabilir...

Arkasından fikrini açıklıyor:

– ...âli tahsilini nerede ikmal edecek? Naçizane fikrimi sorarsanız, Paris'i tavsiye ederim. Malum-u âliniz, epeyce keyif ehlidir, biraz da zendost, geçenlerde 'Müsü' Barzilaiyla sohbet ediyorduk, sizin yalı komşusu, lafın arasında dedi ki...

Mişon Barzilai, kızı Rosa'yla Abdi arasında bir şeyler olduğunu sezinlemiş. Daha doğrusu, karısı Grasia onu uyarıyor. Bunlar çocukluk arkadaşı, sık sık görüşüyorlar, yadırganacak ne olabilir ama, bir keresinde kadın Rosa'yı Halıcızade yalısının arka bahçesindeki limonluktan çıkarken mi ne görüyor, alı al, moru mor. İçine kurt düşmüş. Rosa, dengesiz davranışlarıyla, zaten Barzilai'ları ürkütmektedir. Notre Dame de Sion'da okutmakla, kötü mü ettiler acaba? Osmanlı kızı olmaktan çıktı, fazla Fransız, 'ziyadesiyle' serbest. Koca da beğendiremiyorlar, o sünepe, bu çirkin, öteki **savoir vivre** cahili, beriki meteliksiz. Bu gidişle, evde kalacak.

Mişon 'Çelebi', iki elinin ayasını, dua eder gibi havaya açarak, ilave etmişti:

– ...ayrıyeten, Yalılarda herkesin 'bacaksız' diye çağırdığı bu çocukta ne bulur, anlamaktan acizim: iki karış boy, aksi bir surat, velfecri okuyan Allah muhafaza gözler!

Karasu Efendi, bu söylediklerini aktarmadı, sadece iki çocuğun aşırı yakınlaşmasından, İsmail Bey'in de hoşnut olmayacağını, 'Müsü' Barzilai'nın 'tahmin ettiğini' araya sokuşturdu. Hoşnut olmak mı? Karasu'nun 'imaları', 'Köse' İsmail Bey'in küplere binmesine, fazlasıyla yetmişti:

– Vay kerata vay! A be, ne çabuk cin oldu da, adam çarpar bu piç kurusu? Başka aapâplar da ikaz ettiler, şurda burda kayığa binip, alanyarilerle safa yaparmış! Bu yaştan sonra düvemezsin ki teresi, traş olmasa bıyık kolverecek...

Karasu Efendi akıllı adamdır, 'beyhude laf etmez', söylediklerinin bir hikmeti olmalı, kulak verse günaha mı girerdi:

– ...ehven-i şer, Paris'e göndermektir, hem tahsilini ikmal eder, hem kurtlarını döker: dedikodu mevzuu edemezler, zira gözlerden irak olacaktır. Kaldı ki, oradaki şayan-ı itimad dostlarımız vasıtasıyla, hatt-ı hareketini murakabe altında bulundurabiliriz...

Halicızade 'Köse' İsmail Bey, 'müddet-i ömründe harama uçkur çözmemiş, mazbut, dini bütün bir adamdı', yüreğinin törpüsü oğlunun bücürlüğüdür sanırken ortaya 'sefihliğinin' atılması, aklını başından aldı. Hele, 'bitişikteki et fukarası' o Yahudi kızıyla 'aşna fişnesini' hiç bağışlayamıyor. Mişon 'Çelebi'nin yüzüne nasıl bakacak? O hızla, Abdi'nin 'karıştırdığı altları' daha bir yakından izleyeyim dedi. Keşki demez olsaymış!..

Öyle 'tumturaklı' bir rezillik 'keşfediyor' ki, 'oğlanı' palaspan-dıras 'Avropa'ya göndermesin de, ne yapsın?

Aşağı Şehir'deki Halı İmalathanesinin, Kapalıçarşı'daki mağazanın hesaplarını oldum bittim Rafael Efendi tutardı. Kafası fena halde dazlak, suratı fena halde 'matruş' kıranta bir zat; fare grisi gözlerini, nikel çerçeveli sıkma gözlüklerinden dışarı uğrattıp, defter-i kebirin her sayfasına, 'bilumum' fatura ve makbuzlara soluk bir damga gibi basan, bekâr yaşar, 'muntazam', akşamcılığından başka 'iptilas'ı görülmemiş, bir Yahudi. Meğer Abdi 'keratası' adamın 'fikrine girmiş, suüstimalle teşvik ediyor': besbelli işret meclislerine yetiştirebilmek için, 'masarif gösterip, zimmetlerine külliyetli miktarda para geçirmişler'. 'Köse' İsmail Bey'e sırasız görünen bir 'tamirat masrafı'nın dibini karıştıınca, rezalet olanca çıplaklığıyla meydana çıktı. İhtiyar kahrından ve öfkesinden, handiyse boğulacak! Sipsivri çenesi titreye titreye, öyle bir parlayış parladı ki, şirretliğinden camlar zangırdıyor: Rafael Efendi'ye derhal yol verilecektir. Abdi'yse, aklını başına devşirmeli, 'ulûm-u siyasiye' tahsiline, Paris'e gitmelidir. 'Etrafa karşı', elbette Makedonya'da, 'hassaten' Selânik'te, hüküm süren hercümerç yüzünden gittiği söylenecek. Böyle patırtılı bir ortamda, 'zihnini' derslerine verebilirmiş mi ki?

Bir sonbahar öğlesi, Boulogne Korusunda, Armande'la ata biniyorlar. Yüksek ağaçların, yaprak yaprak dağılan güneşli kızıl-

lığı, bütün görkemiyle göle vurmuş. Gölde kuğular, kuğu mu, yongunlaşmış buğu öbekleri mi? Ağır bir ıslak beygir kokusu, üçüncü bir at gibi yanları sıra geliyor. Abdi Bey, Paris'e yolculuğunu anlatırken diyecektir ki:

– ...tahmin eder misiniz **ma chère** Armande, Paris bendenize biçilmiş bir cezadır: evet, ceza! Türkçemizde bir söz mevcut, denir ki körün duası bir tek gözeydi, Allah ona bir çift verdi. O hesap! En cüretkâr hayalim, Mekteb-i Hukuk bahanesiyle, **Constantinople**'da birkaç sene safa sürmekten ileri geçmiyordu. Paris? Bir hayal-i muhal! Bu itibarla, pederin tecziyesini beşaret müjdesi addettim, filhakika Paris'in bir zevk-u-safa payitahtı olduğuna, tettebbuatımla ittila kesbetmiştim.

Bu da yalan! Abdi Bey, daha şehre ayak basmadan, Paris'e ilişkin bazı şeyler biliyordu ama, 'tettebbuatı' sayesinde değil, Rosa'dan. Çünkü o, Notre-Dame de Sion'dan arkadaşları ve Fransız Postahanesi aracılığıyla, çeşit çeşit dergiler, kitaplar getiriyor; geceleri, odasına kapanıp, idare lambasının titrek aydınlığında, Colette'in, Rachilde'in, Proust'un romanlarını; Baudelaire'in, Rimbaud'nun, Renée Vivien'in şiirlerini, sabahlara kadar 'hatmediyordu'. Yasak zevklerle dolu, garip bir evren çizmişti okuduklarından. Kadın-erkek ilişkilerindeki sayısız çeşitlemeyi, kadınlar arası sevdaların 'mevcudiyetini' ve şümülünü öğrenmişti. Öğrenmekle kalıyor mu? "Derunundaki mel'un ihtiras, bir kısmını ben-denizle, diğer kısmını ise, yalıya evlatlık diye alınan Yahudi kızı Rebeka'yla, mevki-i tatbika koymasına sebep oluyor."

(Mehtaplı bir geceyse, limonlukta, mavi kristalden bir sürahi aydınlığına gömülürlerdi. İçersi daima dışardan sıcak ve nemli, camları bu yüzden buğulu olur. Rosa 'pervasızlığı', kalın yün sa bahlığına sarınıp, buluşmalara çıplak gelmeye kadar vardırırmış. İlk fırsatta sabahlığından sıyrılır, körük gibi soluyan kırıptılı memelerini, birbiri ardınca onun ağzına tıklar. Ona bakılırsa, Abdi de soyunmalıymış, 'marazî' bir inatla bunda diretiyor, nedeni belli: Rosa'nın hayatı vücudu, aşkı da. Bir erkeğin, bir kadının, gözü kaşı, yüz güzelliği, 'ruh asaleti' onu ilgilendirmez; ilgisini çeken kalçaları, göğsü, cinsel organları. Hele bunlara düşkünlüğü, tut-

ku dereçesine varıyor: Abdi'nin ayaklanmış erkekliğini dakikalarca seyreder, sanki dikilmiş Kobra seyrediyor: gözlerini bir türlü alamaz, uzun ve kemikli parmaklarını uzatıp uzatıp, başını eller. Burun deliklerinde, garip titreşimlerle...

Kadınlarla da böyle oluyormuş. Söyledikleri doğruysa, yalının özel hamamına Riri'yle kapanıyorlar, sözde 'küçük hanım' yıkanıyor, evin evlatlığı yardım edecek! Riri, adını beğenmeyip, Rebeka'ya yakıştırdığı yeni ad. Giyimini kuşamını da değiştirdi kızın, gardrobunda ne kadar giymediği kılık varsa, artık Riri'nin sırtındadır, genç irisi olduğundan üstüne uyuyor, pek uymadı mı bir-iki büzgü, şurasına burasına bir-iki makas, tamam. 'Hamam faslı', bilmem hangi kitabı karıştırırken Rosa'nın aklına gelmiş. Mermer duvarların, oymalı kurnanın aralıksız terlediği buharlı sıcağa dalar dalmaz, kapıyı arkasından sürgüleyip peştemalları atıyorlar, ikisi de anadan doğma: Riri'nin teni, buğular arasından, palûze beyazı ağarıyor. Rosa, dalmış gitmiş: kısıldıkça kısılan havagazı alevi gözlerini, kızın yaşına göre fazla büyük, aklığı damar damar mavi göğüslerinden ayıramaz; zaman zaman, irileşmiş ve morarmış uçlarını; kalın, yassı ve keskin dişleri arasına alıp, usulca ısırır. Arkasından, kendi göğüslerini ova ova sabunlatıp yıkar, onun ağzına doldururmuş, yesin diye!

Limonlukta sevişirken, turunçgillerin baygın kokusu, soludukları havaya, baharlı bir meyve 'usaresi' yoğunluğu verirdi. Yürelerinde par par bir korku: Büyük Valde çıkagelir mi? Limonluk, onun. Hemen her gün, birkaç saatini orada geçiren, o. Çocuğu olmayınca, soyunu sürdürebilmesi için, İsmail Bey'e elceği-ziyle Abdi'nin annesini buldu, 'şeriat üzere' evlenmesini sağladı. O gün bugün, ağırbaşlı bir sessizliğe kilitlenmiş; şehrin dağdağasından da, evin gürültüsünden de, elini eteğini çekmiştir. Nere-
deyse, turunçgilleri yetiştirmeye merak sarıyor: yalının geniş arka bahçesine bu serayı yaptırdılar, limon, portakal, turunç, her türünü yetiştirdi. Vaktinin büyük kısmı, onların, ya diplerini çapalar ya ilaçlar; ya da kenardaki divana oturup, yorgun bir çocuğu severcesine, cilalı nefti yapraklarını, kokulu tomurcuklarını, uzaktan gözleriyle okşar. Abdi'nin Büyük Valde'den ödü patlıyor.

Yalnızlığını, belki de hicranını yaşadığı bu 'kutsal' yerde; Rosa'yla onu, 'böyle envai rezillik icra ederken' yakalarsa, 'füc'eten' gider, Abdi'nin anasından emdiği süt burnundan gelir. Sık sık kaygısını Rosa'ya duyuruyor, onun umurunda mı, omuz silkiyor; ya da, arzudan titreyen dudaklarıyla ağzına eğilip, der ki:

- Gece geldiği vaki mi? Saatini dikkatle tespit ettim: **dejeuner**'yi müteakip geliyor, gurub vaktine kadar kalıyor. Nadiren de, sabahları. Endişe etmen, bence **absurde**!

Ardı sıra, bilmem hangi eserde okuduğu sevişme biçimini tanımlamaya koyulur, uygulamasına geçmeden 'inzâl hazlarıyla, râşeler geçirirdi':

- ...ağzın **érotique fonction**'u öpüşmeye inhisar etmiyor, bâhusus dudaklar çok daha faal ve müessir olabilir, şimdi bak, **si je te suce le penis, oh lâ lâ, ça te procurera un plaisir immense***, bittabi bana da!

Nedense yapacağı şeyin Türkçesini söylemekten utanır, en duyarlı noktada sözü Fransızcaya dökerdi ama, bu o dakika harekete geçmesini engellemezdi hiç. Çokluk, 'nihai' birleşmeye geçmeden, böyle 'fantezilerle' oyalanıyorlar. Rosa korkunç obur, ağzıyla erkekliğini bir kavradı mı, yalnız cinsel iştahını, 'behimi' arzularını ve hayallerini değil; ağır ağır, sanki bütün ruhunu, içinden süzüp alıyor. Gözlerini görmeli o zaman, havagazı alevi mavilerine çingene pembeleri mi karışmaz, ebruli menekşe morlarına mı dönmez, diplerinde bir yerlerinde kükürt sarısı şimşekler mi parıldamaz? Akli fikri bunda, hayal gücü tamamıyla bunlara çalışıyor. Bir gece sevişiyorlar, telaşlı bir yağmur limonluğun camlarında tüterken, Abdi'nin erkekliği üzerine oturmuş; bir yandan soluk soluğa, yakalayıp elinin birini göğsüne, ötekini apışarına çekiyor; bir yandan fısıldıyor:

- ...bir keresinde Riri'yi getireyim mi? Ha? Üç kişi sevişmek, kim bilir ne müthiş olur?..

Böyle bir olasılığı tasarlamak Abdi'yi çılgına çevirdi ama, korkudan mı, kıskançlıktan mı, toyluktan mı nedense, şiddetle

* ...penisini ağzıma alırsam, aman Allah, bu sana muazzam zevk verir.

karşı çıktı. Yağmur camları şakır şakır yıkıyor; limonluğun kadife karanlığında, turunç, portakal, limon ağaçları usul usul kımıldıyordu: sanki 'esrarengiz, kablettarih hayvanlar!' Rosa vücudunun çalkantılı ağırlığıyla, Abdi'nin baldırlarını güzelce ezerek, orgazma varmıştı. Her zaman nasıl atıyorsa, öyle, inlemeye hıçkırmaya benzer kısa bir çığlık attı. Sonra hiç durmadan, sonraki 'inzal' için çalkalanmasını sürdürdü.)

Abdi Bey Paris'e geldiğinde, ilk 'Muhallifin Kongrası'nın çalkantıları, hâlâ dinmemişti. Herkes bir şey söylüyor, birinin söylediği öbürünün dediğini tutmuyor. O sıralar sorunla ilgilenmez, ilgilenildiği daha çok 'şaşaası ve debdebesiyle' onu büyüleyen Paris; 'ziyâdâr' bir atlıkarınca gibi, Montmartre ve Montparnasse yöresinde pırıl pırıl dönen, gece yaşantısı; ne yapıp yapıp, bu yaşantıya katılabilmek! Birinci Jöntürk Kongresi'nin 'teferruatını' çok sonraları, Gülistan Satvet'ten öğrenecektir. "Maşallah, Jöntürk mehafiline taalluk eden her hususta, fevkalade vâsi malumat sahibi; pederi, ne de olsa Sefaret Müşteşarı, onun olmayacak da benim mi malumatım olacak a canım?"

O gece, Madam Nhung'un evinde tanışalı, Gülistan'la 'ekseriya' buluşuyor, gezip tozuyorlar. Anlaşılmaz bir kız: rimelden ağırlaşmış kalın kirpikleri, içi buğulu limonküfü gözleriyle şu an baygın baygın kollarına düşmek üzeredir; şu an hiç yokmuşcasına onu unutup, randevularına gelmez, Abdi Bey'i Closerie des Lilas'da, miskin bir aperitif kadehi ve İllustrations dergisiyle başbaşa bırakır. 'Fütursuzluğu' evlere şenlik! Bir akşam buluşmaya, başka erkeklerin otomobiliyle geldi; bir gün Auteuil'e at yarışlarına gitmişlerdi, orada rastladığı yüksek şapkalı, eldivenli birtakım İngilizlere takılarak, vedaya bile lüzum görmeden onu, dımdızlak ortada bıraktı, çekti gitti.

Peki, Gülistan'ı bu kadar vazgeçilmez kılan ne? Kışkırtıcı bir sesle, dolu dolu gülüşü mü? Kızıla boyanmış yürek biçimi dudaklarının boşluğundan, sedef pembesi görünen, iki ön dişi mi? Yoksa, öteki kadınları irkilten ve ürküten ne varsa, gözünü bile kırpmadan üzerine gidişi mi? Abdi Bey'in atlatılsa da, küçük de düşürülse, onunla 'rabitasını' koparamayışı, belki bu yüzden. Yeni bir

randevu alır almaz, elinde çiçek, gözünde yeni yeni heveslendiği tekgözlüğü, buluşma 'mahallindedir'. Gülistan Satvet, gönlü olur da gelirse, en pahalısından bir içki söyletir; kibritin alevini mas-mavi ciğerlerine çekerek, bir İngiliz cıgarası yakar, sonra da söz-gelişi ilk 'Muhalifin Konorası'nı anlatır.

Kongrenin toplanmasına Prens Sabahaddin Bey öncülük etmiş, amacı yurt dışında dağınık sürdürülen 'hürriyet mücadelesi-nin' birleştirilmesi, bu 'itibarla' Ahmet Rıza Bey ve çevresine ol-duğu kadar, Ermeni ve Rum örgütlerine de çağrı çıkarıyor. Gel gör ki İstanbul İstinâf Mahkemesi, Damat Mahmut Paşa, Hoca Kadri ve Hüseyin Siyret Beyler 'hakkında, câni ve fesat erbabı oldukları' iddiasıyla, 'ahz-ü-girift müzekkeresi' kestiğinden, kong-reyi Paris'te dahi 'alenen' toplayamıyorlar. Fransız Ayan Meclisi üyelerinden Mösyö Lefèvre Contalis'in 'lütfuyla' onun 'malikane-sinde' yapılabiliyor: 'özel toplantı' olarak: tarih, 4 Şubat 1902. Ermenilerden Sisliyan Efendi, Rumlardan Posta Telgraf Nazır-ı esbakı Muziris Efendi katılmış; Türklerden ise, Ahmet Rıza Bey, Damat Mahmut Paşa, Kanun-u Esasi Gazetesi sahiplerinden Ho-ca Kadri, Halil Ganem, Esbak Ankara Meb'usu Mahir Said, İs-tanbul Meb'usu Yusuf Akçora, Babanzade Hikmet, Doktor Na-zım, Doktor Refik Nevzat, İbrahim Temo vs...

Gülistan Satvet'in pırlanta tek taşlı dolgunca ellerinde, Cal-vados kadehi yükseliyor. Champs Elysée'nin gözde bir lokanta-sında, yemek yemişler. Görkemli Çıgan çalgıcıları, macun gibi iç bayıltan duygusal kemanlarıyla köşeleri tutmuş. Abdi Bey, Gülis-tan Satvet'in açık bir küçümsemeyle, dudaklarını büze büze an-lattıklarını dinliyor. Onun için yeni şeyler bunlar, önemli şeyler:

– ...bu zevatın muhalefeti, **chose curieuse**,* Yıldız'dan zi-yade, yekdiğerinedir: suret-i mutlakada geçinmiyorlar, **par exemple**, kongrelerinde ittihat arar iken, ihtilafa düştüler. Han-gisiyle temas etseniz, ötekisinin kuyusunu kazar. Prens Sabahad-din Bey hariç, **quel charmant type, je l'adore...****

* Garip şey.

** Ne sevimli adam, ona bayılıyorum.

– İhtilafın sebebi, **ma chère**, onu rica etsem?

– ...zevahirde siyaset, hakikatte şahsiyat: Ahmet Rıza Bey, hodbin, mağrur, riyaset iddiasında bir zattır, Sabahaddin Bey'in Hanedana mensubiyetinden ziyadesiyle rahatsız, kongrede bu rahatsızlığını müdahale mevzuundaki muhalefetiyle izhar etti, şüphesiz, ekaliyyette kaldı...

Abdi Bey, soruları birbiri ardınca sıralayadursun, bir yandan hayal kuruyordu: Gülistan'ın etekliğini cart diye yırtıp atmış, **güepiere**'ini parçalamış, kalçalarının dolgun yuvarlaklığını, erkekliğine doğru çekiyor, havada yine o meyveli süt 'rayıhası'.

– ...müdahale mevzuunda mı demiştiniz?

Gülistan Satvet, ağız dolusu cıgara dumanını, suratına savurdu:

– ...**je vous en prie**, Abdi Bey, latife etmekten vazgeçiniz! Ulüm-u Siyasiye tahsiline gelmiş bir münevver, keyfiyeti bilmez olur mu? Osmanlı ıslahatının, Düvel-i Muazzama müdahalesiyle müeyyideye bağlanması, münakaşa edildi. Ahmet Rıza Grubu, buna muhalif; ekseriyet ise, taraftar. Hususiyle Ermeniler, Berlin Konferansı kararlarına atıfta bulunuyorlar...

Bir başka sefer, buz tozu Paris ayazının suratları ustura gibi kazıdığı 'kasvetli' bir akşam; Montparnasse'da; ölü balık gözlü ressamların, yorgun ellerini masa örtülerinde dinlendiren aç heykeltraşların, her türden, her boyadan 'model' kızların, haldır haldır çene çalıp; kaba kırmızı şarap, gizlice absent, sarışın Alsace birası ve siyah tütün içtiği bir kahvede; konuyu biraz daha açıyorlar.

Gülistan Satvet, üstünden hiç atamadığı, o her an, herkesle yatıp kalkmaya hazır 'sosyete yosması' halleriyle, diyor ki:

– ...binnetice, iki ayrı cemiyet hasıl oldu: Ahmet Rıza Bey ve muhipleri, Terakki ve İttihat Cemiyeti'ni tesis ettiler, Prens Sabahaddin Bey ve muhipleri, Teşebbüs-ü Şahsi Cemiyeti'ni...

Bunlardan ilki Paris'te Fransızca Meşveret'i, Kahire'de Türkçe Şûra-yı Ümmet'i yayımlamaktaymış, ikincisi Folkstone'da Osmanlı gazetesini. Her iki taraf, 'ihtilal' hazırlığına kalkıştığı sırada, Sabahaddin Bey'in 'peder-i muhteremi' 'Damat' Mahmut Pa-

şa, hastalanmasın mı? Kışı geçirsin diye Brüksel'e götürmüşlermiş, orada rahatsızlanıyor. Gülistan'ın, babası Satvet Refii Bey'den öğrendiğine göre, Paris Sefir-i Kebiri Salih Münir Bey, gerektiği takdirde 'Dersaadet'e avdetini teshil maksadıyla', bugünlerde Brüksel'e gidiyormuş; koskoca bir 'damat paşa'nın, 'ec-nebi' ülkelerinde 'perişan olması' yakışık alır mı? Hele bu paşa, Zâtı Şahane'nin eniştesi olursa!..

Bir başka gece, Mösyö Saint-Denis'nin konağındalar: Armande'in, Madam Nhung'la 'haşırneşir' olmasından yararlanıp, Abdi Bey, nihayet Gülistan'ı 'teslim alacağını' sanıyor. Ne gaflet! O, iştahlı dudaklarını, afyon çubuğundan ayırmaksızın:

- Haberiniz oldu mu? diye sordu: ...Sefir Bey, Damat Paşa'yı avdete ikna etti: Brüksel'e gitmişti ya, kendilerini bedbin bulmuş biraz, üsteleince muvaffak oluyor. Ah ah, görmelisiniz: Zât-ı Şahane'ye telgraflar çekildi, Münir Bey matbuata mütem-mim malûmat verdi. Haklıdır, Jöntürk **cause**'una,* bu suretle esaslı bir darbe indirmiş oluyor...

Mösyö Saint-Denis, kişisel 'dalgasını' geliştiriyordu: çoktan o büyü bulut denizine dalmış; çevresinde, sarı harmaniyeli dazlak Budha rahipleri; çekik gözleri yakut bir çift küpe, Koşınşinli fahişeler; damla damla kauçuk ağlayan hevea ağaçları. Abdi Bey, loşluğu ipek hışıltılı 'özel' afyon tekkesinde, tuhaf bir yanlışlığı yaşıyor. Fanuslarda titreşen kandilleri, meme uçlarını sürte sürte kıvılcımlar çıkaran, Armande'la Madam Nhung'un terli vücutlarını görüyor mu, görmüyor mu, belirsiz. Belirleyebildiği tek şey, yakınlığı arttıkça, Gülistan Satvet'in ondan uzaklaştığı: Afyon mahmurluğuyla 'vuslatın' gerçekleşeceğini ummuştı, nasıl da yanlışmış! Git git peltekleşen diliyle, daha bir süre 'Damat' Mahmut Paşa dedikodusunu ettikten sonra, genç kadın afyon dumanlarının karanlık labirentinde sırra kadem bastı: gerçi 'ten', çıplak omuzlarına dökülen 'ondüleli' saçları, akları fildişi sarısına kaymış baygın gözleri, ansızın koyu bir 'melâle' bürünen 'beyzi' yüzüyle, orada duruyor; fakat 'ruhunu', koydunsa bul!

* Davasına.

O gece, sabaha karşı evine götürürken, Armande arabada onu uyarıyor:

– ...gayretleriniz beyhude azizim, o kızı fethedemezsiniz, **al-lumeuse**'ün biridir, zevahirde kolay hakikatte zor bir kadın: böylere alelittlak **frigide** olurlar, cinsi zevklerden kâmilten mahrum!

Gülstan Satvet'in uçarı kişiliğinden, baştan çıkarıcı davranışlarından öylesine etkilenmişti ki, Abdi Bey, Armande'in sözlerine inanmadı, kıskançlığına verdi. Fırsat buldukça, genç kızla buluşmayı sürdürüyor: bazen Closerie des Lilas'da, bazen Montparnasse'daki Café des Artistes'de buluşuyorlar, ya tiyatroya gidiliyor, ya operaya, sonra sabahlara kadar o gazino senin, bu müzikhol benim. Gülstan Satvet 'siyasete' düşkün, Abdi Bey'e göre 'alâkası, hadd-i makûl çerçevesini tecavüz etmektedir', nedenini açıklayamıyor, üstelik ucundan kıyısından o da bulaşılıyor: istese de, istemese de! Değil mi ki aynı çevrelerde dolaşılıyor, aynı kişilerle dostluk ediyorlar.

Bunlardan birisi, Şefkati Bey'di: içkiye zaafı 'ayyaşlık' mertebesinde, sözde Paris Üniversitesi'nde tıp eğitimi gören, gerçekte düpedüz aylak, Selânikli bir 'dönme': Abdi Bey onu Garaud Koleji'nden hatırlıyor: üç sınıf mı ne öndeydi, 'parlak' bir öğrenci, sırfılarını daima 'aliyülâlâ' geçer; hekimliği o zamandan kafasına koymuş, tatillerde Baron Hirsch Hastahanesi'nde Doktor Hayim Gabay'a çıraklık ediyor. Mezun olduktan sonra Selânik'ten gitmişti. Paris'e gelmiş demek; bir yanıyla gırtlığına kadar içkiye, öteki yanıyla Jöntürklere bulaşmış; vaktini öğrenci kahvelerinde siyaset tartışmaları yapmak, 'yolunun üstündeki her bistro'da en az bir tek atmakla' geçiriyor: ilginç adam.

Tanışıkları sabah, Abdi Bey'i kahvenin en kuytu köşesine çekmiş, görünmez hafiyelerle sarılmış gibi, sağına soluna kuşkuyla bakarak, sırrını açığa vurmuştu:

– Karasu bana yazdı, hassaten meşgul olmamı tavsiye ediyor, Jöntürk davasının genç münevverlere ihtiyacı ziyadedir, şimdilik benimle teması muhafaza et, bilahare Cemiyet'e kaydını yaparız.

Abdi Bey, 'itiraf etmeli ki, o sabah, derin bir sukut-u hayale

uğramış bulunmaktadır', hürriyet mücadelesini örgütleyip sürdüren kişileri çok daha başka türlü tasarlamıştı: çıka çıka karşısına, iri Yahudi burnu şaraptan mosmor, pis kokulu cıgarası 'gagasından' düşmez, bir 'sarhoş' çıkıyor. Vah vah vah! Giyimi hayli şık, gözlükleri altın çerçeveli, alnı epeyce açılmış filan ya, Şefkati Bey'de, sürekli sarhoşluğundan mı, bacaklarının bedenine oranla kısalığından mı ileri geldiği anlaşılmayan bir hal vardı ki, onu 'şayan-ı itimad' olmaktan uzaklaştırıyordu.

Abdi Bey, Gülistan Satvet'ten 'Damat' Mahmut Paşa'nın 'dehâletini' öğrenince, yemeyip içmeyip yine de ona yetiştiriyor. Amacı, doğru olup olmadığını öğrenebilmek! Şefkati Bey, şarap bardağına gözlerini kısarak bakıyordu: ancak okyanus ufkuna böyle bakılır. Haberi yarı yarıya doğruladı:

– ...vakia rivayet mevcut! Buradaki Sefaret'in, hafiyeleri vasıtasıyla, kasden yaydığını tahmin ediyoruz. Mamafih, Prens Sabahaddin Bey Brüksel'e, pederi nezdinde hareket etmiştir. Sen, o âlûfteyle seyran sekeceğine, Meşveret'i oku, havadisın en sıhhatlisini orada bulacaksın...

Şarap içişi, ömür: ağzına birkaç yudum alıp, gözlerini yumuyor. İçkinin sesini dinliyor sanki. Yuttuktan sonra, gözlerini açarak diyor ki:

– ...hem ikaz etmiş olayım, Gülistan Satvet de Sefaret'in hafiyesi meyanındadır, pederi hesabına istihbarat yapar! Hamsalaklığın âlemi yok, tedbirli bulun!

Abdi Bey'in beti benzi uçtu:

– Münasebatı derhal keserim.

Şefkati Bey fikrini paylaşmıyor, önerdiği başka bir şey:

– ...yooo acûl olmayalım, bilakis münasebatın inkişafında faide görmekteyim, hatun vasıtasıyla Sefaret'te olup bitenleri istihbar edebiliriz. Cemiyet'le alâkanı katiyyen bilmemeli, seni akli fikri işrette bir paşazade zannetsin, mirasyedi felân...

Abdi Bey rolünü seviyor. Benimsiyor da: Armande'la düşüp kalksa, Gülistan'la seyran sekse de, Paris'teki yaşantısını, artık başka türlü yorumlar: toplumsal ülküler, bireysel 'ihmaller' için, muteber' gerekçeler oluşturmaz mı? 'Ulûm-u Siyasiye' öğrenimi-

ni 'zevk-u safa' uğruna gevşetirse ayıptır da, 'hürriyet davası' uğruna boşlarsa, vicdanına karşı aklanır. Yalnız vicdanına karşı mı? 1903'den başlayarak, Abdi Bey böyle böyle Jöntürklere katılacak; 'indinde' Paris, 'sefahet' başkenti özelliklerini yitirmese de, fazladan siyasal sürgün yeri niteliği kazanacaktır.

Bu elbet, şehirle ilişkisinin içeriğini değiştiriyor: önceleri çevresine bakınca gördüğü nelerdi, dudakları tutuşmuş yosmalar, şakır şakır ışıkla yıkanan eğlence yerleri, biçimli kıçları yaldızlı oğlanlar mı? Şimdi 'bizatihi' Paris'e, Paris'in sorunlarına eğiliyor.

Gülistan Satvet'in bildiklerinden çok yararlandı:

– ...ah **mon chër**, 3. Napoleon'un devr-i saltanatına kadar, Paris bir çöplük imiş, şehre bu ihtişamı veren Baron Haussmann: Luxembourg, Monceau, Montsouris parklarını yaptıran, merkezden muhite bu canım bulvarları açtıran, hep o! Haa, Boulogne ve Vincennes korularını da, ona medyunuz. Eski Lutece Paris olalı, böyle vali görmemiş derler.

İkiye bölünmüş bir şehir, Paris: bir bölümünde aşırı servet ve refaha ulaşmış ticaret ve sanayi burjuvazisi oturuyor, tepeden tırnağa lüks, sofrasında kuş sütünden başka ne ararsan bulunur; bir bölümünde, sanayileşmenin toprağından söküp fabrika tezgâhlarına attığı, eski köylüler yeni işçiler. Aralarında çekişme eksik olmuyor: Paris Komünü unutulmamış, sık sık General Boulanger'nin adını anıyorlar; 'Dreyfus Olayı', bulvar kahvelerinden 'Meclis-i Milli' salonlarına kadar, her yerde tartışma konusu: cumhuriyetçiler, radikaller, sosyalistler, Dreyfus'un 'masumiyetini' savunuyor; Action Française yandaşları, Barres, Deroulède, Coppée, 'Yahudi yüzbaşının' suçluluğunu!

Üçüncü cumhuriyet, yüzyılın başlarında, en görkemli çağını yaşamaktadır. Sömürgelere, Afrika'da, Asya'da yeni yeni sömürgeler katılmış. Kongo'da tamamlar cöngül karanlıklarına, hant hant, Paris Menkul Kıymetler Borsası'ndaki değer değişmelerini duyuruyorlar; Hindicini'de Budha tapınaklarının gongları, kauçuk şirketlerine ilişkin hisse senetlerinin, kâr payını. Saygon'da, Dakar'da, Merakeş'te, Yabancılar Lejyonu'nun ağır ayaklı, vahşi suratlı askerleriyle birlikte elleri çantalı, başları **colonial** şapkalı

Fransız tüccarları peydahlanıyor. Oysa ülkenin içine, Marsilya, Bordeaux, Brest ve Cherbourg limanlarından, derileri siyah, dişleri beyaz, kokuları baharlı sömürge işçileri duman duman akmaktadır.

Üçüncü Cumhuriyet'in siyasal gerilimi, sömürgecilik politikasındaki karışıklıklardan mı kaynaklanıyordu? Hayır! Sosyalistler bile sömürgeciliğe değil, uygulanmasındaki kaba kuvvete karşıydılar. Asıl gerginlik Dreyfus Olayı'ndan, ülkeyi bir boydan bir boyaya kaplamış laiklik savaşımından kaynaklanıyor: İktidardaki Waldeck-Rousseau, sosyalist Millerand'ı bu nedenden kabinesine almış, ilericiler aynı cephede buluşmuşlar: Jean Jaures 'namında' sosyalist bir 'hatip' var ki, 'hitabeleriyle' olduğu kadar, Petit Republicain gazetesindeki 'makaleleriyle' de, 'hasımlarına' kök söktürmektedir.

Abdi Bey, anlasın anlamasın, Fransız siyasal yaşantısındaki dalgalanmaları izliyor. Birkaç gazete almaya başladı. Jöntürk yayınlarını, hele Meşveret'i, kaçırmıyor hiç. 'Damat' Mahmut Paşa'nın, oğlu Prens Sabahaddin Bey 'delaletiyle' yayımladığı demece, böyle 'muttali' olmadı mı? Aşkolsun! Paris'teki Osmanlı 'sefir-i kebir'i' Münir Bey'in ortalığa yaydığı söylentiler, en 'selahiyetli bir ağızdan' bu kadar yalanlanabilir. 'Damat' Mahmut Paşa, demiş ki:

– ...bu devr-i istibdat ve zulüm devam ettiği müddetçe, vatanımdan, ailemden uzak olarak ölmeyi; memlekette, refah ve saadet içinde yaşamaya tercihte, firâş-ı ihtizarda bile, tereddüt etmem.

Ne 'asil' bir jest! Abdi Bey en çok, 'firâş-ı ihtizarda bile' deyiminden etkilenmişti. Yoksa gümbürdeyecek mi adamcağız? Şefkati Bey, bir akşam, yine boşalmış bardağına kederle bakıp, 'mu-maileyhin elli yaşlarında kadar görüldüğünü' söyledi. O görmüş, 'ihtimal' görüşmüş de: "Muhالیfin Kongrası'na Paşa 'riyaset' etmiyor muydu **mon ch  r**?"

Quartier Latin'de, havagazı lambaları pır pır eden, cıgara dumanından göz gözü görmez, bir öğrenci kahvesindeler. Meleklerle sırtan kör akordeoncu, birbiri ardınca 'java'lar çalıyor. Dışarda, kar. Ahmet Rıza'yla Prens Sabahaddin'i, 'ihtilafa düşüren'

konular nelerdir? Abdi Bey, fırsat bu fırsat öğrenmeyi denedi. Şefkati Bey, neler söylüyor öyle: 'ziyadesiyle ilmi', ürkütücü laflar: efendim, biri Auguste Comte'un 'tilmiziymiş' de bunların, öbürü Le Play 'mektebine mensubiyetiyle iftihar edermiş'. Uyuşmazlığın 'şümülünü' mü kavramak istiyor, haaa, öyleyse Elisée Reclus'ü, Edmond Demolins'i okuyacak. Comte'un kitapları, elinden düşmemeli: 'merkeziyet, adem-i merkeziyet' kavramlarını **'min el evvel-ilâ-âhirihi'** incelemesi: 'bilhassa Teşkilat-ı Esasiye'yi, ayrıntılarıyla bilmesi gerekiyor.

- ...ne buyrulur beyim, birer tek daha atar mıyız? Garson, iki şarap **s'il vous plait!** ** Müdahale mevzuunda çare-i hal bulunamıyor, lakin bunun künhüne ancak Şark Meselesi denilen belayı azim öğrenilmekle varılabilir. Esasen, tıp tahsilimizi ihmal eyledik, niye, en hâzık hekimin kudreti, etse etse, fertleri tek tek tedaviye kifayet ediyor; halbuki Osmanlı münevverine terettüp eden vazife, bir devleti, hatta bir cemiyeti tedavi eylemektir, binaenaleyh...

'Damat' Mahmut Paşa, demecinden iki hafta sonra, Brüksel'de öldü. Cenazesi Paris'e getiriliyor. İnanılmaz soğuk. Sokaklarda kar çiçekleri, saçaklarda buzdan şakallar. Abdi Bey, aldığı 'talimat' uyarınca gömme törenine gitmemiştir. Nasıl olduğunu Şefkati Bey'den dinledi: 'Paşa'nın ölümü, geçici de olsa Jöntürkler arasında birliği sağlamış. Peder Lachaise Mezarlığının 'Müslümanlara mahsus kısmı', o gün hayli kalabalık. Ahmet Rıza Bey de orada. Ölünün başında konuşmuş, demiş ki:

- ...memleketimizde birleşmeyi ümid ederken, bir gün kabristanda toplanacağımız, bu nâ's-ı hürriyetnakşın karşısında kemal-i huzur ve ihtiramla saf bağlayacağımız, hatırimıza gelmezdi.

Abdi Bey, Paris'e alıştıkça, kurnazlaşıyordu: derslerini sermekte, 'hürriyet davasını', nasıl gerekçe diye kullandıysa; Jöntürklüğe gereğinden fazla bulaşmamak için, 'fakülte'deki meşguliyetini' öyle kullandı. Dünya bu, ne olur ne olmaz! Aradan aylar

* Öncesinden sonrasına değin...

** Lütfen!

geçtiği halde, Şefkati Bey'in onu Place Monge'daki Meşveret İda-rehanesi'ne götürmek ısrarları, hâlâ ders bahaneleriyle savuştu-ruluyordu: tüh tüh tüh, o gece, işe bak, arkadaşlarla sınava çalı-şılacaktır; ya da, 'âriyeten' eline geçirebildiği 'tarih-i siyasi' notla-rını sabaha kadar mutlaka 'istinsah etmesi' lazım!

Oysa, Armande'in kışına takılıp, Madam Nhung'un gizemli evine değilse, yeni tanışılmış birtakım 'taşralı' hovardaların dave-tine gidiyor; ya da Gülistan Satvet'le gazino gazino geziyor. Para bol. Hele Rosa Barzilaiy evlenip, kocası Leon Mizrahi 'Köse' İs-mail Bey'i Paris'teki Yahudi halıcılarla 'irtibata' geçireli, 'tedariki' büsbütün kolaylaştı: "İhtiyaç hasıl olur olmaz, Boulevard Hauss-mann'daki 'Benyasef ve Mahdumu' mağazasını teşrifimiz kâfi ve vafidir, **mon chër!**", istediği 'miktar'da' alıyor. Arada sırada, önemli sayılabilecek 'meblağları', Şefkati Bey aracılığıyla, Terak-ki ve İttihat Cemiyeti'ne bağışladığından, ayağını atmamış olsa da, Place Monge'da 'itibarı' yerinde! Vefik Âli takma adıyla anı-yorlar, 'münhasıran'. Ahmet Rıza Bey'in öngöreceği 'son derece hafi ve ehemmiyetli **courrier**'lik görevlerine çağrılıyor: 'faraza', İsviçre'deki 'teşkilatla' bağlantıyı yenilemek, Almanya'daki 'teşki-lata' para gönderilmek gerekince...

'Bacaksız' Abdi Bey, İttihat ve Terakki listesinden Selânik Meb'usu seçilmesini, kuşkusuz, Şefkati Bey'in 'rahle-i tedrisinde' geçirdiği bu çiraklık döneminden çok; sonraları, çok sonraları, Paris'teki Meşveret Grubu'yla, Selânik'teki Osmanlı Hürriyet Ce-miyeti'nin, önce 'temasa geçmesi', sonra 'birleşmesi' yolundaki 'hizmetlerine' borçludur.

Çünkü, yurt içinde de bazı 'fedakâran', özgürlük savaşını sürdürmekteymiş: 'Vilayet-i Selâse'de, yabancı subaylarına dene-tim yetkisi veren Morzteg Projesi'nin uygulamaya geçirilmesi, Üçüncü Ordu'nun 'genç zabitlerini' çileden çıkarıyor: Dersaa-det'te, 'Mektêb-i Tıbbiye ve Harbiye'de faaliyete geçip', Yıldız'ın dağıttığı İttihat ve Terakki Komitesi'nin, yer yer, Rumeli'de şube-lerini kuruyorlar. Paris'te, Bonaparte Sokağı 25 numarada 'kâin' Terakki ve İttihat örgütünün (Comité Ottoman d'Union et Progrés) 'umur-u dahiliye' müdürü Doktor Bahaddin Şakir onlar-

dan, 'Selânik'li Doktor Nâzım 'hâkeza', içindeki 'kardâşlarla' bağlantılarını eksik etmemişler. Abdi Bey durumu, iki yıl sonra mı ne, yaz tatiline Selânik'e dönünce kavrayabildi: o da, şöyle üstünkörü, ayrıntısına yeterince inmeksiz.

"Hakikatı itiraf etmek icabederse, bütün vüs'atıyla meseleye ıttıla kesbedişimiz, Balkan Harbi'ni müteakip, Birlik Sermuharriri Hüsnü Faik Bey sayesinde olmuştur: mumailleh o tarihte henüz müptedi bir gazetacıydı, Tanin heyet-i tahririyesinde zannedirim, Cemiyet'in tarz-ı teşekkülünü, hürriyet mücadelesinin tarz-ı cereyanını, gazetasında tefrika edecekti, bu münasebetle, hadiseye bidayetten beri methaldar şahıslarla mülakatlar yapıyor, bunlardan birisinde hasbelkader hazır bulunduk..."

O akşam, Tokatlıyan Otelinin Cadde-i Kebir'e bakan camlı salonunda buluşmuşlardı: Kâzım Nâmi, Hüsnü Faik ve o. Çirkin bir akşam! Yenilgi utancından, herkesin eli yüzü kirli, yapış yapış. Dersaadet, kaldırımlara taşan Rumeli 'muhaçirlerinin' ağırlığı altında çatırdıyor. Hüsnü Faik, kaşları altında yükselip gitmiş, Kâzım Nâmi'nin anlattıklarını, kaba tashih kâğıtlarına not etmek tedir: zira, Kâzım Nâmi, Selânik'teki Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'ni nasıl kurduklarını anlatıyor: 'zabit' çıkınca, ilkin Tiran'a, Redif Taburu'na atanmış, orada Talât Bey'e Edirne'den 'aşına' bir subayla tanışıyor, Fransızca öğretmeni, 'hürriyetperveran'dan, daha sonra:

– ...İşkodra'da, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 8. Şubesi'ne, 31. aza olarak kaydolundum. Buna delalet eden, Ordu Kumandanı Müşir Şakir Paşa'nın Giritli İsmet Bey namındaki muhasebecisi idi. 1322'de, Arnavut Cercis çetesi hakkında malumat toplamak için, Delvina'dan, İşkodra ve Drac'a kadar olan havalıyı gezdim. Eski Cemiyet arkadaşlarımdan Refik Toptani'den, Ahmet Rıza Bey'in Paris'teki adresini edindim. Selânik'e avdet edince, Fransız Postahanesi vasıtasıyla evrak-ı muzırre celbine başladım. Bunlar benim hürriyet maksadına hizmet etmemi temin etti.

– ...evvela mektep arkadaşım İsmail Canbulat'a açıldım. Sonra, galiba 1322 Temmuzunun bir Cuma günü, Canbulat'ın

Selânik'te, Yalılar'da, Baron Hirsch Hastahanesi civarındaki evinde, on arkadaş toplandık. Bunlardan ikisi hocam, dördü asker, üçü de tanıdığım sivil arkadaşlardı: Kimler mi? Arzedeyim. Selânik Askerî Rüştîyesi Müdürü, Bursalı Tahir Bey, Selânik Askerî Rüştîye'sinde, Fransızca Muallimi Yüzbaşı Nâki Bey; Posta Telgraf Tahrirat Kalemi Başkâtibi Talât Bey; Selânik Maarif Müdürlüğü'nde Muhasebeci Mithat Şükrü Bey; Mülazim İsmail Canbulat, bir de Müşiriyet Yaveri bendeniz...

- ...bu ev, Canbulat'ın pederinin ve kardeşlerinin üzerimize gelmesi ihtimaline binaen, bırakıldı. Bilahare Mithat Şükrü'nün, gene Yalılar'da, Defterdar semtindeki evinin selamlık kısmında, gınaşırı toplanmaya başladık. Konuşa konuşa, Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'ni tesis etmeye muvaffak olduk. Muhtemelen eylülde. Fakat on kişinin aynı yerde içtimai tehlikeli addedildiğinden, Talât, Canbulat ve Rahmi Beyleri, bir hey'et-i âliye olarak intihap ettik. Zamanla hey'etin adı, Merkez-i Umumi'ye tahvil edildi...

'Efrenci' 1907 Martının ilk haftalarında, Selânik'teki örgütün iki militanı, palas pandıras Paris'e kaçmak zoruna düşmüştü: Ömer Naci'yle Hüsrev Sami! Kaçmasalar, tutuklanacaklar: Posta Telgraf Başkâtibi Talât Bey, şifreli tutuklama telgrafını zamanında fark edip, bunları uyarmış. Abdi Bey, Selânik yolculuklarının birinde, Talât Bey'e, Karasu'nun yazıhanesinde rastlamış, tanışmıştı: geniş alnı, akıllı gözlerinin yaldızlı kadifesiyle insanı etkisine alan 'müdebbir bir zat': Edirne'de hapis yatmış, Selânik'te sürgün, Avukat Karasu'yla aralarından su sızıyor. Hüsrev Sami'yle Ömer Naci, dediklerine bakılırsa, 'fırarlarından' yalnızca Talât Bey'i 'haberdar' etmişler; ondan, Paris'teki Jöntürk 'mehafilini' iyice elekten geçirmek, 'hiziplerden' hangisinin Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin 'fikriyatına' yakın olduğunu saptayıp, bildirmek 'talimatını' almışlar. Meşveret'çilerle işbirliğini seçtiler: imzasız mimzasız, yazıları Şûra-yı Ümmet'te çıkıyor; üstelik iki örgütün 'tevhidi istikametinde, sarf-ı mesai' etmektedirler.

Abdi Bey işi, neden sonra, ucu ona dokununca anladı. Me-

ğerse, Paris örgütü, birleşmeyi görüşmek amacıyla, Selânik'e 'murahhas' gönderilmesini karara bağlamış, 'murahhaslığa' Doktor Nâzım Bey'i 'muvafık' görmüştü. Önceden, Saray hafiyelerinin dikkatini çekmeyecek bir 'fedakârın' Selânik'te zorunlu 'temasları' yapması, 'zemini' yoklaması gerekiyor. Abdi Bey'den elverişlisi akla gelir mi? 'Mütenekkiren seyahat edecek', buluşmanın tarihini, yerini, birleşme gündeminin taslağını, oradakilerle başbaşa, hazırlayacaktı. Şefkati Bey ne yapacağını ona nedense abartarak anlatmayı yeğliyor. İri Yahudi burnunda, eflatun iğne başı bencikler; dudağından düşmez cıgarasının dumanı, sağ gözünü yarı kör etmiş; önündeki şarap bardağı, **'inevitablement'** boş, diyor ki:

— ...böyle mühim bir vazife her kula —meselâ bana— müyes-ser olmaz ki beyim, **c'est une mission historique!**** Nah şuraya yazıyorum, Meşrutiyet'in ilanı mukadderse, bunda Vefik Âli Bey'in dahlini, kimse inkâra cür'et edemeyecektir...

Abdi Bey şişiniyor, övünmezse çatlayabilir: 'Gülistan'a olmaz, tehlikeli; akla yakını, Armande. Oyundan sonra gidecekleri, kemanların şurup gibi aktığı, rom kâselerinin alev alev masaları dolaştığı, yarı aydınlık gece kulübünde, tekgözlüğünü yerine yerleştirip, sesini bileyerek:

— Bir müddet gaybubet zarureti hâsıl oldu, **ma chère**, diyecektir, ...vakıa mahrumiyetiniz, benim için gayr-ı kaabil-i teselli bir hicran; lakin bu gaybubet, Memalik-i Osmaniye'de bir ihtilale müncer olursa, katiyyen taaccüp etmeyiniz!

Armande Biraüd, dediklerini önemser mi, kuşkulu: 'La Bri-oché'la sızıltısız süregideri ilişkilerine, son aylarda gölge düştü; kimin aklına gelir, Alsace kökenli bir sanayici, silah fabrikatörü mü ne, kadının ardını bırakmıyor, soyluluğa düşkünmüş; işin kötüsü, La Brioché'un 'herifi' silkip atamayışı, buluşmalarını gizliyor ondan, sevişmelerinde eski ateş kalmadı; iyi ama, Armande bu 'cücce Şarklının' sınırlı harcama yeteneğiyle yetinemez ki, Madam

* Kaçınılmaz bir biçimde.

** Tarihsel bir görevdir bu!

Nhung dersiniz, Mösyö Saint-Denis öleli ondan hayır yok, eli bir sık, bir sıkı, metelik koklatmaz.

O yaz PLM Ekspresi'nin penceresinde, Lyon Garı'ndan Marsilya'ya uzaklaşan Abdi Bey, Selânik'te onu nelerin beklediğini bilemezdi elbet. Paris'e vuran eğri güneş, çabuk ve saydam hazi-
ran yağmurunu, cam ipliklerinden dokunmuşçasına, ısılatıyor-
du. Tekgözlüğünün aynasında, sırtı sıra geçen ağaçlar. Makasçı-
ları, salkım saçak bıyıklarıyla selam durmuş, banliyö istasyonları.
Kompartımanında yalnızdı. Bir süre gazeteleri gözden geçirerek
oyalanıyor, geceden uykusuz ya, içi geçivermiş. Ne rüyalar, ne
rüyalar! Dersaadet'e ayak basar basmaz, 'kanun neferleri' onu
tuttukları gibi götürüyorlar, 'isticvap edilecekmiş': Taşkıyla'da, yo-
sunlu duvarları su terleyen bir hücre, bun karanlığı, kedi iriliğin-
de fareler, tıbbiye öğrencileri gibi 'bir çuvala doldurulup, Saray-
burnu'ndan denize atılmak' olasılıkları...

Yoo hayır, bunların hiçbirisi olmadı; tam tersine, iki örgüt
arasındaki görüşmeleri başarıyla sonuca götürdü; öyle ki, yaz ni-
hayetinde Paris örgütünün Merkez Heyeti'nden Doktor Nâzım
Bey, sırtında cübbe başında sarık, Hoca Mehmet Efendi kimli-
ğiyle, anlaşmayı müzakereye ve imzaya geliyor. İmzalıyor da.
Yılı dolmadan, 'Meşrutiyet inkılabını kuvveden fiile çıkaracak'
birlik, gerçekleşmiştir. Aylardan eylül: Yalıların 'hususî' banyola-
rında, seyrek de olsa, denize girenlere rastlanıyor. Geceleri,
sonbahar yıldızları gündüzden ılık sulara patır kütür düşerken,
unutulmaz sandal safaları: 'nazenin' udlar, 'teselliye muhtaç kal-
bini nağmelere dökmüş, bedbaht gazelhan', havai fişek gibi çev-
resini aydınlatan genç kız kahkahası! Abdi Bey'in bunların tadını
çıkarması gerekir, öyle mi? Ne gezer! Son Selânik yolculuğu, si-
yasal düzeyde tartışılmaz bir başarı, gerçekteyse 'sebeb-i felake-
ti' olmuştur.

İster babasının iddia ettiği üzere, Paris'teki 'resmi bayii' Ben-
yasef'in mahdumundan; ister Abdi Bey'in tahmin ettiği üzere, sık
sık gelip giden Leon Mizrahi'den olsun; 'Köse' İsmail Bey, yıllar-
dır dünyanın parasını sarf eden oğlunun, 'Ulûm-u Siyasiye Mek-
tebinde' hepi topu dört sömestre okuduğunu, sonra 'devamsızlık-

tan ihraç edildiğini' saptamış! Kıyametleri koparıyor: 'angi birine yansınmış be, ittiği bunca meşarife mi, isminin kefere memleketinde pâymâl olmasına mı, büle ayırsız bir evlat yitiştirdiğine mi?' Paris serüveninin pahalıya patladığından oldum olası yakınırdı. Abdi Bey, uydurma başarı haberleriyle onu yatıştırdığından, öfkesi somut bir tepkiye dönüşemiyordu. Bu defa, dönüştü: Kapalı-çarşı'daki eşi dostu, sarraf Hamparsum Efendi, kuyumcu Abrava-ya 'biraderler', günlerce çay, kahve, nargile tartışıp, bu delişmen 'uulanı' uslandırmanın tek çaresi olduğuna hükmediyorlar: başgöz etmek!

"...ihtilal, Paris ya da Londralı Jöntürkler tarafından değil, ordu tarafından, ve de 'Alman subaylar' olarak bilinen, Almanya'da eğitim görmüş Türk askerleri tarafından yapılmıştır. Bütünle askeri bir ihtilaldir. Her şeyi denetimleri altına almış subaylar, kesinlikle Alman dostudurlar..."

Kaiser II. Wilhelm
(Kont Von Metternich'in olaya deyin
raporu altına düştüğü not,
14 Ağustos 1908)

"... Alman finans kapitali açısından, İstanbul'daki durum, daha 1909 yazında önemli ölçüde düzelmeye başlamıştı. İngiliz kapitalistleri ve Osmanlı hükümetindeki adamları, İstanbul'daki iktidar değişikliğinden beri, Osmanlı İmparatorluğu'nun, tam anlamıyla insafsızca bağımlı kılınması ve Mezopotamya'nın Büyük Britanya tarafından ele geçirilmesi için çalışıyordu. Bu kaba atılımlar Jöntürk burjuvazisi içinde büyük bir güvensizlik uyandırdı. Abdülhamid'in tahttan indirilmesine yol açan başarısız 1909 darbesinde (31 Mart olayı) İngiltere'nin parmağının bulunduğu nun anlaşılması ve İngilizlerin Girit sorunda Osmanlılar'a karşı Yunanistan'ı kışkırtması bu güvensizliği daha da artırdı. Büyük Britanya'nın önderliğindeki üçlü İttifak'ın bu eşkiyaca politikası, İttihat ve Terakki Komitesi içinde değişime yol açtı. Daha önceleri ön planda yer alan Parisli ve Londralı Jöntürk mülteciler saf dışı edildiler. Sadrazam Kâmil Paşa görevden çekilmek zorunda bırakıldı. Artık yönetici duruma Jöntürklerin askeri önderleri geçmişti. Bunların büyük çoğunluğu Prusya türü eğitim görmüş, harbiye nazırlığı, harbiye nazırlığı müsteşarlığı, genel-

kurmay başkanlığı, muhafız komutanlığı gibi mevkilere ve diğer önemli komutanlıklara getirilen Mahmut Şevket Paşa, Enver Bey türünden kişilerdi. Prusya kafasıyla yetiştirilmiş bu kişiler, devrimci antiemperyalist bir halk hareketinin başında, egemenlik haklarına sahip, sömürge bağlarından kurtulmuş bir Türk devleti uğruna verilecek kavgayı yönetecek yerde, ülkelerini yeniden Alman emperyalizmine bağımlı kıldılar..."

**Lothar Rathmann
(Alman Emperyalizminin Türkiye'ye
Girişi, 1976)**

"...Yalnız kalmamalı, tersine Türkleri askeri, politik ve ekonomik bakımdan, bizim yanımıza çekmeli, kazanmalı ve bize bağlamalıyız..."

**Şansölye Bülow
(Türkiye'de görevlendirilen General
Von der Goltz'a direktif, 1909)**

* Selânik Merkez Komutanı Miralay Nâzım Bey'in vurulduğu gün, Schwester Magda'yla Neveser, (halkın Orozdibak dediği) Oradze et Back Mağazasına alışverişe çıkmışlardı. Aylardan, haziran.

Düğün telaşı sürüyor, göz kararı sekiz arşın kestirdikleri Crêpe de Chine yetmedi işte, üç arşın daha alacaklar; bir de, geçen gelişlerinde, Neveser'in başından kopamadığı o fanuslu saat. Ne 'cici' şeydi: menevişli Osmanlı rakamlarını içeren kadranını, yıldızlı dört melek kanatlarıyla tutuyor; akreple yelkovan öylesine narin ve zarif ki, dikkatsiz bir göz, ta'lik lâmeliftten ayırdemez; tabanında, çalıştığını belli eden bir disk, ağır ağır bir sağa dönüyor, bir sola. Neyse, satılmamış.

Schwester Magda, 'hazır çarşıya çıkmışken', yeni öreceği bluzaya floş aldı: filizî, yer yer kanarya sarısı, yanardöner bir şey; dahası, 'korselere bakalım, gözlüğümün de camı değişecekti' diyor; insanı öldürür. Alışverişe birlikte çıktılar mı, hava uygunsa Beyaz Kule'ye uzanır, gazinolardan birisinde (Olimpos'ta mı?) biraz 'hava' alırlar: Schwester Magda, ne olsa Alman, biraya düşkündür; Neveser dondurma seviyor, hele yeşil fıstıklısını...

Paketleri sonradan aldıracaklardı, tam arabaya biniyorlar, aaa, mağazanın önü birden karışmasın mı? Birbiri ardınca ünlemler: neymiş, n'olmuş, kim kimi vurmuş? Seyrek sakallı, solgun bir Yahudi, soran eden olmadığı halde, siyah melon şapkasını elinde evire çevire, açıklama yapıyor: ya ya, Selânik Merkez Kumandanı'nı vurmuşlar, al sana siyasi bir suikast daha, 'elbetta' komitacıların işidir, yok, şükürler olsun ölmedi, sağ, yarası hafif! Söylediklerini Schwester Magda anlamadı, Neveser önemsemeydi: günlerdir, yerde mi yaşıyor gökte mi, belirsiz: kolay mı canım, iki hafta sonra dünya evine girecek, hem de Halıcızadelerin 'yegâne' oğluyla: Abdi Bey, beş senedir Paris'te 'âli tahsilini ik-

mal etmekte idi, henüz avdet etmiş, izdivacı mevzubahs olunca' Neveser akla geliyor, şu işe bakın!

Her şey ne kadar ani oldu? Zaman zaman, hayal kurduğunu sanıyor. Çocukluğundan beri, yapmaz mı? Uzun yaz ikindileri, cırcırböcekleri kızgın bir gümüş aydınlığında erirken, en üst kat-taki odasına çekilir; elinde bazen bir roman, bazen bir şiir kitabı, boylu boyunca yatağına uzanıp hayallere daldardı. Neler neler. Odasını aramayacak mı? On beş gün sonra, havai maviden koyu laciverde bütün mavi perdelerinin kaynaştığı, bu 'semavi bahçe-yi', ilelebet terk ediyor. Artık ne porselen lambanın titrek turuncu ışığında Almanca ders kitaplarına eğilmek, ne Halit Ziya Bey'in romanlarını okurken çektiği 'helecan', ne çoğu sayfalarını 'ezberine aldığı' yıpranmış Servet-i Fünun cildlerinin tozlu kokusu! Onlar gibi, uzun yaz ikindilerinin, uykuyla uyanıklık arası o genç kız dalgınlıkları da birer tatlı 'hatıra' olacak: kulaklarında su çeken rüzgâr değirmeninin harıltısı, halıda kafesten sızan güneş benekleri, kafasında 'hayatî' sorular:

– Kiminle evleneceğim? Ne zaman? Nerede?

Neveser, 'kader' sorularının açık cevaplarını, kısa sürede buldu; bunda, kardeşi Ahmet'in 'dahli' olduğunu bilir mi? Nereden bilecek, babası 'Alaman' Ziya Bey söylemiyor ki! Karısına bile açmadı: hâne halkını nâhak yere endişeye sevk etmenin ne lüzumu varmış, başlangıç ürkütücü olsa da, sonu tatlıya bağlanmış ya!

– ...anhası minhası, Neveser 'sultanı', Halıcızadeler'in mahdumu Abdi Bey'le evlendiriyoruz. Mühim olan budur.

'Rumî Mart'ın üç dokuzunu halk kötü bellemiştir: dokuzu, on dokuzu, yirmi dokuzu; o günler, ya fırtına bekler, ya soğuk; bu yıl 9'u nasıl geçmişti hatırlamıyor ama, 19'unun 'her cihetten' kötü başladığını, Ziya Bey ölse de unutamaz: daha sabah karanlığı, sulu bir kar; çamur bulaştığı bulutlar, sanki pelte pelte sokaklara dökülüyor; bir de soğuk, aman Allah, ayazın elinde maharetli bir ustura, her esişinde kafasının derisini bir daha yüzüp, aliveriyor adamın. Kuşluk vakti, bir ara, malî sene bilançoları için İstasyona, Fransız İşletme Müdürü Mösyö Perdrier'yi görmeye gitmişti; o yokken, Feyziye İdadisi Müdürü Cavit Bey'in, bir 'pusulasını'

getirmişler: 'mahdum beyle alakalı mühim bir hususu tezekkür etmek üzere' onu okula çağırıyor. 'Hayırdır, inşallah!'

Ahmet (okulda, '317 Ahmet Efendi'), mazbut çocuktur, evde olmadık haşarılıklarıyla herkesi canından bezdirmiş olsa da, okuldaki 'hatt-ı hareketine' söz söylenemez: ne 'ikmal' kaldı, ne 'ipka', çoğu derslerinden 'üç yıldızlı 10'lar' alıp, sınıflarını 'âliyülâlâ' geçiyor. Mehmet Cavit Bey gibi 'ciddiyetiyle mâruf bir müdürün', babasını çağırması gerçekten 'mühim bir sebebe mebni olmalı'. Öğleden sonra, gittikçe hızını artıran sulu sepkenin altında, bir arabaya atlayıp İdadi'ye gidince, 'Alaman' Ziya bey 'tevahhuşla' öğrendi ki sebep adamakıllı önemlidir.

Cavit Bey'le az çok 'aşinalığı' olmuştu: okulda söyleşirler, Şehir Kulübü'nde rastlaştıkça selamlaşırlar. Ünlü bir kişi, Selânik'in 'medar-ı ıftiharı'. Feyziye İdadisi'ndeki müdürlüğünün dışında, yeni açılan Mekteb-i Hukuk'ta 'İlm-i Servet' okutuyor, 'takrîrlerini' öve öve bitiremezler. Dahası 'muharrir', dört ciltlik koskoca 'İlm-i İktisat'ın 'müellifi'. Biraz 'hotpesent' deniyor, çevresindekilere yuktan bakar, böbürlenmeyi severmiş. Olabilir. Ziya Bey'e o gün, böyle davranmadı: kapıdan girdiğini görür görmez, elini sıkmayı 'şitap ediyor', ince yüzüne bol gelen bıyıkların altından nezaketle gülümseyerek, 'zahmet verdiğinden dolayı' özürler diliyor. Önce 'istifsar-ı hatır', cıgara ikramı, arkadan birer orta şekerli kahve. Camlarda kar değdiği her yeri çamûra bulayadursun, içerde cana yakın çini soba sıcaklığı, hafif bir ısınmış maroken kokusu, koridorlardan 'teneffüsün' bittiğini duyuran ziller.

Cavit Bey soruna sakınarak yaklaşmıştı. Bir zaman Ahmet'i göklere çıkardı: çalışkanlığını, zekâsını, 'sür'at-i intikalini'. Az sonra 'refiki, 413 Münif Efendiye' geçiyor: yaşına göre 'mütakâmil' çocuk, 'münhasıran dersleriyle iktifa etmez', gözü dünyaya açık, 'Memalik-i Mahruse-i Şahane'nin hâl-i pürmelâli bağrını hûn ediyor'. İki ahbap çavuş, bunları aralarında söyleşmekle yetinseler sorun morun çıkmayacak, gel gör ki, Mekteb-i Hukuk'taki ağabeylerinin 'güya teşkil eylemiş olduğu bir cemiyet-i hafiye intisabı düşünmüşler, vaziyet burada vehamet kesbetmektedir'.

Ziya Bey, o dakika 'füc'eten' ölebilirdi, nasıl ölmedi, hâlâ şaşar. Esmer suratı büsbütün karardı, şakaklarında o 'muannit' zonklama, alnında beliriveren mavi damar, tıp tıp atıyor. Son yıllarda, Abdülhamid-i Sani'ye karşı birtakım gizli örgütlerin kurulmuş olduğu, onun da kulağına gelmişti; 'ecnebi' memleketlerde 'Jöntürklerin' tek durmadıklarını, o da biliyor; zaman zaman, onun postasından da, gazete, dergi, bildiri, çıkmıştır ama, bunları bilmek başka, 'idadi talebesi' oğlunun böyle bir belaya bulaştığını duymak başka!

Hem de kimin ağzından duyuyor, 'bizzat' İdadi Müdürü'nün:

– ...efendim vak'a Manastır'a irsal olunan bir mektup üzerine, evvela Polis Müdüriyetine, bilahare Cihet-i Askeriye'ye intikal etmiş! Bir hukuk talebesi, Manastır'daki akrabasına, bir cemiyet-i hafiye aza olacağını yazıyor. Ne gaflet Yarabbi! Akrabası olan zat –ki Adliyyede memur imiş– keyfiyeti derakap makam-ı aidine ihbar etmiş. Mabadını tahmin edersiniz: tahkikat, tahkikat... Neticede Mekteb-i Hukuk'tan on-on beş kadar efendi, 13. Kolordu zabitanından, yüzbaşı mülazım seviyesinde bir o kadar zabıt, taht-ı nezarete alındılar. Tahkikat seyrinde, Hukuk talebelerinden birisi, güya bizim idadiden iki efendiyle rabıtalı olduğunu itiraf etmiş, 413 Münif'le 317 Ahmet! Ben vaziyete bu mertebede müdahale ettim...

Cavit Bey, açık açık söylemese de, iki şeyi ustalıkla belli ediyor: 'kalben' çocuklardan yanadır, bir; çok ciddi bir felaket, hocaların zamanında işe karışmasıyla önlenmiştir, iki! Gerçekten, başta Mekteb-i Hukuk Müdürü Azmi Bey, Müderris Manyasizade Refik Bey, Müderris Gümrük Müdürü Hacı Adil Bey, ayrıca hem Feyziye İdadisi Müdürü, hem de İlmi Servet Müderrisi olarak o, gerekli her girişimi yapmayı görev bilmişler. Olay örtbas edilmiş, öğrenciler serbest, Münif'le Ahmet 'istintaka dahi' çağrılmadılar. Merkez Komutanı Miralay Nâzım Bey, bazı subayları gözaltında tutmaktaymış ama, bir zarar gelmesi 'melhuz değilmiş'. Ziya Bey, bilgi edinmesi için çağrılmış oluyor, bir de Ahmet'in denetiminde daha 'müteyakkız' davransın diye! Bir dahaki sefer, kimin eline düşeceği belli mi, maazallah çocuk da 'perişan olur', ailesi de...

Sözün ucu aileye dokununca, bilinmez hangi çağrışım, Cavit Bey'i belli belirsiz gülümsetmişti: görünmesiyle kaybolması bir olan, sevinçten çok konunun değişeceğine, daha rahat, daha hafif bir konuya geçileceğine işaret soylu bir gülümsemeydi bu. Düşündüğünü, bekletmeden söze döktü:

– ...efendim nerden nereye, ihtimal 'aile' kelimesi tedai ediyor: aileniz, Selânik'in güzide aileleri meyanındadır, geniş muhitiniz olmak iktiza eder, acaba yakinen tanıdığınız asrî terbiye görmüş, elfazı düzgün bir hanım kız mevcut mu? Malûm-u âliniz, Halıcızadeler'in mahdumu yakınlarda Paris'ten avdet etmişti, te-ehhülü mevzubahis imiş, eş dost arasında bana da söylediler, lakin Dersaadet'te geçirdiğim seneler, beni Selânik'e âdeta yabancı eylemiş, kimseyi bulamıyorum, bu itibarla himmetinize sığınmayı muvafık gördüm, tavassutunuzu rica edebilir miyim?

Tanrı biliyor: sözün döküldüğü 'mecra'dan' Ziya Bey hayrete düştüyse de, kızına ilişkin bir sorun olabileceğini aklına getirmemişti. Çıkardığı ilk anlam, söyleşinin sona erdiğini, Cavit Bey'in 'kendisine mahsus nezaketiyle' ima ettiği oldu. Bu yüzden, gelişigüzel vaadlerle İdadi'den ayrılıyor. Konunun dallanıp budaklanması, çeşitli doğrultularda ilginç gelişmeler göstermesi, daha sonradır: iyice alçalmış bulutların içinde sanki yüzerek, arabayla Şirkete dönerken başlayıp; kademe kademe, 'vuzuha' kavuşunca ya dek sürer gider.

Cavit Bey, 'izdivaç tavassutunda' bulunacak adam olmadığını, kestiremez mi? Kestiremez olur mu, kestirir elbet. Üstelik, onun kişiliği de bu tür aracılıklara elverişli sayılmaz. Öyleyse sözü buraya getirmesinin bir 'evveliyatı' olmalı: Ziya Bey'in aranılan 'evsafta' asrî terbiye görmüş, elfazı düzgün bir kızı olduğunu, dünya âlem biliyor. Halıcızade 'Köse' İsmail Bey, haydi haydi bilir. İster misin bunlar, Cavit Bey'i araya koyarak, 'zemini' yoklamış olsunlar? Çünkü Cavit Bey, Avukat Karasu Efendi'nin, yakın dostudur; Avukat Emanuel Karasu ise, yıllardır 'Köse' İsmail Bey'in vekili. Allah Allah! Neveser'in başına talih kuşu mu konuyor? Ziya Bey, kızının Halıcızadeler'e gelin gitmesini, ister istemez talihinin açık olmasına bağlayacaktır. Onun gibi, 'bulunduğu

mevkie binbir müşkilatla pençeleşerek ulaşmış bir kasaba çocuğunun gözünde', Halıcızadeler'e 'dünür olmak' ne demek? Hayalini bile kuramazdı böyle bir şeyin, başkaları hatırlamasa da, 'Köse' İsmail Bey, onun Baron Hirsch'in el ulaşı Serficeli Ziya olduğunu hatırlamaz mı?

Ziya Bey'in kaderi, tuhaf ama, Rumeli şimendiferlerinin kaderine, koşut: Avusturya'nın **Doğuya açılış/Drang nach Osten** politikasını benimsediği günler! Balkanlar'a Rusya'dan önce dalmak istiyor; bu amaçla bölgeyi, demiryolu döşeyerek, Viyana'ya bağlamayı öngörmüşler. Baron Hirsch, salkım salkım kır favorileriyle, tam o sırada ortaya çıkıp, Saray'dan hattın imtiyazını koparır. Hem de ne kilometre güvenceleri, ne ödeme kolaylıkları, ne elverişli koşullarla! Serficeli Ziya o tarihte, eli ayağı buz kesmiş, parmak uçlarına hohlaya hohlaya, geceleri Arabacılar Kâhyası'nın yanında çalışıp; gündüzleri okula giderek, Selânik İdadisi'ni bitirmeye çabalıyordu. Babası '93 Harbi' şehitlerinden. Annesine kalan arazi, geçimlerine yetmez; 'çocuk' gelmiş, Selânik'te 'istikbal' arıyor. Baron Hirsch'in Rumeli Demiryolları Kumpanyası'na, bu yüzden mi gözü kapalı 'girmişti: Almanlara, 'âdeta fitraten' kanının kaynamasından mı? Allah bilir! Ciddiliği, görevini benimsemesi dikkati çektiğinden, onu Baron Hirsch'in hizmetine veriyorlar. O da, tasarı uygulama aşamasına varınca, Serficeli Ziya'yı önce Viyana'ya, sonra Berlin'e kursa gönderilecek, 'müstait' elemanlar arasına katıyor.

Avrupa'ya Serficeli Ziya gidecek, Selânik'e 'Alaman' Ziya Bey dönecektir. Ona demiryolu işletmeciliği ve muhasebesi öğretiyorlar; ama o, bu kadarıyla yetinmeyip, başka şeyler de öğreniyor: Viyana'da, Avrupa 'âdâb-ı muâşeretini', vals 'oynamayı', Viyana kahvesi içmeyi; Berlin'deyse, Viyana Almancasıyla Berlin Almancası arasındaki farkı ve neden dolayı Almanya'nın XX. yüzyıla damgasını basacak ülke olduğunu!.. O dönem, Almanların 1871 savaşında Fransızları ezdiği dönemdi, aradan epeyce yıl geçmiş olsa da, onun gururuyla yaşıyorlar. Batı Avrupa'da, İngiltere ve Fransa'nın yanı sıra, genç, atılgan ve korkutucu bir güç belirmişti: Almanya! Yeryüzünün sömürgeleştirilmesinden daha

fazla pay istiyor; sanayileşmedeki atılımlarıyla, oldum olası tekniğe ve makinelere meraklı Serficeli Ziya'nın, aklını başından alıyordu. "Muazzam sanayi-i harbiye fabrikaları, devâsâ tersâneler ki inşa ettikleri her sefine ancak esâtirî mahlûklarla kaabil-i mukayesedir; ayrıyeten demir ve çelik istihsalatında, muhayyer-ül-ukûl bir inkişâf!"

İçini kıvanca boğan bir başka neden de, öteki Düvel-i Muaz-zama'nın esirgediği yakınlığı, Almanya'nın Osmanlı'ya cömertçe göstermesi: hangi dumanlı birahanede, hangi domuz pembesi ustabaşıyla; hangi 'umuma mahsus bahçede' hangi fraulein'la söyleşecek olsa, ağızlarında aynı lakırdı: "Osmanlı mülkü yekpare muhafaza edilmelidir". Bu fikri, Kaiser ve Wilhelmstrasse de (Hariciye Nezareti'ni böyle anıyorlar) paylaşıyor olmalı ki, Hünkâr Abdülhamid-i Sâni'nin saltanatını pekiştirmek amacıyla, onlar da ellerinden geleni ardlarına koymuyorlar. 'Hassaten askerlik sahasında': Ziya Bey, masalarından yerlere sarışın kadın akan, Unter der Linden kahvelerinde, bazı Osmanlı 'zabitlerine' rastlayınca, nasıl sevinmiş, ne kadar şaşırmıştı. Meğer, kurs görmekteymişler. Olur a, Dersaadet'e Alman askeri heyetlerinin biri gidiyor, biri geliyor: Zât-ı Şâhâne, 'Fransızları düşür ettikleri o kahhar mağlubiyeti müteakip', Kaiser'den 'orduyu ıslah ve tensik etmek üzere', yetenekli komutanlar göndermesini istemiş: önce Von Kaehler'i göndermişler, arkasından Binbaşı Colmar von der Goltz'u; bu ikisi, daha evvel Osmanlı ordusunda eğitmenlik etmiş, Helmuth von Moltke'nin attığı temeller üstüne, yepyeni bir Prusya düzeni kuruyorlar! Osmanlı subayları, bu düzeni yürütmeyi öğrensinler diye Berlin'e çağırılmış. Az buz da değiller hani, Ziya Bey birkaçıyla canciğer arkadaş olmuştu, 'bilahare yüksek mevkilerde bulundular', birisi, o zamanki Binbaşı Settar Manastır, 'elyevm Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'de İstihbarat Dairesindedir...'

Ya Ruhr Havzası'na yaptığı 'seyahat', onu unutulabilir mi? 'İklim râtıp', kömür kokan ağır sis, fabrika bacalarının 'muazzam' ormanını gözden siliyor, böyle bir manzaranın etkisinde kalmamak olası mı? Merak bu ya, bölgedeki ünlü Krupp 'sanayi-i harbiye' fabrikalarının, Devlet-i Aliyye'ye beş yüzü 'mütecaviz' ağır

top 'imal ettiğini' öğrendi, buna 'ilaveten' beş yüz kadar sahra topu, elli 'adet' havan. Bu kadar mı, hayır: Elbing'te 'kâin' Schichau Tersâneleri'ne, sayısı belirsiz torpido; Mauser und Loewe silâh firmasına da, yarım milyon tüfek ve elli bin karabina sipariş edilmiş, öyle ki, Devlet-i Aliyye bir yılda handiyse iki buçuk milyar marklık 'esliha ve teçhizat' satın almış oluyor.

Neyi kanıtlar bu? Elbette, 'Padişahımız efendimizin' Almanya'ya güvenini! Ziya Bey, sararmış yaprakları soğuk 'Teşrin' rüzgârlarıyla savrulan ıhlamların, ulu karaağaçların altında, 'münzevi münzevi', dolaşırken; Zât-ı Şâhâne'yle aynı güveni taşıdığından 'sürur' duyuyordu. Hele Kaiser II. Wilhelm ve 'maiyeti erkânının' Dersaadet'i 'teşrif buyurduklarını' gazetede okuduğu gün, 'fart-ı saadetten' ölecekti. Her rastladığı Alman, önüne gelen ilk birahane köpüklü dubleler ısmarlıyor; Mancini püroları sunup, memleketinde Almanların ne kadar sevildiğine deyin söylevler çekiyor. Yanılıp yakılıp Almancasının 'mükemmeliyetini' övmesinler, ikinci, üçüncü dubleler, ufukta hazır.

Selânik'e dönünce, Kumpanya onu Muhasebe Müdüriyeti'nde 'muavinliğe' atadı; git git, 'müsellem' dürüstlüğü ve 'imalûm' çalışkanlığıyla 'temayüz' edecek, hatta 'enspektörlüğe' kadar yükselecektir. Hattı Fransızlar işletiyor ya, müfettiş yerine 'enspektör' demeyi benimsemişler: enspektör aşağı, enspektör yukarı! Yapılan işin niteliği aynı da olsa, Fransızca söylenişi daha etkileyicidir, bunu 'tecrübesiyle' biliyor:

– ...meşguliyet mevzuunuzu kerem buyursaydınız, mîrim?

– Bendenizin mi efendim? Estağfirullah! Demiryolu Kumpanyası'nda enspektörüm.

– Demiryolu Kumpanyası'nda enspektör ha? Fevkalade, fevkalade! Allah daha büyük muvaffakiyetler ihsan etsin!..

Kelime sanki sihirli, yeni tanışıklarının davranışı duyar duymaz değişir, 'nazarlarında şahsiyetinin bambaşka bir ehemmiyetiktisap ettiği' besbelli olur. Kolay mı canım, ömürlerinde ilk defa bir enspektör görüyorlar. Ne saklamalı, Ziya Bey içisıra bundan memnundu. Hayatından da! Maaşı dolgun, saygınlığı yerinde, 'istikbali müemmen', şu bekârlığın sefaletinden de yakayı bir sıyrabilse!..

Hayır hasenat sahibi dostlar araya girip, o müşkülü de çözüverdiler: Azrail de yardım etti: 'şâbık' Gümülcine Kadısı Dramalı Ağâh Bey, ansızın sizlere ömür: mübarek adam, sabah karanlığında namaza kalkmış, abdestini alacak, gusülhaneye yığıliveriyor. 'Sekte-i kalp' imiş! 'Ecel gelmiş cihane, baş ağrısı bahane!' Allah rahmet eylesin, 'nekre' bir zattı, 'melâmî' denilmiştir. Namazında niyazında, nur yüzlü bir dul bırakıyor, 'namusu mücessem' gelinlik bir kız, epeyce mal mülk! Başka çözüm aranır mı? Akıl için 'tarik' bir: 'helal süt emmiş bir bey, kerimesi Seher Hanım'la başgöz edilip, içgüveysi alınacak'. Ziya Bey bir sabah uyanıyor ki, o ne, 'sâbık' Gümülcine Kadısı Ağâh Bey'in konak yavrusunda, yan gelip yatmış; Seher Hanım'ın 'helali', sonradan kızının da oğlunun da 'Haminne' diye yere göğe koyamayacağı Zerefşan Hanım'ın damadı ve 'vekil-i umumisidir'.

Selânik Arabacılar Kahyası'nın 'gelberisi' Serficeli Ziya, uykusuz gece yarıları, sıcak sıcak fışkı ve saman kokan 'beylik' ahırlarında, soğuktan dumanı tüten beygirlerin koşumlarını indirirken, ne hayaller kurmuş, ne 'emeller' beslemişse, gerçekleşmişti: Selânik'in 'marûf' simalarından, 'Alaman' Ziya Bey, Rumeli Demiryolu Kumpanyası'nda enspektör, Şehir Kulübü azası; ailesine düşkünlüğü dillere destan, yazları çoluk çocuk Dersaadet gezmesine giderler, evlerinden misafir eksik olmaz, daha iyisi can sağlığı! Nevers'in iki yaşına bastığı yıl mı ne, Münich'lerden Schwester Magda getirilmiş; onun, ondan sonra dünyaya gelecek Ahmet'in, hem sağlığı, hem 'tahsil ve terbiyesi'; lahana kalçalı, lahana beyazı bu 'tendürüst' kadına, emanet edilmişti. İki çocuk da, ana dilleriyle birlikte, çatır çatır Almanca öğrendiler. Mahalle komşularına bakılırsa, evin içi zaten 'Almanya': elmalı Alman çörekleri, Bavyera şarapları, cilt cilt kitaplar vs. Bunlara Ziya Bey'in, elinde olmaksızın 'muhaberelerine' kattığı, Almanya anıları eklenirse; Selâniklilerin ona, 'Alaman' Ziya Bey adını takması, yadırganır mı?

- ...efendime arzedeyim, Alamanya'da zapt-ü-rapt esastır, her şey onunla kaim, mülkün servet ve kudreti zapt-ü-rapt üstüne müesses, binaenaleyh bendenizin o gece Berlin'de tesadüfen şahit olduğum vak'a...

Ya da, daha ciddi ve kararlı:

– ...koca Reşit Paşa merhum*, Devlet-i Aliyye'nin kaderini, İngiltere devlet-i fehimesinin avuçlarına terkeylemiştir; halbuki devletin bekâsı, muhkem bir Almanya ittifakiyle teminat altına alınabilir, gerek İngiltere'ye, gerekse Rusya'ya karşı...

Bunları söylerken, sanki Abdülhamid-i Sâni'nin 'hislerine tercüman oluyor': Devlet-i Aliyye, Kaiser'in Almanyasıyla, her gün biraz daha, içiçe girmektedir: Rumeli Demiryolları'nın ardından, aa, bir de bakıyorsun Anadolu Demiryolları Şirketi kurulmuş! Saray'dan 'imtiyazı' alır almaz, döşedikleri raylarla Almanlar, Dersaadet'i Anadolu bazkırının taa içlerine bağlıyorlar: İzmit, Adapazarı kapı komşusu oluveriyor, Eskişehir'se yakında bir şehir. 'Himmetleri var olsun!' Derken, Düvel-i Muazzama'yı birbirine katan, o 'devâsâ' Bağdad Demiryolu Projesi! "Harikulade bir tasavvur! Ordu-yu Hümayûn, Dersaadet'ten şimendifere bindi mi, o cehennem sıcağı Arabistan çöllerinde kırılmadan, icab-ı hâlinde, şehir-i dil-ârâ-yı Bağdad'a vasil olabilecek".

Bu arada Ziya Bey'in bir 'temennisi' gerçekleşmiş, Deutsche Bank'ın 'ağabeylik ettiği' bir Alman bankaları grubu, yüz bin hissesinden seksen sekiz binini Baron Hirsch'ten satın alarak, Rumeli Demiryolu Kumpanyası'nı Alman denetimine geçirmişti. Bu kadarla kalsa, iyi, 'bu Almanlar öyle gayyûr bir kavimdir ki, suret-i mutlakada tuttuğunu koparır'. Deutsche Bank, perde arkasında Krupp Konzern, Alman metal endüstrisi mamullerini, Osmanlı pazarına sürebilsinler diye, sırtı sıra şirket örgütüyor. Gün geçmiyor ki bunlardan birinin 'yazıhanesi', camlarında gotik yazıları, masalarında kuzey sarışını 'kâtipleriyle', Osmanlı limanlarının dağdağalı rıhtımlarında, 'arz-ı endam' etmesin! En önemlisi, İttihad-ı İhracat Şirketi, 'beynelmilel tescili' Export-Verband, merkezi Hamburg, şubeleri İzmir, Mersin, Halep, Beyrut, Şam vs. Ayrıca Asitâne'de sürekli bir sanayi sergisi var, koca koca da depoları. Bir başkası, Memalik-i Şarkıyye Alaman İhracat Şirketi oluyor, 'Beynelmilel tescili' Deutsch-Orientalische Exportgesellschaft, merkezi Berlin, başlıca şubeleri, Asitâne, İzmir ve Kahi-

Öteden beri, Osmanlı ülkesinde İngiliz, Belçika ya da Fransız malı makine ve 'makine aksamı' kullanılırken, sağlamlıklarıyla kısa sürede ün yapan 'Alaman' makineleri 'piyasada' üstünlük sağlıyorlar. Nasıl sağlamaz, 'bilumum' Ege ve Doğu Akdeniz limanlarında, yeni kurulmuş, gittikçe büyüyen Alman deniz taşımacılığı şirketinin şilepleri, ha bre mal boşaltıyor: daha ucuz, daha dayanıklı. Taşıma navlunu da Almanya'ya kalsın diye örgütlenmiş olan bu şirket, Alaman Seyrisefain İdaresi'dir, 'beynelmile tescili' Deutsche Levant Linie, merkezi Hamburg, şubeleri Asitâne, Selânik, İzmir, Mersin, Beyrut, vb...

Zamanla Selânik'te bir Alman çevresi oluşmuştu: konsolosluk 'mensubîni', Baron Hirsch okulu ve hastahanesinin öğretmen ve hekimleri çekirdeği oldu bu çevrenin; Alman bankaları, demir ve denizyolları kuruldukça çekirdek kök sürdü, filizlendi, enikonu dallanıp budaklandı. Neveser'le Ahmet'in çocuklukları; 'beyzi' gözlüklü, saçak favorili 'unkel'ler; korselerine sığamayan, tombul, eteklikleri hışırtılı 'tante'ler arasında geçmemiş midir? Ziya Bey sağ olsun, şehirdeki olanca Almanı sık sık Selamlıkta toplar, 'medeniyet öğrenirler' diye, karısını ve çocuklarını, bu toplantılarda bulunmaya zorlardı. Doğru dürüst dil bilmeseler de, 'ecnebiler' arasında bunalsalar da! 'Ev sahibeliği', ister istemez, Schwester Magda'ya düşüyor; o da -'Hamınne'nin deyimiyle- kıl pranga kızı çengi ortalarında salınıp, doğrusu bu rolü fazlaca benimsiyordu:

- ...herr doktor Braun, bir parça **strudel** daha alır mıydınız?

- ...Schubert, ah Schubert! Onu hiç kimse sizin kadar anlayarak çalamaz Frau Schlosser, her notasının hakkını veriyorsunuz...

- ...Neveser **mein lieber**,* Tante Ulrike'ye **guten morgen**** desene!

Kaba lodos, 'cihannüma'da açık unutulmuş pancurları çat çat çarpar, su değirmeninin fırıldağını çılgına çevirirdi. Selamlı-

* Sevgilim

** Günaydın

ğın camlarında, bir türlü boşanamayan bereketli sağanağın ilk damlaları. İçerde yoğun pipo dumanı, demli çay ve Schubert. Neveser, Tante Ulrike'nin toz pudra kokulu kalın kucağında, biri şehla çocuk gözlerini dört açar; babasının 'unkel' Willy'yle, 'unkel' Leo'yla böyle niye öfkeli öfkeli söyleştiğini kestirmeye çabalardı. Anlayamaz ki! Onun ilgi alanına henüz, saçları mısır püskülü Baviera bez bebeklerinden, şapkaları tüylü Tyroll çobanı biblolarından, 'Haminne'sinin doksan dokuzluk tesbihinden başka bir şey girmiyor. Ha bir de kedisi, annesinin Zerişte adını taktığı kırmızı sarman: bütün gün çini sobanın yamacında uyur, çok tembel, hiç fare tutmuyor.

Oysa 'Alaman' Ziya Bey, 'hassaten şehrin Musevî mehafilinde' etkisini duyuran, 'farmasonluk'tan tedirgindi. Tedirginliği kuruntudan doğmuyor, çok şükür ne 'evhamlıdır', ne de 'müvesvis', kanıtlarıysa sağlam: 'hafiiyen' kurulan Mason locaları, 'alelekser' İtalyan ya da Fransız 'nüfuzu' altındadır; aynı zamanda, Zât-ı Şahane'ye 'müteveccih bazı fesat hareketlerine', (tövbe, tövbe!) yaptıklık ediyorlar; bu demektir ki, fesat 'maazallah muvaffak olursa', Devlet-i Aliyye Almanya'dan uzaklaşıp, Fransa, İngiltere, İtalya 'müsellesinin' yörüngesine girecektir.

Bazı akşamlar herkes gider, Konsolos Yardımcısı Dr. Schlosser yemeğe kalırdı. Ziya Bey'le söyleşileri hiç bitmez. Ne kadar çok bira içiyor. Beyaz porselenden, üstünde çivit mavisi gotik harflerle 'prosit' yazılı Alman dublesini diktikçe, sarkık sarı bıyıklarına köpükler bulaşır; yayvan, pancur kırmızısı kılcal damarlarla örülü suratında, cin mavisi minnacık gözleri, ışığa tutulmuş cam bilyalar gibi parıldar. Kaiser'in, gizli haber alma örgütünden olduğu, boşuna fısıldanmıyor; onun saptamaları da ilginç: Selânik'te iki loca Türk ve Musevi ileri gelenlerini 'sinesinde' toplamaktaymış; birisi Macedonia Risorta locası bunların, İtalyan 'obediyanşından', üyeleri arasında Mithat Şükrü, Manyasizade Refik, Kâzım Nâmi ve Ferit Aseo Beylerin bulunması, 'kuvvetle muhtemel'; ikincisi, 'Fransız obediyanşından' Veritas locası, ki Maşruk-ı Azamı Davavekili Karasu'ymuş, Posta Telgraf Başkâtibi Talât, İsmail Canbulat, Mustafa Necip, Cemal Beylerle, Hoca

Fehmi Efendiyse üyeleri. Bu 'zevâtın', Memalik-i Şahane'nin gerek içindeki, gerek dışındaki, Jöntürk çevreleriyle ilişkisi göz önünde tutulursa; Mason localarının da, Jöntürklerin de, hem Zât-ı Şahane'ye, hem de Almanya'ya karşı kullanılmakta oldukları, kesinleşir. Buna etkili bir 'çare-yi hâl' bulmak gerekmez mi?

Doktor Schlosser'in düşüncelerine katılsa da, 'Alaman' Ziya Bey, şehirdeki kaynaşmaya karşı çıkmanın, onu soyutlayacağını seziyordu. Selânik, eski Selânik mi? Beş-on yıldır, Avrupa şehri oldu çıktı. Hele liman yapıp demiryolu bağlanalı, şaşırtıcı gelişmeler gösteriyor. Ortalık 'ateş pahası' ama, 'cemiyet hayatında' alışılmamış bir canlılık; 'piyasada şayan-ı dikkat' bir hareket. Adım başı 'Avrupai ticerethaneler', 'bonmarşe' mağazaları, bira-hane truplarının temsilleri seyrediliyor, 'Cavallaria Rusticana' ya da 'Don Giovanni' operası; bazen, Viyana Yaylısazlar Topluluğu, Vivaldi, Bach, vs. Avrupa ve Balkan dillerinde, sürüyle gazete ve mecmua; yeni yeni Fransız, Alman, Musevi okulları.

Bu kaynaşmanın, sonunda 'başka' bir yere ulaşacağı ne kadar belliyse, ulaştıracak olanların Jöntürkler'le Masonlar olacağı, o kadar belli; 'bu itibarla' davranışlarını onaylamasa da, 'ailesinin selameti için' o çevrelerle 'karâbet' sağlaması acaba yanlış mı olur? Belki tehlikeli, ama yanlış, asla! Feyziye İdadisi Müdürü Cavit Bey'in, Halıcızadeler'in 'mahdumu' Abdi Bey'e 'kız bulma' önerisi, 'Alaman' Ziya Bey, işte bu kaygılar ve kararsızlıklar arasındayken geldi, soruna çözüm getirmiş oldu: Neveser'in Abdi Bey ile 'teehhülü', ne yanından bakılırsa bakılsın, hem onun geleceğini güvenceye alıyordu, hem ailenin. Cüceye yakın kısa, uslanmaz çapkın, şu bu, Abdi Bey Selânik eşrafından Halıcızadeler'in 'yegâne' varisi! 'Jöntürk' çevrelerinin 'gözdesi' idi. Az şey mi? Halıcızadeler'in 'dünürü' olmakla kalmayacak; maazallah, 'Devlet-i Aliyye'nin mahrek tebeddülü hâlinde', eski siyaset yandaşlarının **'bâkiyet-üssüyûfu'** arasında, süprülüp gitmekten kurtulacaklardı.

Peki ama, Neveser?

* Kılıç artıkları.

Neveser, taban tabana zit iki etkinin kavşağında büyümüştü: Hamınnesi'yle Schwester Magda'nın! Hamınnesi, Arnavutluk içlerinden nal şakırtıları, piştov gümbürtüleriyle yüklü eşkıya mallasarı anlatırdı. Drama dolaylarında geçen genç kızlığından kulağında kalmış, yarısı gerçek olaylar: kapı gibi Arnavut delikanlıları, elde Martin, yalçın patikalarda yer yer parıldar; 'Bey' konaklarından at terkisinde kaçırılmış genç kızlar, ipek mendillerini korkuyla didikleyerek, dumana gömülmüş eski değirmenlerde, sessiz ağlaşırlardı. Hamınnesi kucağına alır almaz, sanki Neveser hafif karanfil kokulu (biraz da süt mü?) bir rüya iklimine göç ediyordu. Artık çevresinde neler neler: Kısas-ı Enbiya'dan Ashab-ı Keyif, Hüdhüd kuşu, Hazret-i Süleyman, Saba Melikesi Belkıs. Tadına doyulmaz Rumeli börekleri, hele pırasa böreği. Dedesinin kadılık döneminden zihinlerde yer etmiş, anılar ve kişiler: sevdiği adama vermedi diye, babasını baltayla doğrayan Draçlı köylü kızı. Karaferiye'de, Rum bezirgânlarının rüşvet diye getirdiği, heybe dolusu altın, vb...

Kış sabahları, yağmur kuşları konak yavrusunun ulu ağaçlarında ıslak ıslak titreşirken, Hamzabey Camiinden ezan 'semavî' bir bulut hâlinde dağılır, Neveser'in pencere kafeslerinden odasına süzülürdü:

**"Hayye alelfelah! Hayye alelfelah!
Esselât-ü hayrun mennennevm!"**

Bazı yaz akşamları, olur a, cihannümadan yıldızların doğuşunu seyre dalmıştır, nasıl kıpır kıpır mavi, ne kadar çokturlar, aralarında mahcup bir dilim hilal nasıl gülümser? Hamınnesi, Acem seccadesinin çiçek bahçesinde 'yatsı'yı kılıyor. Gece durgunluğunda dua fısıltıları, sihirli itiraflar gibi büyüyorlar: "...izâ câe nasrullahi velfethü - ve reeytennasi yedhulüne fî dahillahi ef-râcin..." Ya da yıllar geçmiş, artık oruç tutmaya başlamıştır. Ramazan kışa geliyormuş demek. Geceler boyunca sivri bir poyraz, camlarda ılık çalar: Ramazan davulunun kalabalık yankılarını iç mahallelerden paldır küldür bahçeye yığarken, o, genç kızlık oda-

sında, Hamınnesi'nin Teravîh'ten uzayıp gelen dualarıyla 'sahur'u beklerdi. Söylese de, söylemese de, içindeki Müslümanlıkla dışındaki frenkliğin tedirginliğini yaşıyor. Hamınnesi'nin günah saydığı ne varsa, Schwester Magda, 'kibar yetiştirilmiş hanımların görgüsü gereği olduğunu' söylemiyor mu? Schwester Magda'nın yap dedikleriye Hamınnesi'nin, omuzlarına bembeyaz dökülen' bürüm, cük tülbentini uçura uçura, ayıpladığı şeyler.

Aklı erip, içinde çırpındığı huzursuzluğa annesinden çare soruncâ, Seher Hanım, renksiz yüzünde büsbütün belirsizleşen ince sarı kaşlarını hafifçe çatarak demiştir ki:

– ...Hamınnene hörmette kusur etme, Schwester Magda'nın dediklerini yap! Hamınnen mazidir, Schwester Magda, âti: yoksa baban Selamlıktaki namahrem sohbetlere iştirakimizi o kadar arzu eder miydi?

Seher Hanım onu fazladan, düzenle izlediği Servetifünun dergilerini okumaya alıştırmıştı. Cenab'ın ve Fikret'in şiirlerini; Halit Ziya'nın romanlarını. Öyle ki, daha on-on bir yaşlarında Neveser, annesinin Haremdeki misafirlerine, Rûbab-ı Şikeste'den, Yakazat-ı Leyliye'den şiirler okurdu. Böylece Hamınnesi'nden edindiği rüyalara, annesinden edindikleri ekleniyor: 'hazan yapraklarının' uçuştığı, 'müteverrim' sevdalıların hıçkırıldığı, karanlıkta 'hicranlı' piyanoların –ki 'bî-şüphe onu bir kadın çalışıyor'– belirip kaybolduğu bir 'edebiyat-ı cedide' rüyası, yazılmamış bir roman!

Ahmet'in 'İptidai'den beri sıra arkadaşı Münif de günün birinde, şiire merakı yüzünden Neveser'in ilgisini çekecektir. Gerçi bu hardal sarısı oğlanı epeydir tanıyor, Ahmet'le sıkı fıkıdırlar, yazları çardağın altından iri lakırdıları eksik olmaz, kışları Selamlıkta beraber ders çalışırlar; ilk yıllar boyunca sapanla kuş, kira sandalıyla balık avına çıkarlardı, git git, Feyziye öğrenciliğinden midir nedir, üstlerine bir kalem efendisi ağırbaşlılığı sindi. Acaba 'üstlerine' demek doğru mu? Çünkü başı ağırlaşan, Ahmet'ten ziyade Münif'tir; Ahmet fırsat buldu mu, yine evin 'nazenin' kedisi Zerişte'yi, değirmenin tepesinde kovalar; Hamınnesi'nin tesbihini, havanın içine saklayıp aratır; daha akla hayale gelmedik, türlü

'paskallık' yapar. Münif öyle mi? Hanidir koltuğunun altında ki-tapsız dolaşmıyor. Dengini düşürdü mü, lafı döndürüp dolaştırıp son okuduğu şaire getirecektir; ya ezberden bir iki mısraı akıllıca araya sokuşturacak, ya da Neveser'e hoşgörülü bir dalgınlıkla bakıp, istiyorsa kitabı ona verebileceğini söylemeyi unutmaksızın. Neveser'in 'hatıra defteri'nde Münif'in adına, ilk defa o tarihte rastlanır. Biraz hayret, epeyce şefkat, daha çok 'istihzayla' sözünü ediyor: daha dün Ahmet'le koşmaca oynayan çocuk, bugün Cenab'ın şiirlerinin nasıl tadına varabilirmiş diye. Tuhaf! Mehtaplı haziran geceleri, ay ışığı bahçede masmavi bir çan gibi çınlar, görünmez kuşlar, şamatalarıyla tedirgin, kıpır kıpır ağaçlarda kıpırdarken, sanki o da onlarla birlikte saklambaç oynamamış!..

Yaşça büyük olması 'ablalık' taslamasına yetiyordu. Münif'in katlanamadığı, mutlaka bu. Durup dururken bir 'resmiyet' çıkar-dı, artık 'siz' aşağı, 'siz' yukarı: Sizce bir mahzur mevcut değilse, o şiiri tebyiz edebilir miyim? Sizin şiir telakkiniz nedir? Sizce hayatta muvaffakiyet neye vâbestedir. Siz. Siz. Siz... Neveser kızsın mı, gülsün mü kestiremiyor. Bu iki 'çocukla' ilişkisi, 'yeknesak' hayatında eğlenceli tek oyun; Münif'in ansızın 'münevver' ciddiliğine bürünmesi oyunu bozmuyor ama, ne de olsa şey...

Bir akşam üstü, yaz, çardağın altında çay içmişler. Uzun uzun edebiyat söyleşilmiş. Münif, Abdülhak Hamid'in Tarık bin Zeyad'ından ünlü tiradı, bir solukta ezbere okuyor: "Endülüs hükümdaranının hazineleri içindesin Tarık!.." Sesinde garip bir vekar, çehresinde yakıcı sarı bir ışık: sanki pirince güneş vurmuş. Neveser o gittikten sonra kardeşine, tavrını yadırgadığını söyleyecek oldu, niye böyle yaptığını anlayamıyormuş filan. Ahmet, o güne kadar onda görmediği bir ağabey edasıyla, şaşırtıcı bir karşılık veriyor:

— ...ilahi abla, anlayamayacak ne var bunda, Münif sana aşık, ne **sonnet**'ler yazdığını bir bilsen...

Neveser hafife almış göründü, 'o benim kardeşimdir' dedi, güldü müldü ama, olayı ayrıntılarıyla defterine geçirmeyi unutmadı. Münif 'fevkalade' iyi bir çocukmuş gerçi, ona bir 'erkek', hele 'hayatının erkeği' gözüyle hiç bakmamış ki, 'bâhusus' yaşça on-

dan büyük olması böyle bir 'muaşşaka'nın daha doğmadan ölmesini 'vâcib' oluyormuş... Daha ne çocukluklar!

İlk gençlikte olur ya, karşılık görmeyince Münif'in aşkı, sarıncı bir tutkuya dönüştü. Neveser'siz edemiyor. Haftada iki-üç ke-re, onu mutlaka görmeli; göremezse, lafını etmeli; lafını edemezse, hayalini kurmalı! Şiirler bile yazmadı mı? Tek meziyetleri iç-tenlikleri olan, kafiyeleleri yanlış, vezinleri düşük aşk şiirleri! Daha da ileriye gidiyor, aralarındaki kitap değiş-tokuşundan yararlanıp, şiirlerinden bazılarını Neveser'e ulaştırıyor. Gecedir, Selânik gökleri krom yeşili yıldızlarla donatılmıştır; durgunlukta irileşen fısıltılarla, Hamınne cihannümada namaz kılar: "...**fesebbih bi-hamdi rabbike vestağfirhü innehû kâne tevvabâ!**" Neveser'in elinde, Münif'in ona yazdığı şiir, belki yüzüncü okuyuşu. İçinde sarmal bir ışık dönüyor, halka halka bir nur! Genç bir kı-zın, bir aşk şiirine konu olması ne demek? Müthiş bir şey bu! Şii-ri yazan toy bir İdadi talebesi, yazdığı şiir Cenab'ın beceriksizce taklidi olsa da!

Münif'in geleceğini umduğu akşamüstleri saçına başına 'mu-taddan ziyade' özen göstermesi; onunla söyleşirken, açık camla-rın içlerinde, masalarda unutulmuş gümüş tepsilerin yüzlerinde, güzelliğini araması yoksa bundan mı? Dudaklarında sürekli bir soru, yüreğinde itirafı müşkül bir azap: "Ona ümid mi veriyor-um?" Sadece söylediklerine itiraz etmeyişi, şiirlerini geri verme-yişi bile ümutlandırmak sayılmaz mı? Üstelik Ahmet'in -bilerek bilmeyerek- onları yalnız bıraktığı anlarda; hasta bir çocukla, ölüme çok yakın bir ihtiyarla konuşur gibi; Münif'le yaptığı her şeyi hoşgörmeye, en vahim hatalarını bağışlamaya hazır bir yu-muşaklıkla konuşuyor. Yaklaşan 'gurub' bahçedeki ulu ağaçları bakır kızılına boyamıştır. Dallardan hiç eksik olmayan kuşlar, bir cıvıltı çarkı hâlinde pırıl pırıl dönüyorlar. Münif, ne yapacağını bilmeksizin, olduğu yerde eriyor: sanki varlığı sadece gün ışığına bağlıdır da, güneşin kaybolmasıyla birlikte, o da bakır kızılı bir toza 'münkalip olarak' havaya dağılacaktır.

Ahmet, arkadaşının ablasına tutkunluğunu yadırgamıyor. Tam tersine bunu çok önemseydiği iki insanı 'ilelebet' birleştirebi-

lecek 'ilahi' bir 'lütuf' sayıyor. Neveser'in olur olmaz güçlükler çıkarıp, yorgunu yokuşa sürmesini hiç anlamadı. Sık sık eleştirdi. 'Asri' olmakla her dakika övünen bir kız, böyle mi davranmalıymış? Yaş farkı diye 'mesele ettiği' neymiş ki? 'Görücü usulüyle' varacağı 'zat-ı muhteremin ne mene bir şey olacağını', nereden biliyormuş? Hele Halıcızadeler'in oğlu Abdi Bey'in adı ortaya atılınca, düpedüz başkaldırdı. Yorulmak bilmiyor, Neveser'in odasında olmazsa bahçede, bahçede olmazsa haremde, neden dolayı bu 'Bebe Ruhi' kılıklı 'züppeyle' evlenmemesi gerektiğini, kanıtlamaya çabalıyordu: 'fazilet' nedir bilmez 'hayasız' bir 'zendost', 'vâriyetine' güvenen bir 'iffet düşmanı', 'sefahet düşkünüyümüş'! Oysa, Münif...

O günler, 'müstakbel zevcinin hovardameşrep olması', Neveser'e, 'mümtaziyet' gibi mi görünmüştü? Jöntürk 'mehafililiyle' gizli ilişkilerine deyin duydukları, gururunu mu okşamış; Halıcızade Abdi Bey'i, farkında olmadan bir 'hürriyet mücahidi mertebesine' mi çıkarmıştı? Buna elbet, babasının olayı önemsemesi kadar, annesinin sessiz 'muvafakati' da neden oluyordu. Schwester Magda dersiniz, bu evlenmeyi 'hararetle tasvip etmektedir'. Saygın bir 'familyadan', Avrupa'da yıllarca 'bulunmuş bir zat'; yol bilir, yordam bilir, üstelik varlıklı! Yetmez mi Allah aşkına? Boy fukarasıymış, 'Beyaz Kule' gazinolarından çıkmıyor, o kadın senin, bu kadın benim, gönül eğliyormuş! Bunlar hep çekemeyenlerin uydurmaları. Asılsız astarsız kara çalmalar. Neveser hele damat 'namzedini' gözleriyle görsün, böyle olduğunu şıp diye anlayacak...

Bu amaçla, bir tesadüf 'ihdas' ediliyor. İttihat ve Terakki Komitesi'nin, bölgedeki yabancı konsolosluklara gizlice bildiri dağıttığı günler mi, onun hemen ertesi mi ne, nemli bir öğle sonu, 'Apotiker' Petridis'in Sabribey Caddesindeki eczanesinde 'rastlaşmış' oluyorlar. Hamınne'nin romatizmalarına Sloan's yağı (halkın çoğunluğu gibi Zerefşan hanım 'Palabıyık yağı' demiyor da, nedense 'islivan yağı' diyor buna) alacaklarmış, Schwester Magda'ya da Cordial. Bahane bu. İçeriye bir giriyorlar, Allah muhafaza bir ecza kokusu sağı solu kuşatmış, yağmur yüklü bulutların dehşe-

tinden camlar silme buğu. Yaşlı Yahudi kalfa Yasef Efendi 'tembihli' olmalı, iyice ağırdan alıyor; 'matruş' suratında 'manidar bir tebessüm', çevresinde dalgalanan yoğun **teinture d'iode** kokusu. Neveser, o aralıkta Abdi Bey'i yarım yamalak görebildi: Petridis'in yanı başında, kısa boylu bir 'bey'. Katran siyahı saçları, parıl parıl arkaya taranmış. Kalıplı fesi, tekgözlüğü, alafranga bıyıkları, ilk bakışta dikkati çekiyor. Hele giyimi, kusursuz: tam 'Paris şıklığı'. İki erkek, aralarında konuşuyorlar: Petridis, telkadayıf bıyıklarının altından, kocaman kocaman gülümsüyor. Abdi Bey'in sesi yüksek, asidli, Fransızcası havalı, bakışlarıysa 'felaket'.

Akşam, duaların gizemli yaşıntılarını fısır fısır sürdürdükleri cihannümada, 'intibalarını' Hamınnesi'ne anlatırken Neveser diyor ki:

– ...göz göze geldiğimiz lahza, ziyadar bir aynaya bakmış gibi oldum: gözlerim kamaştı, etrafı görmek imkânsız!..

Hamınne sorunu, hiç ummadığı bir yanından aldı; sedef tesbihini, uzun parmaklarından su gibi akıtarak, dedi ki:

– ...bir kere Halıcızadeler'in zadeğânlığı lafta, bunların yedi sülalesi halıcıdır, yani esnaf! Sen, bugüne bugün, kişizadesin, soyverden: deden kadı, dedenin pederi, Şeyh Nureddin Receb Efendi hazretleri –nur içinde yatsın– Drama Mevlevihanesi'nde postnişin imiş! Davul bile dengi dengine vuruyor, birbirinizin küvfü değilsiniz...

Damadı da gözü tutmuyor:

– ...bu Abdi Bey'i, Kadı deden bab adam saymazdı. Allâk, işret düşkünü diye vafsettiğini hatırlarım. Hem dinimizde, **'kûllî kassîr-ün fitne'** denilmiştir ki, kısıların fesadından hazer et manasınadır.

Neveser, Petridis'in eczanesiyle ev arasında, nemli ve kaba rüzgârı, tenindeki gözeneklerden, damarlarına mı almıştı? Vücudunun derinliklerinde, gizli gizli vınıldadığını duyumsuyor; bundan mıdır nedir, gittikçe hafiflediği, insanların günlük kaygılarından, yersiz kuruntularından sıyrılıp, tüy gibi havalandığı 'zehabına' kapılıyordu.

Hamınnesi'ne, baştan savma bir cevap verdi:

– ...boyca kısıdır filhakika, lakin etvarındaki vekâr, sesinin mehabeti, bunu ziyadesiyle telafi ediyor.

Bir an durumu annesine açmayı düşündü, daha önce konuştukları aklına gelince, vazgeçti. Ne demişti ona, Seher Hanım: "...Haminnene hürmette kusur etme, Schwester Magda'nın dediğini yap: Haminnen mazidir, Schwester Magda âti..." Babası da, geleceğini güvenceye almak amacıyla, 'alelacele' söz kesmedi mi? Bir telaş, düşün hazırlıklarına başladılar. Memleketin ne olacağı 'meçhul'. Makedonya kaynıyor. Neler işitiyorlar, neler: Jöntürklerin İttihat ve Terakki Cemiyeti, Selânik merkezinden başka, Manastır, İşkodra ve Yanya'da 'alenen' faaliyete geçmiş. Üyelerinin 'kısım-ı küllisi' Üçüncü Ordunun genç subayları. Bulgar komitacıları da onları destekliyormuş. Daha kimler canım, Mason locaları, 'amele makulesi', ecnebiler!

Halicızade Abdi Bey, 'cemiyet'in yoğunlaşan işleriyle öylesine 'mahmûl', çevre il ve ilçelerde öylesine mekik dokuyor ki, doğru dürüst biraraya gelemiyorlar. Yerine, armağanları geliyor. Akıl almaz şeyler! Nohut iriliğinde incilerden, üç dizi gerdanlık mı? Ortılığı 'alâim-i semâ' renklerine boğan, iri tektaş pırlanta yüzük mü? Neveser'i asıl, Abdi Bey'in Paris'te kullandığı Fransızca kartvizitlerle gelen, 'muazzam' gül buketleri fethediyor: koyu al, canfes mi demeli, elini sürsen, boyayacak; ya da, damar damar turuncuya çalan, çarpılmış yumurta sarısı. Fransızca öğrenmediğine nasıl da hayıflanıyor! Elde lugat, Schwester Magda'yla, kartvizitin arkasına çiziktirilmiş mısraları, zarzor çözüyorlar. Alfred de Musset'nin galiba.

Birbirlerini hiç mi görmüyorlar? Görmemeleri lazım. 'Köse' İsmail Bey, nikâhtan önce görüşmelerini istemedi, uğursuz sayarmış! 'İtikat işte'. Neveser'in babası, ileri fikirli filan ya, ses çıkarmıyor: hele bir evlensinler, görüşecek dünya kadar vakitleri olacakmış! Yalnız, 'söz kesildikten' sonra, 'dünürlerin' 'günübirlik' ziyaretleri başladı. Haremden hareme ziyaretler. Bir sefer, Büyük ve Küçük Valdeler, yalının saltanatlı 'landosuyla' Neveserlere gelirse; öbür sefer, aynı debdebeyle Seher Hanım, Schwester Magda ve Neveser, Halicızade yalısına gidiyorlar. Aman ne büyük ya-

1. Neveser görür görmez Hamınnesinin Halıcızadelere 'asalet' taslamasındaki yakışıklılığı, daha iyi anlıyor. Belleğinde kadın; çağızın hayali ufaldı sanki, rengi soldu, gerilere bir yerlere kayd. Küçük Valde, 'gelinine' yalıy 'bizzat' gezdirecektir: limonluktan, taa deniz banyosuna! Haziran 'iptidası', camlarda sakız pırıltılı güneş, pencerelerde sim işlemeli perdeler, koridorlar halayıktan geçilmiyor. Neveser bu evde mi yaşayacak? Herkesin yüzünde 'hayırhah' bir gülümseme, 'gelini' pek beğendikleri belli: tu tu tu kırk bir kere maşallah, Allah nazardan saklasın! Elemtere fiş, kem gözler şış! Hele mutfakta, gözleri iğne topuzu ufak tefek Mercimek Nine, işi 'tütsülemeye' kadar vardırmasın mı? Vallahi zor önlediler.

Bu ziyaretlerin birinde, Neveser, 'müstakbel zevciyle' görüşüyor: 'mahfice' bir görüşme bu. Herşeyi Küçük Valde hazırladı, ne de olsa asıl kayınvalde o, oğlunun ısrarlarına dayanamamış! Selânik Merkez 'Kumandanı' Miralay Nâzım Bey'i, vurduklarının haftası mıydı ne; ikinci üstü, yalının haremünde söyleşi iyice kuyulaşmış, halayıklar harıl harıl misafirlere, Mercimek Nine'nin mürdüm eriği 'murabbasını' ikram ediyorlar. Pek ünlüdür! Küçük Valde gümüş zarflı yeni fincan takımlarını göstermek bahanesiyle, Neveser'i dışarıya çağırdı. Elinden tuttuğu gibi, doğru deniz-üstü odaya. Heyecandan ölecek. Hem gülümsüyor, hem işaret parmağı dudağında 'sus' diyor, 'sus'. Küçük Valde, sevimli sakarlıkları, uçmasın diye tülbindini ısırsı, her işe koşuşuyla, Serficali Hala'ya benzemiyor mu? Bak, sen! Nereden nereye! Neveser bir şeyler sezmedi değil, bir ara Abdi Bey'le buluşma olasılığı da aklından şöyle geçti ama, emin olabilir mi? Merakından çatlayacak. Küçük Valde'nin dili, kapıyı açarken çözüldü:

– ...Abdi'ciğime seni öyle medhüsenâ ettik ki kızım, dayanamadı çocukak, içerde görmeyi bekler. Vakit azdır, sakın lafı uzatmayasınız, ben kapıda duracağım...

Neveser, yoğun bir sırça aydınlığına dalmıştı: kıpır kıpır denizin, açık pencerelerden yansıttığı güneş, odayı ışık sellerine boğmuş. İlk bakışta hiçbir şeyi ayırımsayamadı. Hantal, kadife yumuşağı bir 'esans' kokusu, görünmez bir duman gibi, ağır ağır

ortalıkta dolaşıyordu. Nereden işitmişse, Ahmet, 'damat beyin' pudra ve eşans sürdüğünü yetiştirmemiş miydi, doğruymuş! Abdi Bey, kokunun içinden şaşırtıcı bir çabukluk, tuhaf bir kılıkla belirdi: sırtında avcı çeketi, kışında külot pantolon, ayaklarında getrler. Odadaki ışık cümbüşü, bakışlarını derinlemesine kalaylamış: iki 'ziyadar ayna', gözleri kamaştırıyor.

Söze öbür dileyerek girdi:

– ...kıyafetimden dolayı beyan-ı itizâr ederim. Fevkalade günler arefesindeyiz, mühimce bir vazife deruhte ettim, **une mission secrete***, az sonra Serez'e hareketimiz mukarrerdir...

Yüksek sesle konuşuyordu. Yalnız yüksek mi, epeyce 'tan-nân', biraz asabi. Sanki, orada bulunmayan birisiyle hesaplaşıyor. Hafifçe eğilerek, pencereye yakın büyük koltukta, yer gösterdi:

– Bir lahza buyurmaz mısınız? İhya ederdiniz!

Neveser, daha içeriye adımını atarken, o fikre saplanmıştı: "Schwester Magda'nın ikazını niye ciddiye almadım? Mavi ipekli-mi giymeliydim. Üşenmeyip, muhkem bir topuz yapmalıyım. Düştü düşecek, mühmel topuzumla kimbilir ne kadar rüküşüm?" Eli ayağı dolaşarak oturuyor. Bir eli topuzunda, camlarda yüzünü görmeye savaştı, bu güneşte olası mı? Gördüğü: ışık zenginliğinden telkâri gümüş bir Rum yelkenli; kıyıda, şarkı söyleyerek balık tutan hasır şapkalı Yahudi:

"Ande... Ande...

Namus paraki..."

Abdi Bey, kaşla göz arasında cebinden altın bir tabaka çıkar-mış, cıgara tutuyordu. "Aman Allahım! Böyle bir şeye, Paris'te senelerce safa sürmüş, Abdi Bey'den başka kim cü'ret edebilir?" Yalnız bu davranışı bile, Neveser'e, ne 'asrî' bir hayat vaadettiğinin elle tutulur kanıtı.

– Kullanmıyorum, efendim!

O, cıgarasını yakarken diyor ki:

* Gizli bir görev.

- ...Avropa'da ziyadesiyle revaç bulmaktadır. Paris'te mukîm Osmanlı hanımları, hayli rağbet ediyorlar.

Eliyle yelpazeleyip, dumanları Neveser'den uzaklaştırdı:

- ...benim içmemde beis yok ya?

- Rica ederim.

Nedense, yapacağı yolculuğun sebebini, açıklamaya özen gösteriyor:

- ...malumunuz Morzteg Projesi, 'vilâyât-ı selâse'de ecnebi murakabesini ihdas etmişti. Netice alamadılar. Vaziyet eskisinden çok daha vahim. 'Cemiyet', bu münasebetle, düvel-i muazzama konsolosluklarına, bir lâyhâ tevdi etmiş bulunuyor. Make-donya'da hakiki ıslahatın, ancak teşkilat-ı esasiyenin mevki-i tatbiki konulmasıyla tahakkuk edebileceğine işaret ettik. Adülhamid'e karşı, bize arka çıksınlar diye...

Getrlerin daha da çelimsizleştirdiği, sıska bacaklarının üzerinde yaylanarak, gidip geliyordu. Durdu, cıgarasının külünü havaya silkeledi.

- ...keyfiyeti Serez'deki fedakârların ıttılâna arz etmek iktiza etmez mi? Hey'et-i Merkeziye bu işle beni tavzif etti...

Dişlerinin arasından Fransızca ekliyor:

- ...**c'est un faveur quand même!***

Neveser âdeta büyülenmişti. Abdi Bey gözünde büyüdükçe büyüyordu. Şimdiden, devletin kaderiyle uğraşan böyle bir adamın hayatında, nasıl yer tutabileceğinin derdine düştü. Morzteg Projesi mi? Sahi, bir gece Selâmlıkta uzun uzun tartışılmıştı. Babasının dediklerini cankulağıyla dinleseymiş, şu dakika dut yemiş bülbül gibi susmaz, yerini düşürüp iki çift laf edebilirmiş! Ağzını açamıyor ki! Ya önemli bir pot kırarsa?..

Başını eğmişti, esans kokusu sihirli bir ağ gibi çevresini sarınca, kaldırdı. Aaa, Abdi Bey elini uzatmıyor mu? Niyeti nedir demeye kalmadı, o, iki parmağının sırtıyla çenesini usulca okşayıp, yumuşak ve içten olmasına çabaladığı bir sesle:

* Ne de olsa, bir lütuftur bu.

- ...birlikte, dedi, Osmanlı taşrasının tahammülfersa hayatını yaşamayacağız. Bunu, bilhassa tebarüz ettirmek arzusundayım. Vaziyet tavazzuh etsin, ağıleb-i ihtimal Paris'e yerleşiriz, hiç olmazsa Dersaadet'e...

Gülümsedi, tekgözlüğü olanca güneşi toplamıştı:

- ...her veçhile asri bir kadın olmanız, şâyân-ı temennidir.

Dışlerinin arasından Fransızca tekrarlıyor:

- ...**une femme tout à fait moderne!***

Neveser derhal cevap verdi ama, sesi kulağına yabancı:

- Gayret ederim efendim.

- Muvaffak olacağınızdan eminim. Esasen Avrupai bir terbiye almadınız mı? Ziya Bey'in bu husustaki dikkati her türlü takdirin fevkindedir.

Tekrar, belirsiz bir hırçınlıkla, politikaya döndü. Kafasını kurcalayan, herhalde o. Ya da siyasal 'meşguliyetlerinin', Neveser'in 'indinde' önemini artıracığını kurnazca hesaplamış. Olamaz mı?

- Rusiya, Balkanlar'da İslav Konfederasyonu fikrini telkin etmekçe, bizim için sulh ve selamet hayal-i muhal! Bu itibarla, lâyhâmızı Rus Konsoloshanesine tevdi etmedik. Haksız mıyız? Aldığımız istihbarat hakikatsa, Çar'la İngiliz Kralı fevkalade aleyhimize bazı teşebbüsât-ı siyasiye içindeler, bunun âmili Yıldız'ın müfrit Alaman siyasetidir, zannetmem ki...

Cümlesini askıda bırakıp sustu. Pencereden dışarıya baktı. Neveser de bakıyor. Telkâri gümüş Rum yelkânlisi kaybolmuş. Bahçe kapısının önünde, atları huysuzlanan bir fayton. Kıyıdaki balıkçı, insanı rahatsız eden kof sesiyle, acayip şarkısını sürdürüyor:

**"Vardar kapısında
ben gördüm oni
mavidir şalvarı
kırmızı doni
davi davi
namus paraki..."**

* Tamamiyle modern bir kadın!

O sırada Küçük Valde kapıyı önce tıkladı, sonra aralamıştı. Başını uzatıp, oğluna sesleniyor:

– ...Abdi, Abdi bak, Hayri Bey'le Kâmil Efendi gelmişler. Faytonları kapıda, Karasu'nun yazıhanesine gidecekmişsin..."

Abdi Bey, küstah ve şirret, birden parladı:

– Beklesinler efendim. Patlamadılar ya!..

Öfkelenince sesi, yırtılmış metal keskinliğini kazanıyor; değişirse, insanın elini yüzünü doğrar, kan içinde bırakır. Göz açıp kapayasıya pencereden kopup, bir iskemlenin arkasına ağaçkakan gibi tünemişti. Durumu kavrayınca, mahcup ve şaşkın, soruyor:

– ...Serez'e gitmiyor muyduk? Nereden icap etmiş, acaba?..

Küçük Valde, tülbindinin ucunu dişleriyle tuttuğundan, söylediklerini zor anlıyorlar:

– ...bilir miyim evladım? Kâmil Efendi burada, o anlatsın!..

Bu defa, kapının ardından, Kâmil Efendi'nin tahta gibi sesi:

– ...a be beyzadem, epsi urdadır, bütün beyler: Cavit Bey, Tâlat Bey, Acı Adil Bey! Epsi zatınızı bekler. Ayri Bey'len beni gönderdiler, tez alıp gelesin diyerek! Bindik paytona bi koşu geldik.

Abdi Bey Neveser'e döndü. Kaşları çatılınca, simsiyah düz bir çizgi.

– Bir fevkaladelik olmalı! Ruhsat rica etsem...

Neveser ayağa kalkmıştı: zihninde o saplantı, ("Ah ah, mavi ipeklimi giymeliydim"); bir eli, dağıldı dağılacak topuzunda, Abdi Bey'e doğru iki adım atıp, ışık çemberine giriyor: sanki o an gümüş suyuna batırılmıştır: pencereden boşalan ışık, çikolata teli gibi her tarafını kaplayıverdi. Abdi Bey de aşağı kalmıyor, âdeta tenekeden oyulmuş bir insan 'sureti', öyle parıl parıl. Kibarca eğilip eline uzanacak oldu. Eyvah! 'Frenk usulü' öpecek. Verememek olmaz. Dudakları bu kadar ince miymiş? Hayret! Nasıl kıpkırmızı. Islak da.

– ...bana dünyaları bahşetmiş oldunuz. Vakıta sohbetimizi ikmal edemedik, size hissiyatımdan bahsedemedim, olsun, mevcu-

diyetiniz kâfil! **Votre beauté fragile m'a fasciné!**...* Tekrar görüşebilmek ümid ve temennisiyle, şimdilik **au revoir**.**

Neveser, ellerinin titrediğini, o gittikten sonra fark etti. Hayalleri gerçek mi oluyor? Böyle ciddi böyle vakur bir koca. Osmanlı taşrasının katlanılmaz hayatını bırakıp, Paris'e yerleşmek. *Onun, her veçhile asri bir kadın hüviyeti kazanması. Neveser katlanmış, bulutlarda uçuyordu. Nasıl uçmasın? On sekiz yaşına Hıdrellez'de bastı, henüz bir ay oluyor.*

Münif'le o 'talihsiz' konuşmayı, işte o günlerde yaptılar.

* İnce güzelliğiniz beni büyöledi.

** Hoşçakalın.

"...bizi bu lâiyhayı takdime sevk eden, evvela üzerinde bulunduğumuz toprağımıza olan aşkımız ve onun saadetine hizmet kaygımızdır. Sonra da içinde bulunulan hakiki hastalığı gösterek, buna çare arayanlara yardım etmektir.

Avrupa'nın, Makedonya'daki son dört senelik ıslahat tecrübeleri, hiçbir müsbet netice vermemiştir. Bunu büyük devletler dahi itiraf etmektedirler. Lakin, yine faidesiz kalacağına kaani olduğumuz yeni tedbirler peşinde koşuyorlar.

Cemiyetimiz ise, faidesinden ziyade zararı dokunacak olan müdahalelerle değil, İslam ve Hıristiyan bütün tebaanın elbirliğiyle ve bunların, kendi vatanlarını ecnebi müdahalelerinden muhafaza ederek, hepsinin siyasî ve şahsî hürriyetini, hâl-i hazır idarenin istibdadından, zulmünden kurtarmak davasıdır. Bunun için tesis olunmuştur. Bu beyanlarımızda ne dinî taassup vardır, ne de millî taassup!

Avrupa, muhtar veya müstakil bir Makedonya yaratmak arzusundadır. Halbuki Makedonya Osmanlı Devleti'nden ayrılmaz. Avrupa'nın Makedonya diye ayırmak istediği üç vilayetin talihi, devletin diğer 27 vilayetinin talihinden ayrı olamaz. Makedonya'ya ait olmak üzere alınan tedbirlerin hepsi, ölü doğmuş birer çocuk gibidir.

...Avrupa devletleri, Makedonya'ya müdahale işlerinden vazgeçmelidirler. Avrupalılar, Makedonyalıları tahrikten vazgeçerlerse, Makedonya halkları kendi aralarında daha iyi anlaşarak, kendi işlerini elbirliğiyle kendileri ıslah edebileceklerdir. Yani her şeyden evvel, millet ve ırk farkı gözetilmeksizin, hepsini ezen Abdülhamid istibdadını elbirliğiyle yıkacaklardır. Sonra memlekete daha âdil bir hayat nizamını, kendileri getireceklerdir. Hülasa, gerek Makedonya'da, gerek Osmanlı mülkünün diğer kısımlarında, cins ve mezhep farkı gözetilmeksizin, bütün

Osmanlılar, ihdas edilecek Meşrutiyet idaresi altında, kardeş olarak yaşamaya devam edebileceklerdir. İşte Cemiyet'in programı budur. Mevcut istibdad idaresini devirip, kendi memleketlerinin nizamını hürriyet ve müsavat esasında kurmaktır. Ne Müslüman vardır, ne de Hiristiyan! Yalnız Osmanlı vardır..."

**İttihat ve Terakki Cemiyeti
Manastır Hey'et-i Merkeziyesi
Mayıs, 1324**

(1908 Mayısında, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Manastır'daki yabancı devlet konsolosluklarına -Rusya hariç- gizlice dağıttığı 'lâyiha'.)

O sır çözülememiştir: Reval Mülakatı'nın kötü sonuçlarına dikkati çekerek, İttihat ve Terakki'yi eyleme kim geçirdi? Hangi örgüt? Alman Teşkilat-ı Mahsusası mı? Avusturya'nınki mi? Belki de, İngilizler. Niye olmasın?

Haziran başı, İngiltere Kralı VII. Edward'la Rusya Çarı II. Nikola, Yukarı Baltık'ta, yazın bile soğuk ve siyah bir limanda buluşup, çarın kuğu beyazı yatında, Osmanlı'yı dağıtmayı kararlaştırıyorlar. Haftasına, yurt içindeki ve dışındaki, olanca İttihat ve Terakki Komitesi, mektupla uyarılıyor. Sadece onlar mı? Rumeli garnizonlarındaki genç subayların çoğu, bazı kaymakam ve mutasarrıflar, bir-iki vali.

Abdi Bey'i, o unutulmaz haziran günü Neveser'den koparıp, Davavekili Karasu Efendi'nin yazıhanesine dörtlüğe götürerek de, zaten o: hazır yola çıkmıyor mu, Serez ve havalisindeki 'fedakârlar'ın nabzını bir yoklasaymış, Reval Mülakatı'na ne tepki gösteriyorlar? Laf nasıl da uzayıp ağdalıyor, trene zor yetiştii.

(Tuhaftır ama, her şey olup bittikten sonra, sırrı çözebilirim ümidiyle Abdi Bey, Ahmet Rıza'ya başvuracak, 'maalesef', ondan da 'sadre şifa' bir cevap alamayacaktır. Her şeyin olup bitmesi ne demek? Hürriyet ilan olunmuş, seçimler yapılmış, Meclis-i Meb'usan toplanıyor.

Rüzgârlı bir karanlıkta, ince kar tozlarının uçuştığı bir 'aralık' akşamı, Abdülhamid-i Sâni 'meb'uslara' yemek vermektedir: 'Meclisin küşadı şerefine', müthiş bir ziyafet! Yıldız Sarayı'nın, Merasim Köşkü'ndeler. Büyük salonda, görkemli çini sobalar yakılmış. Avizeler, sütlü ışık salkımları, omuzlarına sarkıyor. Herkeste, padişahın varlığından ileri gelen, kibar bir çekingenlik.

Abdi Bey, çiçeği burnunda Selânik Meb'usu, kalabalığı gözleriyle tarayıp, Meclis-i Meb'usan Reisi'ni buldu: Ahmet Rıza Bey -kabineye Adliye Nâzırı olarak girdiğinden mi acaba- ziyafete si-

yah redingotla gelen, Manyasizade Refik Bey'le 'hasbıhal' ediyor. İyice dalmışlar. Kır düşmüş düzgün sakalında, ılık kırıntıları. Bakışlarında, gururlu bir yorgunluk. Boylu boslu olduğundan, bilmeyen, Nazır'ın saçlarında ak tel aradığını sanır. Cavit Bey, yanlarındaymış. Çok geçmeden, Tanin Başmuharriri Hüseyin Cahid Bey de, 'iltihak' etti. "Ne mes'ut bir tesadüf! Hürriyet'in ilanına tekaddüm eden günleri konuşuyorlar. Böyle bir fırsatı bir daha ele geçiremem". Abdi Bey, kafasını hanidir kurcalayan soruyu, bir dengine getirip sordu.

Ahmet Rıza Bey gülümsüyor. Gülümsemesi, 'vakûr ve mütekebbir', gurbette çekilmiş mihnetlerin, kısa özeti. Hepsinin yüzüne ayrı ayrı bakıp, diyor ki:

– ...bu husus benim de merakımı mucib olmuştur. Mülakatın akabinde, Paris merkezimize, hepinizin bildiği metni ihtiva eden mektup vürud etti. İtiraf etmeliyim ki, hayrete düşer oldum. Alelacele Londra'yı, Brüksel'i, Roma'yı haberdar eyledik. Aynı metin, onlara da gönderilmemiş mi? Bizim gönderdiğimizi zannetmişler...

Cavit Bey, araya girip:

– ...biz de öyle zannetmiştik! diyor.

– ...evet! Hakikat şu ki, intibaha davet ediliyorduk. Tehlikenin mahiyetini şumuluyla izah ederek, harekete geçmemiz isteniyordu. Bunun üzerine, Selânik'e, Manastır'a, İşkodra'ya, Yanıya'ya yazdık. Meğer aynı meçhul dostlar, aynı şekilde, onları da ikaz etmiş! Meçhul dostlar ama kimler? Bir hayli gayret sarfettikse de, bunu öğrenmek mümkün olamadı...)

Abdi Bey, Reval Mülakatı'nın tepkileri üzerine, Hey'et-i Merkeziye'ye 'mufassal' bir rapor düzenlemişti: yalnızca Kılış, Serez ve Drama gözlemleriyle yetinmeyen, daha sonraki Cuma-yıbâlâ ve Köprülü izlenimlerini de içeren, 'efradını câmi, ağıyarını mâni' bir rapor. Abdi Bey, Rumeli taşrasını sevmez. İsteddiği kadar mevsim yaz, gök elma yeşili, kasabalar bağlık bahçelik olsun; o, köhne Bulgar hanlarından bozma meyhaneleri yine 'mağmum', yakası karanfilli Rum 'palikaryaları'nın işlettiği otelleri 'mülevves', askeri 'mahfelleri'yse 'perişan' bulacaktır. Hangi

pencereden eğilse, ne göreceğini ezbere biliyor: ağaçlardan püskürtülmüşcesine fırlayıp, cami kubbelerini simsiyah saran kargalar; erkek gibi adaleli, mavi tüylü Bulgar kızları; Hükümet Konağı'nın avlusunda bekleyen, poturlu, kırmızı kuşaklı köylüler; bilmem hangi çetenin, kimbilir hangi köyü, ateşe verdiğini işitir işitmez karışan çarşı: Rum berber, Yahudi manifaturacı, Bulgar sütçü, Arnavut köfteci!

Tartıştığı 'Cemiyet' üyeleri, Reval Mülakatı'nı, aşağı yukarı aynı yorumluyorlardı: İngiltere'yle Rusya, Makedonya'yı paylaşacak! Düne kadar Balkanlar'da, Yakın ve Uzakdoğu'da birbirinin ayağını çelen bu iki dev, Abdülhamid Osmanlı Mülküne Kayzer'i buyur edince, elele veriyor. Serez'de, adı 'sarhoş' bir Tabib Binbaşı, iki günlük sakalını hart hart kaşıyıp, inanılmaz kalınlıkta cıgaralar sararken, ne güzel anlattı bunu:

- Balkanlar'ın çivisi 93 Harbinde çıktı, kardaşım. Bunda şek şüphe yok! İngiltere, Ayastefanos Muahedesi'ni, Berlin'de tādile tevessül ederken zannediyor ki, Slavların Akdeniz'e inmesine mani olmuştur. Halbuki meydana gelen boşluğu, Bismarck doldurdu. Demek ki İngiliz Kralı'yla Çar, Alaman tehlikesine karşı sarf-ı gayret etmektedir. Ben işin sonunda harb görüyorum.

Bir ara susup, cıgara kâğıtlarını yalıyor: dili, eflatuna çalar koyu pembe, yassı ve şiş. Islattığı kâğıtları, sonra, aşırı bir dikkat ve özenle yapıştırdı.

- ...ismimiz, dedi, şiarımız olmalıdır. Evvelemirde Balkanlar'daki bütün unsurların ittihadı; bilahare, bu ittihadın medeniyet vaadinde süratle terakkisi! Başka çare-i hâl göremiyorum. Bu da ancak Kanun-u Esasi'nin tekrar mevki-i tatbike konulmasıyla mümkündür: Müslim, gayr-ı Müslim, bilumum anasır-ı muhtelif, müsavat dairesinde hürriyete kavuşursa..."

Yine sustu, gittikçe yakınlaşan bir uğultuya kulak kabarttı. Hükümet Konağı'nın karşısına düşen, Merkez Kumandanlığı'nın Kaleminde konuşuyorlar. İçerde keskin bir palaska, kurumuş mürekkep ve soğuk cıgara kokusu. Dışarda, düzenli ayak sesleri; akşam sakinliğinde, yorgun, epeyce umutsuz bir yakınma gibi uza-yan, bildik marş:

**"Ordumuz etti yemin
titredi arş-ü-zemîn..."**

'Sarhoş' Binbaşı, sardığı cıgaralardan birini yakıyor. O kadar bol, o kadar yoğun bir dumanla kuşatılıyor ki, omuzlarının üzerinde başı kayboldu. Pencerede uzaklaşan askerleri, eliyle işaret ederek:

– ...aksi takdirde, diyor, bu çeteci takibleri rûz-u mahşere kadar devam edecektir. Kolağası Ömer Bey'in bölüğü dün avdet etmişti, Yüzbaşı Lütfi Bey bu akşam gidiyor. Bulgarların hedef-i aslisi, sizce nedir? Bence, Ayastefanos Muahedesi'nin derpiş ettiği, Büyük Bulgaristan! Cıvardaki Bulgar köylerinin birinde, **Daskal**'ın biri, yüzüme karşı ne dedi bilir misiniz? Bulgaristan, Tuna'dan Korent'e, Draç'tan Çarigrad'a uzanan bir devlet imiş! Evet, hilafım varsa gözüm çıksın, aynen böyle dedi. Nazar-ı dikkatinizi celbederim, Bulgar muallimin Çarigrad tesmiye ettiği şehir, İstanbul'dan başka bir şehir değildir, yani bizim پایتخت!

Dışarı bir çıkıyorlar, Serez'de akşam. Batının yangın kızılığına, Gazi Evrenos Cami-i Şerifi, bulut moru çizilmiş. Kırlangıçlar, vızır vızır. Cumbalı evlerden birinde, kederli bir ud sesi. Komşu avluda, ısrarla havlayan köpek. Akşam ezanı, o sırada işitildi. İlk Sultan Camiinden, sonra Gazi Evrenos, Halil Paşa ve öbür camilerden. Sanki her minarede ayrı bir müezzin ezan okumuyor, okuyan tek bir şerefede inanılmayacak kadar güçlü tek bir müezzin, ulu sesi dalga dalga devrilip, şahlanarak, öbürlerinden yankılanıyor.

Tabib Binbaşı bir süre ezanı dinledi, tekrar iki günlük sakalını hart hart kaşıyarak, dedi ki:

– ...esasen, hangi Bulgar köyüne adım atsanız, çoluk çocuk malum türküyü çağırmaktadır. Hiç işitmediniz mi, çok taaccüp ettim: '**naş, naş, çarigrad naş!**' İstanbul bizim olacak manası-na! Bu itibarla, muhtelif anasırı ittihad fikrine imâle ettik, ettik; edemezsek, hâlimize köpekler güler...

Düzgün ve beyaz, genç kız dişlerini gösterip, ekliyor:

– ...vakt-i kerahet geldi, iki kadeh bir şey içer miydik?..

Cumayibâlâ'da, 'Yahudi'nin 'Kızlı Kahve'sinde söyleştiği Muallim Rıdvan Bey, soruna başka türlü yanaşmıştı. Veremli yüzü solgun; sakalı kuru üzüm rengi, seyrek ama kıvırcık; 'beyzî' göz-lüklerinin arkasında, çakır gözleri ateş saçan bir 'münevverdi' bu. İki eliyle, dizlerinin arasına sıkıştırdığı bastonun, fildişi topuzunu avuçlamış, 'mütehevvir' bakışlarına iyice ters düşen tatlı bir sesle:

– ...hani Morzteg Projesi'nin tatbikatı, sulh-u-sükûnu temin edecekti? diyordu, ...malum a, Makedonya lebâlep 'siyasi komiser' dolu: Avusturyalı var, Rusu var, İngiliz var, İtalyanı var. Dört ec-nebi devletin jandarması hükümfermâ. Buna rağmen, can, mal ve ırz emniyeti tesis edilememiştir. İtalyan jandarma paşası di Robila-ni bile geçen gün, bin küsur siyasi cinayet işlendiğini itiraf mecbu-riyetinde kalmadı mı? Ekseriyetinin faili meçhul...

Geç vakit, Abdi Bey'i kahvenin yakınındaki oteline bırakır-ken, elini, ateş gibi yanan avuçlarında bir süre tutuyor. Fısıltıya yakın bir sesle diyor ki:

– ...ne mi yapmalı? Arzedeyim: İdare'de, ecnebi teveffukuna nihayet vermek, şart-ı evvel! Padişah'ın maiyetinde Alaman Er-kâniharp'leri, Mabeyn'de İtalyan yâverler; en ücra kasabalarımız-da, 'düvel-i muazzama'nın zabitânı. Yakında muttali oldum, Selâ-nik'teki Polis Mekteb-i Âlisi dahi, bir Alarnan binbaşısının taht-ı idaresindeymiş! Artık bu kadarı fazla. Bu vaziyette, Rumu, Bul-garı, Sırbı, Arnavutu, zapt-ü rapta almak, tasavvur edilemez. Her biri, 'düvel-i muazzama'dan birini istinatgâh edinecek, imti-yaz iddiasında bulunacaktır...

Abdi Bey, ne de olsa Alliance Israélite Üniverselle'den yetiş-me, M. Garaud'nun kolejinde öğrenciyken Josef Nehama'nın ya-zılarını okumuş; belki bundan, belki Paris yıllarının aşladığı alış-kanlıklardan, daha '**cosmopolite**', daha 'insanîyetçi' düşünüyor; muallim Rıdvan Bey'in 'nokta-i nazarını' yadırgadıysa da belli et-medi; fakat iki gün sonra mı ne, Köprülü'de konuştuğu 'erkânı-harp' subayıyla, handiyse atıştılar: ne **chauvin** bir subaydı o, ne-reden bellemişse, bir 'Türklük'tür bellemiş, iki lafının biri bu: "Türk, Türklüğüne sarılmalı". 'Jöntürklere' böyle medenîyet düş-

manı tavırlar yakışır mı? "Mazallah **mon chér**, herifin elinde se-
lahiyet olsa, gayr-ı Müslim ahaliyi, ktır ktır kesecek!"

Yüzbaşı Mahir Receb, iğde çekirdeğine benzer, kuru, omzu
kalçası daracık, genç bır subay. Tozlu sarı kirpiklerini, sık sık kır-
pıştırıyor. Dudaklarını ısırıp durmasından, 'fevkalade asabi' olduğu
belli. Burnu hürmetlice, iki yanı bütün kerkenez çili. Sol kolu, sar-
gıyla boynuna asılmış: Rum çetecisi Mavros Kaptan'la, Tikveş do-
laylarında fena çatışmışlar: yağmur bardaktan boşanırcasına, ça-
mur dizboyu, herifler kalabalık; 'iki şehid, yedi mecruh' diyor, 'ta-
burcu' edileli bir hafta kadar oluyormuş. Rumeli Balkanlarını avu-
cunun içi gibi biliyor, yıllardır gönüllü olarak çeteci izlermiş. Abdi
Bey'in, biraz da 'münevverce' tartışmaya heveslendiği, Reval Mula-
katı'nın olası sonuçlarını, Kanun-u Esasî'nin 'behemahal' uygulan-
ması gereğini, ciddiye almayışı galiba bundan. Durup durup, sağ-
lam elinin sıkılı yumruğunu çenesi hizasına kaldırarak, diyor ki:

– ...bunların hepsi nazariyat beyim. Bendeniz ameli bir ada-
mım, neticeye bakarım. Kanaat-ı âcizanem odur ki, Makedonya
ahalisinden müttehit bir Osmanlı milleti çıkarmak, abesle iştigal-
dir. O kadar. Bulgar nasıl domuz gibi Bulgarlığını, Rum nasıl do-
muz gibi Rumluğunu biliyor, 'milliyetine' dört elle sarılıyorsa,
Türk de öyle Türklüğünü bimeli, Türklüğüne dört elle sarılmalı!..

Şehir saati, ağır ağır 'alaturka' ikiye çalıyordu. Sustu. Her vu-
ruşta, sanki saatin çanı, yaldızlı zerreler hâlinde, geceye dağılı-
yor. Ses kesilince, belirgin bir hınçla ekledi:

– ...ya onlar bizi imha edecekler, ya biz onları. Gerisi laf-u-
güzaftır beyim!

Abdi Bey, sonraki yıllarda bol bol tartışacağı 'Türkçü' fikir-
lerle, ilk defa karşılaşılıyor, bayağı irkildi. İstasyondaki kahvede
birlikte şarap içmişlerdi: koyu fesrengi, bıçakla kesilebilecek yo-
ğunlukta, bir Trakya şarabı: 'kafaları biraz yüksek'. Vardar bo-
yunca, yürüye yürüye, otele dönüyorlar. Mehtaplı bir gece. Ko-
caman bir ay, dövülmüş bakırdan 'devâsâ' bir gong gibi ufka asıl-
mış. Nehir, öfkeli bir harıltıyla akıyor. Rüzgâr estikçe, Bulgar
mahallelerinden kadın kakhahaları, gayda ve armonik sesleri: dü-
ğün filan olmalı, belki de 'yortu'larıdır.

Abdi Bey, 'Cemiyet'in gerçek Köprülü 'mesulüyle' görüşemediğine, için için hayıflanıyordu: Binbaşı Refik Bey'le Selânik'ten tanışılar: "ehl-i keyif, son derece makûl bir zattır". Yeni ordu komutanı çağırılmış, gitmese olmaz, yerine 'vekil' bu genç erkânı-harbi bırakıyor, 'mecburen'. 'Kumandan Paşa' değişti: Yıldız, Makedonya'daki subayların 'tek durmadığını' bilmez mi; kaynaşmayı hoşgörüyü karşıladığını sezince, komutanları bir dakika tutmuyor, derhal 'bendegândan' bir komutanla değiştiriyor: Esad Paşa, 3. Ordu Komutanlığından bu amaçla alındı; İbrahim Paşa, aynı komutanlığa bu amaçla atandı. Fakat, Selânik'te Abdi Bey'in kulağına çalınanlar doğruysa, İbrahim Paşa, Makedonya Umumi Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa üzerinde 'gayet müsbet bir intiba' bırakmış; eh, Hüseyin Hilmi Paşa 'hürriyet davasına mütemayil' olduğuna göre, denebilir ki...

Yüzbaşı Mahir Receb birden durdu. Kemikli yüzü, ayışığında pas rengini almıştı. Bağırmmamak için kendini zor zaptederek, dedi ki:

– ...beyim, Selânik'te, Manastır'da, siz münevverler lâklâkiyatla vakit zâyi ediyorsunuz. Hakikat budur, kusura bakmayın. Biz aramızda teemmül ettik, kat'i netice istihsali için askeri alıp dağa çıkacağız: evet, çeteyse çete, isyansa isyan! Hey'et-i Merkeziye'ye bunu tarafımdan böylece ifade ediniz...

Yüzbaşı Mahir Receb'in önerdiği çözüm, Köprülü'de o akşam, Abdi Bey'e 'muhataralı bir sergüzeşt' gibi görünüyor: biraz şarabın, daha çok delikanlılık coşkusunun akla düşürdüğü, tutkusal bir öneri. Oysa Selânik'e dönüp, 'mufasssal' raporunu Talât Bey'e verdiği gün, neyi öğrenecektir: Binbaşı Enver Bey'in, Yüzbaşı Mahir'in tasarısını gerçekleştirdiğini!

Talât Bey'le Karasu'nun yazıhanesinde görüşüyorlar. Hey'et-i Merkeziye 'içtimai' az önce sona ermiş. Yoğun cigara dumanı, içerdeki dağınıklığa bir rüya belirsizliği katıyor. Tık naz maroken koltular, tıkabasa dolu kültablaları, Talât Bey'in iri kestane rengi gözleri, sanki havai mavi bir tülün arkasındadır. Talât Bey, ağır ağır raporu gözden geçiriyor, bir yandan da diyor ki:

– ...hadisatın fikriyata tekaddümü, Abdi Bey'ciğim, mühim

bir işarettir: beşâret işareti! Enver o sabah Hafız Hakkı'yla buluşmuş, bilahare Müfettiş Paşa'ya uğrayıp vedalaşıyor. Akşam Olimpos'ta Ali Fethi Bey'leydi, sonra bana mülâki oldu: Cemiyet'in kasasından çıkarıp on lira verdim. Geceyi bir 'fedakâr'ın evinde geçirecek, sabaha karşı Vardar Kapısı'ndan şehri terk edecekti. Hâlen, zannımca, Yenice havalisindedir: ahaliyi meşrutiyet mevzuunda tenvir, telgraf vesaireyle Yıldız'a müracaata teşvik ediyor...

Abdi Bey, korktu mu? Kanı, parmak uçlarından çekiliyor: tırnakları açık mor, soğuk beyaz. Paris'ten bu yana, başını pek derde sokmadan, epeyce bulaştığı 'Jöntürklük', tehlikeli bir 'mecraya' girmektedir: askerin, padişaha karşı dağa çıkması ha? Abdülhamid bağışlar mı bunu? Bağışlamayacağını, otuz yıldır yaptıkları yeterince gösterir: Mithat Paşa'nın boğdurulmasından, 'Tıbbiye-i Şâhâne' öğrencilerinin sürülmesine kadar! Abdi Bey, hele 'dünya evine' gireceği şu sıra, hayatıyla kumar oynamayı aklına getirmiyor, getirmiyor ya; Talât Bey'le vedalaşıp, Karasu'nun duman mavisini yazıhanesini terk ederken, için için, geri dönemeyecek kadar ileri gitmiş olduğunu da kabul ediyor. Bu yüzden mi ne, üzerine sinsi bir karamsarlık, korkunun taşıdığı bir yabancılık çöktü: Selânik sanki hiç bilmediği bir şehir, çok yakında, 'muazzam bir felakete düşer olacak', ne zaman? Kimse bilmiyor, herkes önsezisiyle canını kurtarabilmek için çırpınıyor: oysa son tren kalkmış, son vapur gitmiş, telgraf hatları kesik! Böyle kederli dakikalarında, çareyi daima 'kafayı çekmekte' bulmuştur.

– ...Beyaz Kule'ye uzanıp, biraz efkâr dağıtsam!..

Şurup kırmızısı batı, Selânik'in sakızlı parıltısına yangın alevleri yansıtmıştı: camlar, birer kan damlası; minareler, kıpkızıl birer ünlem! Taşlıkları henüz sulanmış gazinolarda, kocaman kışlarını koltuklara sığdıramayan, şiyahlar giyinmiş, kır saçlı Rum 'madamlar'; Paris şıklıkları, güvercin kanadı yelpazeleri ve öldürücü Fransızcalarıyla dikkati çeken Yahudi 'matmazeller', yaz akşamının tadını çıkarıyor: önlerinde sinalko şişeleri, çay fincanları, limonatalar; masalarının üzerine, Le Journal de Salonique. Garsonlar el kol hareketleriyle kovsa da, beyaz önlüklü taze bağdem-

ciler, 'limonlu' turşucular, 'iki yumurta, bir tuzlu' satan Yahudi ayak satıcıları, sık sık müşterilerin başına üşüşüyorlar. Nereden geliyorsa, bir laterna sesi. Ara sıra denizden belli belirsiz sıcak zift, vapor dumanı, kızarmış balık kokusu.

Tüccar Kulübü'nden inen bir grup, Café Cristal'e dağıldı. Başlarındaki zatı, Abdi Bey'in gözü ısırıyor. 'Müstakbel kayınpederi' değil mi o, 'Alaman' Ziya Bey? Evet evet, ta kendisi. Hepi topu üç kere görüştüklerinden, birden çıkaramadı. Yanındakiler, Rumeli Demiryolları Şirketi'nin ileri gelenleri olacak. Hararetli hararetli bir şey konuşuyorlar. Tartışıyorlar da denebilir, hani. Bunun ne olduğunu Abdi Bey, kayınpederi onu fark edip kollarını açarak masasına gelince, öğrenecektir:

- ...ah damat bey, damat bey, bir oğlumuz oldu; ya, ya, hiç sormayın! Resne'de asker, Zât-ı Şâhâne'ye isyan etmiş! Başlarındaki bir Kolağası, dağa çıkmışlar! Evet, demiryolu telgrafından istihbar ettik, Müdür-ü Umumi makine başında tafsilat istedi, suret-i hususiyede arz-ı malumat ettiler: iki yüz kadarmış deniyor, şehirde cemaat cuma namazını eda ederken, bunlar Resne Kışlası'ndan hareketle, dağlara çekilmişler! Başlarındaki, Kolağası Niyazi Bey adında biri, Resneliymiş! Lakin hâlimiz ne olacak Yarabbi?

Selânik'ten Binbaşı Enver Bey, Resne'den Kolağası Niyazi Bey!.. Besbelli arkası gelecek bunun, Köprülü'de konuştuğu iğde çekirdeği çipil Yüzbaşı, haklıymış: Abdi Bey, zayıf pas rengi yüzünü, ay ışığında görür gibi oldu: kanı, parmak uçlarından yine çekiliyor. Binbaşı Enver Bey'in, Selânik'ten dağa çıktığını, kayınpederine söylese mi? "Cemiyet'in sırrını fâş etmiş olmayalım?" Dilini tutamadı, söyledi; söyler söylemez pişman oldu. 'Alaman' Ziya Bey durumu öğrenince, esmer yüzü büsbütün karardı, bir an sessiz duruyor; ufalmış sigarasını, sonra kül tablasında ezip, karanlık bir sesle:

- ...bu takdirde, diyor, ...vaziyet tahmin ettiğimizden de ciddi! Hemen Allah, encamımızı hayra tebdil etsin!

Abdi Bey 'kayınpederini' sevedemedi gitti. "Herif, bir nevi Alman, **mon chér**! Alman ırkının türlü mazarratını nefsinde cemet-

miş!" Peki, Almanları neden sevimsiz buluyor? İlkokuldan beri Fransız eğitimi görmesinden mi; yoksa, Alman dendi mi, Armande'in o güzel yüzünü buruşturup, sövüp saymasından mı? Belki Saray'dan orduya, oradan her yere yayılmış 'Alman hayranlığına' bir tepki bu! Ne olursa olsun, Almanlara 'husumeti', bir anlamda 'Alaman' Ziya Bey'e yöneliyor. 'Söz kesileli', ya iki kere konuşmalar, ya üç. Ziyaretine filan gittiği yok. Ziya Bey, 'damadın' soğukluğunu umursamaz görünüyor, ilişkisi daha çok Halıcızade 'Köse' İsmail Bey'le, Kapalıçarşı'daki dükkânın yazıhanesinde başbaşa verip, 'çocukların istikbalini' onunla kararlaştırmaktadır. Tabii, Abdi Bey'le karşılaşınca, yakınlık 'izharından' geri durmaz.

Bu defa da öyle yapmadı mı? 'Damadın' ona 'arz-ı tâzimât' etmesi gerektiği halde, kalkıp, o Abdi Bey'in 'ayağına' gitti. Masasına, 'muzaffer' bir gülümsemeyle dönüyor ama: Şirketteki dostlarına ulaştıracağı haberin, 'damadını' (elbet onu da) önemse-teceği gün gibi ortada:

- ...beyler, bir oğlumuz daha oldu, tebşir ederim: Selânik'ten de bir Erkânıharp binbaşı dağların yolunu tutmuş, Enver Bey mi ne...

Mütercim Vartan Kavafyan, heyecanla soruyor:

- '...yok canım? Nereden istihbar ettiniz?..

- Bizim güveyden: malum-u âliniz, Jöntürk mehafiline yakındır, âşinalığı Paris ikametinden!

Kahve, cıgara, gazoz, daha bir süre tartışıp durumu değerlendirdiler: Mühendis Aristidi Efendi, ağdalı Osmanlıcasıyla, Kanun-u Esasi'nin Rumeli'ndeki gerilimi yumuşatacağını savunuyordu; Kavafyan da o fikirde ama, silahlı isyanın birkaç yıl öncekine benzer kanlı bir baskıya yol açmasından korkuyor: "Avropa'da, Abdülhamid'e boşuna 'Kızıl Sultan' denilmemiştir!" Etrafları, çepçevre akşam müşterileri: inanılmaz çabuklukla kabak çekirdeği atıştıran, çilli Yahudi bir 'kokona'; çoluk çomak bir Rum 'familyası'; İtalyana benzer, şapkalı dört 'ecnebi'; her geçene '**Dobra Veçer**/İyi Akşamlar' diye sırtan yanakları elma şekeri bir Bulgar; mutlaka Kemeraltı'ndaki muhallebicinin hısımlı, benzemek bu kadar olur.

O akşam Ziya Bey, eve mutaddan' geç döndü. Beyaz Ku-
le'den ayrılırken, vişneçürüğüne çalar bir karanlık, denizin yüzü-
ne ürpertilerle dağılıyordu. Ufukta, damak pembesinden incir
moruna, katmerli bulutlar. Karaburun deniz feneri, sihirli duyar-
gasıyla, usul usul enginleri yokluyor. Yol boyunca Ziya Bey, do-
luya koydu almadı, boşa koydu dolmadı: ne olacak bu işin sonu?
Reval Mülakatı'ndan subayların silahlı isyanına ulaşan olaylar di-
zisini, nasıl bir 'zapt-ü-rapt' altına almalı da, gerçek anlamlarını
bulmalı? Safra yeşili bir kuşku, zehirli bir böcek, içisıra büyüyor;
geleceğe olan güvenini, ürkütücü bir hızla kemirip, toz ediyor-
du:

- Bosna ve Tuna vilayetlerini kaybettik, Makedonya'yı kur-
tarmak için sarf edilen mezbûhâne gayretler, 'vilayat-ı selâse'nin
elimizde kalmasına kifayet edecek mi? Tam aksi bir neticeye va-
sil olursa maazallah ne yaparız?

Şehirdeki Alman çevresi, Reval Mülakatı'nı Jöntürkler'den
değişik yorumlamıştı. Konsolos Yardımcısı Doktor Schlosser,
porselen piposuyla bir lokomotif gibi ortalığı dumana boğarak,
diyordu ki:

- ...Avrupa'da iki kavmin mevcudiyetine tahammül edemi-
yorlar, hiç değilse hâkimiyetine: Almanların ve Türklerin! Slavlar
Balkanlar'a sarkıyor diye dehşete kapılan İngiltere, Türklerle Al-
manların ittifakını görünce, Çar'a el uzatmaktan içtinap etmedi.
Mamafih, bu, Asya'daki siyasetin bir devamıdır: Japonlara karşı
teşrik-i mesaide bulunmuşlardı, Hindistan'da ve İran'da nüfuz
mıntıkası muahedeleri imzaladılar...

Doktor Schlosser ve karısı, o gece yemeğe kalmışlardır. Ye-
mekten sonra, bahçeye çıkıldı. Çardağın altında hasır koltuklara
oturup, geç vakitlere kadar söyleşiyorlar. Başlarının üzerinde
uyumuş kuş yüklü gece ağaçları, rüzgâr estikçe üflenmiş gibi pa-
rılırtısı artan yıldızlar, kadife laciverdi gök. Masanın üstündeki 'ka-
yık' tabakta, çardağa asılı feneri yansıtan iri kirazlar, cilalı gibi
parılıyor. Schwester Magda, Neveser ve 'Tante' Ulrike, bir kö-
şede giyim kuşam lafına dalmış, mırıl mırıl, Neveser'in giyeceği
gelinliği tartışıyorlar. Dr. Schlosser yayvan yüzünde, patlıcan

moru kılcal damarları ince kurtçuklar gibi kıpır kıpır etkileyici sarı bıyıklarının altından, Reval Mülakatı'nın Padişahı da kaygılandırdığını, Ziya Bey'e haber veriyor:

...akabinde Sadrazam Paşa'yı bizim Sefarete gönderip, malumat talebinde bulunmuşlardır.

Ya da, tırnak uçları yukarı yukarı, kalın ve küt parmaklarıyla, tarazlanmış, favorilerini tarayarak, Reval'de alınmış kararları şavullamaya çalışıyor. Boncuk mavisi gözleri, sanki içinden aydınlatılmış, öyle hınzır pırıltılarla dolu ki, ciddi midir, alay mı ediyor, belirleyebilmek 'mesele'.

– Kat'i olarak hiçbir şey bilmemekteyiz. Mamafih, makûlât dairesinde fikir serdetmemize, bu bir mani teşkil etmez. Fikrimce, bazı Osmanlı arazisinin, beynelmilel bir idareye tevdi hususunda mutabık kalmış olabilirler...

Çardağa asılı fenerin çevresinde ışığın saydam kanatlarını gümüşlediği pervaneler, görünmez bir ağ dokuyor. İri bir kelek belirdi: tozlu kahverengi, kanatlarının pırpır dikkatlerini dağıtan.

– ...İngiltere, Bağdat Vilayetinden vazgeçebilir mi? Hayır! Ruslar Çanakkale ve İstanbul berzahlarına, bahusus İstanbul'a göz koymuşlardır. Bu da malum. Çok mümkündür ki, müteakib ta'vizlerle...

Susup, kirazlara uzandı. Kadınların mırıltısı, birden önem kazanıyor. Uzak gece sesleri, gizemli varlıklarını belli ediyorlar: Aşağı Şehir'den dağınık köpek havlamaları, istasyondan bir yük treninin acı çığlığı.

– ...ayrıyeten, gayr-ı Müslim Osmanlı ahalisinin muhtariyeti derpiş edilmiştir kanaatındayım. Zira...

Söylediklerinin Ziya Bey'i dehşete düşürdüğünü görünce, piposundan kalın duman ağaçları üreterek, ekledi:

– ...endişe etmeyiniz azizim, endişe etmeyiniz! Kaiser, böyle bir haksızlığa müsaade etmeyecektir. Asla! Asla! Hem kulağımıza gelen rivayetler hakikati ifade etmekteyse, biliyoruz ki, Reval Mülakatı'nın sadece vukuu bile Kaiser'in tehevvue kapılmasına kâfi gelmiştir.

Doktor Schlosser neleri bilmiyor ki? Sadrazam 'Avlonyalı' Ferid Paşa, şehir halkının 'galeyan hâlinde' olduğunu bildiren Manastır Valisine, şifre telgrafiyla diyesiymiş ki, 'ahalinin siyasi mütalebatta bulunması gayr-ı mümkündür, siz müşevvikleri tesbite sarf-ı gayret ediniz'. İzmir'den ilginç bir haber: 'bin iki yüz mevcutlu' bir Avcı Taburu, Selânik'e 'müteveccihen' yola çıkarılıyor, görevi Makedonya'daki kargaşalığın üstesinden gelmek, siyasal cinayetlerin önüne geçmek! Baksanıza, Priştine'de, Saray'ın 'hafiyesi' olduğundan kuşkulanan bir Bölük Emini'ni kışlanın kapısında vurmuşlar, bu kaçıncısı...

Neveser, Schwester Magda'yla 'Tante' Ulrike'nin, boğuk boğuk, Almanca geliştirdikleri evlenme dedikodularından, fırsat buldukça kopup, Doktor Schlosser'in söylediklerine kulak kabartıyordu. Yüzünün yarısı karanlıkta, gülümsemesi yarım, 'gamzesi' tek. Halıcızade Yalısında Abdi Bey'le görüşeli, o da olayların anaforuna kapıldı: Cemiyet'in her şeyi ile yakından ilgileniyor. Sanki Resne'de, Tikveşli'de dağda gezen Abdi Bey'in ta kendisidir, çevredeki köy ve kasabaları tek tek dolaşıp halkı kıyama o çağırıyor, daha dün Priştine'de Bölük Emini'ni o vurdu. Neveser'in imgelemi akla ziyan, babasından, olmadı mı Ahmet ya da Münif'den işittiklerini merceğinden geçiriveriyor, al sana insanın yüreğini heyecandan çatlatabilecek serüvenler: Abdi Bey'le o, elde silah, Timyanik Köyündeymişler, ılık yaz karanlığı iki yanlarından gürül gürül akıyor, beyaz poturlu, kırmızı kuşaklı bir çoban peydahlandı, mîntanının üstüne fesrengi fermele giymiş, Bulgar çobanlarına benziyor ama değil, Erkâniharp Binbaşısı Enver Bey'dir, onları 'istikbâle' gelmiş, yanı başında Mülâzim Mustafa Necip, Mülâzim Halil...

Ahmet'le Münif'den öğrendikleri, babasından öğrendiklerinden hiç aşağı kalmaz: gün boyunca çekmedikleri kapı, bulaşmadıkları 'muhit' bırakmıyorlar! Bir kere başlarını az kalsın derde sokacak ilişkileri kesmemişler, Mektebi Hukuk'tan bazı 'refikleriyle' gizli 'temasları' sürüyor, bu 'efendiler' Cemiyet'in üyesi. Münif, her yaz olduğu gibi, yine bir basımevinde çalışmaya başladı, anlattıklarına bakılırsa matbaacı Bohor Almaleh, yaşlı maşlı ama

çetin bir 'hürriyet mücahidi', karanlık bir kuyuya iner gibi daracık bir merdivenle inilen bodrum katındaki köhne matbaasında, Cemiyet'in beyannamelerini basıyor. Hele Ahmet, 'ihtiyar Yahudi'yi, yere göğe koyamaz: nasıl 'âlim', ne kadar 'fâzıl' bir adammış da, yalnızca 'Memâlik-i Şâhâne'de değil, nasıl 'yedi düvel'deki hürriyet kavgasının yılmaz savaçısıymış! "Vallahilazim!", Bohor Almaleh dediler mi, orâda dur: kamburumsu, dazlak kafasında dua takkesiyle dolaşır, seyrek keçi sakalı her an avcunda bir 'pir-i fânî': Selânik'teki otuzu aşkın Musevi okulunun yarısında ders okutuyor, gençliğinde gezmedik yer bırakmamış: Odesa'da mı, Sivastopol'da mı nerde, üç yıl hapisliği, Trablusgarp'ta iki yıl kalebentliği var; hapseden Ruslar, sürgüne gönderen Abdülhamid, ikisinin de nedeni aynı: 'hürriyetperverlik'.

Münif'le o 'hicabâver' konuşmayı yaptığı akşamüstü, iki arkadaş, yine matbaacı Almaleh'ten kaptıkları irkiltici bir haberle gelmişlerdi: 'Zat-ı Şâhâne', Rumeli yakasında 'asayiş' sağlamakla, asık 'bendegânından' Şemsi Paşa'yı görevlendirmiş: ters, ceberrut bir Arnavut paşası bu, Metroviça 'Fırkası' komutanı, I. Ferik. Oysa Neveser arabadan ineli yarım saat oldu olmadı, üzerinde 'el'ân' Halıcızade Yalısının izlenimleri, çocukların heyecanına tam katılamıyor, aklı başka yerde. Nasıl olmasın?

Bugün, Küçük Valde onu, kiminle tanıştırsa iyi? Abdi Bey'in çocukluk arkadaşı Rosa Mizrahi'yle (doğuşu Barzilai), bitişik yalının biricik evladı, birlikte büyümüşler. Neveser'den uzun, hareketleri köşeli, biraz da haşın bir kız; kirpiklerinin arasından havagazı mavisi bir duman sızdırıyor; sahtiyan siyahı saçlarını toplayıp, başının üzerinde 'muazzam' bir topuz yapmış, elmas kakmalı fildişi tarağı ıslı ıslı! Neveser'i candan karşıladı, bilmeyen öteden beri tanıştıklarını sanır, elini avcundan bırakmıyor, ikide bir saçlarını okşaması, eğilip eğilip kulağına 'Abdi'nin çocukluk sırlarını fısıldaması bir tuhaf: gülüşü de, yassı ve kalın dişleriyle havada bir şeyi ısırmaya savaşıyor da, sanki başaramıyor. Beyrut eşrafından, zengin bir tüccarla evli, iki kız doğurmuş, Raşel ve Rosa. Neveser'le komşu oturacaklarına ne kadar sevindiğini anlata anlata bitiremedi: birlikte gezer tozarlarmış canım, 'Abdi'ye güveni

sonsuz, elbette '**comme il faut**'* bir koca olacaktır, açık fikirli, 'asri': Yazlık Tiyatroda temsiller vermeye İtalyan Opera Heyeti geliyor, 'maaile' gidebilirler miymiş acaba?

Neveser, 'müstakbel zevcinin' huyunu suyunu öğrenebileceği bir 'sırdaş' edinmekten ne kadar sevinçliyse, Rosa Mizrahi'nin bakışlarındaki zehirli dumandan, laübali bir tavırla 'sözlüsüne' kısaca 'Abdi' demesinden o kadar tedirgin. Hem evlilikten laf açıldı mı, her cümlesini niye dolambaçlı 'yatak' imalarıyla bitiriyor bu kız? Neveser ne de olsa tecrübesiz, hayat hakkında bilgisi kıt, 'cahil' bile sayılır: Rosa Mizrahi'nin, gerçekte, aile saadetinin 'sebebi' inhidamı' olduğunu nereden kestirecek?

Metroviça 'Fırkası' komutanı Şemsi Paşa'nın gelişini, bu yüzden mi, doğru değerlendirememişti; yoksa, Münif'in kemküm ederek uzattığı 'mütevazı' nergis demeti 'nagihan' aklını karıştırdığı için mi? Münif, ince fikirli çocuk, nergis kokusuna düşkünlüğünü bilir; gittikçe seyrekleşen ziyaretlerine hiç boş gelmez zaten, ya koltuğunun altında yeni çıkmış bir şiir kitabı, ya elinde bir demet nergis. Ciddi mi ciddi, 'ağabeylik' taslıyor, evlilik hazırlıkları ilerledikçe, davranışlarındaki 'resmiyet' yoğunlaştı. Yakışıklı da! O vahşi sarışınlığı yok mu, âdeta saldırıyor; hele gün ışığında, güneşte kalmış pirinç mangal yalazı saçıyor ki, gözlerini kısımadan yüzüne bakamazsın!

Neveser, nergis demetini 'insiyaki bir hareketle' burnuna götürürken, kırık dökük teşekkür etti:

– Ne düşüncelisin Münif, çiçeklere –hassaten nergisler– zaafımı, senden başka ciddiye alan çıkmıyor, ziyadesiyle teşekkür ederim.

O arada Ahmet sırta kadem basmış, farkına varmadı, neden sonra anlıyor: akşam kuşlarının ağaçlarda kıyameti kopardıkları bir yağmur hazırlığı ortasında yapayalnızlar, o ve Münif: bahçede, çardağın altında. Sağanak öncesi haşarı bir rüzgâr, durup durup afacan bir hızla yaprakları dolaşüyor. Kuşlar, gittikçe kararan gökyüzüne top gibi fırlayıp dağılıyorlar, bir süre sağa sola uçuş-

* Gerektiği gibi.

tuktan sonra, bir de bakıyorsun başka bir ağacın başına üşüşmüşler. Uzaktan gökgürültüleri: ağır, ilk anda anlaşılmaz tehditlerle yüklü, kibirli. Birbiri ardınca, bir iki şimşek.

Neveser, sağ gözü şehlâ, gökyüzüne baktı:

– ...öyle bir bastıracak ki!.. dedi. ... sabahki bunaltıcı sıcak, bunaymış! Pek sâikalı bir hava, nereye kayboldu bu çocuk, bilmem ki?..

Münif gülümsüyor; gülümsemesinde, zaptedilmiş bir öfke, askıda bir 'feveran'; yoksa, Neveser'e mi öyle geldi?

– ...haddizatında sırrını fâş edeceğim, lakin icabettiği kanaatındayım: Melissa'yla buluşacaklardı!

– Melissa'yla mı? O da kim? Rum ismi değil mi bu? Ahmet'in dili durmaz, sır mır saklayamaz! Böyle bir şey olsa, mutlaka söylerdi.

Nemli yağmur karanlığı bahçeye çöktü. Durduğu yerde duramayan, telaşlı, telaşları kaba ve küstah bulutlar, homurdanarak etrafı sarıyor. Münif, hasır iskemlelerden birisinin arkalığını, gerisinden iki eliyle kavramıştı. Sırtını, çardağın dış direklerinden sağdakine vermiş; yaldızlı sarı kaşları, 'kâmilin' gözlerinin üzerine yıkık.

– ...Petridis'in Eczanesi, malum: şu Drahor Kıraathanesi'nin bitişiğindeki, evet! Melissa, Eczacı Petridis'in küçük kızı; müstena güzel bir kız, vasfetmesi müşkil, esâtirî bir güzellik! Ahmet'le bir seneyi müteceviz hâl-i münasebettedir, muntazam mektuplaşıyor, fırsat zuhur ettikçe buluşuyorlar: ikisi de, delice âşık!..

Neveser isteyerek mi öyle 'müstehzi' gülmüştü, elinde olmayarak mı? Bunu sonradan yıllarca düşünecektir. Büyüklük tasladığı pek belirgin, açıkça aşağılayıcı –garip ama, nedense biraz da şuh– bir kahkaha:

– İlahi Münif, Ahmet büyüdü de âşık mı oldu?

– İstihzanızı celbeden nedir, anlayamamakta mazurum: siz evleniyorsunuz, Ahmet âşık olamaz mı?

– ...canım, o çocuk!

– ...çocuk mu? Affınıza mağruren ifade edeyim, yaş farkınız bir seneden ibarettir, sadece bir sene, on iki ay...

Neveser şaşırmıştı: öyle ya, Ahmet'le, (tabii Münif'le de), aralarındaki fark bir yaş, gerçek bu; oysa ne zamandır o, nasıl da yaşlandığı izlenimine kapılmıştı. Hele Abdi Bey'le buluşalı, yanılısaması daha da koyulaşüyor: nasıl olduysa, görünmez yıllar araya sığışıp, 'çocuklardan' onu ayıran 'mesafeyi' sanki açtılar: Neveser gelinlik koskoca bir kız, oysa onlar, kira sandalıyla hâlâ sıcak öğle sonları balığa çıkan, akşamüstleri, sokak aralarında Rum 'kopilleriyle' kuka oynayan, tatilde iki 'İdadi talebesi'.

Ansızın, Harem'den piyano: Schwester Magda'nın Beethoven çalacağı tuttu. Ara sıra hasreti depreşir. İlk notalardan, **Sonate Pathetique**'i çıkarmaya çalıştığı anlaşılıyor. Tam da sırası ya! Münif, Neveser'in o âna kadar üstünde bile durmadığı, derin, kalın titreşimli, düpedüz erkek bir ses bulmuş, sözünü sürdürüyordu:

– ...bana da aynı sebepten haksızlık etmediniz mi? Hissiyatıma, en ufak ehemmiyet atfetmediniz! Kalbimi, ayaklar altına aldınız! Halbuki, asgari sizin kadar, ben de ihtirasla sevmeye, binnetice ıstırap çekmeye muktedirim. Ahmet de muktedir...

Konuşurken, iskemlenin arkalığını 'feci şekilde' sıktığı, bilek damarlarının masmavi kabarmasından seziliyor. Kaşları çatık. Ateş sarısı perçemleri akıllı alnına düşmüş. Gözlerini, aralıksız ondan kaçırıyor. Neveser, Münif'in 'bu minval üzerine' konuşmasına izin verebilir mi? Hayır, asla! Sesine, yaşını aşan bir heybet katarak, dedi ki:

– ...seni, böyle konuşmaktan menederim, Münif!

Cevap, asabi bir kahkaha:

– ...hah hah hah, menedermiş! Hayatta...

Arkası anlaşılamadı, git git ağaçların ucuna degecek kadar alçalmış yağmur bulutlarından, üstlerine bir gökgürültüsü boşandı: İlkın, kulakları sağır edici bir çatlama, arkasından yuvarlak, birbirine zincirlenen irili ufaklı gümbürtüler. Şimşek de çakmış olmalı ya, farkına varmadılar. Münif, diyor ki:

– ...aylardır bu saati, bu dakikayı intizar ettim, size namütenahi hürmetime rağmen, susmayacağım Neveser. Vakıa vaziyet aleyhimedir: Halıcızade servetinin yegâne vârisi, Paris'ten şehadetnameli Abdi Bey kim; bendeniz, fukara İdadi talebesi 413

Münif kim? Halıcızade'nin indinde, esamim okunur mu? Elbette, hayır! Hayır ama ısrar ediyorum, okunmalı; zira vaziyet-i içtimaiyesi ne olursa olsun, cümle Selânik şahittir ki, Abdi Bey denilen adam, şehvet düşkünü bir erzel, akli fikri kumar ve işrette olan müptezel bir sefihtir: ağaçlar dile gelse de, 'Rastıklı' Hrisûla'nın bahçesinde yediği haltları söylese, böyle birinin...

– Kâfi! Kâfi Münif, kâfi rica ederim...

Neveser bayağı bağırmişti, Münif onu dinliyor mu? Şimşek çaktıkça vahşi sarışınılığı elektrikli bir yeşile, şurasında burasında leylak morlarının, sardunya pembelerinin tel tel açıldığı, çığlık çığlığa bir sarıya dönüşüyor. İskemlenin arkalığını bırakmış, iki eli iki yanına açık, bakışlarında, yaşıyla 'namütenasip' bir vekar; incinmiş izzetinefsinin abarttığı, gururlu bir ıstırap! Birden, tozlarla pat pat birkaç yağmur damlası düştü: iri ve ılık. Havada, neredense, bir yanmış kükürt kokusu.

– ...hayır, kâfi değil! Vahim bir hata işlemektesin! Birisi seni mutlaka ikaz etmeli. Kimsenin buna cesaret edemediğini, haşyetle görmekteyim. Aşkımı feda etmek pahasına, ben teşebbüs ediyorum: O zatı sevmiyorsun, ilelebet sevemeyeceksin! Suret-i kat'iyyede eminim ki, o, hissiyattan kâmil mahrum bir zendost, pederinin servetiyle hovardalığı marifet addetmiş alelade bir şehvetperesttir...

Bir solukta bağıra çağıra konuşmuştu; sustu, bir çocuk gibi göğüs geçirerek, çok başka bir sesle ilave etti:

– ...nâdim olacaksın Neveser, ziyadesiyle nâdim olacaksın!

Acele bir yere yetişmesi mi gerekiyor? Neveser'i, içisıra, nefes nefese koşturan nedir? Bulut kalabalığı, şimşek cümbüşü, gök gürültüsü mü? 'Hamınnesi'nin, ya da annesi Seher Hanım'ın bahçeye çıkıvermesi, çardağın altında onu Münif'le 'başbaşa' buluvermesi korkusu mu? Ola ki Münif'in, ne diyecekse bir çırpıda diyebilmek telaşı, ona da bulaştı. Belli etmese de, eli ayağı tir tir titriyor. Ağzında turuncu andıran bir tad, acımsı mayhoş. Söze,

– ...ikaz vazifesi size düşmezdi Münif Bey! diye dalıyor, ... size gelinceye kadar bu vazifeyi bihakkın deruhte edebilecek kimler yoktu ki! Eğer lüzumlu addetmedilerse, bir sebep-i hikmeti olduğundandır...

Sen demeyi bıraktı, o da siz diyor. Münif'in tersine, onu bakişlarının arasına kıstırıp, tutsak etmiş. Yüksek sesle konuşmuyor, hayır; sakın, soğukça, iyice 'müstehzi' o ilk sesini yeniden yakaladı; yer yer patlayıveren, ufacık, çok aşağılayıcı -gariptir, biraz da şuh- gülüşlerle pekiştiriyor. Böyle daha etkili olduğu kanısındadır:

- ...farkında mısınız, izdivacımı herkes tasvip ediyor, münasip görmeyene rastlamadım. Siz, müstesna! Bilemem ihtirasınızın mı zebûnusunuz, kıskançlık mı gözünüzü kör etti; bedihî bir hakikatı inkârdan gelmektesiniz. Hayır Münif Bey, hayır! Buna asla müsaade edemem, zira hatt-ı hareketiniz, açıkça emniyet-i suiistimaldir, daha kaba söyleyeyim: haddini tecavüzdür...

Münif put kesilmişti. Dudaklarında 'müphem' bir gülümseme. Gülümseme mi? Çehresindeki derin acıyı, büsbütün dışarıya vuran bir gerilim bu. Sanki dudakları, az sonra, bir ustura yarası gibi açılıverecek, 'dehşetengiz' bir kanama başlayacak.

- ...müstakbel zevcime, siz dünkü çocuk, ne hakla hakaret edersiniz? Bu ne cür'ettir, ne küstahlıktır? O, şu anda, mukaddes bir mücadele içindedir, vatan uğrunda sarf-ı hamiyet ediyor; halbuki siz, matbaacı Bohor'un çiraklığından artakalan vaktinizi, bir hürriyet mücahidini tezlil için istimal ediyorsunuz. Beni de tezlil ettiğinizin acaba farkında mısınız?

Dut silkilmesini andırır bir patırtı, bir uçtan bir uca, bahçeyi sarıverdi: iri, dolgun, şaşılacak derecede ılık yağmur damlaları, patır kütür serpiliyor. Bir dakika sürdü mü? Hepsî o kadar. Gök gürültüleri, dargın dargın, Yalılara doğru uzaklaşıyor bile. Geride sadece o yanmış kükürt, bir de nemli toprak kokusu.

Neveser sözlerini akıl almaz bir yere bağladı:

- İnfialinizi müsamahayla karşılamak fevkalade müşkil olmakla beraber, belki mümkündür; lakin anlayabilmek, hele tasvip edebilmek, imkân harici! Ben, ablanız sayılıyım, müsamahaya gayret edeceğim: geçirdiğiniz bu feci ânı, bir cinnet-i muvakkata ânı telakki eyleyelim, olur mu? Haydi elimi öpüp, bana tarziye veriniz; bir daha da, çok rica ederim, semtime uğramayınız!..

Münif nasıl davranacaktı, ne cevap verecekti? Hiçbir zaman öğrenilemeyecek. Neveser sözünü bitirmişti ki, nasıl kaybolduysa

öyle ansızın, Ahmet meydana çıkıyor: üstü başı enikonu ıslak, fesinde yağmur damlaları, yüzünde 'müteheyyiç' bir gülümseme. Damdan düşercesine, diyor ki:

– ...amma iş yahu! Yüksekkahve'deydim, millet sırsıklam oldu; bizim buraya geldim ki şöyle bir yalamış geçmiş!

Sonra, ikisinin yüzüne ayrı ayrı bakıp, çingiraklı bir sesle müjdeledi:

– ...haberiniz olmadı mı? Manastır'da, Telgrafhaneden çıkarırken, Şemsi Paşa'yı vurmuşlar. Hani şu Metroviça Fırkası Kumandanı...

Neveser, ikisini 'suikastın' sonuçlarını tartışmaya bırakıp, içeriye kaçıyor. Yağmur karanlığı, haremın merdivenlerini efla-tun gölgelerle doldurmuş, tenini ürperten incecik bir nem, yanlış bir sonbahar hüznü. Asıl hüznün (hüznün mü? Yüreğini mengene gibi sıkıştıran dayanılmaz bir keder), onun içindedir: yeterinden fazla sabrettiği, yeterinden az söylediği için! Belki bu yüzden, dudaklarını ısırıp duruyor, salıverse, hüngür hüngür ağlayacak. "Bu densiz oğlanı, hiç konuşturmamak icabederdi. Hele şuna, cürmüne bakmadan, ne laflar eder?" Odasına canını dar attı, yatağının üzerine kapandı. İçisıra, Münif'e söylenmeyi, harıl harıl sürdürüyor. Onu nasıl azarlıyor, şiddetli ithamlarla nasıl bunaltıyor, görmeli. Bunları defterine geçirse mi? Niye geçirmeyecekmiş? Çardağın altında yaşadığı 'sahne', hayatının bir parçasını oluşturuyor mu? Kalktı. Gözyaşlarını kuruladı. Masasının başına oturdu. Defterin kilidini açtı, önüne çekti. Yazdığını göremeyeceği bir karanlık, çevresini kaplayıncaya kadar, yazabildiğini yazdı.

O akşam, 'Alaman' Ziya Bey'in sofrasında, ne konuşulur? Kuşkusuz, 'Şemsi Paşa'nın katli' yorumlanıyor. Bir kere, Ahmet'in duyup getirdiği haber noksanmış, Ziya Bey 'teferrüatını' öğrenmiş olarak gelecektir: demiryolu telgrafı aracılığıyla, Manastır'dan hayli 'malumat' sızdırmışlar. Evet, 'suikastın' 'Kumandan Paşa'nın telgrafhaneden çıktığı esnada vukubulduğu' doğru: orada ne arıyormuş denilirse, cevabı ilginç: sabahtan beri, 'makine başında' Yıldız'la muhabere etmekte imiş! Ziya Bey, su bardağına uzanırken, boğukça sesiyle diyor ki:

- ...efendim, Makedonya ahvaline dair arz-ı malumat ediyor. Alaturka sekiz sularında, hareketi mukarrer. Fayton tam saatinde telgrafhaneye yanaşmış; mumailayh görünür görünmez, kalabalığın arasından üç el ateş ediliyor, o dakika...

Bardağını dudaklarına götürdü, iki yudum içti; 'kim ateş etmiş' diye sormuşlar gibi, kaşlarını çatarak:

- ...iddia hakikatsa, dedi, ...ateş eden, Cemiyet'in fedailerinden Mülâzim Atıf Bey'dir, gencecik bir zabıt...

(... birkaç hafta sonra, Neveser, Metroviça 'Fırkası' Komutanı Şemsi Paşa'nın nasıl öldürüldüğünü, 'bizzat' Mülâzim Atıf Bey'in ağzından dinlemeyecek midir? Düşün gecesini. Tuzlu, yapışkan bir sıcak, macun gibi Selânik'in üzerine sıvanmış. Halıcızade Yalısı, ışıkla yıkanıyor. Hürriyet'in ilanı ile patlak veren kardeşlik havası, düşün evini de sarmış. Hem de ne sarış! Haremde, Selamlıkta, Türk, Yahudi, Rum ve Bulgar, sayısız konuk kaynaşmaktadır. Ön ve arka bahçede kurulu, bilinmez kaç masa. Splendite Palace'ın Macar Çigan Orkestrası. Havai fişeklerin dalgaları aydınlığında, su gibi akan kemanlar. Ne de çok 'şeref misafiri' çağrıldı: başta tombul ve mahcup yüzü, dik bıyıklarıyla 'kahraman-ı hürriyet' Binbaşı Enver Bey; sonra Talât, Cavit ve Hacı Adil Beyler, Davavekili Karasu Efendi; nihayet sarı kaytan bıyıkları, ağzının iki bitiminden hafifçe sarkan, o genç Mülâzim, Mülâzim Atıf Bey. Gecenin bir saati, kalabalığın biraz aralandığı gelin odasında, Ziya Bey'le Neveser'e anlatıyor:

- ...meğer o gece, fırkasından eliyle seçtiği zabıtlar kumandasındaki üç tabur askerle ve hususi bir trenle, Şemsi Paşa Manastır'a gelmiş. Sabahleyin, hiçbir şeyden malumatım yok. Gün 24 Haziran, Salı. Saat üçte, Mülâzim Mehmet Ali Efendi, Paşa'nın muvasalatını haber verdi: cebel topraklarıyla, Resne ve civar Müslüman köyleri üzerine yürümek niyetinde olduğunu, Cemiyet'in paşayı vurmak için fedai bulamadığını söyledi. Para mukabilinde bu işi yapabilecek başıbozuk fedai aramak zoruna düşmüşler...

Neveser, beyaz gelinlik tüllerinin altında, sahiden var mı; yoksa insanın aklına iştirilmemiş mutluluklar getiren, zarif ve na-

hif bir çağrışım mı? Solgun yüzünde gamzeleri, sağ gözü hafif sehlâ, anlatılanları dinliyor. Haremde el çırpıp şarkı söylüyorlar, Ohrili Naciye'nin çengi kolu ortalığı kırıp geçiriyor olmalı. Camlarda çarkıfeleklerin arkası kesilmeyen 'rengârenk' dönüşü: acı mor, cart sarı, çığlık yeşili, vs...

– ...kat'i kararı derhal verip, Mehmet Ali'ye söyledim. Hiçbir hazırlıksız, kimseye bir şey yazmayarak, hatta kuşluk yemeğini bile yukarda yemeksizin Drahor boyuna indim, bir aşçı dükkânına girip karnımı doyurdum. Bilâhare, Cemiyet azasından bir arkadaşına kahvenin birinde tesadüfle, iki revolver istedim. Acele bir nagant buldu...

Abdi Bey, sözün tam burasında gelip, Neveser'i götürmüştür: 'Hürriyet Kahramanı' Enver Bey ve 'diğer Cemiyet rüesası' ile tanıştıracak, aynalı salonda bekliyorlarmış! Terden pırıldıyan ablak yüzlerin, sarhoş sarhoş sırttığı, koridorlardan geçiyorlar. Açık bir kapıdan, gök mavisi tuvaletiyle beliren Rosa Mizrahi, elindeki şampanya bardağını kaldırıp, Neveser'e çapkınca göz kırıyor. Acaba Neveser'e mi?)

Şemsi Paşa'nın öldürülmesi, olayların akışını öylesine hızlandırmıştı ki, Neveser, Münif'le aralarında geçen üzücü konuşmaya, bir daha dönemedi. İşlerin sarpa sarabileceği kaygısına düşen 'Köse' İsmail Bey acele ediyor, düğün hazırlıkları bir an önce bitirilmeli diye tutturmuş! Uymayıp da ne yapacaksın? Tam üç gün üstüste, konak yavrusunun haremde, gündelikçi Rum terzi Katina ve kalfası, kesti, biçti, dikti: Neveser'in, her dakika ellerinin altında olması, zorunlu: ya ölçüsünü alıyorlar, ya prova yapıyorlar. Schwester Magda, iri lahana kalçaları, tir tir titreyen paluze gerdaniyla, fil gibi ortalarda dolaşiyor: yarım Türkçesiyle, her şeye burnunu sokmasa olmaz: o etek darmış, şu bluzun yakası pot duruyor, bu geceliğin kenarlarını iyi bastıramamışlar. Atıp tutan o, terzi Katina'nın yanında eksiklenen Seher Hanım, ellerini oğuştura oğuştura özürler diliyor: acaba ne dese de, 'kızın' gönlünü alsaydı?

Yorgun argın düştükleri her akşam sofrasında, Ziya Bey'in ya da Ahmet'in taşıdığı, önemli bir haber: Dersaadet korkuya ka-

pılmış, Şemsi Paşa'nın yerine, 'alelacele' Müşir Osman Paşa'yı gönderiyor. Nasıl göndermesin ki? İzmir'den kargaşalığı bastırmak amacıyla getirilen avcı taburları, Selânik rıhtımında, 'Padişahım çok yaşa' diye bağıracağına, 'yaşasın hürriyet' diye bağırıp, gösteri yapmışlar: kimin işi olacak, 'zabitlerin'. Frizovik'te, yüzlerce Arnavut, Kanun-u Esasi uygulanıncaya kadar mücadele edeceklerine and içiyor. Arnavut 'besa'sı bu! Manastır ve çevresinde dağa çıkmış subayların silahlı eylemi, yayılarak sürmektedir: her gün bir köyde, bir kasaba meydanında ahaliye söylev; arkasından, Saray'a ve Bâbiâli'ye telgraflar. Bu arada, bir alay müftüsü öldürüldü. Sadık Paşa da! Sidon vapuruna biniyormuş, Dersaadet'e gidecek, vuruyorlar: güvertenin ziftli tahtalarında, gelincik kırmızısı taze kan fıkır fıkır; paşanın fesi, küpeşteye kadar yuvarlanmış; havada, sinsi bir barut kokusu.

Ahmet ablasına küs, bir tuhaf küslük onunkisi: konuşmasına konuşuyor, ufak tefek alışverişine filan koşturuyor ya, bakışları kırılgan, hareketlerinde bir isteksizlik! Belli ki Münif olup bitenleri anlatmış, Ahmet ondan yana, 'hal-ü-etvarıyla' bunu hissettirmektedir. Neveser, bir iki kere hatırlayıp, ona 'Apotiker' Petridis'in kızı Melissa'yla ilişkisinin 'mahiyetini' soracak oldu, sormadı, her seferinde araya beklenmedik engeller giriyor: ya annesi ve Schwester Magda'yla çarşılarla 'taşınıyorlar'; ya 'dünürlerin' ziyaretine geleceği tutuyor; ya da bakıyorsun, Hürriyet ilan olunmuş, her tarafta toplar atılmaktadır, şehrin üzerinde ürkmüş kargalar, çılgık çılgık!

Tesadüf, nikâhı 10 Temmuzla düşünmüşlerdi; Seher Hanım'ın yetişilemez korkusuyla on gün ertelediler, ne kadar isabet olmuş! O gün, ayrıca, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 'kongresi' yapılacak: o da yapılamıyor. Sabah sabah, telgraf telleri, Makedonya içlerinden Selânik'e inanılmaz haberler taşıdı çünkü: Binbaşı Enver Bey, Köprülü'de Hürriyet'i ilan eylemiş! Sabah, alaturka saat üçte, o, Köprülü Kaymakamı Münif Bey, Mevki ve Süvari Livası Komutanı Salih Paşa, Hükümet Konağının kapısına iniyorlar. Ahali toplanmış, aralarında subaylar. Söylevler veriliyor, toplar atılıyor, alkış kıyamet! Manastır, Köprülü'den geri ka-

lir mı? Oradaki daha görkemli bir tören, ne de olsa Ordu Karar-
zâhıdır, bando mızıkâ, tören kıtası vs, tamam! Cemiyet'in Ma-
rastır Şubesi adına, Binbaşı Vehbi Bey, 60 numaralı top arabası-
na çıkarak, 'beyannameyi kıraat ediyor': ortalık bir anda ana-
baba günü, marşlar, top atışları, silah sesleri. Mızıkânın üflemeli
çalgılarına güneş vurmuş, altın yeşili yansımaları nasıl da göz ka-
maştırıyor!

Demiryolu telgrafından olayı önce İstasyon haber aldı, 'dera-
kap' Şirkete ulaştırıyorlar; Ziya Bey orada 'muttali oldu', yüreği
pır pır etti: beklemediği bir şey mi, hayır ama olsun, hürriyetin
ilanı bu, şaka mı? Zihninde bir 'istifham' kıvrılıyor: "Bu emr-i va-
kiye, Zat-ı Şâhâne'nin aks-ül-ameli acaba ne olacaktır?" Neveser,
ne olduğunu, Halıcızade Yalısında işitiyor. O gün sabahtan git-
mişti, birlikte yiyip içtiler, Mercimek Nine kayısı 'murabbası' yap-
mış, erimiş kehribar rengi, sanki cam, tadından yenmiyor! Li-
monluğa bakan arkadaki büyük odada, Küçük Valde'yle oturmuş,
Abdi Bey'in Pâris albümünü gözden geçiriyorlar: Eiffel Kulesi'nin
önünde 'Panama' şapkalı fotoğrafı, gözleri dışarı uğramış, elinde
baston. Pencereleler açık, dışarıda Selânik uğulduyor. Tak tak, kü-
mesin kapısını onaran Kâmil Efendi'nin, çekiç sesleri. O ara, Ro-
sa Mizrahi bir koşu geldi, 'muazzam' topuzundaki taraklardan
çevresine ışık saçarak, 'Padişah'ın Kanun-u Esasi'yi mer'iyete
koyduğunu' müjdeledi. Bayram ettiler.

Yalnız o gece geç vakit, odalarına yatmaya çıkarken, merdi-
venlerde Ahmet, kötümser bir ciddilikle ablasına diyor ki:

– ...seninkisi bir suizan, tehlikeli ve vahim: bir 'kahraman-ı
hürriyet' ile evlendiğini vehmediyorsun; halbuki vardığın, ahlak
düşkünü bir Bebe Fuhi'dir...

Münif mi? Düşünden önce de, sonra da, bir daha Neveser'in
'semtine uğramadı' ki!..

"Mukaddes vatandaşlar, muazzez kardeşler!

... 'Lâtectemeiu ümmeti âleddalâle' hadis-i şerifi, rehber-i kavimizdir. Adalet, müsavat, hürriyet, uhuvvet, meslek-i esasımızdır. Cenab-ı Hakka hamd-ü-sena-yı lâtuhsî olsun ki insan gibi yaşamak; Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile âmil olmak zamanını idrâk eyledik. Artık cennetmekân Kanûnî Sultan Süleyman zamanından beri, Padişah ile millet arasına çekilen kafesi kıracağız. Padişahımızın etrafını alan, hain, rezil, bedtîynet, sefil, denî herifler kahrolsun! Sahih-ül-nesepten neşet etmiş, pâk süt ile büyümüş, mekârim-i ahlâk ve mehâsin-i sıfât ile teselli eylemiş zevatı isteriz. Aç ve bî-ilâç olarak, San'a zindanlarında, Diyar-ı Bekir, Erzurum, Akkâ kal'alarında, Fîzan'da, sefil ve sergerdân olan ahrâr-ı ümmedin, saadet, hürriyet ve ikbâlini dileriz. Vatânımızı bârîgirân-ı itisâftan kurtaracak, yetimlerimizin gözyaşlarını dindirecek ve kimsenin hakkını kimseye kaptırmayacak, bizi insan gibi yaşatacak usul-ü meşrua-yı meşverettir ki, istediklerimizin cümlesini temîn eyleyen Kanun-u Esasî'dir.

Ey vatandaşlar!

Ya Kanun-u Esâsi, ya ölüm

Bir vatanın menabi-i umumiyesinden müstefit olup, bir havayı teneffüs eden ve Osmanlı bayrağı altında ittihat eyleyen ecnas-ı muhtelif, bilâ tefrik-i cins-ü-mezhep birbirinin ruhu, nûr-u hadeke-i iftiharıdır. Birbirinin malını, canını, ırzını, aynı şiddet ve asabiyetle müdafaa ve muhafaza ederek bugünden itibaren hırz-ı can bilir.

Evlerini, çoluk çocuklarını, rahat ve refahını bırakarak, vatan uğruna mahrumiyet-i mutlakaya katlanmak suretiyle, dağlara çıkan arkadaşlarımız var olsun!

Ey Ohri kahramanları! Ey Resne aslanları! Ey Manastır yiğitleri!

Dünyada misline tesadüf edilmeyen bir asâlet ve necâbetle, vazife-i milliye'nizi ifâ ettiniz. Sizi bağrımıza basar, zevâl-i nâpezir teşekkürlerimizin kabûlünü reca eyleriz. Cenâb-ı Hâk sizi dârında mes'ut buyursun! Siz bütün millet-i Osmaniye ve ümmet-i merhumeyi sevindirdiniz, Cenâb-ı Hâk sizi de bahtiyar eylesin!

Yaşasın Manastır kahramanları; Yaşasın Ohri fedaileri! Yaşasın İzmir Fırkası aslanları! Yaşasın vatan! Yaşasın millet!"

**Manastır Mekteb-i Harbiyesi
Müdürü Binbaşı Vehbi**

(10 Temmuz 1324/1908 Perşembe günü, Manastır'da, 'hürriyet'i ilân eden 'nutuk'tan.)

Rosa Mizrahi'nin 'hayır' işlediği nerede görülmüş!

Matmazel Rozet'i, Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'na 'kâti-be' alsınlar diye, başlarının etini yemişti ya, işin içinde meğerse iş varmış. Leon Mizrahi olsun, Halıcızade Abdi Bey olsun, ricayı fazlaca 'asri' bulduklarından, bir zaman durakladılarsa da; Rosa'nın sürekli ısrarına direnemeyip, sonunda boyun eğdiler: Barzılayların yoksul kanadından, 'evde kalmış' drahomasız bir kızla, gözlerine 'perde inmekte' olan 'biçare' valdesine yardım gerekmez mi? "İnsaniyet dünyadan kalkmadı, **mon chér!**"

Matmazel Rozet, çalışmaya başlar başlamaz, dürüstlüğü ve ciddiliğiyle, Leon Mizrahi'nin gözüne girdi; 'hatırnazlığıyla' kendisini herkese sevdirdi. Allah için söylemeli: zamanında gelir, zamanında gider; masasından çiçek demetleri eksik olmaz, derli toplu bir kızcağız. "Herhangi bir laübaliliği görülmemiştir." Abdi Bey, Rosa'nın hınzırlığını neden sonra bulup çıkarıyor: 'maksad-ı aslisi', korkusuzca buluşabilecekleri bir 'melce' sağlamak! Öyle ya, Matmazel Rozet ve 'biçare' annesi, minnetlerini, onları evlerinde buluşturmakla, ödemeyecekler midir?

Yukarı Şehir'in eteklerinde, 'sakız biçimi' bir ev bu, Türk mahallelerine iki adımlık yer: altlı üstlü iki kapı; birkaç ayak merdiven, üst kapıdan girince, yüksek tavanlı salon, karşısında yatak odası: pancurların aralığından, arkadaki avlunun güneşi iliklerine kadar emmiş malta taşları görünür: çatlak, sıtma sarısı! Bitişik bahçeden, öksürüklü bir tulumba sesi işitiliyor: suyu kaçmış da, getirmeye mi çalışıyorlar? Abdi Bey'in burnunda, çocukluğunun Yahudi evlerinden yanık bir zeytinyağı kokusu kalmış, burası öyle kokmuyor. Eşyaları eski püskü, çoğu epri-miş, ama 'şahane' şeylermiş belli. Tertibi düzeni yerinde, her tarafı tertemiz bir ev, mumla arasan zırnık toz bulamazsın! Yatak odasındaki, yüksek pirinç karyolanın iri topuzları, sarı sarı

parlar; örtülerinde, mis gibi lavanta çiçeği; bir de somya gıcır damasa!

Leon Mizrahi'nin yolculuktan başlamadığını, bütün Selânik bilmez mi? Kumpanya'nın 'müfettiş-i umumisi' sıfatını taşıyor, şube şube gezecek, işi bu: bakarsın çıkmış, Dersaadet, İzmir, Mersin, Beyrut, derken, haftalarca kayıp; hele 'ahvâl-i fevkalade vukuunda' dönmek bilmez. 31 Mart 'irtica' patlak verdiği zaman, öyle olmadı mı? Dersaadet'e bir gitti, o gidiş! O vakit Rosa, ne yapıp yapıp, buluşmaları ayarlıyor. Evin 'hâkim-i mutlakı' o, annesi var mı yok mu belirsiz, işi gücü yesin içsin, bezik oynasın; babası Parkinson illetine tutsak, koltuğundan kımlıdayamaz; hizmetçiler, Rosa'nın 'bendeleri', en çok da Riri: elinde 'hanım'ının verdiği kâğıt, hop, Matmazel Rozet'e koşuyor; fıs fıs konuşuyorlar, arada kikirdeyerek! Abdi Bey yazıhanesine geliyor ki, ne görsün, sumenin üzerinde Rosa'nın pusulası, buluşacakları saati yazmış, imza rujlu dudaklarının yağlı izi. O dakika erkekliğine özsu-yu yürür, avuçlarında 'gayr-ı tabii bir hareket', buharlı bir ter. Bağlasalar durabilir mi?

Matmazel Rozet'in annesi, gün görmüş kadın: salona buyur edip; onlara ikramda bulunmadı mı, açıkça tedirgin oluyor. El yordamıyla, yarı görür yarı görmez, kahveler pişirir; dal dal gül işlemeli tepsi örtülerinde, billur kâselere koyup, şekerlenmiş turunç reçeli çıkarır. Rozet'çik elceğiziyle yaparmış, ne hünerli kız! İsteseler istemeseler, bir cıgara içimi söyleşiliyor: tabii Fransızca: havadan sudan, kızının özverili bağlılığından, kocası 'Müsü' Barzilai sağ iken ("Toprağı bol olsun!") Alliance Kulübünde eşe dosta verdikleri ziyafetlerden! Hiç şaşmaz, nedense siyahlar giyer hep, kır saçları sımsıkı topuz, davranışlarında daha şimdiden görmezlerin kaygılı 'tereddüdü'. Yalnız başına evde ne mi yapıyormuş? Allah'a inandin mı, yalnızlık ne demek? Lafı mı olur? Aşağıdaki odada Mezmur okuyarak vakit geçiriyor; orada ufak tefek ev işleri, üstesinden gelebildiği kadar, yemek bulaşık. Mahalleden yoklayanı olursa, ne mutlu: artık dünyalar onun!

Rosa Mizrahi bu, acımasız bencil, kadın gitsin diye gözünün içine bakıyor, arada laf sokuşturmalar filan:

- ...aşağıda işiniz vardıysa, bizim yüzümüzden bırakmasaydınız!

O kalkıp merdivene yöneldi mi, yerinden koptuğu gibi, taraklarını ısldata ısldata, doğru Abdi Bey'in kucağına. Hayvansal bir oburlukla, dakikalarca öpüşürler. Tam erkekliğinin üzerine oturmuştur, şöyle eteklerini kaldırıp, ata binercesine: ayağında don olmadığından, altının ıslaklığı bacaklarına sıvaşmış, kalçalarını hafif hafif çalkalıyor.

Neresi, Abdi Bey'in neresine değse, işte orasında, ta içine işleyen, kaşla göz arasında aleve dönüşüp, damarlarında 'cevelân'a başlayan 'meçhul' bir ateş! Soluklanmak için dudaklarını dişlerinden kurtardığı an, ağzına, birbiri ardınca göğüsleri doluyor: iri, karadut uçlarından, sıcak, dumanlı sıvılar salıveren memeler bunlar! Abdi Bey, Chypre 'esansı'yla' karışık esmer ten, tuzlu ter kokusuyla, zaman içinde kayıp gitmemiş mi? Sanki Matmazel Rozet'in 'sakız biçimi' evinde değiller, o henüz Garaud Koleji'nde okuyor; mevsim yaz. Barzılayların 'hususî' deniz banyosunda kaçamak sevişiyorlar. Ne kaygısız günlerdi onlar! Ne kadar heyecanlı!

Sonra, yatak faslı. Loş, yarı karanlık bir oda, yatak örtülerinden mi sızıyor ne, havada lavanta çiçeği; duvarlar, pancur aralıklarından sıçramış kırılma ve yansımalarla, yol yol ışık; komşunun bahçesinden, öksürüklü tulumbanın sesi. Pirinç karyolanın iri topuzlarında, ikisinin hayalleri, cilalı sarı üstüne siyah, eğrilip bükülüyorlar. Sevişmeleri hızlı ve yoğun, ama duygusu kıt, şefkatin 'katresi' bulunmaz; ne karşılıklı ve sürekli özdeşleşmeler, ne içli ve içten özveriler; içi dışı şehvet! Daha fazla haz duyabilmek için, birbirlerini kullanıyorlar; Rosa, Abdi Bey'in; Abdi Bey, Rosa'nın 'zevk âleti'. Aralarındaki ilişki, yıllarca önce nasıl başladıysa, öyle gidiyor.

Rosa'nın saplantısı, cinsel çeşitleme! Kafası yalnız buna mı çalışır, hayret! İmgelemi kural tanımıyor, sınır da! Neler icad eder: ne değişik sevişme yolları, ne akla sığmaz doyum biçimleri! Tırnağından kulak memesine, koltukaltlarından apış arasına, vücudunun her köşesinin hakkını arayıp, veriyor. Ama vazgeçeme-

diği, dönüp dolaşıp inatla istediği, yazları deniz banyosunda, kışları Halıcızade Yalısının limonluğunda, tekrarlamaktan usanmadıkları: ilkin çıırılçıplak soyunacaklar, sonra iki kalçası, kuyruk sokumu ayırımından iki elle avuçlanıp, ağır ağır erkekliğin üzerine oturtulacak! 'Dühul vâki olduktan' sonra, elleri baldırılarını seve seve ön tarafa kaydırıp, apış arasını okşamak gerekiyor: yavaş yavaş, ısrarla! Aklını başından alır bu, artık ne çığlık atmalar, ne inlemeler, ne solumalar! Bazen iki elden birinin göğüslerini yuğurması, öbürünün 'bızırıyla' oynamasını ister; cinselliği öyle bereketli ki, birine ulaşır ulaşmaz, öbürüne başlayıp, sırtısıra, bilinmez kaç kere 'inzal' oluyor. Akıllara ziyan bir şey!

Yorgun argın, terli vücutlarından gizli bir duman tüte tüte, sonra gelsin yatak 'muhabbetleri'. Günlük yaşantılarında, maske gibi taşıdıkları 'resmi kibarlığın' eriyip aktığı, senli benli, açık saçık söyleşiler bunlar. Her şey adlı adınca anılıyor. Ayıp mayıp yok.

Rosa Mizrahi, abanoz siyahı saçlarını yastıklara yaymış, kemikli uzun parmaklarıyla uzanır, Abdi Bey'in biftek kırmızısı dudaklarından cıgarasını çalar; düğüm düğüm duman üreterek, bilinmez kaçınıcı defa Paris 'çılgnlıklarını' dinlemek ister. 'Tahrik' mi oluyor acaba? Romancı Madam Çolette, o 'erkek kıyafetinde' yaşayan Markiz'e nasıl kaçmış? Liane de Peguy, gerçekten 'vasfedildiği' kadar güzel mi? Pigalle'deki 'erkek kerhaneleri'ne gitmiş mi hiç? Bazen gevezeliği tutuyor, yalının hamamında Riri'yle geliştirdikleri yeni sevişme biçimlerini 'tasvir' ediyor. Ama nasıl, hep öyle katı katı gülüp, havagazı mavilerinde zakkum pembeleri çakıp sönen zehirli gözlerini, 'esrarengiz' kirpikleriyle gölgeleyerek:

– ...bu kız ruhen fahişe, **mon chér**, sizi temin ederim ki, böyle: serçe parmağınızla temas etseniz, vücudu şehvi râşeler geçiriyor. Başka erkek olsa, evinin içindeki böyle bir aşifteyi rahat bırakır mı? Asla! Lakin, **Le Grand Sot**, Riri'nin mevcudiyetinden bi-haber, evet...

Ne şu, ne bu, Rosa Mizrahi'nin yatak söyleşilerinde asıl çeşiktirmekten hoşlandığı, kocası Leon Mizrahi ile Abdi Bey'in karı-

sı Neveser. Dudağını bükerek, kocasına 'istihfafla' **Le Grand Sot**/Koca Aptal diyor, Neveser'e ise, **La Petite Sotte**/Küçük Budala! Abdi Bey, metresinin saldırgan zekâsına hayran, yargıları ister acımasız, isterse haksız olsun, gönülden katılır: Yalan mı canım, 'melul' bakışları, 'mahzun' bıyıklarıyla, Leon basbayağı bön bir erkek; Neveser ise, dünyadan habersiz, daha doğrusu dünyayı şiirlerden ve romanlardan, ya da şiirlerle romanlardaki sevdalardan ibaret zanneden 'safdil' bir kızcağız. Beraber bulundukları anlarda, ona, 'küçük hemşire muamelesi' etseler de, sevişme sonralarında söylemedikleri kalmıyor: Abdi Bey, cinsel çeşitlemelerden ilk defa söz açınca, nasıl iki gözü iki çeşme ağlamaya koyulmuş; bir yıllık evli olduğu halde, nasıl kocasının bel den aşağısını henüz çıplak görmemiş; nasıl geçenlerde gerçek aşkın ruhi bir 'imtizaç' gerektirdiğini kanıtlamak için, saatlerce nefes tüketmiş!

Abdi Bey, bir yandan giyiniyordu: kol düğmelerini takıversin diye, kollarını Rosa'ya uzattı; altından, Latin harfleriyle H ve A 'inisyalleri' kazıtılmış, son derece gösterişli düğmeler; Paris'te iken, Rue de Rivoli'deki bir kuyumcudan, Gülistan Satvet'le almışlardı. Tek başına takmasını beceremiyor, ya yere düşürür, ya iliği yırtar; sabahları da karısından rica etmiyor mu?

Güldü:

– ...ruhi imtizaç mı? dedi. İlahi Neveser, hâlâ çocuk! Keyfiyet münhasıran ruha taalluk etseydi, ikimizin bu yatakta işi ne?

Yeleğini giyerken, cep saatine göz atıp telaşlanıyor:

– ...eyvah, saat on olmuş; acele etmeliyim: Yonyo'da Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey'le buluşacaktık, fevkalade mühim bir **rendez - vous**!

Rosa, uzandığı yastık ve çarşaf dağınıklığı ortasında, esmer ve çıplak, geriniyor. Yüzünde aşk sonrasının pembeliği, gözlerinde daha uysal, harıltısı daha az bir mavi:

– Hâlâ o mesele mi? diye sordu.

Abdi Bey, bir şeye mi içerledi, ansızın ciddileşerek sesini yükseltiyor:

– ...hâlâ o mesele! Amele makûlesinin haddini bildirip, ta-

leplerini hadd-i makûle irca edemezsek, bu gemi yürümez, **Impossible, ma chère!** Harici gaileler, Cemiyet'in başını kâfi de-recede ağrıtmaktadır, bir de dahilen böyle...

– Kanun çıkarılacak demiştin hani? Tatil-i eşgal memnuiyeti va'zeden...

– ...Meclis-i Meb'usan'a tevdi olundu, tezekkür edilecek, la-kin amele bu, Meşrutiyet'i hazmedebilir mi, bu kere kanuna karşı nümayış yapacaklarmış...

Köhne ceviz gardrobun, dalga dalga kararmış 'endam' ayna-sında 'kemal-i dikkatle' saçlarını tarıyor: iyice yatırıp, başına ya-pıştıra yapıştıra. Ceketini giydi. Tekgözlüğünü taktı. Aynanın içi şafak alacası, vapur dumanı bir loşluk, içisıra pancur aralıkların-dan ışık sızıntıları. Rosa, az önce kolları arasında şehvetten çatır-dattığı, etten kemikten bir gerçek mi, yoksa bir yanılsama mı, belirsiz. Işığa girdikçe halka halka somutlaşan cigara dumanları. Abdi Bey, tåkıldı bir kere, yeniden önceki konuya dönecektir:

– ...ruhi imtizaçmış! Ehemmiyet atfettiği husus madem ki buydu, bir mülakatta izdivaca nasıl tevessül etti? Cây-ı sualdir.

Gerçek şu ki Neveser kocasının iç yaşantısına elle tutulabilir yeni bir şey katmamıştı. Cinsel yaklaşımının onu ürküttüğünü gö-rür görmez, Abdi Bey karısını gönül defterinden sildi. Sadece ya-lının 'süsü' diye alıyor, oğlunun annesi, **présentable** bir zevce! Ha bak, bu 'mevzuda' Neveser'in 'kâbına' kimse varamaz: göste-rişsiz inceliği, duyarlı ilgisi, 'kameri' güzelliği herkesi fethetti. Ce-miyet'in ileri gelenlerinden kime tanıştırdıysa, ona hayran: Cavit Bey yere göğe koyamaz, şaka maka 'prensese muamelesi' eder. Davavekili Karasu, 'mütebessim vekarını' övüyor, en çapraşık so-runları bir çırpıda kavrayan 'çalâk' zekâsını, insanı hoşnut eden küçük dikkatlerini. O kadar ki, bir davet gecesi, gökte cam yeşili bir hilal ince bir kaş gibi çizilmiş, Talât Bey arabasına biniyor, yarı şaka yarı ciddi demiştir ki:

– ...Abdi Bey, talihli adamsındır vesselâm: zevcen 'eşi me-nendi az bulunur bir kızcağız; artık ona lâıyk olmaya gayret, sana terettüp eder. Göreyim seni, Cavit Bey'i mahcup etmeyesin!

Yalnız onlar mı hem? Rosa Mizrahi, istediği kadar 'La petite

sotte/Küçük budala' diyerek alay etsin. Neveser daha ilk günden taç olup, Halıcızadeler'in başına kondu. Yalıda bir dediğini iki etmiyorlar: en başta Küçük Valde ile Mercimek Nine! Hele halayıklar, yoluna kurban! O yüzü hiç gülmez, 'uhrevi iç meşguliyetleriyle' sürekli dalgın Büyük Valde bile, 'gelinin elinden' kahve içmeye bayılıyor: Neveser daha kapının eşiğinde görününce, efla-tun dudaklarında duru bir ermiş gülümsemesi ve büsbütün dua boyutları kazanan sözcükler:

– ...berhudar ol kızım, berhudar ol evladım!

Ya 'Köse' İsmail Bey'in, 'burnundan kıl aldırmayan o aksi ihtiyarın', Neveser'e düşkünlüğü? Toz kondurmuyor. Başında takesi, içinde kaybolduğu gecelik entarisiyle, deniz üstü odada köşesine kuruldu mu; 'beyzi', gözlüklerinin üzerinden ters ters bakıp, halayıkları azarlayarak, Neveser'i istiyor. İlle gelip ona 'cerideleri' okumalıymış: Selânik'te yayımlananları, Dersaadet'ten gelenleri, hatta Die Welt'i.

– ...a be kızım, üürenelim Alaman keferesi ne süler aavâlimize, ha, oncaaza da bir göz atmasak ulmaz!

Neveser, iki yanağında iki 'gamzesi', 'munis' gülümser:

– Siz nasıl arzu ederseniz, beybacığım...

Ya da, sağ gözü hafif sehlâ:

– ...başüstüne, efendim!

Onu nasıl benimsemiş olmalı ki; bir akşam, gazeteleri okumuş bitirmişler, Neveser 'kızlara' seslenip 'beybasının' gece sütünü getirmelerini söyleyecek; Halıcızade 'Köse' İsmail Bey ömründe yapmadığı bir şeyi yapıyor: eliyle omzunu kavradıktan sonra, gelinine eğilip, bir suçortağı fısıltısıyla diyor ki:

– ...süleyesin beybana kızım, Abdi aylazının muamelesi nedir? Var mıdır sana herhangi bir kusuru? Süleyesin ki kırayım bacağınlı!

Doğan'ın doğumundan bir hafta sonra mı ne, ya loğusa yatağının başucunda, çipil gözleri yaşlı, çenesi titreye titreye söyledikleri:

– ...Cenab-ı Ak büledir çoçuyum, ne kaa az dilersen, o kaa çok bağışlar. Olsun derdim bi toruncaazım kız mız kabulüm; ik-

metinden sual olmaz, bak, uulan mürüvveti gösterdi. Ayırlısıyan, bir de Kâbe'ye gitmeyi nasip ederse, üüüüü, dokunmaya-sın keyfime!

Neveser'in 'hatıra defteri'nde, evliliğinin o ilk yılına değgin bölümler, belki saf, hayli çocukça, fakat sahici bir mutluluğun izlenimleriyle doludur. Yıllar geçtikten sonra da, o günleri, (Hürriyet'in ilanını müteakip Selânik!), 'ebediyyen' yitirilmiş bir 'devr-i saadet' olarak hatırlayacak! Neden acaba? Halıcızadeler'in debdebeli yalısında, baba evindekine oranla, çok daha elüstü gülüstü tutuluyor, çok daha şımartılıyor, ondan mı? Neden olmasın? Burası daha 'alaturka', daha oturmuş bir 'Osmanlı' ailesi; Neveser'in alışkanlıklarına ters gelebilecek, türlü göreneği geleneği var ama, nedense koymuyor ona. Şözgelışı, 'kaç-göçe' daha çok 'riayet' ediyorlar: karı kısmı öyle virt zırt Selamlık tarafına geçemez, erkeklerin Hareme geçmeleri bin türlü şarta bağlanmış! Yaşama tutumları da, kapalı: 'ecnebi misafiri' hoşgörmezler, sokak gezmesi sevilmez: neymiş o, 'oğul uşak, it yavşak' sokaklara dökülüp, geceleri, elde fener, mahalle aralarında 'seyran sekmek?' Adam olan, evinin saltanatını sürer.

Doğrusu, sürüyorlardı. Neveser'i mutlu eden de, bu! Kendini büyümüş, büyüklere dünyasına iyice karışmış hissediyor: İnani-mayacak bir bolluk, bir bakıma savurganlık içindeler. Yenilenin içilenin hesabı tutulmaz. Küçük Valde'nin 'boğazına' aşırı düşkünlüğünden midir, nedir, yalının mutfağı saray mutfağından farksız: Mercimek Nine, 'harikalar' yaratıyor, hamur işlerinde bir tane: açtığı cıgara kâğıdı inceliğindeki yufkalardan, öyle adı duyulmamış börekler yapıyor ki, şaşmamak elde değil! Ya tatlıları? Sarı-ğiburma, Dilberdudağı, Bülbülyuvası, vb! Neveser, Kurban Bayramı'nda, arka bahçede kesilen koçlardan pişirdiği 'gerdan tatlısı'nın, bir benzerini daha yediğini hatırlamıyor. Küçük Valde -tuzuna bakmak bahanesiyle- yemeklerin 'üstünden' atıştırmayı huy edinmiş: tülbindinin ucu, uçmasın diye dişlerinin arasında; sevimli sakarlığıyla yağ şişelerini devirip, sahanları ayağına giyerek, Mercimek Nine'nin başında, dört döner. Neveser'in 'boğaz-sızlığı', kadıncağıza dert oldu: hamileliği boyunca, elinde küçük

kayık tabaklarda, ya keşkül, ya tavukgöğsü, 'gelinin' ardında dolandı durdu:

– ...iki canlısın be çocuk, sen yemeyesin de kimler yesin?

Yalının iç yaşantısı da, eğlenceli: canları çektiği vakit, şehirde 'tenezzüh' için çift koşulu 'lüks' lando, 'deniz safası' için, Barzilaıların banyosuna bağlı iki çifte kayık, 'emirlerine âmâde!' Haremin, kışın büyük salonuna, yazın bahçesine, Ohrili Naciye'nin çengi kolunu çağırırlar; 'kakûle'li kahveler içilir, vişne şerbetleri dağıtılır; çalgıcılar 'Rumeli Karşılması'nı çalmaya durdu mu çingiraklı kahkahalar, zillerin şamatası taa Deponun oradan işitilir.

Evlenmekle, Neveser'in eli genişliyor ki, bu da bambaşka bir keyif. İhtiyacı olmadığını, istediği kadar tekrarlasın, kocası ayrı, Büyük ve Küçük Valdeler ayrı, 'Köse' İsmail Bey ayrı, 'harçlık' bağladı. Genç kızlığında, aklından geçirip de alamadığı ne varsa, evliliğinin ikinci ayı dolmadan almış, dolabına yerleştirmiştir. Yeni evlilere, Haremin ikinci katındaki, denize bakan balkonlu odayı 'tahsis' ettiler. Yatak odası takımları, Sabribey Caddesindeki İtalyan Mobilyacı Pertini'den, halis ceviz, muhteşem şeyler. Geceleri, çardaklı karyolanın cibinliği, kar beyazı bir sis gibi iniyor. Sabahları, ya martı çığlıklarıyla uyanıyorlar; ya ıgrip çeviren balıkçıların, güp güp yankılanan tokmaklarıyla! Perdelerden içeriye, Selânik'in sazık parıltılı aydınlığı sızmaktadır. Tavanda, cıva mavisini yansıtar.

Bunlara, Hürriyet'in ilanıyla birlikte, Halıcızade Yalısının, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 'gayr-ı resmi hey'et-i merkeziyesi' haline gelmiş olmasını katmamalı mı? Yakıştırmayı, hafif çakırkeyif olduğu bir akşam, İsmail Canbulat yaptı, pek beğendiler. Her yemekte hatırlanıyor, her toplantının vazgeçilmez şakası. Dünün gecesinden beri, Neveser, 'ihtilalin' çekirdek kadrosundaki 'mühim şahsiyetleri', birer ikişer tanımadı mı? Kocası onlardan biri: 'Jöntürklüğü', taa Paris yıllarına uzanır. Tanin'de, Şûra-yı Ümmet'te 'makaleleri' yayımlanıyor. İlk 'intihabat'ta Selânik'ten 'meb'us' çıktı. Nice Cemiyet 'sırları' evlerinde konuşulur. Az şey mi bunlar? Henüz yirmisine basacak, 'hassas' bir genç kadını et-

kilemez mi? Neveser de, bireysel sorunlarını bir kenara bırakmış, ülkenin sorunlarıyla avunuyor. Mu?..

...31 Mart 'irticainın', Dersaadet'i toza dumana boğduğu günlerdi. Canlarını güçbela Odesa'ya atmış Cavit ve Hüseyin Cahit Beyler, Peşte üzerinden Viyana treniyle Selânik'e geldi. Abdi Bey onları, -hiç olmazsa gazetesinde yazı yayımladığı Hüseyin Cahit Bey'i- yalıda misafir etmeyi düşünüyor ama, 'Köse' İsmail Bey'in adamı tutmadığı malum, öfkesinden çekindi. Kanuni Hafız Efendi, elini ondan çabuk tutmuş, orada kaldılar. Halıcızade Yalısında, galiba ikinci gün, onurlarına bir akşam yemeği verilmekle 'iktifa edildi'. Mercimek Nine'nin olanca hünerini sergilediği, 'mükellef' bir ziyafet oldu bu, (menüde: köfteli Eflak çorbası, çevirme kuzu, mayonezli levrek, Türkistan pilâvı, kalburabastı; ayrıca, Çerkes tavuğundan favaya kadar, 'envai' çeşit mezel!) Cahit ve Cavit Beylerden başka, Cemiyet'in Selânik'teki ileri gelenleri, 'tesettüre' pek kulak asmayan bazı Vilayet 'erkânı', birkaç 'zabit', birkaç Yahudi tüccar, -bu arada Mizrahiler- katılmıştı. Geç vakitlere kadar, yenildi içildi, konuşuldu. Neveser de, bu vesileyle iniyor.

Hanidir böyle 'nezih' bir toplantıda bulunmamıştı. Loğusa yatağından kalkalı, kaç gün oldu ki? Doğum onu sarstı, inceldikçe inceliyor. Solgunluğu nasıl da yoğunlaştı, teni sanki süt mavisi saydam bir zar, gözleri dalgın, sofradaki hareketli kalabalığa değil, yalnızca onun görebildiği bir 'âlem-i meçhule' bakıyor. Ne iyi etmiş de Küçük Valde'nin sözünü dinleyip, elmacık kemiklerine birer fırt allık sürmüş, iyiden iyiye hasta sanacaklarmış onu. Yine de, 'endişeyi mucip derecede' süzölmüş olduğunu, söyleyenler çıktı. En başta, Rosa Mizrahi: abanoz siyahı 'abidevi' topuzunu, simitçi tablası gibi başında gezdirerek, herkese elini uzatıp parmak uçlarını öptürüyor. Elmas taraklarının ışıltısı yetişmemiş, elinde altın saplı bir de gözlük: gözleri gerçekten seçemiyor mu, yeni bir Paris modası mı?

- ...Abdi, bizi şeref misafirlerine prezante etmeyecek misiniz, **mon bey**, Cavit Bey'le aşinalığımız mevcutsa da...

Hüseyin Cahit Bey diye, otuz beş yaşlarında, yorgunca bakışlı, çokluk susan bir 'zat'la tanıştırılınca, Neveser çok şaşırmıştı:

Tanin'deki yazılarının 'mütecaviz' üslubundan, demek onu cerbezeli, epeyce yaşlı biri sanırmış. Cavit Bey'se, aksine, gözüne olduğundan daha ihtiyar görünüyor: neden acaba, yol yorgunlğundan mı, görmeyeli saçlarının 'ziyadece' dökülmüş olmasından mı? Hâlindeki 'perişanlığa' rağmen, iyimserliğinden hiçbir şey yitirmemiş: gözlerinin içi gülüyor. Bütün gece susmadı: ya 31 Mart günü Dersaadet'te yaşadıkları 'fecaati' anlatıyor, ya olayda kimlerin parmağı olabileceğini tartışıyor:

- ...o sabah intişar eden muhalif gazetalara bir atf-ı nazar ettiniz mi? Serbesti'de, Mîzan'da, sarıh imalar nazar-ı dikkati celbetmektedir: muhalefet keyfiyetten malumattardı: Serbesti'de Mevlânzade 'bizi bizden ziyade düşünen İngilizlerin tavsiyelerine dehaletimizi' taleb ediyor, Mîzan'da Murat Bey ise, 'ulemanın sükûtu' serlevhalı fevkalade manidar bir makale neşretmiş! Kanat-ı acizanem, perdenin arkasında Ahrar'cılarının, hatta Sabahaddin Bey'in bulunduğu merkezindedir. Hüseyin Hilmi Paşa hükümetini, kâfi derece İngiliz taraftarı bulmuyorlardı...

Neveser kocasından, o gün 'âsiler'in Tanin'i yağma ettiklerini, öldürmek amacıyla köşe bucak İstanbul'da Hüseyin Cahit Bey'i aradıklarını öğrenmişti. Odur zannıyla, Lazkiye Meb'usu Mehmet Aslan Bey'in canına kıymışlar. Konuyu açacak oldu. Hüseyin Cahit Bey, yabancı bir sesle, isteksiz isteksiz anlatıyor:

- ...ben Madranlar'ın evinde gizlenmişim. Bunlar, aslen Suriyelidir, Cadde-i Kebir'de, Saint Antoine Kilisesi'nin önündeki apartmanda, ikamet ederler. Merhumla sabahtan beraberdik, itirazlarımıza ehemmiyet vermedi, İstanbul tarafına gitti. Çay vakti oldu, çay içiyoruz, kapı! La Turquie gazetesinde Gustave Séon, son aldığı havadisi bir kâğıda yazmış, sabahki vaadi üzerine bana gönderiyor. Matmazel Madran, telaş ve heyecanla kâğıdı kaptı, yüksek sesle okumaya başladı: 'Lazkiye Meb'usu Mehmet Aslan Bey, Ayasofya Meydanı'nda, Hüseyin Cahit Bey zannıyla katledilmiştir.'

Hüseyin Cahit Bey sustu. Neveser'in gözlerini arayarak, ekledi:

- ...Madam Madran portakal soyuyordu. Elindeki bıçak sof-

ranın üzerine düştü. Ortalık, buz gibi bir sükûn içinde, dilsiz ke-sildi...

Neveser, altını 'hassaten' çizerek eklediği ayrıntıdan, Hüseyin Cahit Bey'in edebiyatçı kişiliğini hatırlamaz mı? Genç kızlık odasında, soğuk kış güneşinin camlardan bir görünüp bir kaybolduğu, 'mağmum' öğle sonları, eski Servetifünun ciltlerinde bulup okuduğu yazılar. Bir an, edebiyat-ı cedide şair ve ediplerinin, o kadar merak ettiği 'hususiyetlerini' sormak aklından geçiyor: Fikret, Tanin'den niye ayrıldı? Söylenildiği kadar, geçimsiz midir? Halit Ziya Bey, nasıl yazıyor? Ahmet İhsan Bey'in eli çok sıkıdır diyorlar, doğru mu? O bilmeyecek de, kim bilecek?

Araya Abdi Bey'le, tanımadığı başka birileri girdi, Selânik'te Tanin'in bir 'hatıra nüshası' yayımlaması fikrini ortaya atarak, konuyu değiştirdiler. Niye olmasınmış efendim? "**C'est bien possible, même necessaire mon chér maitre!**"* İşte Sermuharrir Hüseyin Cahit, muharrir Babanzade İsmail Hakkı (o, Volos 'tarıkıyla' gelmiş) ve Halicızade Abdi Beyler burada, Selânik'te matbaa kütliğine kıran mı girmiş? Yarın olsun hayır olsun, kolları sivar, 'irticain' Tanin'i susturamadığını, susturamayacağını 'yâr-ü-ağyara' gösterirler. Abdi Bey'in asidli, değdiği yeri cıs diye yakan sesi, öbürlerini bastırıyor. Bakışları nasıl da kalaylanmış, göz çukurlarına sanki ayna kırığı doldurmuşlar. Allem etti, kallem etti, sonunda Selânik'te çıkarılacak tek nüsha Tanin'in örgütlenmesini üstlendi.

Sofra, Selamlığın aynalı salonunda kurulmuştu. Kristal boy aynaları, havagazı lambalarının 'hülyalı' aydınlığını, karşılıklı yansıtarak 'namütenahi' çoğaltıyor. Tavanlar silme nakış, az bulunur bir hünerle birbirine zincirlenmiş, kanarya sarısı ve menekşe moru, imgelem çiçekleri. Aynaların arasında, Hattat Filibeli Cemâl'in, biri kûfî, biri sülüs-ü celî, iki görkemli 'besmele'si. Pence-reler ardına kadar açık, gece serinliği dışardan içeriye kokular kaçırıyor. Barzılaylar'ın ön bahçesindeki mor salkımların baygın

* Aziz üstadım, mümkündür bu, mümkün olduğu kadar zaruridir del

kokusu mu, yoksa sabahki çalkantıdan kıyıya vurmuş jelatin yeşili yosunları mı?

Neveser, dağılmaya yüz tutmuş sofrayı, salonun şurasında burasında öbek öbek toplanmış, aralarında söyleşen misafirleri seyre dalmıştı. Kulağına, değişik sözler çalınıyor:

– ...arz edeyim efendim, arz edeyim: Cemiyet, siyasi iktidarını fiilen teşkil etmedikçe, muvaffak olamayacaktır, dinim kadar eminim: esasen Kâmil Paşa tecrübesi bunu bütün şümuluyla isbat etmedi mi? İstibdad ricali...

İçinden pazarlıklı, gizlice kindar bir ses, öteden diyor ki:

– ...hayretten hayrete düçar olduğumu itirafa mecburum beyzadem, çünkü komitacı Bulgarlar Resneli Niyazi Bey'in kumandasında, Hareket Ordusu'na iltihak etmişler, tasavvur buyurur musunuz, ayağı poturlu, beli kuşaklı Sandanskiy'ler, Çerno-peyef'ler, Panitza'lar...

Vesveseli bir ses, meraklı ve kızgın, soruyor:

– ...Cemiyet'i kurtarmak, onlara mı kalmış?

Başka bir köşede, iğde çekirdeği gibi kuru, kalçası omzu daracak, genç bir 'zabit', tozlu sarı kirpiklerini kırpıştıra kırpıştıra, âdeta söylev çekiyordu:

– ...Makedonya ahalisinden müttehit bir Osmanlı milleti çıkarmak, abesle iştigaldir. O kadar. Cemiyet, bu mevzudaki siyasetini, behemehal tadil etmek mecburiyetinde bulunuyor. Ancak Türk unsur-u aslisine müstenit bir siyaset-i milliye sayesinde ki...

Çevresindekiler, 'Türkçü' Yüzbaşı Mahir Receb'e itiraz ediyorlar:

– ...hadi yahu, delirdin mi sen, şiarımız ittihatdır, ittihat anasır-ı muhtelifenin ittihadı, terakkisi...

– ...Makedonya kan deryasına döner!

– ...Düvel-i Muazzama'yı hesaba katmıyorsunuz! Bakalım, bırakırlar mı?

Titrek, genizden ve yorgun bir ses, başka bir köşede fısıldıyor:

– ...zât-ı âlinizin malumatı oldu mu acaba? Cavit Beyefendi,

hazır Selânik'e gelmiş iken, Hüseyin Cahit Bey'i alalecele götü-
rüp, Mason Locasına kaydını yaptırmış! Evet, evet, fevkalade
emin bir yerden söylediler...

Rosa Mizrahi'nin katı, yusuvarlak kakhahaları, atılmış kas-
naklar gibi, kalabalığın üzerinden döne döne geçiyorlar. 'Bermu-
tad' kocası Leon Mizrahi, kumral bıyıklarının altından mahcup
mahcup gülümseyip, susmakta; o, ucu kesinlikle cinselliğe doku-
nan uçarı 'esprileriyle', çevresindekileri kırıp geçirmektedir.
Neveser, bu kadında her zaman duyumsadığı, ama kaynağını as-
la kestiremediği 'müstehcenliğin' nereden doğduğunu düşünüyor:
parlak, katran siyahı saçlarıyla çelişen zehirli mavi bakışlarından
mı, iri kemikli gövdesinin köşeli sertliğinden mi? Her gülümse-
mesiyle, açılan kan kırmızı dudaklarının meydana çıkardığı, iri,
yassı ve kalın dişlerinden de olabilir. İçin için, kocasının bazı
önerileriyle, Rosa Mizrahi'nin bazı imaları arasındaki yakınlık,
Neveser'i tedirgin etmektedir.

Derken kulağının dibinde, aylardır duymadığı, o bildik ses,
sıcak ve son derece ciddi:

- ...Neveser Hanım, sizin mevcudiyetiniz, dünyevi olmaktan
ziyade semavi olmak icab eder, âdeta şeffaf bir mevcudiyet, neye
temas etseniz kameri bir şuaıyla aydınlanıyor.

Neveser sevinçle döndü:

- ...Nevres Bey! Fakat ben sizi İstanbul'da biliyordum, Da-
rülfünun'a gittiğinizi söylemişlerdi...

- ...filhakika oradaydım! Tatilden bilistifade geldim, size arz-
ı hürmet etmemek olamazdı.

- ...estağfirullah, beni mesrur ettiniz! Daha geçen akşam
Abdi Bey'e sormuştum, nerelere kayboldu diye?

Osman Nevres'i geçen yaz, 10 Temmuz şenliklerinin 'hây-u-
hûyu' arasında tanımişti. Halıcızade Yalısına, Cavit Bey'le gelip
gittiler. Aşırı iyimser, gerçekleşemez tasarılarla yüklü o 'meserret'
günlerinde, bu 'müstait' genç, Feyziye'yi henüz bitirmişti; gizemli
ağırbaşlılığı, yakışıklı suskunluğuyla dikkatleri çekiyor. Neveser,
'mahiyetini' yıllarca sonra, Mütareke'nin en umutsuz günlerinde,
Münif'le karşılaşınca çözebileceği bir yakınlık duydu ona: sanki

başka, önceki bir yaşantıda uzun süre bareber olmuşlar, büyük acılar, küçük sevinçler paylaşılmış; hiçbir şeyi yabancı gelmiyor. O da Neveser'e, olağanüstü duyarlı, dokunsan kırılacak 'nadide' bir çeşmibülbüle nasıl yaklaşırsa, öyle 'ihtimam, hayranlıkla müterafık derin bir hürmetle' yaklaştı. Sakın bu karşılıklı yakınlaşmanın altında, Abdi Bey'in 'zıfak gecesi'nden başlayıp, karısıyla ilişkilerini, her türlü duygusallığın dışında, karmaşık cinsel bir düzeye çeşitlendirmek isteği olmasın?

"Olur, olur!"

Daha çok Neveser'in toyluğundan ileri gelen o ilk yıl mutluluğu, iki nedenden gölgeleniyordu: birincisi, kocasının olağana sığdıramadığı cinsel çeşitleme 'iptilası'; ikincisi, ailesi -'bilhassa' kardeşi- yüzünden, 'muhatap olduğu' takılmalar, iğnelemeler, eleştiriler.

Yatak odasında kocasıyla başbaşa kalmak, Neveser'in başlıca 'kâbusu': genç kızlığı arıtılmış duygu zenginlikleri, anlamlı içlenmeler, ince 'istiğnalarla' geçmiş! Schwester Magda, kadın-erkek ilişkilerinin gerçek niteliğini ona anlatmayı, istediği kadar 'mürebbiyelik' görevlerinden saysın; o, aşkı hep, 'iştihakla' birbirini arayan iki 'ruhun', yıldırıcı engelleri birer birer aşarak, 'manevi bir saadet ikliminde' nihayet birbirine kavuşması diye almış! Bu yüzdendir ki, 'damatlık' ipek geceliğinden, Abdi Bey, kısa, fena halde kıllı ve esmer sıyrılıverince, korkunun ağır bastığı bir umutsuzluğa, hele pis pis tütün ve 'esans' kokan parmakları orasını burasını kurcaladı mı, kederli bir acizliğe düşüyor.

Abdi Bey giyimliyen, bir de laf ediyorsa, 'nefsinde cemettiği' bütün seçkin Osmanlı aydını özelliklerini, soyunur soyunmaz, toptan yitirmekte; eciş bücüş, omuzlarına kadar tüylü, maymunu yakın bir yaratığa dönmektedir. Neveser'in, daha ilk gece, ışıktan gocunması bundan! Karanlıkta hiç değilse görmüyor. Ya anlattıkları? Bir de onlardan kurtulabilse!.. Hiç susmaz ki canım, laf, laf, laf: söyledikleriyle karısının acemiliğinden sandığı soğukluğunu gidereceğini umuyor 'zahir', aklını yatırarak onu istediği cinsel doğrultuda eğitecek: cümleleri, mehtabın odaya boşalttığı gümüşlü mavi aydınlıkta, arkalarında sümüksü böcekler gibi yal-

dızlı izler bırakarak uzuyorlar. Sesinde yine o ıslak sırnaşıklık belirdi. Ağzında akide şekeri eritiyormuşçasına, damağı şak şak ötüyor:

– ...ya **ma chère**, şehri dilârâ-yı Paris'te, şuh matmazeller, vücutlarındaki bilumum 'delikleri', evet, bilumum hepsini, **amant**'larının emrine tahsis etmekle kalmayıp, kık kık kık, –belki ihtimal veremeyeceksiniz ama– aşk sanatında hünerbaz bazı madamlarla, sevişmekte de beis görmezler!..

Bazen, daha ağır bir sesle, Osmanlı geçmişinden örnekler arar:

– ...haddizatında, gâliba on dördüncü asır şüerasından Gelibolulu Yazıcızade Ahmet Bîcan, sarahaten tebarüz ettirmiştir ki, kık kık kık, aynen zikrediyorum **ma chère**, 'göbekten yukarısı güzel oğlan, aşağısı bakire avrat olan hurilerden alınan lezzetin eşi ve de menendi yoktur', Envar-ül âşıkîn'de aynen böyle yazılıdır...

Bir gece, salyalı, bonbon pembesi dilini, Neveser'in çıplak butlarında gezdire gezdire, demiştir ki:

– Mercimek Ahmet'in Kâbusnâme tercemesine bir atf-ı nazar eylediniz mi? Ne buyurmuş? 'Yaz olıcak avratlara meylet ve kışın oğlanlara, ta ki tendürüst olasın, zira ki oğlan teni ısıdır, yazın iki ısı biraraya gelünce tenü azdurur, ve avret teni sovuktur, kışın iki sovu biraraya gelince, teni kurutur vesselâm'. Mercimek Ahmet fehvasınca, kık kık kık, kış için oğlan tedariki icabediyor, **ma chère**!

Ya da, tekrar Fransa'ya, oradaki 'tecrübelerine' dönüyor:

– ...Fransız Meşahir-i edebiyyesinden Renée Vivien vardır, Lesbos Culte'ünden bir şaire, fevkalade kalem sahibi, münhasıran kadın aşklarını terennüm ediyor, Paris ikametim esnasında bir Amerikalı kadınla hâl-i münasebetteydi, muazzam bir **scandal**!..

Paris dilinden düşmüyor hiç, Küçük Valde'nin ara sıra eksiklenerek söylediği gibi, sanki doğup büyüdüğü şehir Selânik değil Paris, Selânik gurbet, o da 'daussıla' çeken bir 'ecnebi', gönlünü anılarla avutuyor:

- ...bir Noel gecesi, şedit kış, Les Folies Parisiennes revüsünün '**prima**'sı Matmazel Armande Biraud'yla, dostumuz Mösyö St-Denis'in malikânesine davetliyiz, aaa, bir de ne görelim, mu-maileyh haremde muhteşem bir afyon tekkesi tanzim ettirmiş, evet...

Oysa Neveser babasının anlattıklarından nasılsa kulağında kalmış Almanya izlenimlerinden, çocukluğunun tombul mu tombul, bol püdralı, kütür kütür pembe '**tante**'lerinden söz açacak olsa, Abdi Bey onu handiyse paylayıp susturuyor. Neveser önce-leri bunu kocasının 'fevriliğine', Almanlardan 'hazzetmeyişine' vermişti: belki de, Fransızlık taslayışının bir uzantısı; sabah kah-valtısında çay yerine kahve içmeyi, her sofrada şarap bulundur-mayı, nasıl âdet etmişse, bu alışkanlığı da Fransızlardan kapmış olabilir, sonra baktı ki, hayır, Abdi Bey 'ailesinden' hoşlanmıyort 'bahusus' babasıyla kardeşinden.

Ahmet'i öteden beri küstah ve densiz bulmuştur, son zaman-lardaki hiddeti siyasal nedene dayanıyor; çocuk, Selânik Amele Kulübü'nün tertiplediği 1 Mayıs Nümayişine katılmadı mı, günahı bu: ressam Rasim Haşmet, 'boş gezenin boş kalfası' bir iki 'mual-lim' ile birlikte; Yahudi, Rum ve Bulgar amelelerinin, hükümet aleyhtarı faaliyetlerine, Feyziye talebelerinden Ahmet ve Münif Efendilerin de 'iştirak ettiği', eldeki 'taharri' raporlarıyla sabit! Hem koskoca Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey, yalan mı söyleyecek? Kallavi kahve fincanından, Abdi Bey'in cinlerini başına üşüştüren korkunç höpürtülerle, tiryaki yudumları alıp, 'istihbaratının' ay-rıntılarına dalıyor: 'muhibir-i sadık' Hamdi Efendi, bu iki çocuğun, Yahudi sosyalist 'muhitleriyle' sürekli 'temas' hâlinde olduğunu, 'yemin kassem' iddia ediyormuş!

- ...gece gündüz Bohor Efendi'nin matbaasından çıkmıyor-lar, şu Bohor Almaleh canım, Rusiya'da Okhrana'nın tevkif ettiği müşevvik, 10 Temmuz evvelinde Cemiyet'in hararetle bir taraftarı idi, gizli beyannamelerin ekseriyetini matbaasında tabettirmiştik, lakin Yahudi bu, kanı bozuk, külli ayıbindan başka, sosyalist...

Abdi Bey, arkasını o söylemese de biliyor: Bohor Almaleh; grevlerde Cemiyet'e destek olmadı; matbaacı Benaroya ve ma-

rangoz Glavinof'la el altından ilişkisini sürdürmektedir. İttihat ve Terakki listesinden Selânik Meb'usu seçilen Vlahof Efendi'ye bas-kı yapıyorlarmış, Meclis-i Meb'usan'da Tatil-i Eşgal Kanununun çıkarılmasını engellesin diye! Dmitar Vlahof ona bunu ağızıyla söyledi, adam 'kalben' sosyalist, üstelik Bulgar, lakin Cemiyet'e 'manen' borçlu: iki arada bir derede kalmış. Lloyd Triestino Kumpanyası'nın La Ragazza adındaki vapuruyla, Dersaadet'ten Selânik'e dönerlerken, 'bizzat' anlatmadı mı?

— ...Cemiyet'in derpiş ettiği kanun layihalarını, Selânik ame-le muhitleri nahoş karşılayacaktır; yirmiyi müteceviz teşkilat, bin-lerce amele, fikrimi sorarsanız...

Vapurun yemek salonu, vişneçürüğü kadife. Orkestra valsler çalıyor, Strauss'dan 'Viyana Ormanları Efsanesi', vs. Sofrada, Sa-lade Niçoise, Boeuf Stragonof, yanında koyu al Bordeaux şarabı. Sürmeli, gözleriyle, baygın baygın çevrelerini süzen Levanten gü-zelleri, ikide bir dudaklarını ıslatarak göğüs geçiriyorlar. Ellerinde birer yelpaze. Masanın üstünde Fransızca bir roman: 'Les de-senchantées'. Pierre Loti'nin miydi?

Selânik Meb'usu Dmitar Vlahof'un söyledikleriyle, Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey'in 'istihbaratı' çakışıyor: her şeyin başı, Amele Kulübü'nü, kısa zamanda, Selânik Sosyalist Amele Hey'et-i Müt-tehidesi hâline getiren (beynelmilel tescili, La Federation Socia-liste Ouvriere de Salonique) matbaacı Benaroya, Abraam Bena-roya; amacı, Türk, Yahudi, Rum, Bulgar 'alelumum' Osmanlı 'amelesini' toplayıp 'Cemiyet' aleyhtarı bir kuvvet oluşturmak! Ahmet'in, 'amele tahrikatına mütedair tahkikatı' yürütmekle gö-revlendirilmiş, Selânik Meb'usu Halıcızade Abdi Bey'in kayınbira-deri olduğunu, hatırlaması icabetmez mi?

Mayıs 'bidayetinde' bir gün, Neveser, Kâmil Efendi'ye 'lan-do'yu hazırlatmış, öğleden sonra çarşıya çıkmıştı: fotoğrafçı Na-hum'a uğrayıp, Doğan'ın fotoğraflarını alacak! Yalıda bir ağız-dan, 'bebeklik bir resmi bulunsun' denildi; Neveser'i giydirip ku-şattılar, çocuğu kundaklayıp kucağına verdiler; foto Nahum, kırı-la döküle 'cam' değiştirerek, bir sürü 'poz' çekti. İçlerinden en iyi-sini, 'büyütecek'. Doğrusu Neveser, daha çok nasıl 'çıktığını' me-

rak ediyordu. Bu onun, ilk fotoğrafı da! 'Unkel' Leo meraklısıdır, daha önce birkaç kere çekeriz filan demişti, bir türlü olmadı. Fena çıkmış sayılmaz, gözlerini fazlaca mı açmış, şaşkınca görünüyor, ne olduğunu anlayamadığı şeyler görmüş de, sanki 'hayretlere garkolmuş'.

O gün, mutluluğunu saçlarının ucuna kadar duyumsadığı, 'ferah' günlerinden biriydi. İçinde, güneşe karşı pırıl pırıl, fıskıyeli havuzlar; mahcup kokularıyla, sıkılgan yaseminler. Yüzünde, iki yanağını çukurlaştırıveren ince gülümsemesi. Arabanın yolu üzerindeki herkesin, ona ilgiyle baktığını görmek, gönlünü bir hoş ediyor. Leon Mizrahi'nin son yolculuğunda, Beyrut'tan getirdiği kavuniçi maşlahı giymiş, halis Şam ipeklisinden gösterişli bir giysi bu, kol yenleri, cepleri, bütün nakış, Arabistan işi. Kemeraltı'ndan geçiyorlar. Gözüne bir molla takıldı, âbâni sarıklı, sakalı yerlere sarkmış, 'müheykel' bir ihtiyar; cübbesinin eteklerini savurta savurta, 'fütursuz' yürüyor. Hemen arkasında, yakışıklı bir delikanlı, 'başı açık' güzel bir kız: bak, tesadüf dediğin bu kadar olur, Ahmet işte, kız da Melissa olmalı!

Arabayı durdurdu. Önce binmek istemediler: Ahmet, yanındakinden çekiniyordu, yanındaki Neveser'den! O kadar yürekten üsteledi ki, dayanamayıp sonunda bindiler. Tahmininde yanılmamış, kız Eczacı Petridis'in kızı Melissa, Ahmet'in oynaşı: hâreli nefti gözleri, çekme burnu, gökkuşağı yansımaları dişleriyle, pek de alımlı! Üst dudağında, gülüşüne işve katan, usturuplu bir ben. Boynunda, ince altın zincir, zincirin ucunda ufacık 'istavroz'. Işıltılı zeytin siyahı 'gümrah' saçları, paldır küldür omuzlarına dökülüyor. 'Apotiker' Petridis, 'asri' geçinir, 'mezhebi geniş' bir zattır, Halıcızadeler'in eczacısı sayılmıyor mu, beraberliklerini işitirse, yadırgamaz. Hem yadırganacak ne var ki canım?

Önce, havadan sudan, hoşbeş ettiler. Neveser, henüz aldığı resimleri gösterdi. Ahmet'in 'dayılık' gururunu okşuyor: niye yalıya sık sık uğrayıp, 'yeğenini' görmüyormuş bakalım? Sonra sakınarak, kocasının yakındığı konuya sokuldu: sağda solda, 'sosyalistlerle' düşüp kalktığı söyleniyormuş, acaba 'hakikat' mı? 'Hakikat'sa, yaptığını beğeniyor mu?

Neveser sözünü bitirmemişti ki, Melissa, çocukça bir telaşla atıldı:

– ...ah ah ah, kaç kere söylemişim, Ahmet dinlemiyor, koydu kafasına bir kere, ille o matbaada gidezek...

Çoğu Rum kızları öyle yapmaz mı, Türkçeyi dilinin ucuyla konuşuyor, hafif peltek, son derece sevimli. Neveser asıl, Ahmet'e şimdiden 'sahip çıkmasını' beğendi. Demek aralarında konuşulmuş bu sorun, belki tartışmışlar, Melissa engel olmaya çabalamış, becerememiş! Ahmet'in kaşları simsiyah çatılmıştı. Bir yılda ne kadar büyüdü bu oğlan? Bakışlarında suçlayıcı bir 'serkeşlik', çizgilerinde 'azimkâr' bir 'ifade'! Sakalı bıyığı iyice belirginleşti, ondan olmasın!

Yine de aşağıdan alıyor, şaka yollu diyor ki:

– ...müdahale kimin fikri abla, senin mi, enişte beyin mi? Eminim onun fikridir. Lütfen beni rahat bırakır mısınız? Fail-i muhtarım artık, hatt-ı hareketimi tayine muktedirim.

Kendini tutamayıp, sesini yükselterek ekledi:

– ...sosyalistler, elde silah, Hareket Ordusu'na iltihak ettiklerinden mi, kötü addolunuyorlar? Onun için mi, aleyhlerinde kanun izhar edildi? Nümayişlerine izin verilmiyor?

Neveser, Ahmet'in inatçılığını bilmez mi? Hele Melissa'nın yanında, onu caydırmanın yolunu bulamayacak. Başka bir uyarı deniyor:

– ...fikriyatına hürmet ederim, Ahmet! İkazım, münhasıran sevgimdendir: ailecek üzerine titreriz, sana fenalık gelsin istemem. Matbaacı Bohor Efendi hakkında, iyi şeyler söylemiyorlar, halbuki sen...

Ahmet ablasının sözünü kabaca kesti, dişlerinin arasından handiye ısıklık çalarak, öfkeyle karşılık verdi:

– Bohor Efendi'yi rahat bırak, dedi, ...sen derdine yan: kocan hakkında, daha iyi mi konuştukları zehabındasın?

Ahmet, Bohor Almaleh'e söz söyletmez. Yıllar sonra, Berlin'de Spartakistlerin arasındayken de, söyletmeyecektir. Onu, hayatına yeni ufuklar açan önemli bir adam sayıyor. Cemiyet'teki 'rehberlerin', Mekteb-i Hukuk'taki 'hürriyetperveran'ın çok 'fevkin-

de, içtimaiyatı kül hâlinde kavramış', sosyalist bir ermiş! O yıl, Ahmet ve Münif, boş saatlerini, Bohor Efendi'nin 'rahle-i tedrisinde' geçirdiler. Ahmet'in gözünde her şeyin anlamı değişti, adına hayat denilen 'serencam', uğrunda savaşılacak bir 'muhteva' kazandı. 'Mücerret' özgürlükle, hiçbir sorunun çözümlenemeyeceğini biliyor artık. Abdi Bey türünden 'tufeylilerin', herkesi mutlu edecek çözümler yerine, yeni, daha da katmerli sorunlar getireceğini!..

Bohor Almaleh, çevresini nasıl bu derece etkileyebiliyor? Ladino bir yana, Rusça, Bulgarca, Fransızca ve Osmanlıca'yı, çatır çatır okuyup yazmasıyla mı? 'Beynelmilel Amele Hareketini', 'ameli sahada' olduğu kadar, 'nazari sahada' da izlemesiyle mi? Bak, bu olabilir: sosyalizmi Joseph Nehama'nın yazılarından kapmış çoğu Selânik sosyalisti, Jean Jaures'ten başka büyük tanımaz: varsa yoksa Jean Jaures! Oysa Bohor Almaleh, bodrum matbaasının nemli kâğıt, mürekkep ve kurşun tozu yüklü karanlığını, cılız mumlarla aydınlatıp, eline rastgele bir kitap alır; Plekhanov'u Rusçasından okuyup, yumuşacık, hafif titrek sesiyle, o dakika 'fasih' bir Osmanlıcaya çevirir. Bir zaman, Karl Marx ve Friedrich Engels diye iki Almandan söz etti, daha sonra Karl Kautski'den. Anlasalar da, anlamasalar da, ağızları açık dinliyorlar. Rusya'daki -Odesa'da mı, Sıvastopol'da mı, ne?- hapisliğinde, beraber 'yattığı' devrimcilerden, çok şey öğrenmiş; bazı akşam-üstleri, Münif'le Ahmet'e bunları aktarır: kollarında siyah iş kolukları gözünde bakır çerçeveli yuvarlak gözlüğü, seyrek keçi sakalını avuçlaya avuçlaya!

- ..ben Rusiya'deyken Narodnaya Volya'nın takatı kesilmişti. Generalof'la Ulyanof'u o esnada salbettiler. Mamafih narodnikler, el'an, sosyal demokratların en bi-aman rakipleridir, husu-
siyle taşrada. Narodniçestvo'nun dini imanı 'mujik'tir, yani Rus köylüsü oluyor; münevveran ne iktisap ederse köylüden iktisap edecek, Rusun hası köylü! Tevekkeli narodnikleri, slavcılık töhmeti altında tutmuşlardır!..

Ya da, kirpiksiz, soluk mavi gözlerini kırıpıştırarak, Make-donya'daki amele hareketleriyle, Rusya'dakiler arasında bağlantılar kuruyor:

– ...marangoz Glavinof'un 'dar' sosyalistleri, zannımca, Rus sosyal demokratlarının taht-ı tesirindedir, ayan beyan görülüyor, lakin Bulgar milliyetçiliği de güdüyorlar, Bulgar **chauvin**'liği desek hata etmiş olmayız. Esasen Federasyon'la ihtilaflarının menşei budur: malum ya, Benaroya Osmanlılık taraftarı, nazariyatı itibariyle anarcho - sendikalistlere daha yakın...

Federasyon dediği ne, Selânik Sosyalist Amele Hey'et-i Müttehidesi! Ahmet'in çıkarabildiği kadarıyla, amele üstündeki baskıyı artıran 'iktidar'a karşı, Abraam Benaroya ve Terzi Hason'un, Osmanlı işçilerini tek örgütte toplamak girişimini, Bohor Almaleh onaylıyor. Glavinof'la müzakereleri onun yürüttüğünü işittiler. Diyesiymiş ki, gösterileri sınırlayan yasa Meclis-i Meb'usan'dan çıktı, grevi kısıtlayacak yasanın eli kulağındadır, Makedonya'daki Osmanlı sosyalistleri şimdi eylem birliği yapmayacak da, ne vakit yapacak?

Ahmet, bir akşamüstü, konuyu açtı. İttihat ve Terakki'yle sosyalistlerin ilişkisi kafasını kurcalıyordu. Durgun bir akşamüstü, bunaltıcı sıcak. Görünmez karasineklerin, 'müz'ic' vızıltıları. Cıgara dumanı içinde yüzüyorlar: Ahmet, Münif, Reji İdaresi'nden bir memur, iri kıyım iki 'tahmil-tahliye'ci, ne olduğu belirsiz ufak tefek bir Yahudi: olduğu yerde kıpır kıpır! Bodrumun ıskaralarından çapraz bir güneş ışığı, yazıhane niyetine kullanılan bir ayağı total masayı aydınlatmış: eski gazete yığınlarının üstünde bir çay fincanı, kıpkızıl tütüyor. Bohor Almaleh, cevap vermeden, ihtiyarlık lekeleriyle benekli iskelet elini uzatıp, çayını aldı: içmeden, avuçlarında bir süre üfleyerek soğutacak. Âdeti bu.

– ...ittihatçılar, Federasyon'a her halükârda arka çıkmak mecburiyetindedir. Heyet-i Merkeziyedeki ahbaplara müteaddit defa söyledim, ikazda bulundum. Aksi takdirde Rus, Bulgar, Yahudi teşkilatlarında, amelelik ruhu değil, milliyetçi seciye ağır basacaktır ki, bu, sosyalistlik âdâbına olduğu kadar, Cemiyet'in umdelerine de muhaliftir. Devlet-i Aliyye'nin menafiine de...

Çayını yudumladı, tekrar yerine, eski Le Progré de Salonique yığınının üzerine bıraktı. Yorgun ve umutsuz, ilave etti:

– ...laf anlayan beri gelsin! Nümayiş arzuhalini, ceffelkalem reddetmişler: irtica payitahtta hükümferma iken, ameleye harb ilanının esbab-ı mucibesi nedir? Benaroya'yla tekrar Vali'ye başvuracağız, iznin istihsal edileceğini ümid ediyorum...

Selânik Vilayetinden, sonunda izin çıktı: 'efrenci takvimle', hazine'nin 19'una 'müsadif' cumartesi günü, saat 'alaturka' dokuzda, Gümrük Meydanı'nda toplanılacak! Selimiye Caddesi üzerinde, yeni inşa olunan apartmanlar var ya, orası. Pek de küçük sayılmaz.

Gece gündüz, iki gün bildiri basıyorlar. Hey'et-i Müttehi-de'nin hazırladığı, beş dilden bir bildiri bu: Fransızca, Ladinoca, Bulgarca, Rumca, Osmanlıca! Milliyet ayırmaksızın işçileri o gün, amele aleyhinde çıkarılmak istenen yasaları protesto amacıyla, orada bulunmaya çağırıyor: **"Arkadaşlar! Geliniz, isbat-ı vücut ediniz ki, Kanun-u Esasi'nin kabul ve talep, ihtilalin temin eylediği hukukumuzu muhafaza sadedinde, cümlemizin, bütün mevcudiyetimizle hazır olduğumuzu isbat ediniz!.."** Almaleh Basımevi'nin köhne pedalı aralıksız işlemeye dayanır mı, iki kere mi ne, tutukluk yaptı. Gecenin bir vaktinde getirilen, tepeden tırnağa ay ışığı, çenebaz Yahudi ustalar, haldır haldır çalışıp, onarmayı başardılar. Dağıtıcı takımı geldiğinde –elleri boylarından büyük marangozhane çıraqları, hırpani dokumacılar, birkaç 'İdadi' öğrencisi– üç bin bildiri basılmış, onları bekliyordu. Gün doğarken, karıncalar gibi, işçi semtlerine yayılıyorlar.

Ahmet'in de, bildiri dağıtanlar arasında bulunduğunu, Abdi Bey çabucak öğrenmişti. Öğleyin, tekgözlüğünü parıldata parıldata, Neveser'e yetiştiriyor. Sesi, kezzap yakıcılığında, gereğinden yüksek:

– ...sabah Vilayet'e uğramıştım, fevkalade tedbir alınıyor, süvari alayı nümayiş mıntikasını muhasarayla tãvzif edilmiş, kuş uçurtmayacaklar! Bu çocuğun akıbetinden ciddi endişeliyim, **ma chère, le sens de responsabilité, il en manque terriblement,*** korkarım bizi de felakete düşür edecektir...

* Hiçbir mes'uliyet duygusu yok...

Ertesi gün, gökyüzü cıva mavisi, yaprak kımıldamıyor. Kaymak köpüğünü andırır bulutlar, Yukarı Şehir'e bembeyaz sarkmış. Camdan cama, sakız billuru çakıntıları. Denizin yüzünde, sıcağın buğusu. Gümrük Meydanı, sabahın erken saatlerinden, gösteriye hazırlanıyor: Osmanlı, Yunan, Bulgar, her taraf bayrak. Gümrük karşısındaki iki büyük binanın balkonlarına, 'Amele Beynelmileli'nin kızıl bayraklarını asmışlar. Yukarda, kalın çığlık-larıyla martılar. Alanı atlar çevirdi: nalları, kaldırımlarda takır tukur, solukları ürkütücü. Kaba çizmelerinin üstünde yorgun neferler, avuçlarına gizlemiş cigara içiyor. Halleri umursamaz, bakış-ları 'lakayt'. Şehrin ayak satıcıları, meydana üşüşmüşler: kar beyazı önlükleriyle limonlu turşucular, 'iki yumurta, bir tuzlu' Yahudileri, kader kısmet çektirenler, haydi çekirdek, nohut, eğlence-lik!

Kürsü henüz boş. Ameleler, sokak aralarından damla damla süzülüp, meydanda birikiyor: işkolu ve örgüt düzeni tutulmuş, her birinin yeri belli. Rağbet çok. Meydan hıncahınç dolu, iğne atsan yere düşmez. Süvariler, çemberi genişletmek zorunda kalıyorlar. (Abdi Bey, Hey'et-i Merkeziye'ye 'kalabalığı beş bin kişi civarında' tahmin ettiğini, 'bera-yı malumat' arzedecektir. Abraam Benaroya'nın Enternasyonal'a 'resmi' raporunda, '23 örgütten, altı bin kişinin' katıldığı yazılacak.)

Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey beceriklidir, Rıhtım apartmanla-rının birinde, yine bir balkon ayarlamış: 'amele güruhunu' Abdi Bey'le epeyce yukardan, 'kuşbakışı' seyrediyorlar. Evin sahibi, cıgara kâğıdı fabrikasının ortaklarından 'mutabasbis' bir 'dönme', Paris 'Jöntürklerinden' Şefkati Bey'in yakını olurmuş, ("...kemaffisabık oradalar beyfendi, avdete razı edemedik!"), elin-de bir kutu, üstüste lokum tutup, harıl harıl 'iltimas' arıyor: 'Alber Moreno ve Şürekası' inkılabı başından beri desteklemiş, oysa Ma-liye Nezaret-i Celilesi'nde onu kovmaktan beter etmişler, ("...istirham ederim, reva-yı hak mıdır?") eğer Selânik'in 'gayyur' milletvekili Halıcızade Abdi Bey 'kerem edip' iki satırlık bir 'tavsi-ye' yazsaymış...

Gözünün biri kan çanağı, fena halde 'sabit'. Yüzünde insa-

nı iğrendiren, ihanete hazır bir yılışma. Rüşvet veriyormuşçasına, lokum kutusunu Abdi Bey'in burnuna burnuna uzatıp, diyor ki:

– ...şunlardan buyursaydınız beyfendiciğim, şunlardan: âci-zâne tavsiye ederim: ceviz-i bevâlidir, rendelenip serpilmiş, ayrıyeten içinde yeşil Şamfıstığı! Refikam cariyeniz lokuma bayılır, hazır İstanbul'a itmiş iken, bittabi Hacı Bekir'e uğrayıp...

Abdi Bey gittikçe sinirleniyor. Güneş fesini kızdırdı, alnı boncuk boncuk ter. Dumanları savurdukça, Vodinalı 'Çopur' Hayri Bey'in karanfilli tütün kokusu, genzini tıkıyor. Ya adamın ısrarına ne demeli? Bu sıcakta lokum mu yenirmiş? Kalabalıkta bir uğultu, öbek öbek, marş söylemeyi deniyorlar. Dikkat edince, Abdi Bey, Paris'te çok kereler dinlemiş olduğu Enternasyonal Marşı'nı tanıdı:

**"Debout les damnés de la terre,
debout les forçés de la faim..."**

Bu 'asabiyetini' artırıyor: yelek cebinden, vırt zırt saatini çıkarıp, bakmasından belli. "Dokuz dememişler miydi? Niye başlamaz bu teresler?"

Katolik Kilisesi'nin saati, 'alafranga' üçü vurunca, kürsüde bir hareket görüldü. Önce ne dediği anlaşılamayan, sırf saç ve sakal, bir Ermeni çıkıyor: 'muharrire' imiş. Dersaadet'ten gelmiş. Arkasından 'malum' Türk 'muallimlerinden' birisi, elleriyle asıp keserek, bağırdı çağırdı: sesi boğuk bir herif, sık sık da öksürüyor. Onu bir demiryolu 'amelesi' izledi, Sırp olmalı. Sonra Bulgarların 'mümessili' Tomof. Nihayet Abraam Benaroşa. Abdi Bey, adını epeydir işittiği bu, 'müşevvik'i, ilk defa görüyordu. Meğer zihninde ne kadar büyütmüş! Kısa boylu bir Yahudi, mitingin heybetinden daha da kısalmış, üflesen uçacak. "Esasen sesini işitmek de, bir 'mes'e!le!": Koyulaşan öğle sıcağından mı, söylevlerin heyecanından mı nedense, işçiler kabına sığamaz oldu: bağıırıp çağırıyorlar:

– Yaşasın Sây-ü- amel!

- ...viva lavrador!
- ...da jivee truda!

Alkışlarını, güvercin sürüleri gibi, aşağıdan yukarıya patır patır uçuruyorlar. Alınan izin, konuşmalardan sonra mitingin dağılmasını gerektiriyor ama dağılan kim? Yasak olduğunu bile bile, bayraklar, bandrollar, yaşasın çığlıkları arasında, rıhtım boyunca yürüyüşe geçiliyor: Rumların 'Siyasi Merkezi'ne uğradıktan sonra, Selânik Sosyalist Amele Hey'et-i Müttehidesi'nin, 'Merkez-i Umumisi'ne gidilecekmiş!

Abdi Bey, öndeki gençlerden birisini Ahmet'e benzetti. Aca ba o mudur? Gözlerine inanamıyor. "Boyu bosu etvarı aynı, lakin cür'eti bu mertebeye nasıl çıkarır bu kerata?" Yağız, göğsü bağı açık, fesi kaykılmış bir delikanlı, gözlerini uzak geleceğe dikmiş, var gücüyle yükseğe kaldırarak, örgütün 'timsalini' taşıyordu: hani ressam Rasim Haşmet çizmişti ya, kocaman bir çekiç, nasırlı bir amele eli!

SELÂNİK
AMELE CEMİYETİ

Amele Beynelmileli

Hey'et-i Merkeziyesi Riyasetine

Brüksel/Belçika

Yoldaşlar,

Zîr'deki mektubumuzla, Osmanlı Meclis-i Meb'ûsanı'nda sendika teşekkülü ve Tatil-i eşgal hakkında halen devam etmek-
te olan müzakeratı gözden geçirmek üzere, şehrimizde hâl-i faa-
liyetteki sendikaların mümessillerinden mürekkep bir komis-
yon-u muvakkate teşkil eylediklerini arzederiz.

Mezkûr komisyon dört defa içtima edip mevzuu âriz âmik
münakaşa ettikten sonra, hükümetin sendika ve tatil-i eşgal hu-
kukuna beslediği niyet-i hasmâneyi protesto eylemek, ayrıca
amelenin istismarına bir nihayet vermek maksadıyla, şehrin bi-
lumum amelesini bilâ tefrik-i din-ü-mezhep bir mitinge davet et-
meye karar ittihaz etti.

Mitingin büyük muvaffakiyet kazandığını tebşir ederiz. Her
tarafda Enternasyonal Marşı terennüm edilmekte idi. Davetname
üç bin adet tab edilmiş, bilumum ameleye tevzi olunmuştu (Bir
nüshası leffen takdim olunmuştur). Yirmi üç teşkilatın, (sendika-
lar, cemiyetler, sosyalistler, meslek-i muhtelif şuaatından
amele mümessilleri) tertiplediği bu mitinge, bilâ tefrik-i cins-ü
mezhep altı bin amele pürheyecan iştirak eylediği gibi, başta
Şark Demiryolları olmak üzere, birçok amelenin mitinge iştiraki
vesile ittihaz ederek işi bıraktıkları müşahade edilmiştir.

Dün akşam Meclis-i Meb'usan Riyasetine telgraf keşide ettirdik, bu akşam da sendika temsilcilerinin imzaladığı mukarreatı irsal ediyoruz (Meclis-i Meb'usan'a gönderilen mukarreat suretinin neşredildiği gazete nüshası leffen takdim olunmuştur).

Elde ettiğimiz bu memnuniyeti mucip netayici arzederken şehrimizdeki Bulgar sosyalist grubu ile birlikte, cemiyetimizin Türkiye'nin siyasi amele fırkası (Beynelmilel'in Osmanlı Şubesi) haline inkılap edeceğini ıttılınıza arzederiz.

...yakında cevabınızı almak temennisiyle, hürmetlerimizin kabulünü rica ederiz. 20.6.1909

Komisyon namına

Reis	Kâtip
Abraam Benaroya	Alber Hason

Adres: Amele Kulübü
Merkez Kahvesi Karşısında
No: 19 Kat: 1
Selânik/Avrupa Türkiye'si

1919 / 1920

Aralık / Ocak

DERSAADET AMELESİ, İLK BÜYÜK MİTINGİNİ YAPTI

**İki bin murâhhasın iştirak ettiği içtimada tek
dereceli intihap usulüne geçilmesi talep edildi.**

**Hatipler, amele hukukunu vikaye etmeyen
meb'usları protesto ettiler.**

Dersaadet (Hususi)

**Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosu'nda büyük bir amele mitingi
yapılmış, meb'usanın amele hukukunu vikaye etmedikleri teba-
rüz ettirilerek, amele meb'usana ihtiyaç olduğu iddia edilmiştir.
Hatipler, iki dereceli intihap usulünü de protesto etmişler, tek
dereceli intihabat-ı nisbî usulüne geçilmesini talep etmişlerdir.**

**Mitinge sebebiyet veren hadiset, bir müddet evvel, Tersane
Fabrikasındaki 1.300 amelenin tatil-i eşgal etmesiyle husule gel-
miş bulunmaktadır. Yevmiye sekiz saatlik mesaiyi, Cuma ve di-
ğer tatil günlerinde yevmiyelerinin tam işlemesini talep eden
ameleler, 40 yevmiyelerini el'an alamadıklarını beyan ederek
terk-i mesai etmişlerdi. Bu münasebetle tertip edilen mitingi,
kısım-ı azamı Almanya'dan avdet etmiş amele ve ustalar ihzar et-
mişlerdir.**

**İçtimada ilk hitabeyi Tophane Fabrikası ustabaşlarından
Süleyman Efendi irad etmiş, ve ezcümle demiştir ki: "Bu içtima
bir fırkanın veya hususi bir amele fırkasının teşebbüsüyle tahak-
kuk etmiş değildir. Burada bir amele kitlesi bulunmaktadır. Bu-
gün aramızdan intihap edeceğimiz heyetler, müttehit bir amele**

fırkasını tesise sarf-ı gayret edeceklerdir. Ne suretle çalışacağını, ehemmiyetle tayin etmeliyiz."

Tophane Fabrikası ustabaşlarından Süleyman Efendi, sözlerine devamla demiştir ki: "...arkadaşlar, sekiz-on seneden beri, Meclis-i Meb'usanda müzakerelerle meşgul olan Osmanlı meb'usanı, amele hukuku hakkında tek kelime sarfetmediler. Belki bu meseleyi müzakereye lüzum dahi görmediler. Bunlar amele için sarf-ı gayret ederlerse, zarara düşer olacaklarını zannetmektedirler, çünkü onları oraya bizler, biz ameleler göndermedik. Kimler gönderdilerse, onlar için sarf-ı gayret etmeleri tabiidir. Mağdem ki intihabatta mevcudiyetimizin kaale alınmadığını müşahade ediyoruz, biz de Meclis-i Meb'usan'da bizim hukukumuzu müdafaa edecek eşhasın bulunmasına çalışacağız".

"İki asırdan beri..."

Bilâhare, Ahırkapı Fabrikası'ndan Osman usta kürsüye gelmiş ve ezcümle demiştir ki: "...Arkadaşlar, ben de sizler gibi çalışıp evine bir okka ekmek götürenlerdenim. İki asırdan beri bir hareket var: Amele zorbaların, zadeğânın esiri olmadığını söylüyor ve kazanıyor. Siz, Osmanlı'nın zavallı amelesi, şimdiye kadar kimsesiz kaldınız, sizi koruyacak kimse çıkmadı. Halbuki memleketleri biz inşa ederiz, bizim hukukumuzu gaspederler. Ey Ameleler, bu dünyada eğer insanca yaşamak arzusundaysanız, birleşiniz! Herkesin dini ne olursa olsun, Allahı ile kendi arasında bir meseledir. Görülmemiş bir harpten çıktık, milyonlarca insan cephelerde öldü, sermayedar kısmı rahat evlerinde oturdular. Harp galibiyetle bitseydi, sen ey amele ne kazanacaktın? Onların cepleri dolacaktı. Ben Garp'ta, harp imtidadınca amele hayatını gördüm, yaşadım. Memur, küçük rütbeli zabıt, onlar da senin gibidir. Onlar da zavallıdır. İntihap mücadelesinde, senin hayat ve mematin mevzuubahis olacaktır. Eğer hukukunu vikaye eden çıkarsa, bu meb'uslar sana bir dilim ekmek verecek, oğluna da mektep açacaktır. Senin oğluna mektebi çok görenlerin, oğluna birkaç muallim birden tayin oluyor. Eğer hukukunu bihakkın mü-

dafaa edecek meb'usları intihap etmezsen, yarın dört saatlik istirahatı sana çok görürler. İttihat ve Terakki zalim idi. Memleketi yaktı yıktı ve gitti. İtilâf? O da öyle! Öteki de öyle! Çehrelerindeki maskeyi kaldırıncı, altından hırs çıkar. Sen Hürriyet ve İtilâf'a, Millî Ahrar'a rey verirsen, sana hakk-ı hayat yoktur".

Daha sonra Türkiye Amele ve Çiftçi Fırkası'ndan, Almanya'da tahsil görmüş Sadık Usta söz almış, onu Berlin Darülfününu talebesinden İhsan Raif Bey takip etmiştir. Nihayet mitinge Dersaadet amelesini temsilen iştirak eden 2.000 murahhasın ittihakıyla zîrdeki mukarrerat ittihaz edilmiştir.

Takarrür eden hususlar...

1/ Sahib-i makam ve sermaye olanların, menfaat-i hususiyelerinden gayrı bir şey düşünmeyerek kabul etmiş oldukları iki dereceli intihabat usulü protesto edilip, tek dereceli ve nisbî temsil usulünü kabul eden kavaninin derhal çıkarılması talep olunmuştur.

2/ Fabrika ve atölyelerde, intihabat şubelerinin tesisi ve rey sandıklarının va'zı zaruridir.

3/ İçtimada hazır bulunan amele Hasan, Vehbi, Ali, Sadık, Ethem, Doktor Şefik, Süleyman, Cevdet, Ali, Şaban, Faik, Osman ve Agâh Efendi arkadaşlardan ve her fabrika ve amele gurubuna mensup birer murahhasın bir heyet intihap edilmiştir.

Bu heyetin vazifeleri şunlardır: a/İntihapta amele hukukunun muhafaza ve müdafaası sadedinde teşebbüsât-ı lâzımede bulunmak! b/Dersaadet'te amelenin asgari üç meb'us çıkarmasını temine çalışmak!

4/ Burjuva fırkaları meb'us çıkarma imkânını yok ettikleri takdirde, amele gurupları, çiğnenen amele hukukunu temsil ettirmek maksadına matuf olarak, hareket-ı zaruriyeyi ifa edecek tir.

5/ Amele ittihadının ilk adımını teşkil eden bu muazzam hareketin hususi bir gün olarak her sene tes'idi temenni edilmiştir.

Bahriye'den kovulma 'Arap' Hulusi Bey'in, Beyoğlu'nun namı 'sergerdesi', 'Kör' Emin Bey'i üç kurşunla yere serdiği gece, tesadüf, Halicizade Abdi Bey de Anadolu Kulübü'ndeydi: Alem-dar'cılar işletmiyor mu, onu, bir de Karasu'yu çağırmışlar. Çağıran, 'bizzat' Refii Cevat Bey, şaka yollu takılıyor:

– ...bizim Karasu, çare-i hâlâsı İtalyan tebaasına geçmekte buldu, bademâ, zât-ı devletlerine Signor Emmanuel Carasso denilecektir.

Müsamere mi veriyorlarmış ne? Aşağı salonda, öbek öbek, misafirler: zâmk kıvamında, yapışkan bir ışık, gülümsemeleri yağ-lı, sakal traşları mor Ermeni sarrafların, katmerli enselerini yal-dızlıyor. Muzenidis, hep öyle baston yutmuş gibi dik, Kavukçu-yan'ın elini sıktı; yapma incelikleri, hilekâr gözleriyle, şehrin sa-hipliğini şimdiden üstlenmişe benzer Rum tüccarların yanına git-ti: Mavros, Yorgopulos, Diamandis, vs. Aa, İngiliz Muhipleri Ce-miyeti'nin Reis Vekili, 'mütekait' Miralay Enver Bey de buraday-mış! Bir köşeye çekilmiş, Refik Halid Bey'le 'musafaha' ediyorlar. Az ötelerinde İngiliz İstihbaratı'ndan Miralay Morley, hem bütün çizgileri içki bardağına akan sarkık suratını toplamaya çabalıyor, hem çevresindeki üç 'Beyaz' Rus kadınıyla konuşuyor: düşes mi-dirler, grândüşes mi Allah bilir, 'şahane kadınlar', ipekli tuvaletle-ri su hışırıltılarıyla kımıldanan, gözleri camgöbeği, gerdanları uç-suz bucaksız.

Dersaadet seçimlerine bir hafta kala, Prens Sabahaddin Bey, İtalyan bandıralı Marano vapuruyla çıkagelmesin mi? Kılıç aydınlığı bir gün, çelik grisi gök Dersaadet'in üzerine kurulmuş, Yenicamiin minarelerinden güvercin yağıyor, Galata Köprü-sü'nde, Şirket-i Hayriye vapurları duman duman; yanmış kömür kokusu, is ve kurum. Le Journal d'Orient muhabiri, Prens'e va-purda 'mülâki' olmayı başarmış. Bir zaman, Refii Cevat Bey'in

ondan derlediği haberleri dinlediler: Prens'in, Ali Rıza Paşa Kabinisi'nde yer alıp almayacağı 'meçhul'! Eski fikirlerinde, ısrarlı görünmekteymiş! Anadolu'daki hareketle ilgili olarak demiş ki, 'vatanı müdafaa etmek bir haktır'. Karaya çıkar çıkmaz, ilk işi Yıldız'a gidip Zât-ı Şahane'yi ziyaret! 'Bilahare', Kuruçeşme'deki saray yavrusunda, 'istirahata' çekilmiş. Gazeteciler tekrar uğruyorlar, 'kerimesi' Prenses Fethiye Hanım, 'pederinin' bir hafta kadar 'vaziyeti tetkik ettikten' sonra, 'matbuata malumat vereceğini' bildiriyor.

Refii Cevat Bey, gülümseyerek ekledi:

– ...ya Dahiliye Nazırı, 'Damat' Şerif Paşa'nın telaşına, ne mana vermeli? Alelacele bir beyanatta bulunup, demiş ki: 'Prens Sabahaddin Bey'in ismi mevzubahis edilerek, hükümet buhranı şayiaları çıkarılmıştır. Hükümet istifa etmedi, etmesine de sebep yoktur.

Sonra pokere oturuldu. Yukarı salonların birinde, nemli palto, ağır tütün, hafif anason kokan bir loşluğu, omuzlarına almış oynuyorlar. Sinsi soğuk, sanki görünmez bir kedi, ayaklarının arasında dolaşüyor. Abdi Bey, ilk elde iki bin lirayı 'mütecaviz' para kaybedecektir: 'Zihni meşgul', o sırada grav grav grav, aşağıdan üç el tabanca: n'oldu, n'oluyor demeye kalmadan, Havva Sokağı'ndaki rakip kulübü işleten 'Arap' Hulusi Bey'in 'Kör' Emin Bey'i vurduğu öğreniliyor: biri alnından, biri şakağından, biri karından, üç kurşun! 'Mecruh', bir araba 'tedarikiyle', palas pandıras İngiliz Hastanesi'ne yetiştirilmek isteniyorsa da, olası mı, yolda sizlere ömür! "Nasıl derler **mon chér**, su testisi su yolunda kırılır!"

Bu 'şerir', Refii Cevat Bey'in Anadolu Kulübü'nde ortağı olduğundan, Alemdar ertesi gün, olaya siyasal renk vermeye kalkışmıştı: 'Kör' Emin Bey ittihatçı düşmanıymış da, ittihatçıların gizli fedaisi 'Arap' Hulusi onu bu sebepten vurarsıymış! "Zırva te'vil götürmez." Anadolu Kulübü'nde ittihatçılık itilafıcılık güdülse, Carasso'yla 'Bacaksız' Abdi Bey'in orada işleri ne? Efendim?

Onun canını asıl sıkan, o gece kaybettiği iki bin lirayı, geri alabilecek bir poker fırsatını 'ihdas' edemeyişi: olaydan sonra,

Polis Müdürü Nureddin Bey 'faaliyete' geçti, işgal polisiyle işbirliği yapıyor: kumarhaneleri birer ikişer kapatıyorlar. 'Hususi' bir parti de denk düşmedi ki! Noel haftasına dibi delik keseyle mi girecek? Sabah sabah, Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'nın Galata'daki yazıhanesine damlaması, bu nedenden. Hani Cellatyan Hanı'nda, Seyrisefain İdaresi'nin bitişiğindedir. 'Hissesine mahsuben' bir miktar avans çekecek, gelgelelim 'Müdür-ü Mes'ul' Servet Yesari Bey, derdine derman olamıyor. Olmuyor mu, olamıyor mu, anlayamadı pek, 'kasası namüsait' imiş, 'hissesine mahsuben' çektiği miktar, mübalağalı rakamlara baliğ olmuş, binaenaleyh...

Servet Yesari Bey, kırpık 'İngiliz' bıyıklı, kılığına kıyafetine düşkün, Zografyon Rum İdadisi'nde İngilizce okutur, yüksek mason bir zat: Muhibban-ı Hürriyet Locası'ndan, 23. derecede, Chevalier du serpent d'airain. Leon Mizrahi, böylelerini nereden bulur? Düyunu Umumiye'de müdür müymüş neymiş, 'rölasyonları şirkete nâfidir' diye işinden alıyor, bunların başına sarıyor: herif 'tab'an nekes', kimseye metelik koklatmaz: bırak Abdi Bey'i, Rosa Mizrahi'ye bile eziyet ediyor: 'zevcinin' yokluğunda, yalısı çevirmekte 'müşkülata' uğradığından, yakınmadı mı kadıncağız? 'Müsü' Mizrahi'nin 'gaybubeti' uzadıkça uzadı: sekiz ay mı oluyor, dokuz ay mı? Eskiden sıkça gönderdiği çeklerin arkası kesilmiş! Acaba niye? Abdi Bey'in düşüncesi, Şirket'ten yüklüce bir 'meblâğ' çekip, hiç olmazsa 'nısfını' Rosa'ya ulaştırmaktı: yılbaşı gecesi 'tumturaklı' bir balo vermeyecek mi, ihtiyacı olacaktır. Servet Yesari Bey'in mırın kırın ettiğini görünce, yazdı bir pusula, Kâmil Efendi'yle Kapalıçarşı'ya gönderdi: 'mağaza'dan alsın getirsin! Daha Balkan savaşı patlamadan, Selânik'teki mağazanın bir eşini, İstanbul Kapalıçarşı'sında açmakla ne iyi etmişler!

Rosa Mizrahi'nin 'imdadına koşmak', nereden aklına geldi? Minnet borcu mudur, vicdan azabı mı? Belki, ikisi de: Abdi Bey, aylarca onu yalısında sakladığından, Rosa Mizrahi'ye minnet duygularıyla ne kadar 'meşbû' ise; kızı Raşel'le aralarında oluşuveren garip ilişkiden, vicdanı o kadar 'muazzep'. "Perşembenin gelişi, Çarşambadan belliydi **mon chère!**" Bu 'iblis ruhlu' kızın, gittikçe daha 'aşikâr avanslarını', gerçi uzun süre görmezlikten gelmeyi

becermiş; bazen 'pederane' bir vurdumduymazlığın arkasına saklanarak, bazen işi şakaya boğarak, 'vaziyeti' kurtarmıştı ama, nihayet o da bir erkekti, üstelik cinsel çeşitlemelere aşırı düşkün, 'uçkurunâ son derece gevşek' bir erkek! Yine de temmuz başlarında cehennemi bir gece, o sahneye tanık olmasaydı, 'hâlen' geçirmekte olduğu 'buhran'ı hiç geçirmeyecek; Raşel'in hınzırca niyetleri de, onun alçakça zaafı da, 'kuvveden fiile' asla çıkamayacaktı. Fakat, o gece...

(...uğuldaya uğuldaya akan deniz, fırın sıcağı buğular salıveriyor, yeri göğü kurutuyordu: ağaçlar dalgın, çiçekler baygın düşmüş, ahşap yalılar çatır çatır kavruluyor. Kapalı yaşayanları, sıralı sırasız kestirdiklerinden midir, gece uyku tutmaz; Abdi Bey de, gönüllü hapisliğinin sonlarına doğru, bir türlü uyuyamaz oldu. Gece yarısına kadar -Rosa'yla çene, Matmazel Hortense'la prafa- iyi kötü vakit geçirse de; gece yarısından sonra, işler kötü: ya balkonda kukumav gibi tek başına oturup, yıldızların ağırlığından ağaçlara sarkmış gökyüzünü seyredecektir, ya da odasına çekilip çat çat çatlayan mobilyalar arasında, bilinmez kaçınıcı defa gazetelerini gözden geçirecek!

O gece odasındaydı, fazla cıgara içmekten ağzı kurumuş, sonuncusunu kül tablasına bastırıp, koridora çıkıyor; amacı mutfığa uğramak, karpuz filan bulabilirse, yer, orası daha da serince-dir. Bir yandan, Le Temps'da okuduğu habere, anlam vermeye uğraşılıyor: 9. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa, Dersaadet'e dönmeyi reddetmiş! Oysa Hükümet, dönmesini istiyordu. Hem de derhal. Bunun, açıklanan Divan-ı Harb-ı Örfi kararlarıyla, bir 'irtibatı' olabilir mi, Talât, Enver ve Cemal Paşaları, -'Fırka'nın 'demir müsellesi'- 'giyaplarında' idama mahkûm ettiler. Le Temps, Mustafa Kemal Paşa'nın Kafkasya'ya gittiğini yazıyor, Enver Paşa'yla buluşasıymış... **"C'est pas possible, c'es pas possible!"***

Bir ayak sesi mi? Durdu. Kulak kabarttı. Yo hayır, yanılmış. Sadece denizin uğultusu. O kadar. Tam yürüyecek, bir ayak sesi

* İmkânsız bu, imkânsız!..

daha. Yanısıra anlaşılmaz fısıltılar. Taş kesildi. Sesin yönünü belirlemeye çalışıyor. Dikkatinin yoğunlaşması, gözlerini iyice kaylaştırmıştı: kafatasının içinde sanki bin mumluk bir ampul yanıyor, şavkı gözlerinden dışarıya vurmuş. Seslerin Mavi Oda'dan geldiğini, çıkarmakta gecikmedi. "Ve minel garaip! Bu oda alelekser boş olur, gecenin bir vaktinde kim ola ki?" Usulca sokulup, içeriye kulak veriyor: çabuk çabuk, biraz ıslak, solumalar; kesik kesik, 'muhteris', bir fısıltı! Dediyini anlayabilmek, ne mümkün? Denizin, burada daha belirgin, uğultusu engel oluyor; hem galiba, 'Ladinoca' fısıldaşıyorlar. Dikkatli bakınca, kapının aralık unutulmuş olduğunu gördü, yavaş yavaş itti: önce **fougère** esansı ile karışık bir kadın kokusu, esmer, hafif terli; arkasından, büyük pencerelerin yıldız alacasında, hayal meyal o sahne: dudak dudağa iki kadın, sarmaşdolaş! O dakika Rosa'nın günahına giriyor: Selânik'ten beri Riri'yle kırıştırmaz mı, herhalde sıcaktan 'azdı', Abdi Bey'i uyandıracağına, gidip Riri'yi kaldırmış, nisbeten sapa bu odada...

Onları ne uyarıyor? Salondaki 'tumturaklı' saatin, ağır gong titreşimleriyle, yalının boşluklarına dağılması mı? Abdi Bey'in git-tikçe 'kesafet peydah eden' soluması mı? Birden döndüler. Birisi gerçekten Riri'ydi ama, öbürü Raşel Mizrahi: yarı çıplak vücudu yıldız tozlarıyla pırıl pırıl, incir göğüsleri fırlak, gözlerinin havagazı alevi köpek gibi hırlıyor. Riri arsızın tekidir, hiç utanma bilmez, divana atılmış sabahlığını kaptığı gibi fingirdeyerek kaçtı: balon memelerini avuçlarında saklamış, çıplak ayakları, koridorun mermerlerinde şap şap! Baskını kimin yaptığını anlayınca, Raşel kesinlikle telaşlanmıyor. Sol kaşını yükseltmiş, bakışlarının mavi pırıltısını biraz kısararak, salına salına Abdi Bey'e yaklaştı. Üzerinde, 'işlemiş oturmuş' bir hal, yassı ve enli dişlerini meydana çıkaran, kışkırtıcı gülümsemesiyle diyor ki:

– ...şahidi olduğunuz sahne, artık 'çocuk' olmadığıma, sizi ikna etti mi acaba? **Je l'espère bien...***

Abdi Bey'in gözünde, ürkek bir tik belirmişti; erkekliği, sal-

* Ümit ederim.

yalı bir küstahlıkla, ayağa kalkmış; buharlı, sımsıcak bir ter, boy-
nundan sırtına boşanıyor. Nedense kulağında, bir süre önce Ro-
sa Mizrahi'nin, kızına değgin sözleri:

- ...sizi evvelce de ikaz etmişim, lütfen ondan uzak durunuz
mon bey, yegâne emelim, kızımın bir hanımefendi olarak yeti-
mesidir.

Hanımefendi mi, ne de hanımefendi ya! "**Libertinage** vadi-
sinde, keyfiyet Raşel'in, şimdiden valdesini, fersah fersah geride
bıraktığını göstermektedir". Yine de iki kalçasını, kuyruk sokumu
ayırımından, iki eliyle avuçlayıp, kızı, artık açıkça ortalığa tükü-
ren erkekliği üzerine oturtmadan, karanlıkta mırıl mırıl söyleşti-
ler. Yaz gecesi tel tel dağılmaya yüz tuttuğu halde, sıcağın şiddeti
azalmamıştı. Kalın kalın terliyorlar. Karşı sırtlardan, ufak yıldızla-
rı acımasızca silerek, bakır kızılı yamrı yumru bir ay doğdu. 'Se-
mavi' yalazında, iki bacalı bir 'sefinenin', 'heyula gibi' Karadeniz'e
geçtiğini gördüler. Soğuk bir kuş öttü. Magnezyum yeşili bir yıl-
dız, ardında sırmalı örümcek ipliği, sulara düşüyor.

Raşel'in çıplak yakınlığı, **fougère**'le karışık esmer ten koku-
su, Abdi Bey'i çileden çıkarıyordu. Dinledikleri de! Ohoooo, 'gü-
ya' yalıda yaşıyor, dünyadan habersizmiş meğer; Rosa Mizrahi,
Riri'yi hanidir boşlamış; bitişik komşu Şehbâl Hanım yok mu, şu
sık gelen gönlü şen taze, Preşovalı Besim Paşa'nın 'kerimesi',
ona abayı yakmış, çoktan 'mercimeği fırına vermişler' **parole
d'honneur**.* Riri gözümle gördüm diyormuş, Raşel de görmüş;
banyodan banyoya, bu ikisi zaten tek durmaz, oynasırlarmış; Ab-
di Bey, onu çocuk 'telakki ederek', ilgi göstermek 'tenezzülünde
bulunmadığından', ne yapsın, o da Riri'yi ciddiye almış, taştan
mıymış yani?

O geceden sonra, Abdi Bey beklenen ilgiyi göstermekte, 'el-
hak' kusur etmiyor. Yalnız şu acayip yanılsamadan, ne yapsa da
kurtulsa? Her defasında, sanki Yeniköy'de Mizrahilerin yalısında
değil, Selânik'te Barzılayların 'hususî' deniz banyosundadır; kuca-

* Namus sözü.

ğında, çalkalana çalkalana, 'inzalden inzale' zincirlenen 'kaltak' ise, Raşel Mizrahi değı, annesi Rosa Barzılay!

"Quelle illusion terrible, mon ch r."*)

Hiç beklenmedik, şu Raşel 'serencamı' olmasa, Abdi Bey ke-
derinden boğulur muydu? Koskoca yazı, 'alelade bir mücrim gi-
bi', saklanmakla geçirmişti. Sonbaharı, 'intihabat' heyecanlarıyla.
Kış, veba tehdidiyle giriyor: 'Teşrini sâni bidayetinde', Azapkapı
ve Tophane'de, altı vak'a görüldü: 'Darülfünun dahil', okulları ka-
pattılar, kapattılar ama...

...yoksulluk diz boyu. Dersaadet, 'şedit' ve karanlık soğukla-
ra 'tedbirsiz' yakalandı. Ne tarafına d nsen, korkmuş, üşümüş,
ezilmiş insanlar: Tepebaşı otellerinde, votka, kokain ve yurtsa-
madan sarhoş, soylu 'beyaz Rus' mültecileri. Tahtakurusu ve
marsık kokan bekâr hanlarında, henüz terhis olmuş, bitli 'nefer-
ler'. Sokaklarda,  rkutsk, Kahire ve Selânik ' sera' kamplarından,
paldır küldür yıkılmış binlerce tutsak. Ya 'muhacirler'? Balkan Sa-
vaşı'ndan bu yana, 'işgal' topraklarından 'payıtahta', g  men akı-
nı durmadı ki! Şimdi,  zmir'deki Yunan işgalinden kaçanlar geli-
yor. Hepsi yüz kırk bin civarında imiş! Halleri öylesine 'perişan'
ki, aralık ayı 'merhamet ayı' ilan edildi: Darülfünun talebeleri, 'ia-
ne' topluyorlar. Geçenlerde, biri kız biri erkek, iki genç, Şark-ı
Karip Maadin Kumpanyası'na da uğramadı mı? Abdi Bey çıkarıp
yüz lira verdi. Eh Padişah bin, Veli ht beş yüz lira verdiğine g -
re, azımsanamaz. Gazetelerin ağızı, herkes onun kadar cömert
davranmıyormuş!

Bütün bu kalabalık, kof, yutulmuş çığlıkları andıran kabahatli
gülümsemeleri, uzamış sakallarından sarkan ağdalı umutsuzlukla-
rıyla, sanki göz sinekleri, vapur iskelelerinden garlara, garlardan
cami avlularına simsiyah birikiyor. Hil lahmer'in, Polis M d riye-
ti'nin önünde, uzun kuyruklar! Soğuk ve çamurlu, öyle de yağ-
murlar indiriyor ki, yağmur mudur, yoksa belalı bulutlar üstlerini
mi örtmüştür anlaşılamaz: yorgun kemiklerine aşı ılık sızılar; g -
 slerine nagant gibi patlayan öksürükler yerleşt rir; sürekli ıslak-

* Ne müthiş bir yanılsama, azizim.

lıkları, enselerini buzdan bir dil yalamışcasına, içlerini ürpertir durur.

'Menhus' hastalık, daha elverişli bir gelişme ortamını, nereden bulacak? Kabataş, Kızıltoprak, Kasımpaşa... yayıldıkça yayıldı. On beş gün içinde, on üç ölü, dört yüzü 'mütecaviz' şüpheli vak'a! Veba ile Mücadele Hey'eti Reisi Ekrem Hayri Bey, 'matbu-atta' sürekli yakınıyor: aşı ihtiyacı 'yevmiye' altmış litre imiş, oysa 'ihzar edilebilen' aşı miktarı, sadece iki buçuk litre. Evet, iki buçuk! Hürriyet-i Ebediyedeki Bulgar Hastanesi'ni boşaltarak, vebalılara ayırmışlar, yetmiyor. 'Tecrithane' olarak kullanmak için şehir dışındaki kırlalardan birini olsun, İtilaf Kuvvetleri'nden istirham etmişler, verilemezmiş, "İşimiz Allah'a kalıyor, demek!"

İşin kötüsü, Abdi Bey 'evhamlandı': elini nereye sürse veba mikrobi, oyun kâğıtları, cigara tabakası, gazeteler, vs. 'Hilafsız' her sabah banyo 'alıyor'. Terakki Apartmanı'nda, şaşmaz bir temizlik 'mecburiyeti' konuldu. 'Ezkaza' sebzeler kaynar suyla yıkanmamış, çöp 'tenekesi' dış kapının önünde unutulmuş olsun; maazallah, pis, yakıcı dumanlar salıveren asit damlaları hâlinde koridorlara damlayarak, ortalığı çin çin öttürüyor. Şirretliği sınır tanır mı? Artık ne azarlamalar, ne sövüp saymalar! Bunca öfke, 'hakikat', veba korkusundan mıdır?

Neveser'in inanası gelmiyor pek, yalnız oldukları bir akşam, Münif Sabri'ye düşüncesini açtı, dedi ki:

- ...yok canım, onu asabileştiren haddizatında intihabatın seyridir, siyasete müptela, meb'usluk ihtimalinin kaybolması hast ediyor, hiddetini veba korkusuyla setretmektedir.

Yalnız Münif Sabri'ye mi? Bir akşam, yemekte fikrini kocasına da ima etti: aman ne öfke, ne öfke! Oysa, haklı. Seçimler 'Teşrin-i evvel' de başladı. Bir türlü bitmek bilmiyor. O gün, bu gün, İttihat ve Terakki'nin sâbık Selânik (sonra Edirne) Meb'usu Halıcızade 'Bacaksız' Abdi Bey'in tadı da kalmadı, tuzu da. Şu son günlerde, Dersaadet seçimleri güncelleşmedi mi, 'fart-ı hasasiyetten' ölecek! Dört yüze yakın 'müntehib-i sâni', Darülfünun'un, bayraklarla 'müzeyyen' büyük salonunda toplanalı, kaç gün oldu? 'Payitahtın' on bir milletvekilini seçecekler. 'Namzet'

bol, Hürriyet ve İtilaf Fırkası katılmayacağını resmen duyurduysa da, bazı fırkalar listelerini açıkladı: Milli Türk Fırkası, Milli Ahrar Fırkası, Milli Kongre, vs. Gazeteler de boş durmuyor, Allah'ın gününü karma liste yayımlıyorlar. Birisi olsun, onu hatırlasa ya! Hayrettir, hiçbiri hatırlamadı: sabahtan akşama, istediği kadar sütun sütun adını arasın, bulamayacak! Yüreğinde bir hınç, sanki suratına tükürmüşler. Tekgözlüğünü, baş parmağıyla işaret parmağı arasına alıyor, incecik dudaklarını ısırarak, diyor ki: "...düşenin dostu olmaz **mon ch  r, c'est bien connu!**"*

Seçim boyunca, telefonun başına mihlanmıştı. Sonuçları, Birlik Başmuharriri Hüsnü Faik, sıcağı sıcağına ulaştırıyor:

– ...efendime arzedeyim, Prens Sabahaddin Bey kaybetti, Ahmet Rasim kaybetti, Hariciye Nazır-ı Esbak-ı Mustafa Reşit Paşa, kez lık. Lütfi Fikri, Celâlettin Arif kazanmışa benzer. Sizin-kilerden Muhtar Bey'le Kâmil Efendi intihap olundular...

Nasıl da  ş tm ş, öksürüğü bir felaket:

– ...şayan-ı taaccüp birader! Numan Usta namında bir şahıs, Zeytinburnu'nda  meleymış, namzetliğini son dakikada telgrafla koyuyor, intihap ediliyor. İttihatıdır diyorlar. Tanır mıydınız?..

Hüsnü Faik'in fikrince, 'Cemiyet' yapacağını yine yapmış, Dersaadet'in 'hayat-ı siyasiyesine hâkim olduğunu' dosta d şma-na kanıtlamıştır: ittihatçı eğilimleri 'müsellem'   kişinin seçilmesi de, Prens Sabahaddin Bey'in seçilmemesi de, aslında bunu 'ifade eder'. Abdi Bey burulmuştu. Hüsnü Faik'in yorumu, onu sevindirmek iin. Sevinmesi lazım. Sevinemiyor. "Gönül arzu ederdi ki, müntehap o   zat arasında abd-i âciz dahi bulunsun! Meclis-i Meb'usan'da, Fırka'ya daha az mı müfit olurdu? Lakin **mon ch  r**, siyaset nankördür..."

Telefonu kapatıp bir cıgara yakmıştı, başka bir cıgaranın k l tablasında t tt ğ n  neden sonra fark ediyor, ii ne kadar karışmış!

Cellatyan Hanı yeni yapılardan, hayli yüksekçe, Boğaz'a filan egemen: camlardan, Çamlıca'ya yoğunlaşan incir moru bir

* Bilinen şey!

bulut kalabalığı görülüyor; işgal donanmasının, buram buram duman kusarak, 'manzaradaki' kirliliği artırdığı da. Kar sözde paklıktır, oysa limanı darmadağın eden bu sulusepken, düştüğü yeri kirletiyor: kül esmeri, suyu çok, karı kıt, gevşek mi gevşek! Bir de telaşlı ki! Camlar buğulanmış, dışarısı soğuk olmalı. Kaloriferin kalın sıcağından burun delikleri kupkuru, o'ysa, kibrit kibrit, cıgara dumanlarına azalmaktadır. Seçimlerin üstünden kırk sekiz saat geçti geçmedi, patırtı kıyamet! 'İtilafçı gazeteler', 'İttihatçı parmağını' dillerine doladılar. Lütfi Fikri, Sabah'taki yazısında açmış ağzını yummuş gözünü: "...nasıl, **İttihat ve Terakki ent-kazının husule getirdiği meb'usan listesinde, ismimi göreyim? Hayır, ben tek başına listede kalamam...**"

Telefon. Abdi Bey toparlandı. 'İhtimal', Hüsnü Faik Bey'dir, yeni bir şey duydu mu, aramadan edemez. Telin öteki ucunda, güm güm öksürüyor:

— ...şey Yunus Nâdi'yle hasbıhalde bulunduk, diyor ki ahali fırkalardan gayr-ı memnun, intihap neticeleri bir adem-i memnuniyet ızharıdır, ayrıca müntehap zevat arasında fırka namzedi hemen hemen yok...

Ya da:

— ...Lütfi Fikri'nin istifası mesele olacak. Kendisiyle bizzat görüştüm, maksad-ı aslisi intihaba şaibe sürmek! Bosphore'a beyanat vermiş, telefonda okudu, 'son dört senelik icraattan sonra İttihat ve Terakki Komitesi hâlâ vardır' diyor!

Abdi Bey, bir zaman, yazıhanenin camındaki hayaline daldı: sağ elinin ayasıyla, kulağının arkasındaki saçlarını yapııştırıyor. Simsiyah, sıkı sıkı arkaya taranmış olmalı. Işık vurdu mu, piyano 'zemini' gibi yansıtacak. Lütfi Fikri Bey'in, seçilir seçilmez istifası, onu umutlandırdı mı? Ne adamlar var! Böyle bir 'jesti', o 'hayatta' göze alamazdı. Acaba 'inhilâl eden meb'usluk için', ne zaman seçim yaparlar? Kâmil Efendi, iç cebinden çıkardığı kalın para zarfıyla, o sıra sökün etmese, ufak ufak, hayal kuracaktı. Paranın 'kısım-ı âzamını' aldı, zarfı geri verdi, Neveser'e ulaştıracak. Gece geç döneceğini söyleyip Kâmil Efendi'yi savıyor. Ne yapıp yapıp, canını Yeniköy'e atmalı, onu ancak Raşel'in 'seyyal'

cinselliği avutabilir. Evet, yalnız o. Ayrıca, parayı görünce, Rosa kimbilir ne kadar sevinecek?

...Boğaziçi, başdöndürücü bir kar fırladığına kapılmıştı. Küstah martıların, 'canhıraş' çığlıklarıyla yırttığı, soğuk ve yaş bir gündüz karanlığı, denizi boydan boya kaplamış. Yalnız denizi mi? İliklerine tuz ve nem işlemiş ahşap iskeleleri, pancurları çarpılan güngörmüş yalıları, 'münzevi' koruları. Rüzgâr, yağışı öylesine karman çorman ediyordu ki, sulusepken sanki yukardan dökülmüyor, görünmez, 'esatîri' bir hallacın 'devâsâ' yayından, 'fevc fevc' havaya savruluyor. Bu 'hengâmede', kolu kanadı kırık, güçlü akıntıya karşı çaresiz, bir Şirket-i Hayriye vapuru. Acaba İnşirâh mıdır?

Halicizade 'Bacaksız' Abdi Bey, Mizrahilerin görkemli kabul salonuna, iki dirhem bir çekirdek, girdi: vişneçürüğü fesi, tekgözlüğü, yelek cebinde iki parmağı; kısacası, 'Levanten', alafrangalılığı ve kirpi şirretliliğiyle! Nereden nereye, zihninde, Rumeli yıllarından kalma bir türkü ("...**Tuna'da çırpır bezini/haydi more/kim sevmez Bulgar kızını?**"), seçimlere ilişkin, olur olmaz varsayımlar: "Kuvvetle muhtemeldir ki Zât-ı Şâhâne, tasvip etmediği böyle bir Meclis'i içtimaya davetten içtinap etsin; bilfarz etti, bu takdirde, intihabın tecditi derpiş olunabilir mi, olunamaz mı?..."

Rosa Mizrahi, anıtsal topuzunun altından, zehirli mavi gülmüseddi. Çevresinde, elmaslı taraklarının yıldızları, pır pır uçuşuyor. Altın saplı gözlüğüne davrandı, onu hayatında ilk defa görmüşçasına tepeden ayağa süzdü, sesi, 'resm-i kabul' sesi; öyle ciddi, az kalınca, biraz da nezleli:

– **Ah! Quelle agreable surprise, mon bey?*** Perşembe akşamından evvel, sizi intizâra doğrusu cür'et edemiyorduk.

– ...lâkin madam, hasretinize tahammül kaabil mi?

– ...bu akşam ne kadar mültefitsiniz, esbab-ı mûcibesi nedir acaba? İsticvaba izin var mı?

Abdi Bey, büyük masada domino oynamaya dalmış Matma-

* Ah, ne hoş bir sürpriz, beyim?

zel Hortense ile Besim Paşazade Şehbâl Hanım'ı başıyla selâmladı. Rosa Mizrahi'nin parmak uçlarını öptü. Aslında sesi gereğinden yüksek çıkmıştı. Çünkü balkonda Gülistan Satvet'i ayırmsıyor: yine, son aylarda 'peydahladığı', o 'çamyarması' Binbaşıyla beraber: Ferid Bey midir nedir, hani püskürme bıyıklı? Prens Bragin'le Yüzbaşı Larivière, 'hâspaya' yetmiyor anlaşılan.

Dişlerinin arasından Fransızca sövdü:

– **Garce!**

Gülistan hoppa bir kadın, hayatı aldatmacalar üzerine kurulmuş, işgal şehre çöreklenidikçe o Osmanlılıktan uzaklaşıyor: giymi kuşamı, çoğu ecnebiden daha ecnebidir, süsü püsüsüyle başa çıkılamaz! Onun ilgisini sadece **caprice**'ler ve **fantaisie**'ler çekiyor: Yüzbaşı Larivière, Fransız İşgal Bölgesi'nde, galiba Makriköy'de, değişik bir balıkçı meyhanesi 'keşfetmiş', esti mi, gecenin 'nısfında' otomobillere doluşup, palas pandıras gidilecek! Prens Dmitri Bragin, seyrek sakallarını kucağına dümdüz dökerek, onu Tamara Karsavina'ya mı benzetti, intihara yakın bir sarhoşluk ânında, karşısına ünlü balerinin Ateş Kuşu'ndaki kılığıyla çıkmalı, aklını başından almalıdır. Böyle bir kadın, bitmez tükenmez süvari pelerini, püskürme çalı bıyıkları, ağır çizmeleriyle güp güp ortalıkta dolaşan, bir Osmanlı 'zabitinde' ne bulur? Ona nasıl katlanabilir? Abdi Bey bunu çözemiyor.

Rosa Mizrahi'ye soracak oldu, geçenlerde bir akşam, dışarda ayaz gümüş bir kaşık gibi parlıyor, camlarda karayelin acı vınlıları; şu anda Gülistan'ın bulunduğu balkonda oturmuşlar, Rosa Mizrahi, dudağında Miralay Morley'in İngiliz cıgaralarından biri, çakmağının alevine uzanırken, nedense 'istihfafla' diyor ki:

– Siz **mon bey**, vakia Gülistan'ın eski âşinasısınız, lâkin hallet-i ruhiyesine vâkıf olduğunuzu söyleyemem. **Je le Regrette bien!*** O ruhen mustarip bir kadındır, belki teselliye, şiddetle himayeye muhtaç, Ferid Bey'de aradığını bulamaz mı? **C'est un homme fort, celui-lâ!*****

* Elimden gelmez, üzgünüm.

** Güçlü bir adam bul

Dumanları, burun deliklerinden boca ediyor:

– ...ayrıyeten, Mabeyin Kâtiplerinden Halûk Beyefendinin kayınbiraderidir, Bayraktar Paşazadeler'in Halûk Bey...

Salonun muazzam şöminesinde, ağır kütükler çatırdayarak yanıyor: avuç avuç kıvılcım, gizli is, haydut kılıklı alevler! Abdi Bey yalazın dairesine girer girmez, bakır kızılı bir heykele döndü. Aynı kızılık Rosa Mizrahi'nin, dominoyu ocağa dönük oturmuş oynayan Şehbâl Hanım'ın, dalga dalga yüzlerine vurmuş: gözbebeklerinde minyatür birer ocak! Ne bol kahkahalı bir kadın bu Şehbâl, her dakika sanki bir bardak kırılıyor. Yanında Matmazel Hortense, bingil bingil boynu, boynunda erimiş fındık çenesi ve torbalı gözleriyle, bir ayı balığını andırıyor. O da İsviçre'ye dönmek istiyormuş artık, kızlar büyümediler mi, hele Raşel, yaz sonunda şahane bir garden partiyle **Constantinople** Sosyetesine' takdim edildi, ne unutulmaz geceydi o, yalının bahçesi renk renk Japon fenerleriyle donatılmıştı, deniz kenarında masalar, Abdi Bey'in bulup buluşturduğu Çigan Orkestrası baygın havalar çalıyor, pul pul dökülen yıldızların altında dans eden çiftler: Darısı Sara'nın başına!

Abdi Bey, 'hususî' görüşmek arzusunu, Rosa Mizrahi'nin kulağına fısıldadı. Herkesin ortasında, çıkarıp para mı versin? Aylar boyu gizlendiği kütüphanede ayak üstü konuştular. Oda ısıtılmamıştı. Karyolasını filan kaldırmışlar. Fena halde yadırgıyor. Geçmişinden birkaç ayı çalıverdiler sanki, "Hayat-ı beşer nedir, sukut-u hayallerimizin muhasalası mıdır? Yoksa her sukut-u hayal, yeni bir menba-ı ümid mi? Mağlubiyet bir sukut-u hayaldi, yalıda gizlenmeme müncer oldu, buysa Raşel'le rabitamızın teessüsüne!..."

Rosa Mizrahi, 'yâr-ı vefakârının' getirdiği parayı, yapaylığını aşırılığıyla örtmeye çabaladığı bir heyecanla kaptı, koynuna soktu. Şükranlarını, onu öperek belirtiyor. Sert bir öpüşme, epeyce de gülünç: Abdi Bey'in başını, karpuz gibi iki avucunun arasına aldı, eğilip enli, kalın ve dıyguşuz dişlerini, hart diye dudaklarına geçirdi. Eski kıvraklığını yitirmemiş hınzır dili, kıvamlı vişne şurubu gibi ağzına doluyor. Genzinde İngiliz tütünü, esans ve dudak ruju buğuları.

– ...siz **mon bey**, hiç şüphesiz hakiki bir centilmensiniz, bu

asil jestinizi bittabi Leon'a yazacak, müddet-i hayatımda asla unutmayacağım. Raşel sürura garkolacaktır; balodan vazgeçmek ihtimali, bilemezsiniz onu, ne derece meyyus ediyordu.

– ...hakikat, nerede o, salonda göremedim?

– Beyoğlu'na çıktı. Günlerdir 'Macun Hokkası'nı görmek için ısrar eder. Miralay Morley'e çıtlatmıştı: eksik olmasın, otomobilini göndermek lütfunda bulunmuş. Pürtelaş gitti, birazdan dönecektir.

Sustu, topuzundaki tarakları parmaklarıyla düzelterek ekledi:

– ...ah, **la jeunesse!***

Abdi Bey, o dakika, hangi radyum ışımasıyla Rosa Mizrahi'ye baktıysa, tepeden tırnağa 'eczalı' bir ışıkla sıvadı:

– 'Macun Hokkası' mı? O da ne demek?

– ...tecahül-ü ârifânede yektâsınızdır, **mon bey**, siz, siz olacaksınız, Varyete Tiyatrosu'nda, Milli Operet Hey'eti'nin temsil verdiğini bilmeyeceksiniz? Ne mümkün? Ali Rıza Bey, 'Leblebici Hôrhor Ağa' tarzında bestelemiş, daha faiktir deniyor. Gazeteler, medh-ü-senada birbirleriyle yarışıyorlar.

Abdi Bey dudaklarını ısırdı:

– Filvaki iştmişti, dedi. Musahipzade'nin eseri miymiş, neymiş! Halep Çarşısı'ndaki tiyatrodaki değil mi?

– ...bakınız, gördünüz mü? Bir gece, biz de gitseydik diyorum.

– ...herhalde münasibi budur, evet, Raşel de bizimle gelmek icabederdi. Siz ki ondan uzak durmamı ihtar eder durursunuz. Miralay Morley mevzubahis oldu mu, bakıyorum her şey mübah-tır; mumaileyhin, sefahatte benden aşağı kalır yeri mi var?

Rosa Mizrahi, mavisi koyulaşan gözleriyle, saplı gözlüğünün ardından, Abdi Bey'e dargın dargın bakıyordu. Uzlaşmaya yatkın bir ses aradı, yatıştırıcı, gönül alıcı:

– Bu ne hiddet **mon bey**? Miralay cenaplarının himayesine mazhar olmasak, bir haftadır ne yerdik? Ekmek buhranı malum, tedariki imkânsızdı. Otomobilini âdeta emrimize tahsis eylemiş-

* Ah, gençlik!

tir, takdir edersiniz ki ahval-i hazıra, bu neviden kudretli bir zâtın himâyesini zaruri kılıyor...

Abdi Bey, pencereden dışarıya dalmıştı: iki otomobilin, bir-biri ardınca, yalının bahçe kapısından girdiğini gördü. Öndekinin camında, Raşel'in profili. Birden parlıyor:

– Kâfil! Kâfi, reca ederim! Miralayınızla ne hâliniz varsa görünüz. Beni alâkadar etmez. Lakin Raşel'in o sefihle ülfetini terviç etmeniz, gayr-ı kaabili tahammül bir keyfiyettir ki, Leon'la kadim hukukumuz dolayısıyla...

Odanın kapısı tıkladı. Riri görünüyor: sarı ela gözleri, kocaman iki papatya; gülümsemesi, arsız; sesi, fingerdek:

– "Hanumefendi", Miralay cenapları teşrif buyurdular.

Rosa Mizrahi gözlüğüne davranmıştı. Taraklarındaki elmaslardan ışık zerrelere üreterek, ona döndü. Soğuk bir sesle, epeyce yukardan sordu:

– Hayret, nasıl da işitmedik? Yalnız mı, küçük hanımla mı?

– Kalabalık geldiler: Miralay, küçük hanım, daha başkaları. Büyük sofrayı mı kuracağız?

Rosa Mizrahi, kumaş hışırtılarıyla, koridordan kabul salonuna aktığı sırada, Riri'yi azarlıyor:

– ...hele şuna, elbette büyük sofrayı, bir de sorar!

Abdi Bey onu izlemedi, 'eski' odasında biraz daha oyalandı. Pütürlü, adamın kanını donduran soğuk bir nemin, içine işlediğini duymadı bile. İçisıra o türkü, Makedonya yıllarından, çağrışım üstüne çağrışım uyandırarak sürüp gidiyor. Tamamı olsa neyse, kulağı adamakıllı zayıftır, iki mısraı nasılsa aklına takılıp kalmış, tekrarladığı onlar: "... **Tuna'da çırpır bezini/hayda more/kim sevmez Bulgar kızını?**" Şu sıra sevdiği ender rastlanır bir Yahudi kızdır ki, ne Yahudi kızı, bunca yaşına, bunca tecrübesine rağmen, onu arzularına 'ram etmeyi' becerebilmiş; feleğin çemberinden geçmiş bir 'sefihi', cinsel açlığı ve çeşitleme iştahıyla allak bullak edebilmiştir. "Böylesi, her 'kula müyesser olmaz **mon chère, ça c'est sûr!**"*

* ...bak, bu kesin!

Belleğinde ansızın o sahne canlanıyor. Acaba neden? Arabanın camında az önce Raşel'i, kapının aralığında Riri'yi görmesinden mi? Hele Riri! Ah ne Riri'dir o: yıllarca evvel 'hanumefendi'yle Selânik'te, Barzılayların yalısında başladığı cinsel serüveni; yıllarca sonra, İstanbul'da, Mizrahilerin yalısında, 'küçük hanum'la geliştirip büyütüyor. Hem de, ne inanılmaz bir kolaylıkla! "Bu **charmante soubrette**'le aynı mukadderatı (yahut kadınları) paylaştığımız, söylenemez mi **mon ch  r**?"

(...r  zg  rl   bir ay gecesi. G  z başlarında olmalı, eylül filan. Dalgaların, rıhtıma vurdukça patlayışı, kulak i  lerinde u  lduyor; aynalı mavi karanlığı hant hant   tt  ren uzak yankılanmalar, tüyler ürpertici. R  zg  ra kapılmış, ayın g  m   ledi  i birtakım kâbus bulutları, bir dağılıp bir toplanarak, görülmemiş bir hızla geçiyorlar. Ayı kapladıkları da oluyor. O zaman köpükleri sır  a tozu dağılan ito  lu it dalgalar, bütün pencereleriyle inim inim inleyen yalı, yapraklarını r  zg  r  n hovardaca ya  ma ettiği ağaçlar, 'de   etengiz bir zulmete' gömülmektedir: akıl almaz bir b  y   'manzaray' bir anda gözlerden kaybediyor.

Abdi Bey, o gece Raşel'le 'kaville  erek' yalıda kalmıştı. Kabul Salonu'ndaki görkemli saat, titreşimlerini r  zg  r  n u  ldu  ad  ı koridorlara âdeta üfleyerek ikiye çalarken, Mavi Oda'da buluşuyorlar. Günah odası. Raşel'in kapıdan girmesiyle, ipek sabahlığını bir çırpıda ayakları dibine döküp muz gibi soyunması bir oluyor. Odanın mehtapta iyice fosforlanan maviliği, çıplaklığını, yaldızlı selofan gibi sarmış: memeleri ayakta, baldırları se  riyor, apış ara  ı ıslak! Aralık gözlerinin rengi, yoğun mavilikte silinmiş, kirpiklerinin simsiyah dola  ıklı  ından şüpheli bir beyazlık [rakı beyazı mı, sis mavisi mi?], zor bela seçiliyor. Kuytudaki Abdi Bey'i, ilk bakışta göremedi. Kışkırtıcı bir fısıltıyla karanlığa seslenecektir:

– ...orada mısınız Abdi Bey?

Raşel'in cinselliği, Rosa'nın cinselliğiyle karşılaştırılabilir mi? Gerçi ikisi de olağandışı, çok bakımdan benze  irler, kapsamları geniş, ne kadar zorlanırsa zorlansın nihayetlerine varılamaz ama, i   uygulamaya döküldü m   Rosa ne kadar 'çift' kavramıyla sınırlı, 'sabit' ve katıysa, Raşel o kadar 'seyyal', 'l  z  c   bir elastiki-

yeti' var. Şu Riri'yi oyuna katmayı, Rosa senelerdir söylemiş durmuş, onun tecrübesizlik dönemi itirazlarını gerekçe sayarak, kesinlikle 'fiiliyata' geçmemiştir. Raşel öyle mi? Lafını dahi etmiyor; yakındığı, sadece, sevişirken ellerinin ve dudaklarının 'havada' kalması. Nazlanıyor mu, 'istiğna' mı?

Oysa Riri'yle sözleşmişler, buluşmaya o da gelecek! Abdi Bey farkında olmadı. Dalgaların kulak içlerindeki yankılı patlayışlarından mı, Raşel'in erkekliği üstünde su gibi çalkanışından mı, nedense, yarı ayık yarı sarhoş. Üçüncü bir 'şahsın mevcudiyetini', güçlkle ayırmsıyor. Çıplak ayakları şap şap, avuçlarında ısıttığı iri memeleri balon, Riri 'hinzırı', koridorların karanlığını dağıta dağıta ne zaman gelmiş de, Raşel'in buğulu çıplaklığı önünde diz çökmüş? Şimdi hem ellerini 'meşgul ediyor', hem ağzını: soluk soluğa, uçsuz bucaksız bir öpüşme sarmalına dolanıyorlar; öpüşüyorlar mı, birbirlerinin ruhunu cigara dumanı gibi ağızlarından içlerine mi çekiyorlar, belirsiz. Göğüsleri, ucunda buğulu süt, birbirine sürttükçe, çıtırtılı kıvılcımlar üretiyor. Şimdi Riri'ninkiler Raşel'in avuçlarındaysa, az sonra Raşel'inkiler Riri'nin obur ve arsız ağzına dolmuştur. Riri usta, sevişmelerini öyle usturuyla ayarladı ki, eli Abdi Bey'in eline değmedi, sanki o yok, iki kız Mavi Oda'da günahlarıyla yalnız, 'küçük hanım' onun vücuduna el koymuş, kendi vücudunun kapılarını ardına kadar ona açmış. Havada 'meş'um' bir elektrik. Rüzgârın kimbilir nerelerden taşıyıp, -Beykoz'dan mı?- hoyratça camlara vurduğu köpek havlamaları. Denizin şakırtılı öfkesi. Gece.

Ay birdenbire buluta giriyor.)

Halicızade Abdi Bey, o gün, Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası'nın Cellatyan Hanı'ndaki yazıhanesinden kopup, Şirket-i Hayriye'nin Dilnişin vapuruyla Yeniköy'e gelirken, sonbahar boyunca sık sık tekrarladıkları o sevişmeyi, bu gece de yaşamak umudunu besliyordu. Çokluk öyle yapıyor ya, ziyareti gereğinden fazla uzatıp, dönüşü 'imkânsız' kılacak, 'hâliyle' gece yatısına kalacaktı: Misafir yatak odası, Mavi Oda'ya bitişik olduğundan... Gel gör ki Raşel 'kaltağı' gönlünü şu gebeş İngiliz'e 'tahsis etmekle' kalmamış, 'herifi' koluna takıp yalıya getirmişti: Miralay ve ya-

nındakilerin otomobille dönecek olması, Abdi Bey'in tasarısını tehlikeye sokuyor: 'centilmenlik' olsun diye, pekâlâ onu da alabilirler!

Gerçi 'gidişat' müttefik makamlarıyla, 'bahusus' İngilizlerle muhabbeti pekiştirmeyi gerektirmektedir. 'Ecnebi matbuata' bakılırsa, İngiliz Başbakanı Lloyd George'la Fransız Başbakanı Clemanceau'nun Londra'daki 'mülâkatları' Devlet-i Aliyye'nin hiç de 'menfaatına' geçmemiş! 'Tebliğ-i resmî'de açık açık, Türklerin **Constantinople**'dan çıkarılmasından söz ediliyor. Fransız gazetelerinin 'ifadesi', Clemanceau'nun buna pek yanaşmadığını dokunduruyor ama, inanılır mı? Kimbilir hangi pazarlık içindir? 'Ma-azallah' böyle bir şey 'tahakkuk' ederse, Dersaadet'in İngilizlerin denetimi altında kalacağı, aşağı yukarı kesin; 'binaenaleyh Miralay cenaplarıyla tesis edilecek bir dostluktan, istikbalde fevkalade müstefit olunabilir'. Yine de Abdi Bey, geceleyin, Raşel ve Riri'nin ona yaşatacağı tadına doyulmaz dakikaları düşündükçe...

Salonun havası değişmişti. Gerdanlıkları, sarkaçlı küpeleri, ağır inci dizileri parıldayan, gözalcı tuvaletleri iyice dekolte birkaç kadın (biri Ermeni öbürü Türk, ikisi de Arnavutköy Amerikan Kız Koleji mezunu), yoğun, yoğunluğu 'mütecaviz' parfümlerini, dalga dalga çevrelerine salıverip, gözleri bayat mavi, fırlak gırtlakları 'matruş', kızıl bıyıkları ağzına giren İngiliz 'zabitlerini' efsunlamışlar; ufak ufak, kestirilmesi zor bir beraberliğin erişilmez 'hülyasına' taşıyorlar. Işıklar çoğaltılmış. Yansımali gümüş tepsilerde, çeşitli aperitif dolaştırılıyor. Gülistân Satvet, elinde uzun ağızlığı, kolunda iriyarı binbaşısı, üstünde gerekçesi belirsiz bir telaş, ortalarda: bir kabahati örtbas etmeye mi çabılıyor, yoksa herhangi bir felaketin 'vukuundan' mı korkmaktadır? Binbaşı Ferid Bey, bunun farkında görünmüyor, babacan haliyle cıgarasını içmekte, çalçırpı bıyıklarının altından, kalın kalın gülmektedir. Bön mü bu adam? Süvariler için, 'alelittlak' söylenir de...

Abdi Bey, Raşel'e doğru yürürken, Gülistan Satvet harıl harıl çevresindekilere ne anlatıyor, kulak misafiri oldu:

— ...yangının zuhurunda René konsoloslukta imiş, tesadüf Müsyü Kavukçuyan'la iş takip ediyorlar, 'Neye uğradığımızı şaşır-

dık' dedi, bina yıkılırken iki zabıt ağır sûrette yaralanmış, mama-fih bunu bilahare öğreniyor, ateş bu, şakaya gelir mi?...

Taksim'deki Fransız Konsolosluğu, geçen gün kaşla göz arasında kül oluverdi ya, onu görüşüyorlar. René dediği, Yüzbaşı Larivière, demek 'rabitaları eski minval üzere', devam ediyor. Ab-di Bey buna şaşmadı, Gülistan Satvet'in 'tarz-ı hayatına, makul bir izah bulamayacağına' çoktan inanmıştı. Raşel Mizrahi'nin, 'emsalsiz zenginlikte bir zevk-ü-safa menbaı olarak' meydana çıkışı, 'esasen' bu eski göz ağrısının önemini azaltıyor, onu handiyse küçümsemesine yol açıyordu: Gülistan Satvet 'indinde', Nigeban'cı mıdır, Kızıl Hançer'ci midir, 'lakin mutlaka Padişah taraftarı' şu Binbaşı Ferid* Bey gibi 'zabıt makûleşinin' düzeyine inmişti.

Miralay Morley, ocağın başına dikilmiş, ısınıyor. İrili ufaklı alevler, üç-beş teli büyük bir özenle taralı, vahim dazlaklığına yansımış: turuncu kızıl. Çoğu İngilizler gibi uzun, irikiyım, fakat gevşek, kolu bacağı gövdesine eğreti tutturulmuş; üstelik yamrı yumru, derisinin altında, hava boşlukları varmış izlenimini veriyor. Surat çizgilerinin aşağıya aşağıya çekik olması, bulut grisi bakışlarının mahzunluğunu, daha da çoğaltıyor mu ne? Yanı başında Raşel, eflatuna mı, mora mı çaldığı tartışılabilir, belki ürkek pembeleri, çekimser lacivertleri içeren, hafif esmer tüylü bir 'medar' bitkisi: boylu, baylan, ağusu en alımlı yerinde; dolaşık siyah kirpiklerle 'müzeyyen', gözlerinde. Başbaşa vermiş, fısır fısır söylüyorlar. Miralay Morley'in 'mutadı' budur, en öfkeli anlarında bile sesini yükseltmez: konuşmayı sevmez ki, gönlü olup iki çift laf ettiği zaman, itirafta mı bulunuyor, sır mı ifşa ediyor, gel de çık işin içinden: söylediklerini, 'muhatabının' doğru dürüst işitebildiği şüphelidir.

Miralay Kenneth Morley, Intelligence Service'in 'şark-ı karip' için yetiştirilmiş 'mümtaz' ajanlarından: hanidir Kahire merkezinde görevliydi, iyi Fransızca ve Arapça konuşur, 'Memalik-i Mah-rusa-i Şahane'nin girdisine çıktısına 'vâkîf'; o kadar ki, Yüksek Komiser Amiral de Robeck, Savunma Bakanlığı'na yazdığı son

* Bkz.: 'Bıçağın Ucu', 'Sırtlan Payı'.

raporda, Miralay'ın değerlendirmelerini olduğu gibi aktarmış, 'istihbaratının' daha önce verdiği bilgileri kullanmıştır. Miralay'ın gizli sevinci, bundan doğuyor.

İngiliz birliklerinin, Anadolu demiryollarının denetimini bırakmalarına karşı çıkmıştı. Gerekçeleri su götürmez. Çekilirse, fırsatı kaçırmayıp, yerlerini Fransızlar alacak, bir! Ulaşım bozulduğu, kıt kanaat geçinebilen İstanbul'un beslenmesini aksatacak, iki! Mustafa Kemal, Anadolu'da beliren bu en büyük tehlike, prestij kazanacak, üç! Miralay Kenneth Morley, Savunma Bakanlığı'nın hangi akla hizmet ettiğini anlayamıyor. Başbakan Llyod George, 'Türklerin şiddetle cezalandırılmasını' öngörmemişti miydi? Demiryollarının denetiminden çekilmek, ummadıkları bir armağan!

Bereket Yüksek Komiser, durumu kavradı. Raporunu ona göre kaleme almış. Dün sabah, telefon, Amirallik Karargâhı'ndan Binbaşı Macdonald duyuruyor. Şehri bunaltan bulutlu karanlığa, kaldırımlara pis pis tüküren sulusepkene rağmen, beklemediği bir baharın içinde çiçeklenivermesi, işte bu sayede oldu. İki gündür, 'Matmazel' Raşel'le bunu kutlamıyorlar mı?

Miralay Kenneth Morley bekâr, 'küçük matmazellere' hiç dayanamaz: ucu Kahire'ye uzanan bir tutkudur bu: bir 'çocuk kerhanesi'ne dadanmıştı: eski Arap Şehri'nde, İbn el Tolun Camii'ne çok yakın, güneş cürufundan yapılmışa benzer, yayvan bir yapı: gecesi gündüzünden sıcak, ter boşaltan hantal bir etüv sıcağı; iç avlunun duvar diplerinde, karayılanlar, kırbaç gibi şaklıyor; cibinliklerin üstüne, tavandan yedi boğumlu akrepler düşer ki bir soğuştta öldürebilir. Fahişelerin en büyüğü on beş-on altı, en küçüğü on bir-on iki yaşlarındadır: 'gül gıncası' ağızlarıyla sevişirler, dudakları ve gözleri hayasızdır, cinsel uysallıkları hiçbir yerde görülmemiş. Hele içlerinden birisi, burnu hırızmalı, kıvrıcık siyah kırpikleri 'hilal' kaşlarını döven, saçları üflenmiş kıvrıcık Trablusgarplı bir kız; Miralay Morley'in cinsel hayatından taşmış, uzunca bir süre, hayatının tümünü kaplamıştı. Kahire'den görevle ayrılması gerekince, ağır mı ağır, yüreğinde çokertici bir hicran. Hâlâ uykularında, o kız çocuğunun, belli belirsiz göğüslerini okşamıyor mu?

Kimbilir, belki Raşel Mizrahi'nin* panter yavrusu esnekliğinde, ahlaksız 'fistolu' dudaklarında o Trablusgarplı kızdan bir şeyler buluyor. Olamaz mı? Raşel'i, '**Constantinople** Sosyetesine' tanıtıldığı, o unutulmaz yaz sonu balosunda gördü görelî, yaşlı bir sırtlan gibi, sinsi sinsi çevrelerinde dolaır. Abdi Bey'i çileden çıkaran da, bu ya! Yalnız bu mu, en az onun kadar 'keyfiyeti' bildiği halde, Rosa'nın da, Raşel'in de 'herif'in ayağını yalıdan kesme-yişleri! Baksana, Raşel 'kaltağı' nasıl kırılıp dökölüyor? Neredeyse ağzına girecek 'deyyus'un!

Rosa Mizrahi kolundan mı çekti, yolunu mu kesti anlaşılamadı; ağzı kalabalık bir grup, Halıcızade Abdi Bey'in çevresini sarıveriyor. Kimler, kimler! Billur kahkahaları, düşüp düşüp yerlerde tuzparça kırılan, Besim Paşazade Şehbâl Hanım. Yuttuğu 'mefruz' baston yüzünden boynunu bükemeyip, 'temennalarını' belinden eğilip sarkıtan, kirye Muzenidis. Sonra bir paşa, değirmi sakallı, sıkma gözlüklü Sadrettin Bahri Paşa ki, 'fesholunan' Meclis'te Cebelîbereket Ayanı idi, bir tarihte 'hasbelvazife' Viyana'da bulunmuştur. Rosa'nın 'manidar' gülümsemesinden, Abdi Bey'i 'kasdı mahsusla' alıkoyduğu kesinleşiyor. Saplı gözlüğünün camlarında irileşen gözleri, şakacıktan dargın. Sesi barışmaya hazır:

– ...Paşayla teşerrüf etmiş miydiniz **mon bey**?

Abdi Bey'i bir ağızdan lafa boğup, nefes aldirmıyorlar. Şehbâl Hanım, Molla Hüsrev'deki 'merhum' Ali Rıza Paşa konağının, 'sudan ucuza' gitmesinden 'şekvacı'. Ne kadar üzülmüş, ne kadar. Artık nasıl bir üzülmeyse? Kanarya gibi makaraları koyverip, gözlerinin içi gülerek, çünkü diyor ki:

– ...ikazınız vacipfi efem, koskoca konağı göz göre göre kaçırdık. Fatih Sulh Mahkemesi marifetiyle satılmış, muhammen bedeli yirmi bin lira, on sekiz bine düşürüyorlar. Yaaa? Tasavvur buyurur musunuz, on altı oda, dört salon, bir sofa; ayrıyeten iki matbah, biri kurnalı iki hamam, kuyusu, haznesi, havuzu, tulum-bası; bahçe ittisalindeki, bir bap kâgir dükkânı...

Abdi Bey, ondan kaçayım derken, Sadrettin Bahri Paşa'ya

* Bkz.: 'Bıçağın Ucu', 'Sırtlan Payı'.

yakalanmaz mı? Paşa'nın derdi başka: tombul parmaklarıyla, kı bıyıklarının uçlarını sivrilte sivrilte, kulağına eğilip fısıldadı:

– ...benden duymamış olunuz beyfendi, Ali Kemal Bey Peyam'ı kapatıyor, evet! Yok yok, son derece şayan-ı itimad bir yerden işittim, size mahrem değil a, Mihran Efendi söyledi: tekrar teşrik-i mesai edeceklermiş, zannım o ki Ali Kemal Bey Sabah'a dönecek, gazetanın ismini Peyam-ı Sabah'a tebdil edeceklerdir...

Onun ardından Muzenidis. Bu adamın âdeti elini uzatıp, her konuştuğunun ya omzundan saç tellerini toplamaktır, ya sarkmış cep mendilini düzene koymak! Abdi Bey'in ipek mendilini çekiş tirirken, müthiş bir şey açıklıyor:

– ...Londra tebliğ-i resmisinden müteallim olan Zât-ı Şâhâne güya İngiliz Âli Komiserinden mülâkat talebinde bulunmuş; Said Molla hazretlerinin iddiası, talebi reddedilmiş! Bendeniz ihtimal veremiyorum, Miralay cenapları hazır buradayken, bir tahkikat etseydik...

Olası mı? Miralay Morley dünyayı unutmuş, Raşel'le ocak başı söyleşisini koyulttukça koyultuyor. Abdi Bey, istedikleri kadar lafa tutsunlar, gözlerini onlardan hiç ayırmadı! Yorulmuş olacaklar ki, bir süredir koltuğa oturdular: ama ne oturmuş, omuzları değmecesine! Ateşin yalazı, profil çizgilerini tutuşturuyor. Raşel Mizrahi, küstahlığı, 'herifin' tabakasından cıgara alıp, 'alenen' püfürdetmeye vardırı. Rosa Mizrahi'nin, ünlü elma dişler gibi hart hart gülüşünü kapmış, onda daha mı kıskırtıcı bir anlam kazanıyor ne; her seferinde, geceleyin üçlü sevişme hayalleriyle yalıya düşmüş Abdi Bey'in, cinlerini başına topladı; hani 'asabına hâkim olmasa', gidip iki yanağına iki tokat 'aşkedebilir'.

Abdi Bey çok fena kuruluyordu, 'fikrini' dağıtmayı denedi: balkona uzaklaşıyor. Camlarda akşam olmuş, ıslak paçavra gibi bir kış akşamı: soğuğu kalles, bulutları yırtık pırtık, denizi harıl harıl akan! Beykoz'un yoksul ışıkları, varla yok arası uzaktan titreyiyor. Bir cıgara yaktı. İçisıra yine o türkü: "...**Tuna'da çırpır bezini/hayda more/kim sevmez Bulgar kızını?**" Yalnız türkü mü? Makedonya'nın sarp uçurumlarına kaz tüyü dağılan 'ezeli'

karı, ormanlarda dip dip silah sesleri, sakallarını çağılayan gibi yollara dökmüş doludizgin 'komitacılar'. "Bütün fecaatına rağmen, maziyi nazarımızda cazip kılan nedir **mon chère**, gençliği-mizle müterafık yaşanmış olması mı?" Akşama sırtını dönünce, cıgara pusu, 'esans' ve içki buharı içinde, pırıl pırıl gümüş şamdanlar: altı kollu, on kollu. Büyük duvar saati ses tozlarını, uğultulu misafir kalabalığının üzerine serpiyor: 'alafranga' altı buçuk. Abdi Bey, elinde olmayarak, şömine tarafına baktı: Miralay Morley, Raşel'le yine burun buruna! 'Ani bir tehevvürle' keyiflerini 'tarümar etmeye' karar vermişti ki, Gülistan Satvet'in sesi yükseliyor:

– ...**Mesdames messieurs**, Matmazel Mizrahi'den biraz müzik reca ediyoruz. **N'est-ce pas?*** Tabii lütfederlerse!..

Sözü alkışlarla kesildi. Gözler Raşel'in üstünde toplanıyor. Ne kadar da itibar ediyorlar? Sanki eşi bulunmaz bir **virtuose**, bir piyano ustası! Oysa döner dolaşır, ezberine aldığı o iki-üç parçayı çalar, çoğu Chopin: bazı **nocturne**'ler, birkaç **étude**, galiba bir de mazurka! Böyle düşündüğü halde, piyanoya masma-vi süzülen Raşel Mizrahi'yi, herkes gibi sırtarak alkışladığını fark edince, Abdi Bey bozuldu. Önünden geçerken Raşel duruyor: son yolculuklarından birinde, babasının Lausanne'dan getirdiği o Fransız mavisî kılığıyla bir içim su. Sol kaşını kaldırıp, 'fistolu' dudaklarının en şuh gülümsemesiyle onu selamlayarak diyor ki:

– ...ah **bonsoir mon bey**, siz de burada mıydınız? Bugün tiyatrodaki kimleri gördüm tahmin edersiniz? Familyanızı! Maaile karşımızdaki locadaydılar: Neveser 'abla', Ahmet 'ağbi', tanıyamadığım sarışın bir erkekle, zenci kıvrırcığı esmer bir kadın...

Piyanonun taburesine ilişirken, anlamlı anlamlı ekledi:

– ...Neveser abla doğrusu pürneşe idi, hiç de, müteverrime benzemez: görmeyeli âdeta güzelleşmiş!

* Değil mi?

İSTANBUL AHALİSİ DÜN FIRINLARA HÜCUM ETTİ

**Sadrazam 'Ekmek buhranını, muhtekirleri
icad ettiğini' söylüyor.**

**Anadolu'dan un sevkiyatı durdu. Fiyatlarda
âni yükselmeler kaydedildi.**

Dersaadet (Hususi)

Dün şehrimizin birçok semtlerinde, ahali fırınlara hücum etmiştir. Harp senelerinde olduğu gibi, İstanbullular, sabahtan itibaren fırın kapılarında sıra tutmuş ve Şişli semtlerinde ekmek buhranı şedit bir safhaya varmış ve buralardaki birçok köşk sahipleri, ekmek temin edebilmek için, hizmetçilerini Kadıköy'üne kadar yollamışlardır.

Muhabirimiz, diğer sualler meyanında, Sadrazam Ali Rıza Paşa'ya ekmek buhranının sebeplerini de sormuştur. Sadrazam Ali Rıza Paşa bu mevzuda demiştir ki:

"Böyle bir telaşa mahal yoktur. Gebze Köprüsü'nün yıkılarak Anadolu'dan hububat nakliyatının inkıtaa uğradığı şayiası çıkarıldı. Fakat bu, o derece haiz-i ehemmiyet değildir. Son günlerde yağan yağmurlardan, Pendik-Tuzla arasındaki şose yıkılmış olup, birkaç güne kadar tamir edilebilir. Bundan başka payıtahtın on günlük ihtiyacını temine kâfi un vardır. Ayrıca Haydarpaşa'da 25 vagon hububat mevcuttur. Pazartesi gününden beri, Anadolu ile Dersaadet arasındaki şimendifer münakalesini tanzim ettik. Derince'de nakledilemeden kalan hububatı da römor-

kör ve mavnalarla şehre getirttik. Ekmek buhranı muhtekirlerin oyunlarının neticesinden başka bir şey değildir."

İktisadi vaziyet vehamet kesbediyor.

Diğer taraftan, memur maaşlarına yapılan zamlarla beraber, vergilere yeni zamların getirilmesi üzerine, iktisadi vaziyet daha da vehamet kesbetmiştir. Arsa ve bina vergilerine zam kararnameleri ile, memur maaşlarına zam kararnamesi birlikte neşredilmiştir. Ticarethane ile apartmanlara zam yüzde üç yüz nisbetini bulmaktadır. İkamet olunan evlerde zam yüzde seksen bir nisbetindedir. Yangın arsaları zamdan muaf tutulmuştur. Zamlarla birlikte dükkân kiralari birden fırlamıştır. Binlerce esnaf tarafından ihzar edilen bir şikâyetname ve talepname hükümete arzedilmiştir.

Keyfiyet altın piyasasında da fiyat yükselmesine sebep olmuş, gıda mevadında dahi artış kaydedilmiştir. Lira 515 kuruşa fırlamıştır. Yabancı paraların borsadaki vaziyeti zîrdeki gibidir: İngiliz Lirası: 367, Fransız Frangı: 196, Alman Markı: 51, Yunan Drahmisi: 287, Amerikan Doları: 98 kuruştur. Altın fiyatlarının ani artışı üzerine Maliye Nazırı'nın bazı bankerleri celbederek, altın spekülasyonu yapılmamasını ihtar ettiği ve bu ihtara itaat etmeyecek olanların Divan-ı Harb'e sevkedilecekleri şâyi olmuştur.

Neveser yazın nasıl geçtiğini anlamadı. Buna pek şaşıyor. İsviçre'deyken, 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu'nda huy edinmişti: günlerin uzayıp kısalışını, mevsimlerin gizli gizli oluşup birden belirişini izliyor: her dakika, gözü saatte; takvimler elinden düşmez.

Bir sabah vizitesinde Doktor Diederich (hep yapmaz mı), işaret parmağının sırtıyla, alnına düşen perçemlerini usulca kaldırarak, demişti ki:

– ...zamanı unutunuz, **frau** Abdi! Ona lakayt ve bigâne kalmayı öğreniniz: zira o sanatoryum hastasının dostu değil, düşmanıdır.

Puslu güneşin, kaskatı kar aklığundan, donuk donuk yansıdığı bir gündü. Şubat ortaları mı? Daha genişlemişe benzer külrenge boşlukta buz tozları, ayna kırıntıları gibi, yer yer şavklanıyor; uzaktan, görünmez kızakların çingirakları, alçalıp yükseliyordu. Doktor Diederich'in söylediklerini, o gün Neveser ciddiye almamıştı. Nasıl alsın? "İnsan zamana 'bigâne' kalabilir mi?" Meğer yalnızlıktanmış, belki de mutsuzluktan! Mayıstan bu yana, ayların nasıl geçtiğini ayırmısayamadı: yaz 'bidayeti'nin tadını çıkarmadan, aa, Göksu Kasrı'nda asırlık çınarlar yaprak döküyor. Daha dün, Ahmet, Doğan ve o , İttihat Apartmanı'nın çiçekli terasında, 'gülüş-ahenk' kahvaltı etmiyorlar mıydı? Teras bugün çamurlu bir kar altında, havuzu cam incesi buz tutmuş, civciv sarısı tüylü yapraklar uzak bir anı. "Yoksa zamanın seyri, her şahsın hareket-i ruhiyesine göre mi sür'at kazanır?"

Neveser'i zamanın dışına çıkaran, Münif Sabri'den başka kim olabilirdi? O, elinde 'fersûde' çantası, 'mütevazı' nergis demetleriyle, saldırgan bir yangın sarışınılığı olarak, hayatına karışalı; yıllardır 'defterine dahi' itiraftan kaçındığı pişmanlıklar olanca heybetiyle ayaklanmadı mı? Birlikte oldukları her an, vaktiyle çocuk diye hafifseyip reddettiği adamın, kocasından ne kadar

'vakur', ne kadar 'rabitalı' ve 'şayan-ı itimad' olduğunu saptayıp, 'yerlere geçiyor'.

Neveser, Selânîk'teki son tartışmalarını, nedense hatırlamak istemez. Fakat, elde mi? Kocasıyla yaşadığı her yanılğı, uğradığı her hayal kırıklığı, 'gayr-ı ihtiyarî' onu, o 'sâikalî' yaz akşamına, o akşam Münîf'in söylediklerine götürüyor. Daha, Halıcızadelerin yalısındayken başlamıştı bu, 'Dersaadet'e intikalini müteakip, müz'ic bir hâl aldı', hele İsviçre'de, sanatoryum günlerinde, yıldırı-cı bir 'fîkr-i sabite' dönüştü. Tartışmanın gerilimini, durup durup, her defasında daha aleyhinde olmak koşuluyla, yeniden yaşıyor.

Neden aleyhinde? Çünkü: haksızdır. 'Heyhat', hayatındaki önemini çok geç anlayabildiği o tartışmada, sorumsuz, havai ve şımarıkça davranmıştı. Bunu zamanla büsbütün 'idrak' ediyor. Kocasıyla arasında açılan uçurum, bu uçurumu bir yeraltı ırmağı gibi kaplayan yalnızlığı, bunda etkili oldu. Müstehzi, müstağni, biraz da 'şuh', sık sık gülmüş müydü? O gülüşler, yıllarca sonra, 'hakaretâmiz' kahkahalar hâlinde, kulaklarında yankılanıyor. Onu koştugu tehlikeden caydırmaya çalışan Münîf, sımsıkı kavradığı hasır iskemlenin ardında, ufaldıkça ufaldı. Şimşek çakan Neve-ser', gök gürleyen o. Şimşekler, kükürt sarısı, asit yeşili gözlerin-den taşıyor. Gök gürültüleri, deprem uğultularıyla, konağın cam-larını zingirdatıyor. Yaprakları haşır huşur karıştıran deli rüzgâr, bahçede ürkütücü elektrik kokuları dolaştırmaktadır.

Münîf Sabri'nin eski ve yeni önemini kavramak, Neveser'in daha çok eksiklenmesine yol açıyordu. Bu adam, ona çocukluğunda 'Cenap'vari manzumeler yazan, Feyziye talebesi olmadık-tan başka; Birlik'te isabetli makalelerini okuduğu, 'muharrir' Münîf Sabri de değil! Çok daha gizemli, çok daha karmaşık biri! Ya-zın Neveser'e, daha çok Ahmet Ziya'ya ulaştırdığı haberler, 'istih-barat menbâlarının', sıradan bir 'muhabirin' olanaklarını aştığını ortaya koymadı mı?

Bir akşam, terasta gün sonu alacası, gecikmiş 'gurub' yansı-malarıyla Üsküdar'ın bütün camları eflatun, uzay mavisini yıldızlar omuzlarına sarkıyor. Söz ittihatçılardan açılmış, neredeler, ne ya-pıyorlar filan. Münîf Sabri, çıldırtıcı bir ışığa bakarmışçasına göz-

lerini kısıp, elindeki kadehe bakarak; Enver Paşa'nın 'hâlen' Almanya'da, Rus İhtilali'nin bolşevik 'zimamdarlarından' Karl Radek'le 'hâl-i temasta' olduğunu söyleyivermişti. Dehşetli şaşırdılar. Doktor Melek'le Ahmet Ziya yıldırım gibi bakışıyor. Neveser, başını havuza çevirdi.

Bir akşamüstü, Petrograd Pastahanesi'ndeler: genzi yakan çikolatalı krema kokusu, muz likörü, Fransız tütününü. Dumanlı memelerini masalara yığmış, dalgın cigara içen birkaç kadın. İstanbul'da Fransızca çıkan gazeteleri süzen, birkaç erkek. Söyleşi koyulaşmış: Rusya'da İtilaf Devletleri'nin denetlediği 'beyaz' ordu, bolşeviklerin 'kızıl' ordusunu, yenebilecek mi, yenemeyecek mi? Münif Sabri kirpikleriyle, dudakları kibrit alevi Rus dilberlerini mimleyerek, Denikin ve Kolçak ordularının, Kazan kapılarında yenilgiye uğradıklarını bildiriyor: acele taze kuvvet ve 'mühimmat' gereksinmekteymişler, İngilizler Dersaadet'teki 'mültecilerden' asker devşirmeye kalkışmış! Bu kadarla yetinse, iyi, daha ileri gitti: Londra'nın, Babıâli'den, bolşeviklere karşı Osmanlı kuvvetlerini kullanmak istediğini iddia ediyor, karşılığında 'sulh şeraitini tahfif edeceklermiş' ama, Babıâli'nin cevabı olumsuz!

Münif Sabri, ışıktaki gözlerinin leopar aydınlığını, yine bütün sıcaklığıyla Neveser'e çevirerek:

– ...bu, İtilaf devletlerinin, Şark-ı Karip'te asker fıkdanı çektiğine delalet eder, demişti; ...Garbi Avrupa'daki sulh iştiağı, ordularının terhisini zaruri kılmaktadır; aksi halde Rusya ve Almanya'nın uğradığı felakete düşer olabilirler. Halbuki, Anadolu'daki ve Maveray-ı Kafkas'taki tasavvurlarını mevki-i tatbika koyabilmeleri, askerle mümkün...

Anadolu'daki hareketin gelişmesine aşırı ilgi duyuyor. Önemseydiği her sözünden belli. Oysa Ahmet Ziya (tabii Doktor Melek de), 'Osmanlı paşalarının' başını çekeceği bir direnişten umutsuzdur; desteklemesine desteklese de, asıl kurtuluşun, işgal altındaki Osmanlı proletaryasının, ayaklanmasıyla gerçekleşebileceğini savunuyor. Münif'le görüşleri farklı, bir keresinde Münif yalnızken Neveser'e dedi ki:

– ...bilfarz Osmanlı amelesini cemettin, ne yekûn tutar ki?

On beş, bilemedin otuz bin! Biz ki düvel-i muazzamaya kafa tutmak mevkiindeyiz, münhasıran amele buna kifayet eder mi? Ancak kuva-yı milliyenin şümüllü bir ittifak hâlinde tevhidî...

O an Neveser birdenbire Osman Nevres'i, onun Graudünden Sanatoryumu'nda söylediklerini hatırlıyor. "Aman Yarabbi! Hangisi hangisinin aslıdır, hangisi hangisinin sureti?" Gerçek olan şu ki sert adamlar bunlar, midye gibi 'ketum', 'kalben' müşfik, adamakıllı 'esrarengiz'. İnsan bunlarla yaşayabilir. Ölebilir de.

Halıcızade 'Bacaksız' Abdi Bey'in, Mizrahilerin yalısında sürdürdüğü, gizlenme 'komedisi' sona ermeseyse, Neveser'le Münif Sabri Allah bilir hiç yalnız buluşamayacaklardı. Tutum öyle tutulmuş, bir kere: çıkıldı mı birlikte çıkılıyor; toplanıldı mı, birlikte toplanılıyor. Ahmet Ziya, Doktor Melek, Münif Sabri, Neveser. (Ara sıra da, 'Şaşkın' Beşir Usta.) İlk zamanlar buluşma yeri, Terakki Apartmanı'ydı. Doktor Melek Çemberlitaş'ta 'münasip' bir ev bulup, Ahmet Ziya'yla 'ayrı' çıktıktan sonra da, orası kaldı. Terasin gökyüzü bahçesi serinliğinde, hele yaz akşamları, hafif hafif demlenerek Boğaz'ı ve Marmara'yı seyretmenin, tadına doyum olmuyormuş! Bunu söyleyen Ahmet Ziya. Haftada iki, bazen üç kere, biraraya geliyorlar. Artık ne söyleşiler, ne dolambaçlı tartışmalar, ne Almanya anıları! Çıkacak oldular mı, orada buluşup çıkarlar. Bazen işgal nedeniyle bu yaz bir türlü tenhalaşmayan Beyoğlu'na: Pastahaneler, ne güne duruyor? Onlar olmadı mı, gelsin Concordia, Parisiana, vb... "Kemençeci Aleko, Selânikli hanende Emin Efendi ve rüfekasından mürekkep, muazzam ince saz heyeti, ayrıyeten kanto ve düetolar." Ya da, Halep Çarşısındaki Varyete Tiyatrosu'nda, operet temsilleri, hatta sinema: büyük 'facia-yı aşk', 'Müslim Ruhlar'. Bazen de Beşiktaş İskelesi'nden vapura atladıkları gibi, ver elini Boğaziçi: artık Mirgün mu olur, Kanlıca mı, Küçüksu mu?

Onları 'ecnebi' sanıyorlar. Doktor Melek herhalde Süryani olduğundan, Ahmet Ziya'ysa mutlaka inatçılığından başı açık dolaşıyor. Giyimleri kuşamları, ne de olsa Berlin. Neveser'le Münif Sabri, Asitâneli genç bir Osmanlı çifti, misafir ettikleri iki 'ecne-

biye' sanki şehri gezdirmektedir. Beraber de olsalar, Neveser zaman zaman, Münif Sabri'nin bakışlarıyla onu öbürlerinden soyutladığını; bir şey anlatmak gerekirse, 'münhasıran' ona anlattığını sezmıyor değil. O zaman yüreğinde bir çarpıntı, yanaklarında tuhaf bir şeker pembesi. Münif de ondaki 'tahavvülü' saptamış olmalı: eski Neveser nerde, o nerde: perdelerini indirip, 'itikâf hayatı' süren saz benizli 'mütevverrim' kadın gitti; yerine, gamzeleri sürekli çiçek açan, açık, aydınlık bir hanım geldi: evin dış 'umurunu' Kâmil Efendi'ye, iç 'umurunu' Mercimek Nine'ye bırakmış; ilgisini daha çok üstüne başına, güzelliğine, bir de misafirlerine yoğunlaştıran! Misafirlerine mi? Münif Sabri'ye demek galiba daha yerinde olacak!

Abdi Bey, evine döndüğü gün, 'efendi hazretlerine' (kayınbaderine bu adı takmış) 'nezaket olsun' diye katlanamayacağını, 'herhangi bir tereddüde mahal kalmayacak şekilde' belli etmişti. Bir kere İsviçre'de, Helvetia Otel'i'nin lokantasındaki kapışmalarını 'hafızasından' silemiyor. Ayrıca Ahmet Ziya'nın birtakım 'herağille teşrik-i mesai ederek' sosyalist bir 'fırka' oluşturmak çabasında olduğunu, neredense işitmiş. Bunu, son derece zararlı buluyor. "Reca ederim, sırası mıdır **mon chère**?" Almanya'da 'içtimaiyat' okumuş üç beş 'aklıevvel', Abdi Bey'in Garaud Koleji'nden çocukluk, Paris 'ikametinden' 'menfa' arkadaşı Doktor Şefik Bey'le bir 'mecnua' çıkarıyorlar, adı 'Kurtuluş'. Hüsnü Paşazade Şefik Bey canım, şu 'dönmelerden'! Yetinseler ya, hayır: ille 'fırka teşkil edecekler'. Niyedir, o da anlaşılmaz: 'İştirakçi' Hilmi Bey'in Türkiye Sosyalist Fırkası hazır kurulu, buyurun girin! Girmezler, beğenmezler ki! Başvuralı epey olmuş, 'ihtimal' savsaklamışlar ama, Bosphore'un yazdığına bakılırsa, Türkiye İşçi ve Çiftçi Fırkası şu günlerde 'kesb-i kat'iyet' ediyor. Abdi Bey ki, 'ittihatçı maziini' unutturmak telaşına düşmüş, itilafçılarla, İngiliz Muhûpleriyle 'tesis-i münasebet' peşindedir, bu işe karışan 'herifle' dostluk edebilir mi? 'Kat'iyyen!'

Neveser durumu yumuşatıp da nasıl anlatabileceğini düşündürsün, Ahmet Ziya'yla Doktor Melek aralarında karar almışlar, 'bademâ' Beyoğlu'ndaki pastahanelerde buluşulacak, Mulatier,

Lebon, Petrograd. Neveser bunu Münif'ten öğrenince, sırtından bir yük kalktı. O gün yalnızdılar: Ahmet Ziya, tersane amelesinin 'içtimaina' gitmiş, gelemiyor: kırk gündür 'yevmiyelerini' alamayan işçiler 'galeyan' halindeymiş, işi bırakacaklar. Sadık Usta, Beşir Usta, Almanya görmüş öteki işçiler, grevin başka 'talepleri'de içermesini sağlamaya uğraşüyor, sekiz saatlik mesai, cuma ve diğer resmi tatil günlerinde 'yevmiyenin' işlemesi, vs. Ahmet Ziya'nın amacı, işçileri 'fırkaya' kazanmak, gitmese olmaz. Doktor Melek ise, Kurtuluş'un 'tashihlerini' yapıyor, matbaa acele ediyormuş da!

O günden sonra, Neveser'le Münif Sabri, çoğu buluşmada yalnız olacaklardır: Ahmet Ziya ile Doktor Melek 'fırka faaliyetinden' başalamıyorlar. Koca Teşrin-i evvel, Şehzadebaşı Ferah Tiyyatrosu'nda gerçekleştirmek istedikleri, büyük toplantının hazırlığıyla geçti. Seçim üstü Dersaadet 'amelesinin' sosyalist 'cenahı' kazandırılmasına çalışılıyor, sosyalist örgütlerin birleştirilmesine! Kolay iş mi? Tarn Petrograd Pastahanesi'nde buluşmaya niyetlendikleri gün, ya Kasımpaşa'da Acem'in Kahvesi'nde ustabaşılara 'müzakere', ya Divanyolu'ndaki Kanun-u Esasi Kiraathanesinde (eski Ferahnâk) Doktor Şefik, Ethem Nejat ve İhsan Raif Beylerle 'hey'et-i tahririye' toplantısı: Kurtuluş'un bu sayısına girecek yazıları tartışacaklar, Namık İsmail 'Sosyalizm ve Sanat' diye bir makale yazmış, ilgince benzer.

Münif Sabri'yle Neveser, önceleri tedirgin olsalar da, yalnız kalmaktan gittikçe hoşlandılar. Acaba neden? Ahmet Ziya'yla Doktor Melek'in sosyalizm tutkusunu paylaşmıyorlar pek, ondan mı? Hiç yoktan üretiverdikleri kıvılcımlı çatışmalar, yoksa huzurlarını mı kaçırıyormuş? Belki ikisi de. Başbaşa kaldılar mı, ne çok susuyorlar. Münif 'sükûti' bir erkek, çocukluğundan çok farklı, zorunlu olmadıkça ağzını açmıyor. Vahşi sarışınlığı, sessiz ve vakur ciddiliğiyle birleşti mi, büsbütün Osman Nevres'i hatırlatmaktadır: İzmir'in işgalinde, Yunanlıların linç ettiği 'vatanperver'i. Meğer tanışırlarmış, nereden olduğunu söylemedi, Selânik'ten olmalı, Feyziye'den. Neveser mahcup, hafif mahzun bir kabahatli gülümsemesi bulmuş, narin boynu bükük, onu kullanıyor. Petrograd

Pastahanesi'nde buluşmayı yeğliyorlar. İçlerinde, gireni çıkanı en belirsiz olanı o. Münif Sabri, cıgarasını yaktığı kibriti, âdeti üzere üfleyerek, söndürüp, diyor ki:

– ...orası münasiptir, nazar-ı dikkati celbetmeyiz! Fikrimce sizi ecnebi zannetmelerinde faide melhuz, böyle mahaller hafiye kaynıyor.

Tanımadığı yok. Kimi soracak olsa, ceddini cibilliyetini sayıp döker. Bir keresinde Neveser'in gözü, camlı bölmedeki masaların birinde, ince uzun bir Rusa takılacak oldu: gözkapakları düşük, kirli sarı sakalı bulaşık suyu gibi yumuşacık dökülen, dudakları boya kırmızısı garip bir adam: çevresine sürüyle kadın biriktirmiş, her birine ayrı 'iltifat' ediyor, bazılarını herkesin ortasında kucaklayıp, boyunlarını okşuyor. Münif Sabri, o yana bakmaksızın, bilgi verdi:

– ...Prens Aleksî diye maruftur, Dmitri Aleksiyeviç Bragin, Prens Bragin de deniyor: el altından, Denikin ordularına asker kaydeder, İngilizlerle hâl-i münasebettedir, bir de cemiyet tesis etmişti galiba, muhacir Rusları, Beyaz Ordu'nun istirdat eylediği yerlere iade maksadını matuf, lakin dereyi görmeden paçaları sıvamış...

Sesini daha alçaltarak, ilave ediyor:

– ...etrafındaki kadınların kısm-ı âzamı eroin müptelası: eroini ondan temin eder, mukabilinde arzularına râm olurlar: fuhuşsa fuhuş, istihbaratsa istihbarat! Gecesi iki yüz liraya kontes kir alıyor diye duyduk.

Başka bir gün Neveser, iki masa ötelerindeki şık bir kadınla ilgilendi: aşırı neş'eli, çevresindekileri hükmü altına almış, 'fevkalâde **frappant**!' Limonküfü gözleri, yürek biçimi boyanmış ağzı, kulak hizasından kesik abanoz siyahı saçlarıyla, 'müleham' Rus sarışınları arasında 'temayüz' ediyor. Elinde uzunca bir ağızlık, ucunda dumanı hiç eksilmeyen cıgarası. Garsonlar, alev alev bir punç kâsesi getirdiler, o, aydınlık bir yağmur gibi çevresine saçtığı gülüşleriyle, kadehleri birbiri ardınca deviriyor. Neveser, istemeyerek kulak misafiri oldu, öyle 'seyyal ve selis' bir Fransızca konuşuyordu ki, işgalci Fransız 'zabitanından' birinin 'zevcesi' fi-

landır zannetti. Fikrini Münif Sabri'ye açınca, o, hoşgörülü gülümsemesiyle düzeltiyor:

– ...iltibasa düştünüz Neveser, Osmanlı kızıdır, lakin Paris'te tahsil görmüş. Mecmua-yı Nisvan'ın Tahrir Hey'eti'nden Gülistan Satvet! Daha ziyade ecnebi muhitlerinde iştihar etmiştir. Haaa, zevciniz beyefendinin de âşinası olurlar...

Neveser, kocasının daha Selânik yıllarında Gülistan Satvet'ten söz ettiğini, 'filhakika' hatırlıyordu. Hem de 'sitayişle', örnek alınması gereken 'asri' bir kadın diye! Demek buymuş! Güzel olmasına güzel, 'asri' olmasına 'asri' ama, 'hal-ü-etvarında', yorucu bir dağınıklık görülüyor, yorgun bir sinirlilik! Neveser, taş çatlasa, ona benzeyemez. Münif Sabri, bu münasebetle, duygularının değişmediğini sezdirmek fırsatını bulacaktır. Ateş sarısı kirpiklerini eğerek, diyor ki:

– ...böyle bir mukayese mevzu bahis olamaz: Gülistan Satvet şâhane bir kadın, lakin bir **cocotte**, zehirli bir bataklık çiçeği; halbuki siz nadide bir zambaksınız, lekesiz, saf, teshirkâr! Belki biraz solgun, o nisbette müessir bir güzellik!

O gece, nasıl şakırtılı bir yağmur, terası seller götürüyor! Neveser yatağına uzanmış, elinde 'hatıra defteri': gül ağacından komodini, üzerindeki fanuslu saati sırdaş edinerek, geç saatlere kadar neler yazdı, neler:

"...beni sevdiğinden âdeta eminim. Zapta muktedir olamadığı o burûdet, eski iğbirarının değil, sinesindeki küllenmemiş aşkın feveranıydı: şedit, âni bir feveran! Setre muktedir olamayışı iğbirarın tahrik eylediği hiddetten ziyade, kaderin sevkiyle tekrar karşılaşmış olmamızın, isyankâr ruhunda tevlît ettiği herc-ü-mercin bir neticesi. Evet! Her geçen gün, buna ziyadesiyle kaani olmaktayım: esasen, halet-i ruhiyesini zapt-ü-rapta aldıkça, tarz-ı hareketi bambaşka bir istikamette seyretmedi mi?"

"...zannım o ki Petrograd Pastahanesi'nde mecburen başbaşa geçirdiğimiz saatler (bundan ne kadar mahzûz olduğumu, tarif edemem), bizi gayr-ı kaabil-i içtinap bir şekilde, yekdiğerimize mahkûm etmektedir. Ah ne latif bir mahkûmiyet! Gülistan Satvet dolayısıyla cür'et ettiği mukayese, nazarında ihtiva ettiğim yüksek

kıymetin, cinaslı bir ifadesi addolunamaz mı? Şüphesiz öyledir. Mes'udum. Seneler sonra, ne kadar mes'ut! Vatanın bu kara günlerinde, bir hiss-i saâdet-i hurûşan ile meşbû isem, bu benim günahım mıdır? Kaldı ki, tahammüle mecbur olduğum elem o kadar mebzul, o devr-i ıstırap o kadar uzundu ki, şu yaşımda bedbaht bir ömre razı olmaktansa, günahkâr olmayı tecviz edebilirim..."

Hayatının sonlarına doğru, Yakacık Sanatoryumu'ndaki en umutsuz günlerinde bile, Neveser işlediği bu gûnahtan 'tövbekâr' olmayacaktır: 'müddet-i ömründe', 1335 sonbaharından daha mutlu olduğu, başka bir dönem hatırlamıyor ki! 1335 sonbaharı, 'meyyus' ve soğuk! Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosu'nda, büyük amele toplantısı: iki bin 'murahhasın' oybirliğiyle kabul edilen 'mukarrerat': "...burjuva fırkaları, meb'us çıkarmak imkânını yok ettikleri takdirde; amele grupları, haklarını temsil ettirmek sadedeinde, lüzumlu telakki ettikleri hareketleri ifaya hazırdırlar". Mahalle aralarında, 'karantina'ya alınmış, kapısı sarı yaftalı 'vebalı' evleri. Kibar semtlerinde, fuhuş ve eroin! Dersaâdet, İngiliz ve Fransız 'Müstemleke' birliklerinin, kahve esmeri hindu ve kuzgun siyahı zenci 'neferlerince' taranıyor. Haliç üzerinde vapurdumanı bir sis, minarelerden dağılan Ezan-ı Muhammedî'yi boğup, işitilmez kılan, acaba o mudur? İşgal Komutanlığı, Polis Müdüriyeti'yle birlikte, caddelerde 'kesafeti' artan otomobil 'seyrüseferini' düzenlemek için, bellibaşlı kavşaklara asker dikti, bunlara 'nâzım' deniyor, ya da 'meydancı'. Kira arabaları ateş pahası, Karaköy'den Galatasaray'a seksen kuruş, bahşişiyle seksen beş! Vatman Hasan Efendi yönetimindeki 841 numaralı Fatih/Harbiye tramvayı, Şişhane'de raydan çıkarak, Voyvoda Caddesi'ne devrildi: üç ölü, otuz yaralı: sözde, frenleri tutmamış.

Neveser, Münif'in sessiz şefkati, ağırbaşlı 'ihtimamıyla' öylesine kuşatılmış ki bunları fark edemez. Onu, her elini uzattığı yerde bulmaya, alıştı. 'Hararetini, vücudunun bütün mesamatında hissediyor', bundan memnun: İki yanağında, iki gamze; sağ gözü, hafif şehlâ! İlgisinin, eski günlerden farklı olarak karşılık görmesi, Münif Sabri'nin toparlanmasını sağladı: 'kalendermeş-

repliği' üstünden atıyor, neymiş o kalıpsız fes, ütüsüz pantolon! Artık bitti: giyimine kuşama bir özen, bir dikkat: kışa girerken Ekonomidis'e palto diktirdi, 'balıksırtı', yakışmış doğrusu. O 'fersude' çantasını hanidir taşımıyor. Bastonunu yeniledi, Sultanhamamı'ndaki ünlü Robenson'dan, gümüş kakmalı mıymış ne? Franguli'den aldığı yassı tabakadan, bir cıgara yakıyor; kibriti üfleyip söndürürken, irkiltici bir 'sükûnetle' diyor ki:

— ...müsellâh mukavemetten gayrı çare-i hâl yoktur, kadere rıza mülkûn mahvına müncer olacak, düvel-i muazzamadan ahde vefa beklemek, ölü gözünden yaş ummakla müsavi, ahitnamele-riyse esasen bize hakk-ı hayat tanımamaktadır!

Neveser onun, ilkbaharda nasıl yılgın bir 'tevekkülle' konuştuğunu düşündükçe, yaşantısında bir 'esrar' bulunduğuna daha çok inanıyor. Yalnız sözleri mi, davranışları da bunun kanıtı: olmadık bir anda telefon, 'müstacel bir iş dolayısıyla' o günkü buluşmaya gelemeyecek! Üstüste iki hafta görünmediği oldu: nerededir, ne yapar, 'meçhul'. Gerçi Ahmet'le Doktor Melek de, sık sık kayboluyorlar, ama nerede oldukları, ne yaptıkları belli: ya Divanyolu'nda 'Fırka'ya 'merkez ittihaz ettikleri' Çiftçi Kütüphanesi'ndedirler, ya Tersane dolayındaki kahvelerde, işçilerle toplantıda! Münif Sabri kayboldu mu, tam kayboluyor: açıklaması zor. Neveser bir ara, 'hayatında başka bir kadın mı var?' diye kuşkulandı, niye olmasın: insanlık hâli! İlk buluşmalarında, (yazdan kalma bir akşamüstü, Petrograd'ın camlarını açmışlar, havada krizantem kokuları), yumuşak sitemler, tatlı serzenişlerle çıtlatacak oluyor. Münif'i görmeli: sarışın meş'ale 'harareti' büsbütün arttı, karşısında âdeta insan değil bir tomar alev oturmuş, öyle yakıcı. Sevdalı gülümsemesiyle sessiz uzanıp, elini iki avcuna alıyor; başını hafifçe eğiyor, o kadar: bütün cevabı bu!

İlk defa, o akşam, arabada mı öpüşmüşlerdi? Daha önce mi, daha sonra mı? Tepebaşı'ndan Cihangir'e, yol epeyce uzun; çokluk bir 'kupa' arabası tutar; biner binmez, 'ihtiyaten' perdelerini kapatırlar. Tamamiyle yalnız kalabildikleri an, işte bu andır: alacakaranlık, Münif Sabri'nin ele avuca sığmaz sarışınlığı, Neveser'in havai mavi göz akları, parıldayan bilezikler. İçerde, kimbilir

hangi Beyoğlu yosmasından kalmış, ağır bir 'esans', nemli saman kokusuna karışıyor; dışarda, kırbacın ısığı, nal şakırtılarına! İçinden geliverdiğinden mi, yüreklendirmezse Münif'in ilk adımı asla atamayacağını sezdiğinden mi, nedense, Neveser göğüs geçirerek, başını onun omzuna bırakmıştı. Münif irkilmedi, hayır, ses de çıkarmadı. Belli belirsiz titriyor. Bir süre öylece durdular. Sonra Neveser, Fikret'in bir şiirinden iki mısraı, handiyse fısıldayarak okudu: tuhaf bir okuma bu, şiir mi söyler, 'ahval-i hâli'nden mi yakınır, anlaşılmıyor:

**"...sen olmasan, seni bir lahza görmesem yahud,
bilir misin ne olur?"**

Münif Sabri'ye bu kadarı yetecektir. Onu birden kollarına alıyor, yüzünü ufacık öpücüklere boğduktan sonra, tel tel ateş bızıklarıyla, dudaklarını buluyor. "Aman Yarabbi!..." Neveser bu öpüşmenin gecelerce düşünüyormuş, gerçekleşmesini tutkuyla istemişti ama, direnmeye çabaladı: çünkü hastadır, sıradan bir hastalık olsa, neyse, verem bu, şakaya gelir mi? O heyecan arasında, uyarmaya kalkıştığını hatırlıyor. Münif dinlemedi, o da dinlesin istemiyordu zaten, uzun uzun öpüştüler. Bir erkekle öpüşme, ne 'gaşyedicî' şeymiş, ilk defa saptıyor bunu, yarı yarıya hayret, yarıdan fazla sarhoşlukla: vücudundaki olanca ağunun, öpüşme boyunca, gözeneklerinden süzülüp aktığını duyumsuyor: içinin bir baştan bir başa yenilendiğini! Terakki Apartmanı'nın, bitmez tükenmez merdivenlerini, yoksa o akşam, bu yüzden mi on altı yaşındaki bir kız hafifliğiyle çıkıvermişti; 'ihzaslarını' defterine yazmaya oturunca, başına, Fikret'in aynı şiirinden –onca daha anlamlı– başka iki mısraı geçirmişti:

**"...sen olmasan, seni bulmak hayali olsa muhâl
yaşar mıyım dersin?"**

Şimdi, Nefti Salon'un camlarından, İstanbul'a bakıyordu. İğrenç, balgam kıvamında bir sulusepkenle uyanıldı, bütün gece yağmış ama, tutmuyor, ortalığı kirletiyor yalnız; tutsa, o reride-

lenmiş mermer aklıyla kar, şehri ne mükemmel aydınlatırdı: Davos'ta olduğu gibi! Hava ne zaman karlasa, Davos'u, 'Beynel-milel' Graudünden Sanatoryumu'nu, yeniden yaşamaması olası mı? Sanki Başhemşire Rotbein, 'tahammülfersa' et beni, tiril tiril kolalı beyazlığıyla, sabah 'hararetini' denetlemeye gelmiş! Frau Schoenberg'in diyesi, Doktor Diederich'e sırlılıkam âşık bu kadın: olamaz mı, gözlerini Başhekime çevirdiği an 'nazarlarında' tatlı bir 'melal' görünür, 'kadr-ü-kıymeti' bilinmemiş bir köpek 'melali'.

Abdi Bey erken çıkmış, kahvaltısını etmeden. Son günlerde böyle yapıyor. Kâmil Efendi, Doğan'ı okuluna bıraktıktan sonra, Kumpanya'ya uğrayacaktı: uğramış, fesi ıslak, kirpiklerinde pırl pırl su tozlarıyla geliyor, elinde 'banknot' dolu bir zarf, dilinde bir haber: "Beyefendi, bu gece gecikecekmış!" Neveser, acı acı gülümsedi, çünkü bu Abdi Bey'in hiç gelmeyeceği anlamını taşıyor, kumar bahanesiyle gecelerini sık sık dışarda geçirmektedir: 'ihtimal' Mizrahilerin yalısında, 'bermutad' o kadınla beraber. Neveser artık üzülüyor, tersine, gizli bir haklılık duygusuyla, içten içe, 'vicdan huzuru' duyduğu söylenebilir.

Gazetelere el atmıştı ki telefon: telin öteki ucunda, Münif'in sesi, sıcak, koyu sevdalı, güven verici: Ahmet Ziya 'şu lahza' matbaada yanındaymış, hazır seçim 'badiresinden' kurtulmuş iken, buluşsak diyor: öğleden sonra Petrograd'da, 'bilahare' Varyete Tiyatrosu'na gidilecek, Milli Operet'in 'Macun Hokkası' temsiline! Neveser, duraksamaksızın kabul etti. Münif'le olmak fırsatını kaçırır mı? Ahmet'i görmeyeli de çok oluyor; 'intihap' kocasından fazla onu oyalamıştır, 'çocukak' sağa sola koşuştu durdu: sosyalistler iki aday göstermişlerdi, Refik Nevzat Bey, Sadrettin Celâl Bey, seçimden yenilerek çıktılar, Numan Usta adında bir 'amele' İstanbul Meb'usu seçildi, ne idüğü belirsiz bir adam! Ahmet Ziya ateş püskürüyor, zaten 'Fırka'nın olayı kınayan bildirisini gazetelere dağıtırken Münif'e Birlik'te rastlamış, buluşmaya ayaküstü karar verip, telefona sarılıyorlar.

Hastalandığından beri, aynalardan tun tun kaçan Neveser, tuvaletin başına oturdu mu, kalkmak bilmiyor artık. Zürich'ten

alınalı el sürmediği, kremler, pudralar, alıkları, ne çok işine yaradı. Aslında o 'boyanmayı' sevmez, öyle yetişmemiştir, Schwester Magda doğal güzellikten yanaydı, onun kökeniyse 'suyla sabun; 'insan içine çıkacak oldu mu', hafif 'makyaj' gereksinmesi, daha çok, hastalığın benzine yansıttığı 'marazi' solgunluktan! 'Mühmel' topuzuna el sürmüyor, 'herkes böylesinin ona yakıştığında 'hemfikir'. Yüzüne biraz krem, biraz pudra. Sonra kirpiklerini rimelle ağırlaştırıyor, 'başka türlü bir halâvet geliyormuş', Münif'in fikri. Arkasından uzak çilek pembeleriyle, solgunluğunu gidermeyi denedi. Dudaklarına ruj sürse mi? Niye sürmeyecekmiş?

Aynada gülümsüyor, 'gamzeleri' şipşirin beliriyorlar, (kulakları cınlasın, Küçük Valde ne derdi onlara: 'masumiyet' çiçekleri mi?), hâlâ ne kadar genç! Güzel de! Yaşayabilirse, neden hayatına yeni bir 'istikamet' vermesin? 'Yaşayabilirse?..' Yıllardır, geleceğe değgin her tasarısı, bu koşula takılıp kalmıştır. Oysa Münif'i sevdiğine inanınca, bunu içine yatırıncı, yaşama tutkusu korkunç arttı: yaşayabilirse ne demek, yaşamak istiyor artık, ne pahasına olursa olsun yaşamak, yaşadığının tadını çıkarmak! "...hem canım, her müteverrime ölüm mukadder mi? Doktor Diederich derdi ki: 'Ölüm, kuvve-i rıneviyenin sukutundan mütevellittir', kuvve-i maneviyem asla bu derece yüksek olmamıştı, binaenaleyh..." Aşk onu 'tedavi ediyor': ateşi haftalardır yükselmedi, sabah 36,5 , akşam 36,8, öksürme nöbetleri seyrek, yüreği yaşama sevinciyle dolup taşıyor. "...evet ölmeyebilirim, ölmemeliyim, tadını bilmediğim nice dünya zevki beni bekliyor..."

Başlıcası, cinsellik! Evliliğinin daha ilk aylarında, 'havsalanır alamayacağı' dilekleriyle, kocası onu bundan soğutmuştu. Sevişmek dendi mi, öğürüyor. O ki 'vuslatı' daima, 'iştihakla' birbirin arayan iki ruhun 'ulvi' bir heyecanla kavuşması diye düşünmüştür, bunu 'behimi' bir oyun sayan adamla nasıl uyuşabilir? Uyuşmaz. Cinselliğin tadını bilmiyor. Tatlı mıdır, ayrıca şüpheli: 'izzetinefsini' inciten; her defasında, parmak uçlarından dudaklarına, kirli bir yapışkanlık sıvaştıran, bir cehennem azabı: 'mekrûh' bir şey!

Selânik'te yaz geceleri, denizin gizemli soluğu açık pencere-

lerin t llerini uçurur; Abdi Bey onu, birbirine dolaşan, 'muhteris' elleriyle 'acele' soyardı. Öyle alışmış. Sevişirken utanca yer olmadığına 'kaani', karısından çok şey umuyor: 'nefsini' uyandıracak cilverler yapmasını; erkekliğinden  rkecek yerde, 'ünsiyet peydah edip', onunla oynamasını! Neveser yapabilir mi? Asla! Hele Abdi Bey'in 'c celiğiyle' çelişen iri ve k lin erkekliği, onu dehşete d ş yor: sanki apış arasında, kocasından bağımsız bir hayvandır bu, salyalı ağzı ısrarla teninde dolaşan, rastladığı her deliğe dalmayı 'itiyat edinmiş', iğrenç, yapış yapış bir yaratık! Hiç unutabilir mi? Halicızade Yalısı'ndaki en mutlu günleri, sevişme korkusuyla kararmıştı hep; kocasından tiksilmesi, git git, her türlü cinselliği hor görmesine yol açtı; evli de olsa, ancak şiirlerde ve bazı romanlarda rastladığı duygusal aşklarda 'teselli' aradı, asılsız, 'havalinde' oluşturulmuş, erkeksiz sevgiler!..

Münif'le  p şmelerinin 'akabinde', 'sinirlerinin oynadığını' çabucak saptadı.. O gece, yatağına çekilinceye dek, üstünde dikenli bir 'asabiyet': yerli yersiz Pervin'i azarlar, Doğan'ın sorduklarına terslenir; gazete okusa, okuduklarını; kocasıyla s yleşse, söylediklerini anlamaz! Yatınca geçse, iyi. Vücudunda tatlı bir gerginlik, sürekli gerinme arzusu, anlamsız esnemeler, gelmek bilmeyen uyku! Geçenlerde bir gece lodos şehri altüst ediyor, çarpılan pancurlar, baca uğultuları vs. O yatağında, fanuslu saatin 'yeknesak' dönüşüne dalmış; kendisini, kocasıyla yapmaktan iğrendiği şeyleri, Münif'le nasıl yapacağını kurarken yakaladı. Müthiş utandı bundan, gövdesini sıcak bir havlu 'harareti' sarıyor, avuçlarında ve ense kökünde tuz kokulu acı bir ter.  şık olmak yoksa bu mudur? O geceden bugüne, ne vakit  p şseler, altı ıslanıyor. Ellerinde gizli bir titreme. Yenileceğinden korktuğu, bir ısırma eğilimi. Münif'in içine girip, kaybolma hevesi. Onun kadar, Münif'in de heyecanlandığı kesin, bunu ayırımsıyor ama, düşledikleri 'vuslatı' önermeye cesaret edebilecek mi?

Ahmet Ziya'yla Doktor Meleho Afram, ucu çivili kar bastonları, k rkl  siyah muşambalarıyla  ıkageldiler. T nel'den yürümüşler. Kar ıslağı yüzlerinden neş'e fışkırıyordu, 'f tursuzluk ve sıhhat!' Nasıl da tartışıyorlar: geçen kış, böyle bir havada, Winter-

garden'de seyre gittikleri hünerli sihirbaz, Macar mıymış, Slovak mı? Ahmet Ziya Macar diyor. Doktor Melek Slovak. Ne tuhaf, takışmadıkları gün görülmemiştir. Önceleri Neveser 'fevkalade' cidiye alır, dalaşmaları uzadıkça kaygıya düşerdi; artık alıştı, aşklarının bu türden çatışmalarla beslendiğine hükmetti, gülümseyerek seyrediyor. Zaten oturur oturmaz, sözü siyasete döktüler. Dersaadet seçimlerinde ne fırıldaklar dönmüş, ne fırıldaklar! Şu ittihatçılar yok muymuş, ah ah ah, dört ayak üstüne düşmüşler yine! Bakalım Padişah 'Meclis-i Meb'usan'ı 'içtimaa' çağırarak mıymış?

- ...ışittiniz mi, müntehib-i sâniler, Lütfi Fikri'nin istifasını protesto edecek, gazetalarda yarın okursunuz!

Nemli soğuk, pastahanenin camlarında, buğu olup eriyor: yağ yeşili büyük çini sobanın, sessiz ve yumuşak kedi sıcaklığı, ortalığı kaplamış. Henüz 'alafranga' saat bir suları ya, sokaklardaki pas karanlığı içeriye vuruyor. Havagazı lambalarını yaktilar, bir dizi zakkum duvarlarda çiçek açtı. Mahcup bir semaver mırıltısı. Kakao buharı. Şurup kokusu. El çantasının aynasında, dudaklarına küçük parmağıyla kayısı kızılı ruj süren, papatya sarışını Rus dilberi, yorgun bir şarkı söylüyor:

**"...oççi yasniya,
i praskrasniya..**

Doktor Melek duymaz bunları, görmez, var mı yok mu politika: bütün karabiber esmerliğiyle Münif'e eğilmiş, burun deliklerinden damar mavisi cigara dumanı dökerek, ittihatçıları çekiştiriyor: neden 'sosyalizme hasım' imişler, niye 'harb mücrimi telakki edilmeleri' zorunlu imiş? Çatık kaşları etkileyici, şesinin tonu inandırıcı ama, Münif'in 'mütebessim' suskunluğu fikrini paylaşmadığına işaret. Neveser bilir, bir ara itiraz etmesini de bekledi: hayır, etmeyecek! Gözlerini, yoğun ışığa bakarmışçasına kısıp, kadehine dikti. Aklından kimbilir neler geçirmektedir? Başbaşa olsalardı, vanilya ve şurup kokan şu **mondain** sıcaklığı, çok daha akıllıca değerlendirebileceklerini mi?

Ahmet Ziya ablasını gördüğüne, ne kadar sevindi! Çocukluk yıllarından kalma bir alışkanlıkla, hesap veriyor: onu merak et-

mesinmiş hiç, sağlığı 'elhamdülillah' iyi, işleri tıkırında! 'Fırka' seçimlere, milletvekilliği sağlamaktan çok, 'isbat-ı vücut etmek maksadıyla' katıldı; işçi kesimini kazandıkça, sesini duyuracak! Varyete Tiyatrosu'nda, locaya giriyorlar. İzmir'den haber sordu: 'valdeyle pederden'. İşlerinin çokluğundan yazamıyormuş ama, akli fikri onlardaymış, nasıl olmasın canım, 'Yunanlının taht-ı tahakkümünde yaşamamak için' Selânik'i terk eden 'Alaman' Ziya Bey, şimdi İzmir'de bu tahakküme tutsak mı olacak? Üstelik genç de sayılmaz, yaşı bir hayli ilerledi.

Tiyatrodan çıkıyorlar ki, neredeyse karanlık: marsık kokulu bir bulut 'güruhu', Beyoğlu'na çökmüş; sokak lambaları 'nazenin' nilüferler, siste yüzüyor; tramvay arşelerinde, maytap yeşili 'şereler': görünmez buzları, kabaralı postallarıyla çatır çutur ezen, işgal neferleri. Neveser'in içi ürpermiştir, kürküne sıkı sarılmalı, yoksa üşütecek! Doktor Melek 'âniden' durgunlaştı, gülmekten mi? Ahmet Ziya, Münif'in koluna girmiş, Cavit Bey'e atıp tutuyor. Nereden icabetti acaba? Ağzından burnundan öyle çok buhar çıkıyor ki, bilmeyen cigara içtiğini sanır, oysa soğuktan:

– ...bilahare 'İlm-i İktisad'ı okudum: ne hicâbâver satırlar! Meğer servetin menbaı sa'y-ü-amel değil, keşf-ü-icad imiş, mezc-ü-terkip; sermaye bunların hem muhasalası, hem de muharriki oluyor. Lafa bak reca ederim, Sakızlı Ohannes Paşa, yanında haltetmiş! Hem Meclis-i Meb'usan'da Zogrep Efendi'yle münakaşalarını unuttuk mu?

Onları, Ağacamî Durağı'ndan ilk Sultanahmet tramvayına bindirdiler. Ne kadar yoruldukları o zaman meydana çıktı. Yalnızlığa alışmışlar, birbirlerini gözleriyle sevmeye, bakışlarıyla anlaşmaya; Ahmet Ziya'nın gevezeliği, Doktor Melek'in 'mütecaviz ciddiyeti' yüreklerini tüketiyor. Münif bir 'kupa' arabasını çevirdi. Perdelerini indirir indirmez, Neveser başını onun omzuna bırakıyor. Sonra nedense, kızlığında bir akşam, 'Hamınnesi'nin ona, cihannümada söylediklerini hatırlayacaktır. Demişti ki, 'rahmetli':

– ...a be yavrucağım, erkek dirayetini mübalağa etmeyesin, kadın kısmı fendlidir, hele meram etmesin, vâsıl olamayacağı netice yoktur!

Öğleden beri, sırasını düşürüp düşürüp, Abdi Bey'in gece eve dönmeyeceğini, ne amaçla tekrarlamıştı? Münif'le kalmak istiyor. Niye olmasın? Onun ateşten bıyıkları, tel tel yüzünde gezindikçe, içini çekip çekip neden "...ayrılmasak, ah bu an kıyamete kadar devam etse!" diye fısıldadı? Aynı sebepten. Neveser, ya 'müphem' bir günah korkusuyla, ya 'namuslu kadın' saygınlığına düşkünlüğünden, sonraları bunu çok irdlemiştir. Münif'in aralarına ördüğü 'mahcubiyet' duvarını, ancak 'müsait' davranmakla yıkabileceğini, sezmiş olmalıydı. Çözüm ondan habersiz, belki 'tahteşşuurunda' hazırlanıyor: "Zevcimin gelmeyeceğini ih-sas eylerim, onunla kalmak arzusunda olduğumu, fehmedecektir. Bilahare, geceyi Ahmet'lerde geçireceğimi, telefonla bildiririz. Kim ne diyebilir ki? Abdi Bey, Ahmet'i görmediğine göre, ihtilât mevzubahis olamaz..."

İçisıra, harıl harıl 'defterine' bir şeyler yazıyordu: "...bu benimkisi bir ân-ı zaaf mı, yoksa hiss-i intikamın pence-yi kakhârına mı düştüm? Yarabbi sen aklımı muhafaza et! Meclûbiyetim, sebeb-i felaketim olmasın! Mukadderatıma mutavaat ediyor, fazla bir şey değil, hayattan sadece hisse-i saadetimi istiyorum."

Münif Sabri, Neveser'i, Perapalas'a götürdü: Perapalas'a mı, başdöndürücü sulusepkenin ufalayıp dağıttığı, görkemli bir gece sarayına mı? Her taraf ışık: iç ve dış salon, hol, koridorlar, çın çın öten bir sırça aydınlığına boğulmuş, bütün avizeler yanıyor. İçerden, sarhoş bir kalabalığın, neşeli uğultusu. Arada, kakhahalar. Döner kapıdan girdikleri sıra, cazbant çalmakta olduğu ones-tep parçasını bitirdi, Shimmy'ye atladı, dans eden çiftlerin alkışlarını duydular: yeni bir dans bu, çok tutulan! Püfür püfür favorileri, sırmalı üniformasıyla 'ecnebi bir jeneral', lobinin sahanlığına dikilmiş garsona bağıırıyordu: garsonun iki elinde ve koltuğunda şampanya kovaları.

– ...**andiamo mio caro, andiamo!***

Danışmaya yöneldiler. Gülüşü 'müstehzi' altın dişli Rum kâtip, ısteksiz ayağa kalktı: elinde buruşuk Prodhos gazetesi, bur-

* ...hadi canım, hadi!

nunda sıkma gözlükler. Fesine çokbilmiş bir küçümsemeyle bakarak, Münif'e soruyor:

– **Kalisperas beyimu!*** Bir şey istediniz?

Ne istediklerini öğrenir öğrenmez, başını salladı: yer yokmuş ki; 'İtalyan Karargâh-ı Umumisi'nden Calabria Markisi Antonio Cortese cenaplarının, sene-i devriyesi münasebetiyle' balo veriliyormuş; gece, hepsi otelde kalıyor, 'bilumum' yataklar tutulmuş. Neveser utancından ne yapacağını bilemiyordu, bu terslik onu iyice yıktı. Nasıl da üşüyor, kendini tutmasa dişleri takırdayacak. "Asabiyetten mi?" (Belki çağrışımların tedirginliğidir: Pera-palas'a ilk defa, 'ilan-ı harb arefesinde' gelmişti, kocası Halıcızade Abdi Bey'le! Alman 'Sefir-i Kebiri' Herr Wangenheim, Goeben ve Braslau zırhlılarının komutanı, Amiral Souchon onuruna 'resm-i kabul' yapmıştı ya! Fırka ve hükümet erkânı, 'sefir-i kebir'le iç salondalar. Onları, elinde içki kadehi, Baron Kress Von Kressenstein karşıladı; 'Payitahttaki, Alman Hey'et-i Askeriyesi'nden, mümtaz bir zabıt'. Abdi Bey'in, o ilk anda, Fransızcasından eksiklenip, karısının Almancasına sığınışı, Neveser'in hiç akıldan çıkmaz.)

Münif Sabri, 'kâtip'e hemen teslim olmadı, 'nefsine itimadı fevkalade yüksektir'; hep öyle 'vakur', fena halde yangın sarışını; bastonunu koltuğuna kıştırıp, ağır ağır cıgara yakıyor; kibriği üflerken, 'kâtip'e bir soru:

– Mardiros Efendi nerededir? Gece Müdüriyeti, uhdesinde zannederim? Hatırımda öyle kalmış...

Kâtip bozuldu, kaytan bıyıkları sarkıyor:

– İhtimal salondadır. Ne olazaktı?

– ...bir zahmet, geldiğimden haberdar eder misiniz? Birlik gazetasından Münif dersiniz, anlar.

– **Malista,**** pasam!

Mardiros Efendi, 'dindon' sakalı, böcek gözleriyle son derece sevimli bir Ermeni. Münif'i bir kucaklamadığı kaldı. Onlara 'şıpın

* İyi akşamlar, beyim!

** Başüstüne!

işi' bir daire 'icad ediyor'; hem nerede, 'ötekin Haliç'e 'nazır' cephesinde, şahane bir yer: 'muteberân için mahfuz' tutulurmuş! (...buyurup çıkınız cigerparem, sizden daha muteber kim gelecektir, zo?") Münif asansörde, gülümseyerek durumu Neveser'e açıkladı: Ermeni 'tehciri' sırasında, Mardiros Mısırlıyan ailesine, dolaylı bir 'faidesi' dokunmuş; adamcağızın, 'can-ü-gönülünden' ödeye ödeye bitiremediği borç, o minnet borcu! 'Esasen', ona, güvenerek Perapalas'a gelmişler.

...Perapalas'taki 'aşk gecesi', Neveser'in 'hakikatlar gecesi' oldu. Hanidir aklını kurcalayan nice 'muamma', aydınlığa kavuşuyor. Münif'in açılması, aşkından emin olmasına bağlıymış. Bunu söyledi de. Isınmış halı, mobilya cilası ve sunlight sabunu kokan bir otel sıcaklığında -Mardiros Efendi'nin arkalarından koşturduğu- akşam yemeğini yiyorlar; 'mükellef' bir 'sofra, çerezi bol, şampanyalı filan. Camları buzlu abajurlar, çevrelerine ışık tozu mu dağıtıyor, leylak rengi bir 'hülyanın' serpintilerini mi? Münif Sabri, kestane kızılı gözlerinde 'müşfik' bir gülümseme, kadehini kaldırdı:

- ...sihhatınıza, Neveser! Şu lahza ölsem, gam yemezdim: yanımdaki mevcudiyetiniz, aşkınızın en büyük teminatı! İndinizde bir **caprice** olmadığımı, kanaat getirdim. Bu kanaat, beni mes'ut ettiği kadar, mes'ul kılıyor. Size karşı, daha açık ve dürüst olmalıyım.

İçkisinden bir yudum alıyor. Kaşları çatıldı:

- ...Melek'in nokta-i nazarına iştirak edemem. İttihatçılar, veiskârda iken, filvaki 'sosyalistlere cephe almışlardı: başta Cavit Bey, Karasu Efendi, zevciniz beyefendi, vs. Vaziyet tebeddül etmiştir: Enver Paşa, malum, cihanşümül bir İslam ihtilali fikriyle bitmişti: zannım bu ki, fikir bolşevikleri alâkadar etmektedir; hâl-i temasta bulunduklarını evvelce söylemiştim, gayet emin menbalarından istihbar ettik...

O anlattıkça Neveser, yüzüne tutulan meşalenin, daha yaklaştığı izlenimine kapılmıştı. Münif Sabri, hemen karşısında, hiç olmadığı kadar yakışıklı ve güzel: acı bir güzellik bu, derinliği yaşanmadıkça kavranılamayacak 'tecrübelerle' yüklü, anlamlı ve gizemli. Güzellik bile sayılmaz, 'mustarip bir mehâbet'.

- ...'Teşrin-i evvel'de bir heyet geldi, Miralay İlyâçef riyasetinde bir bolşevik heyeti, içlerinde Resûl namında bir Azeri bulunuyor, arzettiğim malumatın menbâı o, Resûl Hocayef!

Neveser, cazbant davulunun binanın derinliklerinde, dev bir nabız gibi güp güp vurduğunu işitiyordu. Ağzı birdenbire kuru-muştu. Şampanyasından bir yudum aldı. Soruyor:

- ...maksadları ne imiş?

- ...ne olacak! Teşkilat-ı Mahsusa'yla temas! İngiliz aleyhtar-ı, müşterek bir faaliyet derpiş etmekteymişler!

- ...muvaffak olabildiler mi bari?

Münif, yoğun bir ışığa bakarmışçasına, gözlerini kadehine dikmişti. Elinde olmadan güldü:

- Ona ne şüphe? Temas tesis olunmakla kalmadı, tarafımızdan Bakû'ya bir murahhass-ı mahsus gönderilmesi takarrür ediyor: *bu dediğim geçen ay, yani 'Teşrin-i sâni'de: Baha Sait Bey'in ismini duymamış olamazsınız...*

Neveser yemeği unutmuştu. Hayretle sordu:

- ...fakat Münif, Teşkilat-ı Mahsusa lağvedilmemiş miydi?

- Resmen, öyle! Mensubinin bir kısmı, Yıldız'daki İstihbarat Dairesi'nde istihdam olundular, İngilizlerle teşrik-i mesai hâindedirler: elim bir akıbet! Mamafih, kısım-ı külli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'yle irtibatta, faaliyet-i vatanperverânesini idame ettiriyor: bittabi, başka bir kisve altında, Karakol Cemiyeti hafisi olarak!

Sözlerine itiraz etmiş gibi, Neveser'e dik dik bakıyor: ateş sarısı kirpiklerinin arasından, kılıç çakıntıları:

- ...Mustafa Kemal Paşa'ya itimadım tamdır!

Neveser, Münif Sabri'nin yaşantısındaki 'esrari', biraz biraz anlıyordu. Sıradan gazeteci olmadığını sezmiş miydi, fazlasını kestirmeliymiş: İzmir'in işgalinden beri, Dersaadet'i çalkalandıran olayların arkasında, besbelli o, onun gibilerden 'mürekkep' bu gizli 'teşkilat' var.

Biraz da, korkarak:

- Münif, sen... dedi, sustu.

Münif ayağa kalkmıştı. Söylediklerinin etkisiyle mi ne, olduğundan uzun, 'vakur' ve kudretli görünüyordu. Ona doğru eğildi:

– ...evet, dedi, evet Neveser!

Sonra gülümseyerek ekliyor:

– ...ikazı zait addederim, bunlar fevkalade mahrem şeyler, hayat memat meselesi! Ketumiyetinizden zerre kadar şüphem olsa, söylemezdim. Lakin zevciniz beyefendi hususunda, dikkatli olmanızı hassaten reca edeceğim: nazar-ı dikkatimizi celbeden temaslar içindedir.

Neveser de kalktı. Ona yaklaşıyor. Selânik'te, 'Cenap'vari' aşk şiirleri yazıp ona gönderen, 'İdadi talebesi' bu mu? Kucaklaşıyorlar. Münif Sabri, dudaklarını saçlarında gezdirirken, ateş gibi fısıldıyor:

– ...harb bitmedi Neveser, gayr-ı muayyen bir zemine intikal etti. Vatani, hasm-ı bî-amanına suhuletle terk etmek, bize yakışmaz! Şerait, ne kadar aleyhimize tecelli ederse etsin, vuruşmak azmindeyiz.

Münif Sabri, savaşın son iki yılını, Teşkilat-ı Mahsusa'da geçirmiş, öyle söylüyor: hevesi eskiymiş ama, 'intisabi' ancak Seddülbahir'de 'mecruh' düşüp, 'bilfiil' çarpışması olanaksızlaşınca kısmet olmuş: sağolsun, 'Kısm-ı Siyasi' Başmemuru 'Serezli' Ahmed Bey delalet ediyor, Selânik'ten kapı komşuları. Mütareke'yi 'müteakip', örgüt Karakol Cemiyeti'ne dönüşünce, onu, 1 numaralı Topkapı Grubu'na 'dahil' eden de, o. Bu grubun 'reisi' Süvari Kaymakamı Hüsamettin Bey ki, eski Teşkilat-ı Mahsusacı, giderken Enver Paşa'nın örgütü teslim ettiği 'mutemettir'. 'Kara' Vasıf Bey'le, Miralay 'Galatalı' Şevket ve 10. Kafkas Fırkası Komutanı Kaymakam Kemalettin Sami Beyler, yönetici takımını oluşturuyorlar. Ağustos 'bidayetinde', Bekirağa Bölüğünden. İşgal makamlarını dehşete düşüren o 'fırar vakası' olmuştu ya, hani Halil ve Nuri Paşalar (Enver Paşa'nın amcası ve biraderi) kollarını sallaya sallaya çekip gittiler, o 'fırarı' Karakol Cemiyeti örgütlemiş. Açıklamıyor ama, Münif Sabri'nin de dahil olduğu, 'aşikâr'.

İşıkları söndürüp, yatağa uzanmışlardı. Neveser başını onun göğsüne koydu. Cıgarasının, nefes çektikçe dirileşen ateşini gö-

rüyor, yalazında kırçıl kor kesilmiş bıyıklarını. Yüreğinde bir he lecan, sanki ürkütölmüş bir kuşçağız, göğüs kafesinde, oradar oraya çırpınmaktadır. Münif tam tersine, sakın mi sakın: karanlı ğa sırt üstü uzanmış, bir eliyle saçlarını okşayıp, öbürüyle cıgarı içerek, anlattıklarının 'medlölüne muhalif' tatlı bir sesle, devan ediyor:

- ...nerede unutmaya cehdettiysen, talih sizi orada karşıma çıkardı Neveser! Nisyan bir kurtuluş mudur? Asla! Bunu bilme; değilim, mamafih, istihbarat faaliyetinin muğlaklığı arasında, te selli bulurum diyordum. Ne gezer? Bermutad karşıma çıktınız hem de zevciniz beyefendi marifetiyle...

Neveser şöyle bir doğruldu:

- Ne münasebet? Alakasını anlayamadım...

Münif Sabri gülümsedi:

- Telaşa mahal yok, dedi. Müsterih olunuz!

Savaşın son günlerinde, bir sabah, 'suret-i mahsusada' çağrı lıyor, Alman istihbaratının İsviçre'deki adamları, sık sık Lausan ne'a gelen bir 'şahıstan' kuşkulanmış, 'takibe almışlar'. Osmanlı pasaportuyla 'seyahat eden bu şahıs', ticaret amacıyla dolaşmak ta; İsviçre'nin en lüks dağ otellerinde, bazı İngiliz ya da Fransız işadamlarıyla 'temas' etmekteymiş. "Eder a, kim müdahale edebi lir, İsviçre bitaraf memleket; Alman da, İngiliz de, Fransız da, Osmanlı da, keyfince gezer tozar." Alman istihbaratı böyle dü şünmüyor, 'hüviyetini', temsil ettiğı şirketi 'tesbit edip', Teşkilat-ı Mahsusa'ya bildirerek; 'mütemmim malumat' ricasında bulun uyor. Münif Sabri'nin 'mahrem' görevi, sızıltıya meydan vermeks i zin, bu bilgileri toplamak. 'Yeknazarda', sıradan bir iş! Adamın ve şirketin adını öğrenince, 'mahiyeti' değişiyor ama; zira, Alman istihbaratının kuşkulandığı kişi, Leon Mizrahi'dir; şirket ise, Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası, evet!

Münif Sabri, küçölen cıgarasını ateşböceğı gibi avcunda taşı yıp, komodindeki tablada ezdi. Dönüp, tel tel kor bıyıkları ve er kek dudaklarıyla, Neveser'in boynuna uzanıyor. Şampanya ve tü- tün kokulu nefesi, yakıcı sıcak. bas döndürücü. Öpecek mi? Ha- yır:

– ...tahkikatın inkişafı, endişelerimizi maalesef teyit ediyor. Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası, İngilizler tarafından istihbarat gayesiyle tesis edilmiş: güya mağden istihsalıyla meşgul, kısmen bunu yapsa da, maksad-ı aslisi, Memalik-i Mahrusa'nın her tarafından istihbarat teminidir: askeri cihetten ehemmiyeti haiz her şehirde, şube küşadına tevessül edilmiş olması, bu sebebe mebnî...

Neveser'in şaşkınlığı, yerini korkuya bırakmıştı: belirsiz, yoğunluğu ağır, 'müstesna' bir korku! O saniye aralığında, Leon Mizrahi'nin gülümser mavi gözlerini, mahzun kumral bıyıklarını görüyor. Allah Allah! İyilik timsali, yufka yürekli bir adam: İhtiyar Barzilai'nın hastalığında üzerine titreyen; Neveser'in, 'Beynel-milel' Graudünden Sanatoryumu'ndaki yalnızlık günlerinde, ziyaretlerini dört gözle beklediği! Her defasında iyimser haberler, gönül alıcı armağanlarla gelir: Doğan'ı ne kadar merak ettiğini, kocasınınsa asla mektup yazmadığını bildiğinden, çocuğun yaşantısına ilişkin ayrıntılı bilgiler getirirdi. Nasıl olur da...

Münif Sabri, sözlerini sürdürüyordu:

– ...daha da mühimi, bazı nüfuzlu ittihatçıların Kumpanya'ya bol keseden hissedar edilmesidir. Böylece fırka mehafiline hülül ümidindedirler, ki zevciniz beyefendi, bu sahada ellerine yapışıyor: vasıtasıyla, müsmir münasebet teminine muvaffak oldukları, bir hakikat! Bâhusus Cavit Bey ve Karasu Efendi'nin ahbablarıyla! Meşhur 'topal' Samuel'le, Cercle d'Orient'da buluştuklarını tespit etmiştik, neyi tezekkür eyledikleri, elbette meçhulümüz. Diğer bir hakikat da, Yeniköy'deki Mizrahi Yalısının, harb imtidadınca Alman yüksek zabitanına âdeta melce teşkil etmesidir: Falkenhein, Von Sanders, Von Kresse vb. vakit buldukça, Madam Rosa Mizrahi'ye hörmetlerini ibraza geldilerse, bu, zevciniz beyefendi sayesinde vukubulmuştur.

Odanın karanlığında, pencereler soğuk mavi ağarıyor. Sulu-sepken hızını mı kaybetti? Yoksa ağaran, çamların buğusu mu? Cazbant danstan dansa geçtikçe, binanın derinliklerindeki devin nabızı, ritm değiştiriyor. Ara sıra inlemeye çalar, bir de vınıltı: asansörden olmalı.

Münif Sabri, kulağının arkasından usulca Neveser'i öperek, başka, daha sevdalı bir fısıltıyla devam etti:

– Müteessir oldunuz! Teessürünüz beni harap ediyor. Esasen, uzun tereddüdümün sebebi, müteessir olmanız ihtimaliydi. Vak'ayı tevsik eden deliller, birer ikişer tespit edildikçe, perişan olurum: size de bir zarar ikai mümkündür diye!..

Artık bıyıkları, Neveser'in dudaklarında geziniyordu. Ufak ufak, bir sürü öpüştüler. Hiç kiri olmayan, saydam, 'âdeta gayr-ı cismani' buselerdi bunlar; öylesine yumuşak, o kadar hafiftiler ki gerdanından göğüslerine doğru indiklerini, Neveser neden sonra ayırmadı. İşin garibi, irkilmiyor! Münif'le 'muaşşaka', Abdi Bey'le 'muaşşaka'dan farklı da, ondan mı? Bir kere, vücut hazlarından çok, ruh hazlarına 'müstenit', şefkati şehvetine egemen! Doyumu, kaba okşamalarda aramıyor, ince bir uyumda arıyor. Hareketleri yavaş, sakına sakına, incitebilirim korkularıyla tedirgin. "Gayr-ı kaabil-i mukayese!.."

Neveser'i soyunmak zorunda bırakmadı. Abdi Bey gibi, erkekliğini 'teşhir' etmiyor. Ne salyalı temasların yapışkan tiksintisi, ne de yarısı kopmuş kör bir yılanı andıran kalın bir erkekliğin, verdiği öğürme arzusu! Tam tersine, Münif onu, o geceye kadar tatmadığı bir zevke, rahat ve dinlendirici bir doyuma ulaştırmayı amaç edindi. Önce Neveser'i düşünmese, böyle mi yapardı? 'İhtiraslarını' yıllardır bastırmış durmuş, 'vuslat' dakikasına kavuşunca onları dizgine vurup, benliğini silebilmesi kolay mı? Abdi Bey, 'hodgâmdır', kaba ve sefih; Münif 'diğerkâm', ince fikirli ve şefkatli. Abdi Bey, olmadık yerlerine salıverdiği vahşi erkekliğiyle, içinde bir yerlere, sümük kıvamında bir şeyler tükürdü mü, tamamdır, döner sırtını horul horul uyur; Münif, erkekliğini hissettirmekten handiyse korkarak, onu 'dört başı mamur' bir mutluluğa ulaştırıyor; sonra, gamzeleri çiçek açmış güzel başını, göğsünde dinlendirirken, sözü bıraktığı yerden topluyor:

– ...şunu da bilmenizi zaruri addederim: aynı mahalde, aynı mahiyette bir faaliyet-i hainâne, el'ân devam etmektedir. Hodayef'le müteaddit münakaşalarımız oldu, akıbet bana hak verdi: İngiliz İstihbaratı, Mizrahi Yalisından **rendez-vous** mahalli olarak

istifade ediyor: Boğaziçi'nde mütecessis nazarlardan uzak bir yer, her türlü mel'anete müsait! Orada 'beyaz' Ruslarla münasebetlerini takviye ve tarsin ediyorlar. Kat'i kanaatım bu merkezdedir. Acaba hatırlayabilecek misiniz, Petrograd'da bir gün, dilberlerle muhat bir Rus göstermişim, sakallı bir zat, Prens Aleksî, nam-ı diğer Prens Bragin?

– ...ah evet, hatırlıyorum: dudaklarının gayr-ı tabii kırmızılığı dikkatimi celbetmişti...

– ...İşte o zat, daha evvel gösterdiğimi hatırladığım bir başkasıyla, ki **Intelligence Service**'ten Miralay Kenneth Morley'dir, alekser bu yalıda yekdiğerine mülaki olurlar. Odesa'daki 'beyaz' Ukrayna Hükümeti'ne, Dersaadet'te bir muavenet ve ikmal merkezinin tesisine karar, orada ittihaz edilmişti. Bilahare, Mülteciler Cemiyeti'nin nizamnamesi, orada müzakere ve ihzar olundu. Elyevm, Denikin ric'atının, cephe gerisindeki nokta-i istinatgâhı olmak istidadındadır, bu itibarla...

Neveser uyuyakaldığından, Münif'in daha neleri açıkladığını, tam öğrenemedi. Uyuyakaldığını da, sabaha karşı ezan sesleriyle uyanınca anlıyor. Gözünü açtığı an Selânîk'teki evlerinin 'mavi' genç kızlık odasındadır, bahçedeki ağaçlarda düşünceli yağmur kuşları, Hamzabey Camii Şerifi'nden, bulut bulut Ezan-ı Muhammedî! Çok kısa bir andı bu, göz açıp kapayınca, sürdü sürmedi; sonra, Perapalas Şişhane'deki, oda Perapalas'taki, yatak odadaki, Neveser yataktaki yerini aldı. Yanıbaşında Münif, 'masum bir çocuk gibi', sessiz sedasız uyuyor. İçerdeki karanlık, kurşunî pırıltılı bir loşluğa yozlaşmış. Dışardan, uzak sabah ezanları:

"Allahu ekber!.. Allahu ekber..."

Neveser, genç kızlığından beri, ezanla uyanmadığını düşünüp, ürperiyor. Tüyleri diken diken oldu. Aradan nice yıl geçmişti: Halıcızadelerin Yalısındaki, Terakki Apartmanı'ndaki, 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu'ndaki yıllar! Belleğinde yankılanan o eski ezanların, her geçen yıl, bir parçasını kapıp götürmüş; işgal altındaki payitahtta yeniden sabah ezanlarıyla uyanmak, o yüzden yüreğini parçalıyor. Fakat çok geçmeden,

üzüntüsü dehşete dönüşecektir: şafak karanlığına dağılan, bu kartal sürüsü ezanlardan başka, şehrin Türk'e 'aidiyetini' kanıtlayabilecek, hiçbir şey kalmamıştı ki! İçini müthiş bir korku kapladı.

Dersaadet'te sabah ezanları!.. Boğaziçi'ndeki düşman zırhlılarının; Pera'da, Tatavla'da, Ayastefanos'ta, kaldırımları döve döve devriye gezen 'düşman' inzibatlarının; Haydarpasha ve Sirkeci garlarına, limana, kara ve deniz gümrüklerine, posta ve telgraf idaresine çöreklenmiş, 'düşman' zabitlerinin üzerinde, yalnız onlardır ki şehrin (hatta bu mülkün), asıl sahiplerinin elinden hâlâ çıkmadığını duyurmaktadır.

Neveser, Münif'i uyandırmamaya özen göstererek, yataktan sıyrılıyor. Gereksindiği ne, soğuk bir Kânun-u evvel sabahında, kar alacasına bakıp, sabah ezanlarının katarını gözleriyle görmek mi? Ne garip arzu? Camların buğusunu, ayasıyla sildi: boz bir pus, koyuluğunu ve kalınlığını kaybetmekte olan gecenin, boşalttığı bütün oyuklara dolmuş, doğru dürüst hiçbir şey seçilmiyor. Yalnız, sisli alacakaranlığın kuytularında, heybetli cami hayaletleri, varla yok arası minareler. Bir de o ses, şerefeden şerefeye, minareden minareye, camiden camiye atlayarak, Dersaadet ufuklarını aşıp, Anadolu içlerine dağılan ezan sesi:

**"Hayye alâsalât, hayye alâsalât!
Hayye alelfelâh, hayye alelfelâh!"**

Neveser bir an sandı ki, görünmez bir seccade üzerinde el bağlayıp, 'rahmetli Haminnesi' yanbaşıda sabah namazına durmuştur. Kulağında yine, o 'mukaddes' fısıltı: "...**Allahüme iyyâke na'büdû ve leke nusalli ve nescüdü ve ileyke, nes'â ve nahfidü nercû, rahmeteke ve nahşa azâbeke, inne azâbeke bil'küffârı mülhik**..." Birden, duanın 'meâlini' hatırladı. En çok da, başını ve sonunu: "Allahım, biz yalnız sana kulluk ederiz", "Azabın, kâfir ve münkiirlere ulaşır". O zaman korkunç bir şey oluyor: camların buz mavisi aydınlığında uyuyan, Münif Sabri'nin yangın sarışını çehresi, İzmir işgalinde linc edilmiş Osman Nevres'in başıyla özdeşleşiyor; Osman Nevres'in, Neveser'e Da-

vos'ta söyledikleri, Münif Sabri'nin dün gece Perapalas'ta söyledikleriyle:

"...âti-yi insaniyeti, kan ve vahşetle tehdit eden tasavvur ve niyetler, Türk'ün mevcudiyet-i bî-zevalini, vakî olsa bile nakise-dâr edemez! Bunu böylece bilesiniz. Harb bitmedi, gayr-ı muayyen bir zemine intikal etti. Vatanı, hasm-ı bî-amanına sühuletle terketmek, bize yakışmaz. Şerait ne kadar aleyhimize tecelli ederse etsin, vuruşmak azmindeyiz. Değil mi ki 'biz Allah'tan başkasına kulluk etmeyiz', ve değil mi ki 'onun azabı kâfir ve münkirlere ulaşır', zafer mutlaka bizim olacaktır."

Neveser ağladığını, iki gözyaşı damlası, çıplak koluna sıcak düşünce fark etti.

SABIK AMERİKAN SEFİR-İ KEBİRİ, MANDAT MEVZUUNDA WİLSON'A 'MUHTIRA' VERDİ

**Morgenthau'nun raporunda, Anadolu'nun üç ayr.
mandat mıntıkası halinde, bir Amerikan valisinin
taht-ı idaresine tevdiî tavsiye olunuyor.**

New-York {Reuter}

**Amerikan Devletleri İttihadı'nın sabık Dersaadet sefir-i kebi-
ri Mister Morgenthau, Türkiye üzerinde tesisini şiddetle müdafaa
ettiği Amerikan mandat sistemi mevzuunda Reis Wilson'a tevdi
ettiği muhtırayı matbuata intikal ettirmiştir. Bu muhtıranın altın-
da Buckler, Philip Brown ve mümasili zevatın da imzaları bulun-
maktadır.**

**Morgenthau'nun teklif ettiği mandat sistemi şu şekilde mü-
talea olunmaktadır: Anadolu'da üç ayrı mandat mıntıkası teşkil
edecektir: 1/Dersaadet ve civarı, 2/Türkiye Anadolu'su, 3/Erme-
nistan. Her üç mıntika bir Amerikan valisinin taht-ı idaresine bı-
rakılacak; her üçünün kanun-u esasileri, gümrük mevzuatı aynı
olacaktır. Amerika'da olduğu gibi, aralarında bir nevi konfede-
rasyon halinde birleşmeleri derpiş edilmektedir. Padişah'ın Bur-
sa veyahut Konya'da ikameti tavsiye edilmiş, Yunanistan'a mün-
hasıran İzmir ve etrafındaki dar bir saha bırakılmıştır.**

**Diğer taraftan, Amerika'nın sabık Berlin sefir-i kebirî James
Gerard ise, New-York Times gazetesine gönderdiği bir mektup-
ta, Morgenthau'nun bu planına şiddetle itiraz etmiştir. Türklerin
kat'iyetle Avrupa'dan atılmaları zaruretine inandığını söyleyen**

James Gerard, Amerikalıların Türklerin yerini almalarını muvafık addetmemekte, şu suali tevcih etmektedir:

" ...bu vaziyette Amerika, Türkiye'yi idare etmek maksadına matuf olarak, bilumum hükümet teşkilatını oraya götürmek, orada devamlı kalmak zaruretindedir. Çünkü, 25, 50 veya 100 sene sonra, bu idareyi mandataire devlet sıfatıyla kimlere devredecektir? Türklere mi, Yunanlılara mı? Morgenthau bile Türklerin kendi kendilerini idareden âciz olduklarını itiraf etmektedir. Binaenaleyh Amerika mandatairelikten çekilirken, idareyi Yunanistan'a tevdi edecektir. Öyleyse, şimdiden Türkiye mandatsını Yunanistan'a bırakalım ve bu iş böyle bitsin!"

Prens Dmitri Bragin'in, yılbaşı balosuna gelemeyecek olması, Rosa Mizrahi'yi 'eleme' boğmuştu. Eksikliği şiddetle hissedilecek! O olmadı mı, kadril kadrile benzemez, bakara bakaraya!

İyi de, Prens Bragin ne yapsın? Dudaklarının kırmızısı solmuş, sakalı kir pas içinde; düşük gözkapakları, gözlerindeki 'melali' gizleyemiyor: dokunsalar ağlayacak! Örümcek alır gibi, elini sık sık suratından geçirerek, derdini anlatmaya uğraştı durdu: birkaç hafta önce, 'Beyazlar', Moskova kapılarına dayanmamışlar mıydı, Dersaadet'teki Rus 'mehafilinde', artık ne hayaller? İçlerinden, Noel Yortusu'nu 'Kutsal Rusya'da kutlamaya hazırlananlar çıktı. Eh, Yudenîç Petrograd'ı, Denikin'le Wrangel Moskova'yı ele geçirirlerse, niye olmasın? Olur olur, iş evdeki hesabın çarşıya uymasında!..

Oysa bir süredir, Karadeniz'in öbür yakasından, kara haberler geliyor: Kızılordu büyük bir 'taarruza' geçti, cephe yarılmış, Kazaklar bir tarafta, 'beyaz muhafızlar' öteki tarafta: Harkof düşmüş, Kiyef düşmüş; önlerine çıkan kılıçtan geçirerek, kızıl süvariler, 'muazzam' bir ağ hâlinde, Kırım'a sarkıyorlar. Hedefleri, Odesa! Gözleri kör eden, uçsuz bucaksız kar beyazlığından, donmuş at ölüleri; sinsi sinsi tüten, ahırlar; ağaçlarda, dikenli buzdan sakalları, camdan gözleriyle, rastgele sallandırılmış, 'beyaz' mujikler! Saati bilinmez kader trenleri, göz gözü görmez tipileri, acımasız baskınları, ateşe verilmiş istasyonları aşarak, Odesa'ya 'kan ve gözyaşı' taşımaktadır: şehir, ağız ağıza 'muhacir' dolu, canını bir vapura atabilen bahtiyar sayılıyor, en kötü güverte bileti bin Ruble, o da bulunabilirse! Prens Bragin, çoğu soylu yeni mültecilerin, önemli bir kısmını yalısında barındırmadı mı, bırakıp nasıl gelebilirmiş: bu 'meş'um' yılbaşı gecesini, ister istemez, birlikte geçirecekler!

Balkonda oturmuş çay içiyorlardı: Rosa Mizrahi, Raşel, Mat-

mazel Hortense, Besim Paşazade Şehbâl Hanım. Rosa mı böyle-sinden hoşlanıyor, onun mu hazır tarafıymış, anlaşılamadı: Şehbâl Hanım bir açıldı, bir açıldı, görmek lâzım: gözünden sürmesi, yanağından allığı eksik olmaz: giyimi kuşamı, bütün Avrupa; hele salon kadını hallerine, hiç dayanılmıyor! Kaba, ekmek içi lodos, camlarda uğulduyordu: 'mübarek', iki gündür dinmek bilmedi, in-sanda asap bırakmıyor. Uğursuz da! 'Dünkü gün' Bağdat vapuru, Haydarpaşa mendireğine güpegündüz bindirerek, onun yüzün-den batmadı mı? Prens Bragin ipek kaftanı, mujik çizmeleri ve marazi sıskalığıyla, 'mükedder' bir hayalet olarak içeri girdiğinde; Şehbâl Hanım, gerdanını kıra kıra, 'vak'anın suret-i cereyanını' anlatmaktaydı; 'tesadüf', aynı vapurla Haydarpaşa'ya, yolcu 'teş-yiine' giden bir 'yakîninden' dinlemiş:

- ...Şirket-i Hayriye'nin vapurları malum, Karaköy'den kal-kar kalkmaz arıza zuhur etmiş, makine aksamında efem, tekne akıntıya kapılıp serseriyane sürüklenir, Allah tarafından efendi kaptan dirayetli bir zat, Avni Bey mi ne diyorlar, binbir müşkilat-la gemisini, Haydarpaşa iskelesine yanaştırmaya müvaffak olu-yor, eee ne demişler, gemisini kurtaran...

Şehbâl Hanım, sürmeli gözlerini kaykılda kaykılda, olayı şa-şırtıcı bir canlılıkla aktarıyordu ama, aralıksız gülümseyip, arada kahkahayı koyvermesi yok mu, 'deniz faciasından' ziyade, şenlikli bir 'tenezzühü' anlattığı izlenimini veriyor:

- ...ah efem ah, olacakla öleceğin önüne geçmek, ne müm-kün? Avdetde arıza nükseder, fevkalade vahim bir şekilde: efendi kaptanın maharetiyle, mendireğin kayalıklarına yanaşırlarsa da, gövdede koskoca bir rahne, içeriye sular hücum ediyor. Yolcular boşaltıladsun, ortalık ana baba günü; düşüp şaşan mı ararsınız, ayılıp bayılan mı? Bir iki şahsın bacakları kırılır, bavullar vesaire darmadağın, kısm-ı azamı zayi olmuş! Evet, vapur, yolcuların tahliyesini müteakip batıyor, su sathında sadece bacası kalmak üzere...

Prens Dmitri Bragin'in gelişi, konuyu değiştirmekle kalmadı, havayı da değiştirdi: lodos karanlığı salona 'kasvetli' gölgeler mi yığmış, neredense peydahlanıveren Riri, şamdanları yakıp, pırıltı-

lı bir aydınlık üretiyor; mutfaktan, 'acele' havyar, fûme balık, peynir ve jambon koşturup, çay sofrasını Rus düzenine uyduruyor: pat pat, votkalar açıldı; Prens'in ısrarlı bir cömertlikle tuttuğu 'zıvanalı' Rus cıgaralarını yaktılar; cigara dumanları, bûklüm bûklüm, balkondan salona taşıyor, önceleri çekingen, gittikçe daha başıboş gülüşler, Şahbâl Hanım'ın çingiraklı kahkahaları da!

Rosa Mizrahi, her zamanki şeytanlığıyla, soruna başka bir yanından yaklaştı:

– ...Prens cenapları lûtfedip yarım saatliğine teşrif etseler, acaba muhterem misafirleri çok mu alınırlardı? Müsamahalarına sığınarak reca ediyoruz, yarım saatçik! O gece, tâbesabah eğlenecek, Abdi Bey harikulade bir saz heyetini temin etmiş, hem çigan çalışıyorlar, hem sizin Rus havalarını! Ayırıyeten, Miralay Morley cenaplarının saye-i lûtuflarıyla...

Prens Bragin, dalgın, çayını karıştırıyordu. Durdu. Ölü mavi gözlerini, Rosa Mizrahi'nin gözlerine kaldırarak, soruyor:

– Miralay'ın teşrifi kat'iyet kesbetmiş midir?

– Ah elbette! Niçin sormuştunuz?

– Hususi bir sebebi yok, malumat kabilinden!

Fakat, çayını yudumlarken, ayrıntı istedi:

– ...sabaha kadar kalacak mı?

Rosa Mizrahi, elmaslı taraklarından ışık zerrelere dağıtarak, saplı gözlüğüne davrandı; misafirinin önemiyle övünen bir ev sahibesi gururuyla, hayli 'yukardan' cevap verdi:

– ...muhtemelen! Aksi halde, hazırlıklarımızla bu derece alâ-kadar olur muydu? Otomobilini âdeta emrimize tahsis eylemiştir, tedarikinde müşkilata uğradığımız ne olsa, imdadımıza koşuyor...

Miralay Morley'in baloya katılacağını araya sokuşturmakla, Madam Mizrahi, Prens Bragin'in içine kurt düşürmüş oluyor. Miralay'la konuşayım diye, yanıp tutuştuğunu bilmez mi? Hem de nasıl bilir: 'Makamında' ziyaret etmesi, yasak: İngiliz İstihbaratı, 'beyaz' Ruslarla 'aleni' ilişkilerden kaçınıyor. Aynı nedenden, Miralay Morley'in, Prens'in yalısına girip çıkması, 'muhataralı'. Ne yapsınlar? Ortaklaşa dostlarının evlerinde buluşuyorlar, çok-

luk Mizrahilerin Yalısında: ikisini tanıştıran, ilk defa biraraya getiren de onlar. Miralay Kenneth Morley, Beyoğlu'nu alt üst eden 'şu patırtıcı Rus prensiyle', tanışmak arzusunu 'izhar etti', derhal 'hususî' bir toplantı düzenlediler, ikisini biraraya getirdiler: o gün bu gün, söyleşecek şeyleri oldu mu, yalıda buluşur, saatlerce 'Mayı Oda'ya kapanırlar. 'Siyaset' konuştukları besbelli, Leon Mizrahi'nin 'talimatı' kesin olduğundan, Rosa Mizrahi, Miralay'ın arzularını 'is'af' ile yetinir, ötesiyle ilgilenmez: şu ya da bu olaya ilişkin bilgi istediği, falan ya da filan 'şahsiyeti' çağırmasını söylediği zaman da, böyle yapmıyor mu?

Birkaç haftadır, Prens Bragin, kötümser bir telaşla, Miralay Morley'den **rendez-vous** sağlamaya uğraşüyor; isteklerini, oldum olası 'derakap' kabul eden Miralay Morley, bu defa nedense ağır-dan alıyordu. Madam Rosa, iki kere 'bizzat' bildirmiş, bir kere araya Raşel'i koymuş, olumlu bir cevap alamamıştı. Şimdi, Prens Bragin'in, Miralay Morley'i görmek 'mecburiyetini', onu balosuna getirmek amacıyla kullanıyor. Ne iblistir o! Üstelik, eroin alışkanlığı yüzünden, içine düştüğü bağımlılığın, acısını çıkarmış olacak. Belli etmiyor ama, Prens Bragin'in çıkagelmesine sevindi. Nasıl sevinmez? Elinde kalan son 'paketi', geçen akşam Gülistan Satvet'le paylaştılar: onun hiç kalmamış, Prens'le arası açık, 'temininde' güçlük çekiyor. Aşırı 'müptela' olduğundan, dara düştü mü ya-lyıya damlar, Rosa Mizrahi'den dilenir. Tedbirli olduğunu biliyor.

Aslında, Rosa Mizrahi'yi eroine alıştıran da, Gülistan değil midir? O ve Abdi Bey, Paris'teki kibarların afyon merakını, ballandıra ballandıra anlatırlar. Kokain ya da morfin kullanmak, seçkinlik sayılırmış, kibarlık işareti. Gülistan Satvet Paris'ten tecrübeli, ama eroini Prens Bragin'in elinden tadıyor, tadar tatmaz da tutsak düşüyor. Tutkusal tabiatlılar böyle olurmuş. Rosa Mizrahi, önceleri ciddiye almıyordu pek, keyfini sürer, gailelerini unuttur; içki gibi, zaman zaman başvurabileceği, bir teselli kaynağı sayardı. Geliş-gidiş durum ciddileşti, ciddileştikçe -garip şey- Prens'in tutumu değişiyor: karşılığında olmadık şeyler bekler oldu: koynuna almak, bunların ilkiyse, Miralay Morley'le konuşabilmek, sonuncusu.

Rosa Mizrahi, küçük 'desisesini' iki gün sonra Halıcızade

'Bacaksız' Abdi Bey'e anlatacaktır. Kıs kıs güldüler. Neveser, yılbaşını 'Efendi Hazretleri'nin Divanyolu'ndaki evinde geçireceğini, o sabah haber vermişti. Abdi Bey 'mazeret bulmak' derdinden kurtulduğuna memnun, müjdeyi ilk vapurla Rosa'ya ulaştırmaya koşuyor ama, lodos bir felaket!

Gök alçaldıkça alçalmış: gümüş damarlı barut mavisi bulutlar, denize değdi değişiyor; gemi aza almış lodos, onları öylesine önüne katmış, öyle korkunç bir hızla sürüyor ki, bulut mudurlar yoksa duman mı, ayırabilmek güç; her saniye birikip birikip dağılıyor, az önce Galata Kulesi'ni, şu anda Dolmabahçe Saati'ni, az sonra İtilaf Donanması'ndan bilinmez hangi 'sefineyi' gözden siliyorlar... Suyun rengi, siyaha yakın bir lacivert; dalga uçlarından köpük tozları, buram buram savruluyor. Martılar, hava boşluklarında birikse de, dayanabilmeleri olası mı; ilk rüzgâr sağanağı, her birini çığlık çığlığa bir tarafa atmaktadır.

İdarei Mahsusa, Bağdad vapurunun başına gelenlerden sonra, işi sıkı tutmuş: (geçen ay da, İhsan vapuru 'gark' olmamış mıydı?) birçok seferi iptal etmişler. Abdi Bey güçbela bir vapura atlayıp İstinye'ye gelebiliyor. Oradan araba 'tedarik etmiş', dönüş Allah kerim! Madam Mizrahi, ocağın başına en 'kraliça' hâliyle kurulmuştu. Küçük kristal bir kadehle konyak içiyor: Martell. Ocağın yalazından, elmaslı taraklarının ürettiği ışık zerrelere, nar kıvılcıkları, Riri'nin, Abdi Bey için, kaşla göz arasında getirdiği, kadehi doldururken, itiraz etti:

– Reca ederim mon bey, **absurde*** konuşmayınız! Familyamızdan addolunuyorsunuz, böyle musibet bir havada sizi bırakır mıyız? Esasen gidip ne yapacaksınız, **Constantinople** tahammülfersa bir şehir, Miralay Morley, İspanyol nezlesi hükümferma diyordu. Hakikat mıdır?

Abdi Bey, Türkçe 'muhaberelerinde' bile, bunların bir süredir Dersaadet'e **Constantinople** demeye özen gösterdiklerini, içi sızlayarak fark etmişti. Bir **Constantinople**'dur gidiyor. Aca-ba sebebi ne? Paris Konferansı'ndan, şehrin Türklerden alınaca-

* Abes, saçma.

ğı yolunda haberler geliyor, ondan mı? 'Alelade' salon züppeliğinden mi? "Malum-u âliniz, Tanzimat'tan beri şehri **Constantinople** tesmiye etmeyi, Levantenler itiyat hâline getirmişlerdir."

Fakat İspanyol nezlesinin patlak verdiği, geçen yıl aynı salgından on dört bin kişinin ölmesi 'hasebiyle', herkesi dehşete düşürdüğü, doğru: 'Sıhhat Müdüriyeti, son bir hafta zarfında 44 vak'a tespit edildiğini, tedabir-i lâzımenin ittihazı cihetine gidildiğini' açıklamış bulunuyor. Veba'dan sonra, İspanyol nezlesi! Bir bu eksikti. "Ne günahkâr bir belde imiş **mon chér**, başından belâ eksik olmaz, birini defetmeden öteki zuhur eyliyor." Hastalık söylentisi, doğrulanır doğrulanmaz, Abdi Bey'de aynı 'evham' baş göstermişti: yürek bayıltıcı bir korku, bezdirici 'hıfzısıhha' önlemleri: sular kaynatılır, sebzeler haşlanarak yenir, misafir çağrılmaz, 'umumi mahallere' çıkılmaz! Eğer yılbaşı gecesini Mizrahi Yalısında (Raşel'le) geçirmeyi yürekten istemeseydi, Neveser'in, Ahmet Ziya'nın 'o ne idüğü belirsiz' evine gitmesine, Allah bilir karşı çıkacaktı. Çıkamadı, bunda bencilliği kadar, 'halet-i ruhiyesinin' bozuk olması, rol oynamamış mıdır?

'Halet-i ruhiyesi' bozuk, çünkü 'pederi-i muhteremi' Halıcızade 'Köse' İsmail Bey'in 'vefatını' haber aldı. İhtiyarcık hanidir yatalak, sessiz sedasız göçüp gitmiş! Rozet Barzılay vazife edip yazmasa, 'sittin sene' duymayabilirlerdi: Yunanistan'la haberleşme doğru dürüst sağlanamıyor, savaş boyunca nasıl Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası aracılığıyla bağlantı kurdularsa, öyle kuruyorlar: İsviçre üzerinden, Rozet Barzılay mektuplarını özel 'kurye' ile Kumpanya'nın Paris merkezine iletmekte, Lausanne'a aktarılmasını rica etmektedir; İsviçre'ye ulaştı mı, sorun kalmıyor, 'âdi postayla' Dersaadet'e 'irsal' olunabiliyorlar. Önceki gün yazıhanede (İodos hızlandıkça hızlandı, Cellatyan Hani'nin pencerelerinde 'canhıraş' uğultular, tüyler ürpertici yılan ısıkları), Servet Yesari Bey'in kapıdan uzattığı mektup, 'Teşrin-i evvel'in nihayetine doğru' Selânik'ten çıkarılmış, anhası minhası iki aydır yolda; Rozet Barzılay, oradaki 'üsera' kampından Dersaadet'e dönmüş tanıdık 'zabitlerden', Abdi Bey'in işitip inanmadığı haberi 'teyit ediyor':

"...peder-i muhtereminiz Halıcızade İsmail Bey, maat-teessüf, teşrini evvel iptidasında bir cuma günü, sabaha karşı, 'alafranga' saat üç sularında irtihal etmiştir. Kumpanya, bu müessif ziyadan, ertesi gün haberdar olmuş, üzerine terettüp eden her türlü vezaif-i vicdaniyenin, derhal ifasına tevessül eylemekle, merhumun..."

O sabah Neveser'le hafif atışmışlardı, Abdi Bey'in canı sık-
kın: İspanyol nezlesi söylentileri ayyuka çıkmış. Doğan'ı okuldan
alıkoymuyorlar, havsalanın alacağı şey mi? Yazıhaneye bu öfkey-
le gelmişti, mektup elinde, donakaldı. Bir an 'ihtiyarı', Halıcızade
Yalısın deniz üstü odasında gördü mü? Başında takkesi, burnu-
nun ucunda gözlükleri; ufacık vücudu, üstüne bol gelen gecelik
entarisinde kaybolup gitmiş; dişsiz çenesi, camlardan yağın sa-
kız parıltısını, sipsivri deliyor. Hayret! Neden çocukluk yılların-
dan bir hayal değil de, bu? "Hafızanın işine akıl erer mi **mon**
chér?" Gözünde yine o tik, şakaklarında ağırlı bir zonklama. Ba-
basını sevmezdi, sevmediğinden emindi: oğlunu anlayamamış,
'dehrin' gerisinde kalmış, şirret bir Rumelili! Peki, boğazı niye
düşümleniyor?

Hele Balkan 'hezimetinden' sonra, Dersaadet'e 'nakl-i me-
kân' etsinler diye, bir ayaklarına kapanmadığı kalmıştı. Yunan
Selânik'e çöreklenmiş, artık orada yaşanabilir mi? 'Akıl için tarik
birdir', şehrin Müslüman eşrafı, birer ikişer, ya İzmir yolunu tutu-
yor, ya İstanbul: 'binaenaleyh', o da gitmeli! Hayır, gitmiyor. Dü-
nürü 'Alaman' Ziya Bey'in döktüğü diller, oğlu Abdi Bey'in 'istir-
hamları', beyhude!

Sivri çenesini dikip, gözlüklerinden ateş saçarak, bar bar bağı-
rıyordu: "a be siz ne sülersiniz, burda duudum, burda ülürüm, aair
ümrümde istemem sürüneyim, zordur ma'cirlik! 93'te Tuna vilaye-
ti, şimdi vilayat-ı selâse, korkunun ecele çaresi nedir, kim bilir sıra-
nın Dersaadet'e gelmeyeceğini? Varmayın üstüme, varmayın..."

Sıra Dersaadet'e gelmiş, Halıcızade 'Köse' İsmail Bey, ölme-
den bunu da görmüştü. Ölümü, oğlunun başına ne işler açıyor:
'Büyük Valde' çoktan sizlere ömür, 'Küçük Valde', gâvur içinde
'karı başına' ne yapacak? Beceriksizdir, ömrü kocasıyla 'kuması-

nın' gölgesinde geçti, çocuk gibi ne söyleseler inanır; bunca mal mülk, tezgâhlar, dükkân vs eline bırakılır mı? İlk fırsatta Selânik'e gitmek 'farz oluyor', oradaki 'mameleki' tasfiye edip, 'Küçük Val-de'yi buraya getirmek!

Oysa ortalık düzelemedi gitti, 'Devlet-i Aliyye'nin âtisi meçhul, ne olacağı bir türlü vuzuh kesbedemiyor', Paris Konferansı'ndan çelişik haberler: deniliyordu ki Mösyö Clemanceau, Dersaadet'in Türklerde kalmasından yanadır; son günlerde Fransız basını ağız değiştirdi, sözde, İngiliz 'Hariciye Nazırı' Lord Curzon, Türklerin Dersaadet'ten çıkarılması 'hususunda', 'Fransız Hariciye Nezareti Kısım-ı Siyasi Reisi' Mösyö Berthelot ile 'mutabık' kalmış: İzmir ve Edirne, Yunanistan'a; Erzurum, Ermenistan'a verilecek; Osmanlı, Konya, Ankara, Bursa, Kayseri çevresinde, ufak bir 'beylik' olarak bırakılıyor; Le Temps gazetesi, padişahın Bursa'da mı, yoksa Konya'da mı oturmasının, daha uygun düşeceğini tartışmaktadır.

"...boşuna mı, 'her şey aslına rücu eder' denilmiştir? Vaziyet bu merkezde iken, Selânik'teki malı mülkü tasfiye etmek, akıl kârı mı? Dersaadet'in istikbali taht-ı teminata alınmadı ki! İngiltere himayesinde bir 'Boğazlar Devleti'nden bahsolunuyor; vakia İngiliz himayesi ehven-i şer ise de..."

Hüsnü Faik fikrine katılmadı; kurşun kalemini, sağ kulağının arkasına yerleştirirken, onu bayağı azarladi:

- ...sizi Abdi Bey, sahib-i feraset zannederdim: herifler Memalik-i Osmaniye'yi taksim ile meşgul, siz kalkmış ehven-i şer diyorsunuz. Çok teessüf ederim. Haddizatında fevkalade hâcîl bir mevkideyiz, daha dün İtilaf Yüksek Komiserleri, Sadrazam'a müşterek bir ültimatom tevdi ettiler, mevzuu nedir hele tahmin edin, imkânı yok edemezsiniz: Harbiye Nazırı Cemal Paşa'yla, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Cevat Paşa'nın azlini talep ediyorlar, evet...

Abdi Bey olayı duymamıştı:

- Allah Allah, sebebi neymiş ki?

- ...Kuva-yı Milliye'ye müzahir olmalarından şüphe ediliyor. Türk olacaksın da, Kuva-yı Milliye'ye müzaheret etmeyeceksin,

laf mı bu? Lakin küstahlığı Sadrazam'a emir vermeye kadar var-
dırdılar, nokta-i nazarınıza göre şerrin ehveni buysa, ya ehven
olmayanı nedir çok merak ederim...

Abdi Bey, canı sıkılmıyor mu, bir duble bira içmeye Novot-
ni'ye girmişti. Birlik 'sermuharririne', orada rastladı: önünde kö-
püğü ölmüş birası, tuzlu badem külahı, gravyer peyniri; elinde
kalem, masaya yayıp döktüğü 'esericedit' kâğıtlarına, harıl harıl
bir şeyler çiziktiriyor. Onu görünce bozuldu mu, gittikçe alingan-
laştığından Abdi Bey'e mi öyle geldi: su aydınlığı gözlerinden, bir
bulut geçiyor. Abdi Bey dertleşmeyi o kadar gereksiniyordu ki,
buna rağmen elini uzattı; tabureyi altına çekerek, Hüsnü Faik
Bey'in yanına tünedi.

Keşki tünemeşeymiş! 'Halet-i ruhiyesini' allak bullak eden
ikinci sebep, onunla tartışması. Dalaştılar bile denebilir. Telefon
'irtibatını' kaybetmese de, Abdi Bey, Birlik İdarehanesine epeydir
uğramamıştı: bilerek 'içtinap' ediyor, çekiniyor çünkü, Birlik Ku-
va-vı Milliye 'taraftarıdır'; gerçi bazıları ('hassaten' Hürriyet ve İti-
lafçılar), ittihatçılıkta direndiğini ileri sürüyorlar; aslında tutumu
farklı: Mustafa Kemal'i Enver'e yeğler; bunlar bir ara; Cemiyet'i
bırakıp, ayrı bir 'fırka' kurmamışlar mıydı, Ali Fethi, Hüseyin
Kadri filan; tutum o tutum, Hürriyetperver Avam Fırkası tutumu:
akılları sıra, Berlin ve Viyana ittifakıyla bileğini bükemedikleri İn-
giltere 'devlet-i fehimesini', çevrelerine topladıkları, tıyneti belir-
siz baldırı çıplaklarla dize getirecekler!

Abdi Bey, konuyu değiştirmeyi denedi. Aklınca, havayı dağı-
tacak. Yassı altın tabakasından, Hüsnü Faik'e cigara tutuyor.

– ...Tevfik Paşa huzura kabul edilmiş, hangi sıfatıyla olduğu
mucib-i merak, sâbık sadrazam sıfatıyla mı, sandalyesiz nâzır sı-
fatıyla mı? Cercle d'Orient'da konuşuluyordu, kulak misafiri ol-
dum: Mabeyn Başkâtibi Ali Fuat Bey'den naklen, türlü rivayet
dönüyor: güya Meclis-i Meb'usan'ın içtimaa daveti tezekkür edil-
miş, malumatınız oldu mu? İtilafçılar intihabı muteber addetme-
diklerinden, müteakabil miting ihzaratı içindeymişler...

Ya da, Birlik 'sermuharririnin', daha çok ilgileneceğini san-
dığı, başka bir konuya atlayacaktır:

– ...Mustafa Kemal Sivas'ı terk etmiş, nerede olduğu meçhul! Daha evvel, Fransız matbuatında Kafkasya'ya intikal ettiği dercedilmişti, Enver Paşa'ya mülâki olasıymış! İhtimal verir misiniz? Halbuki Akşam'da Heyet-i Temsiliye'yi Eskişehir'e nakledeceğini okuduk; Le Moniteur Oriental, Rauf ve Rüstem Beylerin refakatinde, Afyon'da bulunduğunu iddia ediyor, hem de bir haf-tadır...

Novotni tıklım tıklım dolu, Noel dolayısıyla iyice süslü: tavandan, renk renk Japon fenerleri sarkıtmışlar; aralarında, kırmızı, mavi, yeşil, krapon kâğıdından 'envai' süs: uçsuz bucaksız şeytan merdivenleri, yapma krizantemler, çocuk fırıldakları, **guirlande**'lar vs. Rahatsız edici bir balon kalabalığı, ortalıkta 'serâzât' dolaşüyor. Sarhoş İngiliz bahriyelileri, şipşak bir oyun çıkardılar: sigarasının ateşiyle, kim daha çok balon patlatacak! Her patlayışta bağıra çağıra sövüyor, kahkahadan kırılıyorlar. Herkes rahatsız, kimse ağzını açamıyor: ne dip masalarda kaybolmuş, köstekleri altın, bıyıkları yağlı mavi, bayramlık Ermeniler; ne, sürekli birbirlerini kutladıkları izlenimini veren, sinekkaydı Rumlar. Cıgara dumanı. Yanmış yağ kokusu. Garsonlar, ellerinde bira salkımlarıyla, rüzgârla itilmiş gibi çabuk çabuk, sarışın bir ışık dağıtıyorlar. Neredense, hımhım bir gramofondan bir Rum oyun havası: **Sirtaki**.

Hüsnü Faik, patlayan balonlardan mı tedirgin oldu, yoksa Abdi Bey'in incir çekirdeğini dolduramaz dedikodularından mı? Dayanamayıp, sonunda kursağındakileri boşaltıveriyor:

– Abdi Bey, Abdi Bey, bunların cümlesi laf-ü güzaf! Biz neler duymaktayız: Saray, İngiltere'den medet ummaktadır, 'mülkün' on beş sene müddetle müstemleke olması teklif edilmiş, icâra çiftlik mi veriliyor reca ederim? İttihatçılar, Almanya'dan melce aramıştı, şimdi bambaşka bir şaya; Ruslardan himaye talebinde bulunmuşlar, Ruslardan diyorsam, bolşeviklerden! Münevverân, İngiliz **mandat**'ıyla Amerikan **mandat**'sı arasında mütereddit, bunu anlamak için payitaht gazetalarına bir atf-ı nazar kâfidir. Kanaat-ı acizanem o ki, sebab-i felaketimiz işte tam da budur, yani çare-i halâsı ecnebidde aramak!..

Kulaklarının dibinde patlayan bir balon, sözünü kesti. Hışım la dönüp, sarhoş gülümseme ş i çenesine yağ gibi bulaş an tüy-süz bahriyeliye bakıyor, bakışlarının cismi olsa, adamı o anda yerle bir ederdi, o derece sert! Sonra, 'gümrah' kaşları alnına yükselmiş, sözünü sürdürüyor:

- ...fert fert, millet olarak; evveleminde, bu hakikatı idrakle mükellefiz; bilahare, icabatını ifa ile! Cavit'in firarı, Karasu Efendi'nin İtalyan tabiyetine geçmesi, zât-ı âlinizin İngiliz Muhipleriyle âşinalığı, zanneder misiniz ki sizi mes'uliyetten kurtarır? Hayır, asla! Daha ziyade mes'ul eder! Zira, Abdi Bey kardaşım, zaman feda'yı nefsler zamanıdır, vacipse ölmek zamanı! O dudak büktüğünüz Mustafa Kemal, bu vazifeyi deruhte ediyor. Amasya'da tamim neşreylemiş, geç ve güç de olsa, elde edebildik: bir cümlesi; derhal dikkatimi celbetti, çare-i halâsın nerede ve nasıl olduğunu, fevkalade nüfuz-u nazarla hülasa etmiştir...

Hüsnü Faik Bey sustu: kuva-yı milliy e aydınlığı gözleriyle, onun gözlerini aradı. Anlaşılan, o cümleyi sormasını bekliyordu. Bakışlarını, Japon fenerlerinin mahcup güzelliğine kaçırdığını görünce, 'bâriz' bir öfkeyle ekledi:

- ...diyor ki, 'milletin istiklalini, yine milletın azm-ü-kararı kurtaracaktır!' Garp Türklerinin dokuz yüz senelik tarihinde, bu hakikat, ilk defa ifade ediliyor: böyle kat'i, bu kadar sarıh ve ş uurlu olarak!

Abdi Bey, 'hayat-ı siyasiyesi' boyunca, kesinlemeleri sevmemişti. Kesin tavırlı adamları da. O, ara sular da dolaş ır. 'Kurt, bulanık havayı sevmez mi?' Hüsnü Faik'in 'töhm etkâr' konuşmasından, rahatsız oluyor. Açıklamayı hiç doğru bulmadığı, gerçek düşüncesi odur ki, Enver Paşa da, Mustafa Kemal Paşa da, 'akıbeti meçhul birer sergüzeşte' atılmışlardır. "İnsan hakikatperest olmalı, **mon chër**", akla uygun olan yenilgiyi kabullenmek, ısıramadığımız eli öpmektir.

Fakat, üstelemedi, en 'munis' sesiyle, Birlik başyazarına:

- ...hakk-ı âliniz var! dedi.

Novotni'den bir çıktı, Allah Allah: ilk arabaya ulaşınca ya kadar, fesini başında, atkısını boynunda zor 'muhafaza' edebiliyor,

rüzgâr öylesine şiddetlenmiş! Arabada, lodosun dakikasında kapıp kaçırıldığı nal seslerine kulak vererek, 'herkes gibi' bir otomobil almasının artık zorunlu olduğunu düşünecektir. Geçenlerde Servet Yesari Bey, Lotus marka, altı silindirli bir 'tenezzüh'ten söz etmedi mi? Kelepirmiş, sudan ucuz! Yoksa Kâmil Efendi'nin bulduğu Studebaker'e mi bakmalı? Kışta kıyamette, Yeniköy'e filan gitmek gerekti mi, otomobil 'muazzam' kolaylık! Böyle hava lodos diye, vapur seferleri iptal edilince, iskelelerde dımdızlak kalmaz; arabasına atladığı gibi, şoförüne emrederdi:

– Oğlum, çek Mizrahi Yalısına!

Abdi Bey, 'halet-i ruhiyesinin' neden bozulduğunu, Rosa Mizrahi'ye anlatırken, ağırlığı babasının ölümüne kaydırıyor. Novotni'deki tartışmayı, anmadı bile! Üst üste diktiği konyak kadehini, ocağın alevlerine tutarak, arada kızıl 'lem'alarını seyrediyor. Bacadan, lodosun 'meş'um' uğultuları. Salondaki 'tumturaklı' saat, olanca heybetiyle, herhangi bir buçuğu çaldı. Gong titreşimleriyle ürperdiler. Denizin üstündeki bulut alacası camları örttüğünden, içerisi loş, ocaktaki ateş bu yüzden radyum diriliğiyle parlıyor.

Rosa Mizrahi, Halıcızade 'Köse' İsmail Bey'in ölümünden, etkilenmedi. Çocukluğunun uzun yalı komşuluğundan, şu anda üzüleceği, bir anısı olmamalı mı? Yokmuş, 'esasen ondan böyle bir teessürü intizar etmek, abestir', duygusallık bilmez, kaskatı bir kadın; bunca zamandır tanışırlar, Abdi Bey, ne vesileyle olursa olsun, onu bir kere ağlarken gördüğünü hatırlamıyor. Bunu dehşetle kaydetti. İhtiyar Barzilai ölünce de, kılı kıpırdamamıştı. Oysa, babası. Leon Mizrahi gözyaşlarını tutamıyor da, o, çiçekleri sulamasını bahçivana söylemekte geciktiği için, Riri'yi paylıyor. İstanbul'a göçtüklerinin senesi miydi? Yalıya özledikleri biçimi henüz verememişler, haremle selâmlık birleştirilmemiş, savaşın eli kulağında.

Babasının ölümüne nasıl tınmadıysa, Rosa Mizrahi, yas süresinin dolmasını beklemeden, annesinin evlenmesine de tınmadı: Grasia Barzilai, Paris'e gelip giderken, genç Benyasef'i ayartmış, şu halıcının 'mahdumu', adam yaşça ondan küçük ama, kolunun

biri çolak! O günler, Abdi Bey, Leon Mizrahi'yle söyleştiklerini unutmuyor mu: Leon, kayınvaldesinin davranışını bağışlamıyordu; hele karısının tepkisizliğini, hiç! Epeyce attı tuttu. Abdi Bey, yakınlığına güvenerek, durumu Rosa'ya aktardığında, o, kalın, enli ve beyaz dişlerini meydana çıkaran, yırtıcı gülümsemesiyle ne dese iyi?

– ...hissiyattan anlamam, fazlasını muzır telakki ederim **mon bey**, zira hassasiyet hayatı müşkilleştirir; buna binaendir ki **preference**'larım, aska değil zevke teveccüh etmiştir: aşk hissiyattır, gayr-ı kaabil-i tarif bir methum, halbuki zevk dediğimiz müşahhas bir keyfiyettir, cismen yaşanır.

Rosa Mazrahi'nin o zaman dediklerini, Abdi Bey'le 'rabatası' doğrulamaz mı? Ne parfüm buğulu mektuplar, kurutulmuş çiçekler; ne yorgun piyanolu akşamüstlerinde, anlamı ince göğüs geçirmeleri! Aralarında duygusallığın zerresi olmamıştır: Rosa, daha bacak kadar oğlanken, Abdi Bey'in tadına baktı, beğendi. Sık sık, sevdiği bir yemek çeşidi, hoşlandığı bir meyve gibi onu arzulardı. Duygulardan arıtılmış, çıplak bir arzudur bu, yırtıcı bir bencilikle sadece doyum arar; bulabilmesi için, ne bayağı düzeylerde, ne türlü çeşitlemeler gerekirse gereksin, şaşmayan budur. İnsanları değerlendirirken, bir de tabii, ona zevk verebilme yeteneklerini, derinden derine hesaplayışı!

Abdi Bey Yeniköy'e Raşel'in hayaliyle gelmişti. Raşel'i aramak, bulasın! Riri rahatsız, şöminenin ateşine bakmak bahanesiyle, vırt zırt girip çıkmasından belli: papatya gözleri, işveli 'istifhamlar' olarak, Abdi Bey'in gözlerinde kalıyor. Sonunda, bir punda getirip 'küçükhanum'un şehirde olduğunu açıkladı, Matmazel Hortense'la gezmedeymiş! Rosa Mizrahi, boşboğazlığına içerledi mi? Bakışlarında, güneşte bir kılıç parıltısı, yanıp sönüyor. Riri'yi, 'alelacele' savıp, durumu gönlüne göre 'izah' edecektir: Miralay Morley 'cenaplarının' hakkını, bakalım nasıl ödeyeceklermiş? Raşel'i şımarttıkça şımartıyor, 'âdeta' öz kızı: Noel'in tadını iyice çıkarabilsin diye, yapmadığı kalmadı: günlerdir, o salon senin bu salon benim, geziyorlar. Böyle uçar bir çocuğun, bundan ne kadar sevineceğini bilmez mi, gerçek bir **gentleman**! Hem

Raşel'in, onun 'refakatinde' **Constantinople**'un kibar 'mehafilinde' boy göstermesi fena mıdır, 'perestişkârları' artacak, eh, bu da 'istikbali' için bir güvence!

Konyak kadehleri 'temadi' ettikçe, söyleşinin rengi değişmişti. Her kadeh bir cehennem eriyiği, boğazlarına kor kızılı boşalıyor. Damarlarında 'cevelân' eden kan mı, elektriği gizlice çıtırdayan bu delirtici sıvı mı? Sanki, kıvamı düşük, 'harareti' yüksek bir lâv. Abdi Bey'in gözünde, Rosa Mizrahi'yi, başkalaştırdı: yüksek elmacık kemiklerine, yakıcı bir yangın kızılığı yürümüştü; elmaslı tarakları, yakut tozu yağıdırıyor; saplı gözlüğü, som ateşten! Anlaşıldı, bu akşam da 'o' akşamlardan birisi, Abdi Bey'in, ezbere bildiği 'ilk işaretler' belirliyor: Rosa'nın gözlerindeki havagazı alevi, mordan eflatuna döndü: derinliklerinde, yaldız sarısı toz dağılmaları; kirpiklerinin ucunda, haşhaş pembesi kıvılcımlar. Konuşması ağırlaştı mı, ne: kelimeler, sanki görünmez ipliklerle diline bağlı da kopamıyor: ıslak ve yapışkan, bir süre dudaklarına asılı kalıyorlar. Hele cigara içişi, tamamen farklı: dumanları üfleme bıraktı; ağzını hafifçe aralayıp, mavi bir sis yumağı saliveriyor; ağır ağır yükselen tül perdesinin ardından, gözlerini kısarak, onu süzüyor. Çok geçmeden, 'müstehcen' konuşmaya başlayacaktır. Hep öyle yapmaz mı?

'Nitekim', sofraya oturmalarıyla, sözü 'Benli Panayot'a* aktarması bir oldu, hani Kalyoncukulluk'taki 'selâtin' meyhanelerinden birinde, ortalığı kırıp geçiren şu köçeğe: Sakızlı mıymış neymiş, 'Barba' Andon'un yerinde oynuyor! Binbaşı Ferid Bey, Güliştan'ın yeni **'amant'**ı, öve öve göklere çıkardı; acaba Abdi Bey de, tanıyor muymuş? Abdi Bey gülümsedi: Dersaadet'te, 'Benli Panayot türünden bir 'tavşan' yaşayacak da, o haberdar olmayacak, 'bu mümkün midir?' 'Benli' Panayot, bugünkü 'mevkii ve itibarını', bir bakıma ona 'medyun': Abdi Bey olmasa, Asmalımescit'teki o izbede, 'el'an ite köpeğe omuz titretip, göbek atacaktı', 'Barba' Andon'a geçmesini sağlayan odur.

– ...sefahet bahsinde 'Pembe' Niko'yla mukayese dahi edile-

* Bkz.: 'Sırtlan Payı'.

mez, lakin **ma chère**, latif siması, mevzun endamıyla, onun kat-be-kat fevkindedir. Şano'ya çıkarken allık, pudra ve düzgün sürdüğünden, şairin vasfettiği âfet-i devrân olur çıkar, malûm-u âliniz Nedim'in meşhur mısraı şöyledir:

"Belâsın ben de bilmem, kız mısın oğlan mısın kâfir?"

Yemeği, gümüş şamdanların ürperen aydınlığında yediler. Riri hizmet ediyor, eli işde, 'fikri' Raşel'de: otomobil sesi kolladığı pek belirgin, bütün kulak kesilmiş, ağaçları karman çorman eden lodosun hoyrat uğultusundan başka, hiçbir şey duyulmuyor ki! Rosa Mizrahi, bacağıнын birini, masanın altında, Abdi Bey'in iki bacağı arasına attı: aklına esti mi yapar, o kadarla da kalmaz hem, eliyle tutup bir elini usulca eteğinin altına sokuyor, butlarını elletecek. Bir yandan söyleşiyorlar, bir yandan Abdi Bey Rosa'nın kalçalarını okşuyor: 'şayan-ı hayret' eti hâlâ sımsıkı, incecik terlemiş, adamakıllı sıcak! Oldu olacak, kalçalarından, kuyruk sokumuna doğru sarksa mı?

Söz 'Benli' Panayot'tan 'itilaf zabitanının', hele Yüzbaşı René Larivière'in anlata anlata bitiremediği 'Bilezikli' Kalyopi'ye atladı: Aynalıçeşme'de, Madam Despina'nın evinde bir 'alûfte' ki, çalgı kıyamet oynar dururken, kendi memelerini ağzına doldurup, ayakta 'inzal' olmasıyla ünlü. Abdi Bey'in gözünde o tik, şakaklarında o zonklama. Bakışları nasıl kalaylandıysa, başını Rosa'ya çevirdikçe, yüzünü ayna yansımasıcasına aydınlatıyor. Sağ eli kalçadan kuyruk sokumuna uzandı, oraları daha terli, parmak uçlarında nemli tüy temaları, varla yok arası bir yapışkanlık!

Yemek işlevini yitirmişti. Kalktılar. Rosa Mizrahi, kahvelerini ocak başına getiren Riri'yi, kaşla göz arasında yolluyor. 'Küçükhanum'u bekleyip, uykusundan olmasına ne 'hacet', Abdi Bey'le oyuna oturacaklarından, onlar 'esasen' uyumayacakmış, 'kâğıtları' getirsinmiş, yeter! Riri, sinsi hınzırlığıyla, istenileni yaptı: dudaklarında 'hayasız' sırıtması, papatya sarısı gözlerinde 'müstehzi' pırıltılar! Çekilirken, eteklerini parmak uçlarıyla şöyle tutup, yarım yamalak bir 'reverans' denemesin mi? Bak rezile!

Sözde iyi geceler diledi ama, havası başka, 'Allah kolaylık versin' anlamına bir şey! Abdi Bey'e mi dokundurdu?

Abdi Bey kaçın kur'asıdır: Rosa'nın, harıl harıl, özlediği gerilim ortamını hazırladığını görmez mi? Bunca 'tevbihe' rağmen Riri'nin yatmayacağı, Raşel'in 'avdetini' bekleyeceği kat'i, her dakika yukarı çıkabilir. Gerilimin birinci ayağı bu. İkincisi, Raşel'in gelebilecek olması! Annesi dışarda gecelemesini yasaklamış, Miralay Morley'le olmazsa, 'maiyeti erkânından bir zabitle, behemâhal dönecektir'. Raşel'in ya da Riri'nin (yoksa, ikisinin de mi?), şöminenin karşısındaki derin koltukta, onları yakalayabilmesi olasılığı, Rosa Mizrahi'nin aradığı korkulu gerginliği yaratıyor: menenede vınlayan bıçak gerilimi, sinirlerini viyolonsel telleri gibi çat çat atan, basıldık basılıyor korkusu! Barzılayların, güneşle gümüşlenmiş 'hususî' deniz banyosundaki; Halıcızade Yalısının, yeşil buğulu limonluğundaki, 'kaçamak' sevişmelerinden bu yana, daima böyle olmuştur.

Başbaşa kalır kalmaz, 'resmiyeti' bıraktı: o yılların 'laubaliliğine' dönüyor. Isınmış kadın, chypre, İngiliz tütünü ve Fransız konyağı kokularıyla, Abdi Bey'i, sıcak bir havlu gibi sarmış. Rimelden simsiyah kirpiklerini araladıkça, gözlerindeki havagazı mavisî, sanki zehirli bir duman, usul usul sızıyor. Kalın sesi ağdalaşmış, cümlelerinde macun uzaması. Görgü kurallarının ayıp saydığı fikirleri, sevişirken sıralamak, onu kıskırtıyor ya, neler söylemiyor ki:

– ...bilir misin Abdi, nikâh kadını katlediyor: zira, erkek zevkinde serbesttir; hakkaniyet, bu serbestiyi kadınlara da tanımayı icabettirirdi. Heyhat, izdivaç kadını zevcine mahkûm etmiştir. Haddizatında hukukî, kısmen de malî bir akittir, cinsiyetten tefriki muvafık olmaz mı? Zevç ve zevcenin hayatı cinsiyesi nikâhın şümülû haricinde bırakılsa, zannımca izdivacın mukavemeti azalmaz artar, müessese daha da muhkemleşirdi.

Sonra öpüştiler. Daha doğrusu Rosa Mizrahi, Abdi Bey'in başını karpuz gibi iki eliyle avuçladı, eğilip dişlerini dudaklarına geçirdi. Dili, o pembe yılan, ağzına akıyor. Abdi Bey, nedense alçaltıcı saydığı bu öpüş sırasında, Raşel'le hiç öpüşmediklerini

ansızın fark etmesin mi? "Calib-i dikkattir, muttasıl Riri'yle öpüşürler!" Rosa Mizrahi, ipin ucunu çoktan kaçırmıştı, onun dudaklarını çiğneyedursun, bir yandan soluk soluğa sözlerini sürdürüyor:

- ...ne garip tecelli! Malik olmasına, bir kadının arzu edileceği her şeye malikim, lakin 'Bilezikli' Kalyopi'ye* gıpta ediyorum, keşki onun gibi olabilsem! Çünkü fahişedir, yani cinsiyetinin efendisi, erkek makulesini kullanır. Nerde bizde o talih?

Abdi Bey'in erkekliğini içine alırken, tam bir 'cezbe' hâline girmişti: kirpiklerinin aralığından gözlerinin sadece akı görünüyor; yüzünde, ışıklı ter boncukları, iri iri; solukları boğazına sığmaz; iki memesini, iki eliyle sımsıkı kavramış; kalçaları durduğu yerde duramıyor; çalkalandıkça, üstüne başına, elmas taraklarından sanki toz kırmızı biber saçılmaktadır.

- ...söyle Abdi, hangimiz daha orospuyuz: Kalyopi mi, ben mi? Söylesene be! Mutlaka bilmek isterim. Despina'nın evinde orospuluk etsem, Kalyopi'ye müşteri mi bıraktırdım? O sürtük, üstüste kaç herifle yatabilir? İnzali benim kadar mebzul müdür? Karılarla sevişebiliyor mu?

Oysa Abdi Bey, ürpertici yanılsamasını yaşıyordu: ocağın kızzılığını, sivri tırnaklarıyla yırtta yırtta, kucağında dalgalanan hangisidir? Prens Bragin'e yataklık eden, yaşı oldukça ilerlemiş Rosa Mizrahi mi; yasak kitap meraklısı, çiçeği burnunda Rosa Barzilay mı; yoksa onun kızı, cinsel tutkusu akıllara ziyan Raşel Mizrahi mi?

Abdi Bey, aynı yanılsamaya, balo gecesi de düşecektir. Hem de kaç kere: gözlerinin renginden olmalı, ana-kız Mizrahiler mavi hastasıdır, kılıklerinin çoğu ya düpedüz mavi, ya mavinin türevleri; o gece şişe mavisi bir örnek tuvalet giymişler, sırtı bütün açık; boyunlarında birbirinin eşi inci dizileri; Raşel'in anasından özenip başında yükselttiği topuz, benzerliği adamakıllı çoğaltıyor: balo kalabalığı ortasında, Abdi Bey'in sık sık, Rosa'nın gençliğine rastladığını sanmasına şaşmalı mı?

* Bkz.: 'Sırtlan Payı'.

Korkunç bir şey!.. Aynı baloda, bir kadının hem genç kızlığı, hem olgun kadınlığı dolaşıyor: bir ara, fox-trot dans eden çiftleri aralayıp, Selânik yıllarından ele avuca sığmaz bir Yahudi kızı yakalıyorsun, hah hah hah, elma dişler gibi güler, sol kaşı ikide bir havada, enli ve kalın dişlerinin üzerinde dudakları 'fistolu'; hemen arkasından, Mütareke İstanbul'unda, Mizrahilerin yalısı, poker oynamaya Mavi Oda'ya gireceksin, epeyce 'resmi' bir madam yolunu kesiyor: elmaslı taraklarından ışık zerrelere, pul pul dağılmaktadır; bir elinde altın saplı gözlüğü, ötekinde İngiliz cıgarası, ikisinin arasında nazlı bir duman ağacı büyüyor.

Peki, hangisi hangisidir? Rosa nereye kadar Raşel, Raşel nereden itibaren Rosa?

Mizrahilerin balosu, umulanın üstünde ilgi toplamıştı. Akşamüstü, yeşile çalan bir mürekkep morluğu, hafif hafif Boğaziçi'ne yayılırken, ilk otomobiller sökün etti: 'Merasim' üniformaları giymiş, sırf sırma apulet ve nişan, 'İtilaf' subayları, Paris modası renk renk tuvaletleriyle, 'payitahtın' en gözde kadınlarını kollarına takmış, dökülüşüyorlar. En çok da İngilizler. Miralay Kenneth Morley, erkenden damladı. Yorgun gözlerini içki kadehinde dindendiriyor. Yanı başında Raşel, ayrıca enseleri çıplak, düşük bıyıkları akrep kızılı, elleri beyaz eldivenli birtakım 'zabitler': belki İskoçyalı, belki İrlandalı. Fransızlar daha seyrek. Yüzbaşı Larivière gecenin sürprizi, çünkü Gülistan Satvet'le gelmiş, herkes Gülistan'ı Ferid Bey mi nedir, o iriyarı Osmanlı 'zabitiyle' görmeye o kadar alışmış ki, yeniden Yüzbaşı Larivière'le meydana çıkması yadırganıyor. Daha şimdiden bir sürü dedikodu, kulaktan kulağa fısıltılar.

Abdi Bey, Servet Yesari'nin otomobiliyle gelmişti. Sabahtan öyle kararlaştırdılar. Lodos yerini dumanlı bir yağmura bıraktığından, Hacıosman Bayırı'nı inmek bir 'bela-yı azîm', şoför önünü göremiyor, 'etraf kâmilten bulut'. Servet Yesari Bey'in 'haremi' İngiliz'dir: kerkenes çilli üçgen bir surat, bir damla burun, uzun uzun dişleri! Düyun-u Umumiye'deki İngiltere Mümessili'nin yeğeni mi neymiş, Servet Bey'in Londra'dan 'avdetinde' tanışıyorlar, ardından 'izdivaç'. Ne cerbezeli kadın, yol boyunca susmak bil-

medi. Abdi Bey'e, tabii, her söylediğini onaylamak düşüyor. **"Par delicatessen, mon ch r"*** Oysa tatsızlığı üstündeydi, gözü otomobilin camlarında hayaline iliştik e bozuluyor: ne zaman sırtına frak giyse, başındaki festen utanır; 'münasibi' pırıl pırıl bir silindir şapka bunun, ama nerde onda o cesaret: geceyi, istese de istemese de, 'altı kaval, üstü şişhane' geçirecek!

Bak Servet Yesari Bey, hiç aldırıyor mu? Aslında ince ince damar işlemeli kırmızı yanakları, kırpık kır bıyığıyla 'hızı' İngiliz, onun başında fes çok daha eğreti duruyor. 'Donanma-yı Hümayun'da bazı İngiliz zabıtları', bir vakitler fes giymezler miydi, onlardan farksız: ilk bakışta, Osmanlı'ya  zenmiş bir 'ecnebi' sanılabilir. Kılı kıpırdamaz kıl! Yolda şakaya getirip, üstelik bir laf etti, Abdi Bey'in tadını büsbütün kaçırdı: "...hele gidelim! Madam Mizrahi'nin, böyle m depdep tes'id edebileceēi, ihtimal son yılbaşıdır!" Ne demek istedi? Bir şeyler mi biliyor? Allah muhafaza, Kumpanya'nın 'vaziyet-i maliyesi' mi sarsılmıştır? 'Mahsuben' de olsa, her türlü 'avansın' esirgenmesi, bununla mı ilgili? Leon Mizrahi'nin, İsviçre'den dönmek bilmeyişi? Dayanamayıp soracak oldu, iyi kötü cevap alabilecekti belki, talih bu ya, Mizrahi Yalısına varmış bulundular.

Kış aēa ları, puslu karanlıkta sırlıslılam: Çıplak dal u larındandır, kirli paçavralar gibi, bulut parçaları sarkıyor. Bahçivan, elinde 'muazzam' bir şemsiyeyle peydahlandı, 'himayesinde' cümle kapısına yürüdüler. Orada onları, en mavi 'krali a' görkemiyle, Rosa Mizrahi karşılamasın mı? Burnunu dikmiş, saplı g zl ē n n ardından, hepsini tepeden tırnaēa s z yor. El sıkışıyorlar. Hoşbeş filan, s z nasılsa şehri    gün altüst eden lodos fırtınasına döküldü: Karadeniz'de yüzlerce balıkçı kaybolmuş, akıbetleri 'meçhul', aileleri 'efradı' sahilde sabahlamışlar, bütün gazetelerde 'H nk rın teessür-  şahanelerini izhar eylediēi' yazılıydı.

Yalının loş ve hantal salonunu, ışıklarla donatılmış avizeler mi böyle genişletip güzelleştirmiş; yoksa, karpuz kollu g mleklelerini şişire şişire, bir havadan ötekine atlayan  igan çalgıcıları

* Nez ket icabı, azizim.

mi? Sanki başka bir konağın, başka bir salonu: Flaubert'in bir romanından çalınıp getirilmiş! Boy aynalarından, gökkuşağı renkleriyle yansıyan erimiş metal aydınlığı büfe çevresinde, bakara masasında, ya da ocağın başında öbeklenmiş misafirlerin, tutuşmuş toz magnezyum gibi üstüne yağıyor. Kimler, kimler, kimler! İnandırılmaz 'hotozları', evlere şenlik giyimleri, korkunç mücevher hevenkleriyle, kat kat gerdanlarını titreten 'vardakosta' madamlar: Kavukçuyan'ın 'refikası', Diamandis'in 'hemşiresi', Muzenidis'in hem 'refikası', hem baldızı. Yer yer, meşale gibi parlayan, buğday sarışını 'beyaz' Rus yosmaları. Teni ipek, gözleri kadife, kaşları samur, edasından yanına varılmaz, biri Yahudi, öteki Fransız iki 'matmazel' ki, birisi sigortacı Eskenazilerin ortanca kızıdır, öbürü galiba Notre Dame de Lorette'de 'muallime'. Ya Gülistan Satvet? O bir âlem: Yüzbaşı Larivière'i limonküfü buğusuna sarmış, hayli 'dekolte' tirşe tuvaleti, ucundan sigarası eksik olmayan uzun ağızlığı, Fransızcadan başka dil konuşmamasıyla dikkati çekiyor.

Peki Raşel nerde, Raşel? Yine Miralay Morley adındaki, o ağır kanlı hayvanın 'inhisarında' mı?

Abdi Bey, tekgözlüğünü 'ihtimamla' sağ gözüne yerleştirip, kalaylı bakışlarıyla kalabalığı taradı. 'Tehâlükünü' fazla mı belli etti ne, Madam Mizrahi en resmî tavrıyla 'misafirleri ağırlamakta yardımcı olmasını' rica ederek, onu yanında alıkoyuyor. Abdi Bey içinden gülümsedi: hep aynı oyun: o burada yarı bunak Sadrettin Bahri Paşa'yla, kakhahalarını çay fincanları gibi ortalıkta kırıp döken, Besim Paşazade Şehbâl Hanım'la oyalanırken, Miralay Morley 'cenapları' orada Raşel'le kırıştıracak! "Yağma yok! Bizi, kolay kolay, mandepsiye bastıramazlar, **mon chér!**"

Ne var ki, 'Sabık' Cebelibereket Ayanı, sıkma gözlüklerini ipek mendiliyle uzun uzun silerek, o günkü 'Türkçe' İstanbul gazetasında çıkan 'tavzihin' dedikodusuna girişti: İngiliz Muhipleri Cemiyeti Reisi Sait Molla, eski Reis Vekilinin, 'şahsı ve gazetasıyla' hiçbir ilişkisi olmadığını açıklamış! Bak bak bak! Miralay Enver Bey, ne çabuk da gözlerinden düştü. İşin kötüsü, siyasetten konuşuldu mu, bir süredir Abdi Bey kendini hemen kaptırı-

yor. Yine öyle oldu: bir de baktı ki, kadehleri üst üste yuvarlayıp, haldır haldır, Yergir'de yayımlanan haberi tartışıyorlar. Haber de, ne haber: Paris'te, Ermeni temsilcisi Bogos Nubar Paşa'yla, Kürt temsilcisi Şerif Paşa, Barış Konferansı'na ortaklaşa nota vermişler! Acaba bu, Ermenilerle Kürtlerin aralarındaki 'nizayı' unutarak, Osmanlı'ya karşı 'ittifaklarının ifadesi midir'; Babil'i baskı altında tutmak için, İtilâf devletlerinin tasarladığı 'desiselerden' birisi mi?

Çok geçmeden, alkolün bilemediği Abdi Bey, terbiyesiz ustura keskinliğini edinmişti; tekgözlüğünü ışıldata ışıldata, çevresindekilere 'ahkâm' kesiyor; sözünü, en umulmadık yerde askıya alıp, ikide bir çalgıcılara 'kumanda' ediyordu:

– **Maestro, putsza czardas!**

Ya da:

– **...te adtad nekem, s'il vous plaît!**

Ne vakit dinlese, 'gaşyolduğu' parçalardı bunlar, taa, Paris'ten beri! Çigan kemanları tuttuğu an, 'meçhul bir kuvvetin taht-ı tesirinde', olanca kederi dağılır; öğrencilik yıllarının kaygısızlığı ve fütursuzluğu, içinde âdeta bir ateş bahçesi donatırdı. Son zamanlarda, nedense, sihir bozuldu: aynı parçaları, aynı hevesle dinliyor, gel gör ki eski 'meserreti' bulamıyor. Çünkü 'zihnen', idam talebiyle Divan-ı Harb-ı Örfi'de yargılanmaktadır: ışığı kıt, cıgara külü, kurumuş mürekkep ve yağlı palaska kokan ahşap bir salon; acayip, lüzumundan fazla yüksek bir kürsüde, simsiyah 'hey'et-i hâkime'; 'maznun mahallinde', kanter içinde o: aralıksız, aynı biçare savunmayı tekrarlayıp duruyor:

" ...ittihatçıların kâffesini aynı kefeye koymak cinayettir, evet cinayet! Malum-u âliniz Cavit Beyefendi ittihatçıydı, bendeniz de ittihatçıydım, lakin biz muharebeye İngiltere ve Fransa'yla aynı cephede iştirake taraftar idik, dinlemediler. Halbuki, tasavvur buyurunuz, bu takdirde cenup ve şimal hududları müemmen bulunan..."

Prens Bragin'i bu yüzden mi fark etmedi? Prens'in gelişi, bu

gece bir tuhaf da, ondan mı? Patırtıcıdır, adımını eşikten atar atmaz kıyameti koparmaz mı? Bu gece, hayır: ne bağırdı çağırdı, ne ünlü öksürüğüyle ortalığı velveleye verdi. Sanki varlığını gözlerden silmeye, ilgi çekmemeye çabalıyor. Kılığı da, ona göre: sabah akşam, kaba mujik çizmeleri, renk renk kazak kaftanlarıyla dolaşan adam, bu gece 'Avrupalı' giyinmiş: rugan pabuçlar, çizgili siyah pantolon, frak, papyon kravat, **haut de forme** şapka! İnsanı bu da yanıltıyor, tarak tutmaz saçlarının briyantınle evcilleştirilip başına yapıştırılmış, kirli sarı sakalının ay ışığı gibi düzenli taranmış olması da. Yalnız dudakları, hep öyle narçıçeği kırmızı.

Abdi Bey, Riri'nin gezdirdiği tepsie eğilmiş, içkisini tazeliyordu, aaa, o da kim yahu: Prens Dmitri Bragin! Salonun koridorla birleştiği köşede, Madam Mizrahi'yle başbaşa vermiş, konuşuyor. Hayaletten farksız bir Prens Bragin bu, sıskalığı büsbütün meydaria çıkmış, zoraki neşesini maskeymiş gibi suratından alıvermişler, düşük gözkapakları gözlerindeki sunturlu kederi gizleyemiyor, sesi ufalmış gitmiş. Ayak üstü birkaç dakika söyleştiler, sonra koluna girip Madam Mizrahi onu koridora uzaklaştırdı, Allah bilir iç odalardan birine götürdü. Salona, elindeki 'zıvanalı' Rus sigarasından, lokomotif gibi duman üreterek dönüyor. Yolu üzerindeki misafirlere, yalancı gülümsemeler dağıta dağıta, gitti ocağın başındaki Miralay Morley'i buldu; kulağına eğilerek, bu defa ona bir şeyler fısıldadı. Raşel'le ne 'kaynatıyorlardıysa', Miralay Morley ıslak ıslak sırtıyordu, o dakika suratu asıldı, şıp şıp yere damlayan yüz çizgileri derlenip toparlandılar, hatta kaşlarında uzaktan bile seçilebilen bir çatılma! İçkisini yudumlarken, Madam Mizrahi'ye iki soru yöneltiyor. Aldığı karşılıklar yeterli olmalı ki, Raşel'e dönüp elini öptü, özür dileyerek ayrıldı. Konuşa konuşa, Rosa Mizrahi'yle koridora doğruldular.

Abdi Bey, ilkin seviniyor: Raşel'i çok şükür yalnız kıştırabilecek! Sonra, İngiliz İstihbaratı'ndan Miralay Morley'le, Prens Dmitri Aleksiyeviç Bragin'in böyle tun tun saklanarak, neler konuşabileceklerini merak etti. Asla giderilemeyecek, bir merak bu!

Topuzu piyano siyahı, tuvaleti şişe mavisi, ruju ateş kırmızısı, Raşel Mizrahi, yaşından büyük gösteriyor. Yirmi bir, yirmi iki fi-

lan! Püf püf cıgara içmesi, bu izlenimi pekiştirmiyor mu? Hareketlerindeki kıvamlı 'seyyaliyet', gözlerinin zehirli mavi çağrısı, daha belirginleşmiş. Halıcızade 'Bacaksız' Abdi Bey'i, yanı başında görür görmez, sol kaşını kaldırarak gülümsedi. Abdi Bey, aynı yanılsamanın çaprazına düşecektir: Kim bu Allah aşkına! 1323'de, Selânik'te gizlice seviştiği, Barzilai'nın kızı mı; yoksa Dersaadet'te, 'rumî' 1335 senesi nihayetine doğru, sevişme çareleri aradığı, Mizrahi'nin kızı Raşel mi?

Öfkesini, 'mümkün mertebe' saklamaya çabalıyor:

– ...bakıyorum, matmazel cenapları, mevcudiyetimizden da-
hi bihaber görünürler. Varsa Miralay Morley, yoksa Miralay Mor-
ley! Acaba bu İngiliz domuzunun, abd-i âcize sebab-i tercihi ne
olsa gerektir? Doğrusu, ziyadesiyle merak ederim.

Raşel Mizrahi, annesinin kahkahasıyla güldü: sanki boşlukta-
ki görünmez bir elmayı, üst üste dişledi:

– **...comme c'est drole, mon bey!*** Ortada bir tercih yok-
tur ki, sebebi bulunsun! Noel münasebetiyle, Miralay'ın lütfundan
bîlistifade, gezdik dolaştık.

Abdi Bey, bakışlarının kalayıyla, Raşel Mizrahi'yi, tepeden
tırnağa yaldızlamıştı. Kadehini bir dikişte bitirdi:

– Hepsi bu kadar mı? diye sordu.

– Hepsi bu kadar!

Sesindeki asidin yoğunluğu birden yükseliyor:

– ...bu kadarmış! Sen onu benim külahıma anlat kızım. 'Ba-
caksız' Abdi kül yutmaz: o dëyyus-u ekberin, ne mal olduğunu
bilmez miyim zannedersin? Hata edersin! Haddizatında, valden
olacak karıyla kırdığınız ceviz bini aşmıştır, peder-i muhteremin
muttali olursa –olmak iktiza eder– ef'alinizin ceremesini misliyle
çekersiniz, benden ikaz etmesi...

Hayret! Raşel Mizrahi etkilenmiş görünmedi: Üzerinde, aşırı
bir güven: onun söylediklerinden çok, çevresiyle ilgileniyor;
uzaktan, Gülistan Satvet'e gülümsedi, Şehbâl Hanım'la işaretleş-
tiler; tir tir titreyerek, duygusal bir parçayı bitiren çalgıcılara, bir

* Ne kadar tuhaf, beyim!

iki el çırpıyor. Bu arada, gülümsemesini dağıtmadan, Abdi Bey'e dedi ki:

– Yılbaşı gecesidir, **mon bey**, ruhsatınız olursa, tadını çıkaracağım: şampanya içip, dans etmek arzusundayım! Lütfen, âsâ-bınıza hâkim olunuz; aramızdaki hususiyete, ihtiva etmediği mahnalar tahmil etmeyiniz.

Yanlarından geçen, pembe beyaz İngiliz subayının, koluna giriyor:

– ...**voulez - vous danser avec moi?***

Kemanların rüzgârıyla savrulduklar. Abdi Bey, arkalarından bakakaldı. Çok mu içti, çok mu yalnız: ağzında nişadır lezzeti, bakışları sönük, kulakları düşmüş; bıraksalar, eline geçirdiğini kırıp dökecek, öylesine 'meyyus' ve öfkeli! Gerçeği niye saklamalı? 'Harb-ı Umumi' İttihat ve Terakki'yi yıkmakla kalmadı, onun yıldızını da söndürdü. Mütareke'den beri, önündeki kapılar, çat çat kapanıyor. Nerede o Tanin'deki, Şûra-yı Ümmet'teki yazıları ilgiyle izlenen, genç 'meb'us?' Meclis-i Meb'usan'da, Cavit Bey, Zogreb Efendi'yle 'sosyalistlik mevzuunda' kapışınca, parlak 'müdahalesinin' topladığı alkış? Nerede, iki satırlık bir pusulasıyla, çıkıveren 'tayinler?' 'Topal' İsmail Hakkı Paşa'ya, bir telefonuyla gerçekleşiveren, 'vagon tahsisleri?' Ah ah, çok erken kavuştuğu itibar ve iktidar' çok erken kaybetti; üstelik ne kadar kolay elde ettiyse, o kadar kolay! Artık, 'esamisi bile okunmayan, siyasi bir mevtadır', daha dün kucağında hoplattığı Raşel, dünya kaç köşedir anlar anlamaz, bunu fark etmez mi? Hemen etti.

"...esasen onun da, valdesinin de, sebab-i tercihi daima servet ile kudret olmuştur. Hâl-i hazırda bunları, Miralay Morley'in şahsında buluyorlar. Haksızlar mı? İstikbalim mevzuubahis olunca, herifin nüfuzundan ben dahi istifadeyi derpiş ediyorum: Raşel Mizrahi, haydi haydi edecektir!"

...Gece yarısından sonra balo çığrından çıktı: cıgara dumanlarının kar mavisi sisinde sarhoşlar yüzüyor, terli parfüm buğusunu alkol buharına karıştıran bulut gibi kadınlar, gözleri kanlanmış

* Benimle dans eder misiniz?

altın dişli erkekler. Abdi Bey, koridorda, Servet Yesari Bey'le burun buruna gelmesin mi? Fazlaca içmiş galiba: başında krapon kâğıdından kırmızı yeşil bir külâh, papyonu kaymış, alışkın olmadığı purosunu her çekişinde öksürüyor, üstü başı cıgara külü. Salyalı bir sarhoş sırtmasıyla, peltek peltek, Abdi Bey'in yolda sorduğu sorunun, cevabını verdi:

– ...bu saltanat refik-i azizim, ilanihaye devam edemez: bahusus, 'Müsü' Mizrahi'nin ittihaz ettiği, son kararı müteakip! Benden işitmemiş olunuz, 'Müsü' Mizrahi artık avdet etmeyecek: malı mülkü tasfiye eyleyip, İsviçre'ye yerleşmekte mussır: Seferberliğe tekaddüm eden günlerde Lausanne'da teşerrüf ettiği, bir kadınla yaşıyor. Kumpanya'daki hisselerinin satılmasına, kısmen ben tavassut ettim: yalı, malum-u âliniz, ipoteklidir; esham ve tahvilatına gelince, La Banque Suisse'de mahfuz bulunuyor...

Abdi Bey birden ayılmıştı. Dik dik, itiraz etti:

– Siz neler söylüyorsunuz beyim? Böyle bir şeyin vukuundan bendeniz haberdar olmaz mıydım? Bunca senelik hukukumuz var, kaldı ki...

Servet Yesari Bey, yaprak cıgarasından bir nefes çekmeyi denedi, beceremedi, tükürecek bir yer aranırken, 'müstehzi' ilave ediyor:

– ...olmazdınız, olmazdınız! İlâhi Abdi Bey, latife mi ediyorsunuz? Selânik'ten beri, zevcesiyle hâl-i münasebette olduğunuz, 'Müsü' Mizrahi'ce malumdur. Onunkisi tecâhül-ü gafilâne değil, tecâhül-ü ârifâne! Evet, tam tabiri budur, tabir-i mahsusu...

MUSTAFA KEMAL PAŞA ANKARA'YA VÜRUD ETTİ

**Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Hey'et-i Temsiliyesi
binlerce Ankara'lı tarafından heyecanla
karşılandı.**

Ankara (Hususi)

Mustafa Kemal Paşa ve rüfekaşı, cumartesi günü şehrimize gelmişler ve büyük merasimle istikbal edilmişlerdir.

20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa ile Vali Vekili Yahya Galip Bey, Hey'et-i Temsiliye'yi, Dikmen sırtlarında, Emirgölü ci-hetinde istikbal etmişler ve beyan-ı hoşamedide bulunmuşlardır. Bilahare tekrar arabalara binilmiş ve şehre doğru yol alınmıştır,

Yol imtidadınca ve nefsi şehirde, Mustafa Kemal'i istikbal için büyük bir kalabalık toplanmıştı. Bunların mücavir köylerden Ankara'ya gelen atlı ve arabalı köylüler olduğu anlaşılmıştır. Esasen cumartesi sabahı ajanslar ile Mustafa Kemal'in geldiği haberi herkese yayıldığı gibi, bir taraftan da sabah erkenden davullar ve zurnalarla bütün Ankara ahalisi istikbale hazırlanmıştı.

Ankara şehri namına istikbal heyetinde ise, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti azasından Müftü Hoca, Rifat Efendi, Binbaşı Fuat Bey, Kınacızade Şakir Bey, Aktarbaşızade Rasim Bey, Toygarzade Ahmet, Hatip Ahmet, Kütükçüzade Ali, Âdemzade Ahmet, Hanifzade Mehmet ve Bulgurzade Tevfik Beyler bulunmuşlardır.

Yol imtidadınca müteaddit yerlerde kurbanlar kesilmiş, Mustafa Kemal Paşa, ellerinde palalarla dizilmiş yedi yüzü mütecaviz seymenin önüne geldiğinde otomobilinden inmiş ve 'Mer-

haba' diye gençleri selamladıktan sonra, aralarında şöyle bir muhavere cereyan etmiştir: "– Arkadaşlar, buraya niçin geldiniz?" "– Millet yolunda kanımızı akıtmaya geldik." "– Bu fikirde sabit misiniz?" "– And olsun!" Gençlerin bu son sözleri üzerine Mustafa Kemal Paşa "– Varolunuz!" diye cevapta bulunmuştur.

Mustafa Kemal Paşa ve rüfekaşı bilahare Hükümet Meydanı'na gelmişler ve burada toplanmış kız ve erkek mektep talebeleri tarafından selamlanmışlardır. Hükümet Konağı'nda kısa bir müddet istirahat eden Paşa, buradan, otomobillerle, şehrin cenub-u garbisinde bulunan ve ikametine tahsis edilen Ziraat Mektebi'ne gitmişlerdir.

Hey'et-i Temsiliye'nin şehrimize geldiği cumartesi günü, hava güneşli lakin kuru bir soğuk vardı.

İspanyol nezlesi yüzünden, okullar (Darülfünun dahil) on gün tatil edilince, Neveser salgının 'ciddiyetine' inanmıştı. Abdi Bey, 'mübalağa' etmiyormuş demek! Doksan sekiz ölü, yüzü, 'mütecaviz' hasta. Şehremini Cemil Paşa, tiyatroları da kapatmayı düşünüyor: oyuncuların 'kısım-ı âzâmı' yatağa düşmüş, ne yapsın?

Oysa Neveser, yıllardır vücudunu bu kadar 'zinde' hissetmemişti. Ateşi varla yok arası, öksürüğü seyrekleşti, 'kuvve-i maneviyesi' yüksek! Münif'le her buluşmasından, içinde bir alevsalarla dönüyor: İstanbul ona ufaldı mı ne? Sorunlar, çetrefilliklerini yitirdiler. İşgal karanlığının altında, 'militan' bir iyimserlik, belli be lirsiz pırıldıyor: semt semt 'müsellâh müdafaa-i milliye' grupları 'teşekkül' etmektedir.

Ondaki değişikliği, gözü üzüntüden dünyayı görmediği halde, ilk fark eden Mercimek Nine olacaktır. Üzgün olmasına üzgün, yemekten içmekten kesildi, sabahlara kadar 'hatim indiriyor'. Halıcızade 'Köse' İsmail Bey'in 'ufûlünü' duydu duyalı böyle, çünkü 'velinimetidir': 93'te o, 'dünya aaret bilmez şuncacık bir çocuk', Moskof 'epiciğini' Eski Pazar'dan kovalamış, 'mâcirlik yollarında bi perişanlık, bi perişanlık', ellerinden 'cennetmekân İsmayil biyciğim' tutmasa, 'çıfıt' Selânik'te yüzlerine kim bakarmış ki?

O gün Lodos'un azgın günü, Neveser sokaktan mutfağa, sanki ıslık ıslığa rüzgâr tarafından savrulmuş, dağınık saçlarında havai mavi bulut parçacıkları, -biri hafif şehlâ- akıllı gözlerinde, incecik yağmur tozu. Mercimek Nine, elinde bıçak, mutfağın bakır kızılı aydınlığında, portakal kabuklarını kıyıyordu: Doğan bayılır ya, portakal kompostosu yapılıyor, bıçak sırtı kıyılan kabuklar içine atılacak, hem 'rayıha' verirmiş, hem de 'baharlı' bir lezzet! Mercimek Nine, sessiz sedasız, ağlamıyor muymuş? Gözyaşlarını baş örtüsünün ucuna silip ona, ters ters baktı: 'gelinini' el

üstü gül üstü tutmuş, yere göğe koyamamış 'kaynatasına', yeterince yas tutmadığını sanıyor, durduğu yerde dedi ki:

– ...a be kızım, süle bana, nedir sendeki bu şetâret? Kaynatan sizlere ömür, kefere kapımıza dayanmış, astalık ortalığı kasıp kavurur: şenliğin sırası mı?

Fakat şenlik, Neveser'in 'ruhundadır'; başka şenliklere de benzemez, tehlikelerle dolu, ürkütücü: olura olmaz, 'cür'etkâr' gülüyor; damarlarında yıldızlı maytap çıtırtılarıyla, koyu bir ışık dolaşmaktadır; sinirlerinin ağacı renk renk çiçek açmış, sırsıklam ilkbahar. Rüyalarında, bugün olmazsa yarın yaşayabileceğine inandığı 'harikulade' mutluluk anları: Orient Express, sözde Peşte'den hareket etmiş, yataklı vagonlardan, 'restaurant'a geçiyorlar: o ve Münif, trenin camlarında sisli bir nehir, Tuna mı? Yok yok, Davos'ta Neveser, Nevres Bey'le bir salonda çay içmişti ya, hani hafif kakao biraz Mozart, oradaymışlar, Osman Nevres Bey'in yerinde Münif Sabri!

Hele Petrograd'ın buğulu aydınlığında, Perapalas'ın olanca Halic'i camlarına almış gizemli odasında, 'hâlâs-ı vatan' için kurdukları hayaller yok mu; evlendiği gün içine düştüğü, o rahat ama kof yaşantıdan onu koparıp alıyor, büyük bir 'sergüzeştin' karmaşık 'helezonları' arasına atıyor: suç ortağı bir mehtabın, altın yeşili ışıltılarla dökülüp saçıldığı 'Müslüman' sokaklarda, 'müteaddit' tabanca namlusu, bir an, yanıp söner; Arapyan Hanı'ndaki, Krocker Oteli'nin bodrum katındaki hücrelerde, gözü kaşından görünmez, yüreği pek, yumruğu kalın tutuklular, bir an, belirip kaybolur, 'şüpheli eşhastan mâduttular', zira, 'Mustafa Kemal'le münasebet-i hainâneleri mevzubahistir'; Anadolu içlerinde bir yerlerde, cam soğuğu, kül mavisî gökyüzüne karga ve sığırcık dağıtan kavaklardan, kara kalpaklı Kuva-yı Milliye süvarileri fena at koparmışlardır: fişeklikleri sağlı sollu çapraz, boyunlarında 'sahra' dürbünü, omuzlarında mavzer.

Böyle bir 'mefkûre-yi milliye', bir 'dava-yı mukaddese' kim gönül verse, hastalıklmış, ölümüş, işgalmiş, ona vız gelir; bütün benliği, 'mefkûresiyle' özdeşleşmiştir çünkü, 'yekvücut' olmuştur, ucu ona dokunmadıkça hiçbir olayı, kişiyi ya da düşünceyi, uzun

boyu benimseyemez. Neveser'in Halıcızade 'Köse' İsmail Bey'in 'vefatına', Dersaadet'i hallaç pamuğu gibi atan enfluenza salgınına, 'vehameti' gittikçe anlaşılan itilaf işgaline, 'ehemmiyet atfetmiyor' görünmesi, bundan; aslında, 'mefkûre-yi millinin' gerçekleşmediği sürece. her şeyin anlam kaybına uğradığından, boyutlarının ya daralıp ya küçüldüğünden emin; o kadar böyle ki bu, paslı sarı bir akşam, Petrograd'da, kalkmaya hazırlandıkları sıra, Münif Sabri 'bir müddet hıfzetmesi' ricasıyla, büyükçe bir zarf verince, kirpikleri ıslanarak ondan, 'daha faal' bir görev istedi.

Arabada istediğini somutlaştırıyor: kocası Abdi Bey aracılığıyla, çeşitli çevrelere girip çıkabilirdi, 'mesela Muzenidis ahabıdır, onun tarikiyle Etniki Eterya mehafiline hülûl edilemez mi?'; son zamanlarda, 'Alemdar'cı Refii Cevat Beyle aralarından su sızıyor, Hüsnü Faik Bey'in yerini o aldı, namütenahi telefon mükâlemeleri yapmaktadır', istenirse o 'cihetten' İngiliz Muhipleri arasına sızılabilir; ha sahi 'hîn-i hâcette' Mizrahi Yalısına girip çıkması da 'mümkün', mütekabil nefrete rağmen, mesafeli bir aşinalık muhafaza edilmiştir, bundan bilistifade...

Münif Sabri, 'zikrettiği' bütün çevrelerde, 'mutemet ve müemmen' adamları bulunduğunu, Neveser'in ellerini okşayarak söylemişti. Nasıl bir okşamak! Sanki 'narin ve nahif' bir kuşçağzı seviyor. Daha sonra, tel tel ateş bıyıklarını kulağına yaklaştırıp, sırası gelince, 'onun hamiyetine de müracaattan geri durmayacaklarını' fısıldadı. O gün Venizelos'un yaş günü mü neymiş, Beyoğlu'ndaki Rum çılgınlığının içinden geçtiler: eflatun bir karanlıkta, mavi beyaz Yunan bayrakları, Cadde-i Kebir'e sarkıyordu. Meyhanelerden sarhoş 'âvâzeleri', hüznü lü laternalar. Sabah, Pera Ortodoks Kilisesi'nde 'âyin-i mahsus' yapılmış. Öğleden sonra, Rum Cemiyet-i Edebiyesi'nde 'merasim'. Prodos gazetesi Tahrir Müdürü söylev veriyor. Münif Sabri, farkında olmadan bir cıgara yaktı, kibritini üfleyip söndürürken, dedi ki:

– ...yarından sonra, Rebiülâhir'in yedisidir, Osmanlı saltanatının sene-i devriyesi! Venizelos'un sene-i devriyesi münasebetiyle, Rumlara merasim izni veren Babiâli, Devlet-i Aliyye'nin 671. sene-i devriyesinin tes'idine izin vermedi. Ne hacâlettir!

Bunları, yılbaşına üç gün kala konuşmuşlardı: o gece ne yapacaklarını da, arabada kararlaştırdılar: ikindi üzeri Çemberlitaş'a, Ahmet'lere gidip: gece yarısına doğru, 'eve' diye kalkacaklar! Dönüşte, Münif Sabri, Cihangir'e kadar Neveser'e 'refakat etmiş' oluyor. Oysa, 1920 yılına ('efrenci') başbaşa girmek, başlıca arzuları! Münif, Neveser'i bırakır bırakmaz, Mardiros Efendi'ye uğrayıp, odalarını ayırttı mı, tamam! Nasıl olsa Neveser'i, Ahmet'le Doktor Melek evine dönmüş, evdekiler ise 'biraderinde' kalmış sanacaklar, 'herhangi bir tehlike melhuz değildir.'

Ahmet Ziya, Divanyolu'na çıkan yorgun bir sokakta, ahşap, 'nöhut oda bakla sofa' bir evde oturuyor: iki kat, pencereleri cumbalı, kapısında geçen yüzyıldan kalma, koca bir çınar. Ne vakit uğradıysa, Neveser'in 'içini kasvet bastı': fazlasıyla 'havadar' ve aydınlık Terakki Apartmanı'nın, o gözlere sığmaz 'manzarasına' alıştığından mı; yoksa bu evin biraz hımbıl, epeyce köhne, mutlaka iç karartıcı havasından mı? Neveser'in fikrince, ikincisi doğru! Doktor Melek'in, gönle ferahlık verebilecek hiçbir önlem almamış olmasını, için için kınıyor. "Yuvayı dişi kuş yapar denilmiştir." İnsan hiç olmazsa, şu is bağlamış duvarları badanalatmaz mı: açık filizi, sedefli beyaz, ya da toz pembe! Aşağı kattaki sofa, bitişik müayene odası, hemen hiç güneş görmüyor, o 'alafranga' muşamba perdeler neyin nesi, ya tül asacaksın, ya dantel; duvarlara da, bir iki **applique**: gerektiğinde, lambalar yakılabilsin!

Mahalleli Ahmet Ziya'yla Doktor Melek'i evli biliyormuş, kaç para eder? Melek'in 'ev kadınlığından' zerre kadar 'nasibi yok', 'âli tahsil gördüğünden, ihtimal tenezzül meselesi addediyor'. 'Vakıa' kış kıyamet demedi, ne yapıp yapıp döşedi dayadı, kapıya 'Doktor' levhasını astı; ama bunda gösterdiği 'mahareti', evin 'umurunu çevirmekte' gösteremiyor: halılar pamuklanmış, sehpalarda 'bir karış' toz, hêle o mutfağın pisliği, 'maazallah!': üç günlük bulaşık yığılı durur, nereye elini sürsen yağlı, dökülmemiş kül tablaları, tabağında küflenmiş peynirler! Zaten doğru dürüst yemek de yapılmıyor ki! Ya tenceresinde pişirip kapağında atıştırıyorlar, ya da dışarda: artık Fırka'da mı olur, Kurtuluş'un dizildiği matbaada, boya lekesi kurşun çapağı arasında mı?

Oysa Dr. Meleho Afram, 'soy' yerden! Kardeşinin ona 'meclubiyetini' gören Neveser, 'keyfiyeti' babasına duyurmuş; 'Alaman' Ziya Bey'in tavsiyesine uyararak, ("**süryânîliği nâkise teşkil etmez kızım, insan-ı kâmil olmasa bile, ehl-i namus bir hanım mıdır, sen ona bak!**") geçmişini biraz kurcaladı: Afram'lar 'sülalecek' kuyumcu, Süryânî-i kadim cemaatinin yaygın ailelerinden, bir ucu Dersaadet'teyse, öteki ucu kimbilir nerede: Mamûre-tül-aziz'de mi, Diyar-ı Bekir'de mi, Midyat'ta mı? Süryâni Patriği III. İlyas Şakir'in, 'suret-i mahsusada' Paris'e Barış Konferansı'na gönderdiği, Beyrut Metropolitisi Severios Afram Barsavm yok mu? Onunla bile 'karabetleri' olduğu söylendi. Söyleyen de kim? Halicizade 'Bacaksız' Abdi Bey! Dr. Melek'in dedesini, Kapalıçarşı'dan tanımaz mıymış? Kuyumcular Arastası'nın en 'muhterem' adamıdır diyor.

Nasılsa eve erken döndüğü bir akşamdı, dışarda ufak bir yağmur, ağır ağır kaynayan bulutlar. 'Nefti Salon'da, kısa adımlarla gidip geliyor, cıgarasının dumanıyla daireler çizerek, 'malumat' satıyordu:

– ...Hazreti Nuh'un üç oğlu olmuştu, malum: Sam, Ham, Yasef! Sam'ın sûlbünden neşet edenler Elcezire havalisine yayılmışlardır ki, bunlara Sâmiler denilmiştir. İşte Süryâniler, bu Sâmîlerin Arâmi kolu, diğer iki kolu Amurîler ve Kenanîler...

Ya da, asidli sesini, cızır cızır havada gezdirerek:

– ...Süryâniler, diyor, ...kudemâdandır. Nasrânîlerin en eskisi, Şem'un Petros tesmiye eyledikleri, Saint Pierre'den tevellüt etmişlerdir; mamafih Katolik olanlarına da rastlanıyor, Protestan olanlarına da!

Neveser koltuğa oturmuştu, dizlerinin üzerine bir kitap: Höl-derlin'den şiirler! Kocasının sözü dağıtmasından sıkılıyor. Onu ilgilendiren Doktor Melek'in ailesi, Süryânî-i kadim cemaatinin tarihi değil ki! Abdi Bey bir kere başladı ya, durdurmak ne mümkün? Bir elini masaya dayamış, öbür eliyle tekgözlüğünü gözünden alıp, ışıktaki yansıta yansıta demişti ki:

– ...hani Davos'a hareketinden evvel, sana bir **broche** almıştım, elmaslı **broche**, Samuel Afram'dan idi, hâyli tenzilat yaptı; ruh gibi ahbabımdır. Cercle d'Orient'da briç oynarız...

Samuel Afram, ablak yüzlü tıknaz bir ihtiyar: azametli kaşları, çatal sakalı ve favorileriyle, Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Joseph'i andırır, 'Avropalı' giyiniyor: melon şapka, redingot, kolalı takma yaka, plastron, kravat, manşetli kollar. Süryânîce Semketh harfi kazılmış altın kravat iğnesine, pırlantalı kol düğmelerine, paha biçilemez. Hele enfiye kutusu! Telkâri altın bir kafes içine, göz göz yakut ve zümrüt oturtulmuş; kapağına Kufî yazısıyla, altından Alef ve Semketh harfleri! Cercle d'Orient'da poker ya da briç oynamadığı zamanlar, yelek cebinden enfiye kutusunu çıkarıp, 'merasim-i şahaneyle' enfiye çekiyor. Baş merakı bu! Önce parmaklarının ücuyla bir tutam alır, şöyle havayı fiskeleyip, 'hörmetlice' burnuna götürür. Aksırıklar sökün etti mi, 'âdeta küçük bir çarşaf eb'adındaki', enfiye mendillerine başvuruyor, hepsi koyu renk.

Savaşın bunalımlı günlerinde, bir ara, Cemiyet'in Sabancalı Hakkı Bey kanadına yakınlaştığı iddia edilmişti, aslı çıkmadı. Samuel Afram, siyasetle uğraşacak adam mı? Biricik oğlu Şammas Afram'ın, 'Balkan Harbi esnasında', lekeli hummadan ölüvermesi, adamcağızı iyice sarsmış, gözü dünyayı görmüyor: hatta, 'şayia çıkardılar', yok efendim malı mülkü torununa bağışlayacakmış, yok Deyyuzzafaran Manastırı'na çekilecekmiş, 'falan felan'...

Tekgözlüğünü yerine takıp, cıgarasını dudaklarından parmakları arasına alıyor. Yine 'malûmatfûrûşluk':

– ...bu manastır, Süryânîlerin en muazzam manastırı; miladi beşinci asırda mı ne inşa edilmiştir, Mardin havalisinde bir yerde olmalı, debdebesini tantanasını az dinlemedik. Güya bir tarihte...

Neveser, sözünü kesip sordu:

– Torunundan bahseder misiniz?

– ...fazla bir malûmatım yok, Berlin'de tahsildeydi zannedirim; Samuel Bey, hayat-ı hususiyesine müdahale edilmesinden hazzetmez; bahsi hiç geçmedi, ben de sormadım. Sağdan soldan işittiğimiz, çocukluğundan itibaren Alamanya'da leyli okumuş, Soeur'lerde galiba, bilahare Darülfünun'a girmeye muvaffak oluyor: fevkalade cerbezeli bir kızmış denir...

Neveser, Doktor Melek'in 'Alman terbiyesi' aldığını, elbette, 'pederine' yazmayacaktır: Ziya Bey'in 'müstakbel' gelini lehine sonuçlar çıkaracağını kestirebiliyor: çocuklarını 'Alman terbiyesi' ile yetiştirdiğinden, onu ya oğlu gibi sanacak, ya kızı! Oysa Doktor Melek, ikisine de benzemez! Bir kere bencil, bencilliği bazen birkaç kuruşluk çıkar hesaplarında, bazen o acayip üste çıkmak hır-sında kendini gösteriyor: ne meteliğini kaptırır, ne yanıldığını kabul eder: herkes mutlaka onun çıkarına uymalıdır, savunduğuna inanmalı!

Zaman geçtikçe Neveser, Ahmet'le sürüp giden tartışmalarını, şakacıktan da olsa, hep kardeşinin aşağıdan almasıyla tatlıya bağlandığını saptamıştı. O zaman ister istemez, bir soru: Doktor Melek'in 'cerbezesi', yoksa bencilliğinden mi doğuyor? Çıkarını kollamak, 'temayüz etmek' için, her şeyi göze alabildiğine bakılırsa, evet! Epey oluyor bir akşam, Petrograt'da bunu konuşmuşlardı; kadehindeki ışıklara gözlerini dikmiş, anlattıklarını dinleyen Münif, sonunda demişti ki:

– ...ifratın her türlüşü kötüdür, hodgâmlıkta ifrat zannımca en kötüsü, zira mütecavizliğe inkılap edebiliyor. Doktor Melek'te müşahade ettiğimiz, ekseriya budur: şahsiyetini isbat eylemekle, zalim bir hodgâmlığı birbirine karıştırmış! Asıl hayretimi mucip olan, ondaki bu halden siyade, seciyesini yakinen tanıdığım Ahmet'in, böyle bir tahakküme mütâvaat etmesidir!

Neveser, Münif Sabri'nin yargılarına, yarı yarıya katıldı. Doktor Meleho Afram'ın, kişiliğini kanıtlamayı, 'ukala' bir tahakküme dönüştürdüğü, doğru; ama Ahmet Ziya ona aşırı düşkünlüğünden, ya da güçsüzlüğünden başeğmiyor; 'tabiatı icabı' tatsızlığı sevmez, huzursuzluk çıkarmak istemediğinden yumuşak davranıyor. Yılbaşı gecesi de, böyle olmadı mı? Doktor Melek, daha ilk kadehte, atıp tutmaya koyuldu: miting miting dolaşan Halide Edip Hanım'ın, yarı Müslüman yarı burjuva milliyetçiliğini hiç beğenmiyormuş; hele Sabiha Zekeriya'nın Büyük Mecmua'da yayımladığı yazılar, evlere şenlik! Ahmet, ucundan kıyısından, onları savunmaya yeltenince, düpedüz haşladı: ne 'küçük burjuva temayülleri' kaldı eleştirilmedik, ne de kadınlara aşırı duygusallığı!

Zenci kıvırcığı saçlarından, çıtır çıtır, barut mavisi bir toz üreterek, diyor ki:

– ...hah hah hah, bu beyin Rosa Luxemburg'u Karl Liebknecht'in fevkinde addetmesi, bundan mütevellittir. Hakikatta gör-seniz, sakil bir hatundu, üstelik topal; lakin mücerret kadın olma-sı, Ahmet'e kifayet eder...

Neveser, kardeşine bir göz attı: Ahmet Ziya, kibrit üstüne kibrit çakıp, 'müşekkel' Bavyera piposunu yakmaya dalmıştı. Sa-hiden dalmış mıydı, tepki gösterip olay çıkarmaktansa, böyle gö-rünmeyi mi yeğliyordu? 'Nitekim', Doktor Melek'in nasılsa boş bıraktığı bir ânı yakalar yakalamaz, uçları dışarı doğru bembeyaz dişleriyle gülümseyerek, beklenmedik bir şey söyledi:

– Ne meretmiş be, şükür yakabildim: artık dokunmayın key-fime!

Kâmil Efendi, Çemberlitaş'taki evin kapısında Neveser'i ara-badan indirdiği sıra, Sultanahmet Camii'nin şerefelerinden ikinci henüz okunuyordu. Kapının tokmağına uzanmadan, bir süre o, landonun arkasından baktı: yoğun bir bulut karanlığı Divanyo-lu'nu sarmış. Havada ıslak kömür kokusu, toz halinde is. Komşu evlerin kafeslerinde, birer ikişer, hüzünlü lambalar. Bir ihtiyar öksürüğü, uzayıp gidiyor. Taşlıkta, bir çift nalın şakırtısı. Çok sürmez, bozacıların yanık bağırısları duyulacaktır.

Doktor Melek'in ev çevirmekteki beceriksizliğini bilmiyor mu; erken gelmesi, akşam hazırlığında ona yardımcı olmak iste-mesinden! Hoş o da, ne babasının evinde mutfığa bulaşmıştır, ne kocasının evinde ama, sadece annesi Seher Hanım'dan, ya da Mercimek Nine'den gördüklerini uygulasa, Doktor Melek'i bastırır. Bastırdı da. 'Havsalanın alamayacağı bir perişanlık için-de bulduğu' mutfığı, kollarını sıvayıp, o düzene sokuyor. Doktor Melek, 'âdeti üzere' on işe birden kalkmış, bazılarını asla öğrene-mediğinden, bazılarının ölçüsünü kaçırdığından, birçoğunu boz-muş: **strudel** hamur, elmaları çiğ; fasulye pilakisinin yağı kıt, havuçları unutulmuş; **schnitsel**'i bulayacak galeta ununu, ara ki bulasın; yumurtalar az haşlanmış, patates soymasını kıvıramadığı meydanda!

Neveser'i ağlamaklı karşılamıştı:

– Akşam oldu, hiçbir şey hazırlayamadım: ne yapacağız bilmem?

'Koskoca doktor', havanın kararivermiş olmasından telaşlı, işi hangi ucundan tutacağını kestiremediğinden şaşkın, yürekler acısı bir dağınıklığın ortasında, oradan oraya çırpınıyor. Neveser, sonradan kendisinin de beğendiği bir serinkanlılıkla, duruma el koymuştu. Önce birkaç kelimeyle, onu yatıştırdı, yukarıya, sofrayı kurmaya gönderdi. Sonra, önlüğü taktı. Bir saat kadar, nefes almadan çalışıyor. Elinde 'muazzam' çiçek demetiyle, Ahmet Ziya mutfağa girdiğinde, aşağı yukarı her şey bitmiştir. Üçü bir olup, tabakları 'gülüşâhenk' sofraya taşıdılar. Nedense Doktor Melek, 'müstakbel görüncesine' kuru bir teşekkürü çok gördü: altta kalmayı sevmiyor, ondan; 'bilahare Münif'in vasfeylediği gibi', belki de küstahlığından!

Münif gecikti: 'kavilleri', ikinci üstü Ahmet'lerde buluşmak, öyle mi? Nerde: Akşam ezanları okunuyor, gelen giden yok! Neveser, yukarda, odanın köşesindeki Noel ağacına takılmasa, iyiden iyiye merak edecek. Fakat, şu çam! Bir süre, neye yoracağını belirleyemiyor: Doktor Melek'in keskin sosyalistliğine, Allah'a inanmadığını tekrarlayıp durmasına rağmen, Hristiyan geleneğine bağlı kalışına mı; Almanya'da geçirilmiş uzun yılların, alışkanlığına mı? Ufacık bir ağaç bu: sarı, kırmızı, mavi, yıldızlı toparla bezenmiş; dallarına, renk renk **serpentine** ve **confetti** serpilmiş; çevresinde, pır pır kilise mumları: ebrulî ve ağır.

(Birden Davos'taki o Neol! Nevres Bey'in geldiği yıl mıydı? 'Beynelmilel' Graudünden Sanatoryumu'nun görkemli kabul salonuna 'şahane' bir çam dikmişler: incik boncukla süslü, elektrik ampulleriyle filan, dallarında billur prizmalar ışıltıyor. O gece müzik vardı, içki serbest! Alkolün verdiği cesaretle mi, Viyanalı Konservatuvar öğrencisi Seelig karşısına dikiliyor, 'mavi gözlerinde gayr-ı kaabil-i tarif bir melal', hayran hayran onu bir süre seyrelettikten sonra, eline bir zarf tutuşturup, kalabalığa karışıyor. Zarftan, 'müzeyyen' bir Noel kartı çıkmıştı: üzerinde, Seelig'in usturuplu gotik yazısıyla, onun için kaleme aldığı şiir. Şiiri 'kâmilin'

unutmuş, bir iki mısraın 'mealini' hatırlıyor: "**Siz bu mülevves dünyaya ait olamayacak kadar, ulvî ve necipsiniz / Sizi sevmek alelâde bir aşk olamaz, mükemmel bir din olmalı / Bense bu muhteşem dinin, en büyük ve en sadık miniyim.**" Zavallı Seelig, ne kadar hassas bir gençti. "Acaba el'an hayatta mıdır?")

Ahmet Ziya ablasının Noel ağacına saplanıp mahzunlaştığını görünce, yalnız onun başarabildiği şakacı bir ciddiyetle uyarıyor:

- ...yooo, olmaz! Bu gece mahzun olmak, resmen memnurdur! Düvel-i İtilafiye, müştereken bir tebliğ-i resmi neşrederek Müslüman, Hristiyan, Musevi, bilumum Dersaadet sakinlerine, meserret mecburiyeti koydu.

Gözlerinin içi gülerek, arkasından diyor ki:

- ...dur sana gramofon çalayım, zemine ve zamana uygun bir parça: Johann Strauss'un layemut vals: Viyana Ormanları'nın Efsanesi.

Gramofon oracıkta ama, müzik uzaktan geliyor. Bu izlenimi yaratan odanın loşluğu mu? Çünkü yüksek tavanı, isli duvarları ve koyu renk perdeleriyle, mumların insafına bırakılmış: yalnız Noel ağacının çevresinde değil, boy boy şişelerin ağzına oturtulmuş olarak, odanın her tarafında titreşiyorlar: sofrada, divanın iki yanındaki sehpalarda, bazıları yerde. Valsin 'nağmeleri' bu ürpereyen loşlukta, tel tel uçuşuyor. Öyle ki Neveser bir ara, kaçıcı ayna yansımaları görür gibi oldu.

Eve daha önce birkaç kere gelmişti, üst kata bu ilk çıkışı: "Aman yarabbi, bu ne derbederlik?" Çoğu buruş buruş, divana atılıvermiş Almanca dergiler; aralarından, bir kitabın kapağı seçiliyor: "Sozialreform oder Revolution / Rosa Luxemburg". İçinde simsiyah telvesiyle bırakılmış, kahve fincanları. Bir-iki ilaç kutusu: **I'Huile Camphrée, Calcium Sandoz**. Sehpanın birinde, gazı tükenmiş bir idare lambası, şişesinin isiyle duruyor; öbüründe, teki besbelli kayıp alacalı bir yün çorap, renkli pomponlarına bakılırsa Almanya'dan, Tyroll işi! Divanın karşısına düşen duvar, boydan boya kitaplık; önüne, kısa bacağı iki kitap cildiyle pekiştirilmiş, 'alelade' bir de hasır iskemle: masada, Sadreddin Ce-

lâl'in, Kurtuluş'taki sürekli yazısının müsveddeleri (Devamlı Sulh ve Cemiyet-i Akvam), tashih provaları, bir deste cıgara kâğıdı: Bafra! İskemlenin arkalığına, sabahlık mı hırka mı belirsiz, bir giysi asmışlar; oturulacak yerindeyse, açık bir Anatomi Atlası, ibret bir şey: "Vücut-u beşerdeki adele teşekkülâtının, kabartma haritası çıkartılmış, boyalı da!"

Neveser raflardaki kitaplarla biraz oyalandı. Çoğu Almanca, sırmalı ciltleri 'gayetle muhkem' bilimsel eserlerdi bunlar: tıp ve mühendislik kitapları! Gözüne, 'sosyalizm nazariyatından' eserler de iliştiriyor: işte, dillerinden düşürmedikleri Karl Marx'ın "Zur Kritik der Politischen Ökonomie"si, işte Bernstein'in "Was ist Sozialismus"u, Kautskiy'in "Die Diktatur der Proletariats"! Aaa, Ahmet Ziya müziğin rüzgârına mı kapıldı ne, fırlayıp ayağa kalktı, abartılmış bir reveransla Doktor Melek'i valse davet ediyor. Neveser gülümsemesin mi? İki yanağında iki gamze, sağ gözü hafif sehlâ, onları bir güzel alkışladı.

Odanın dört bir yanına dağıtılmış mumlar, gölgelerini hem büyütüyor; birbirinin içinden üreterek, hem de çoğaltıyordu: ikisi ortada fır döndükçe, duvarlarda kısala uzaya vals yapan, inanılmaz bir gölge kalabalığı! Neveser sanki bir hayaletler balosunda kaybolmuştur. Ne yanına dönse, gölgeler: Ya da birer saniyelik bir sürü imge: Ahmet'in suratındaki yapmacık ciddiyet. Hafif yana kaymış, boyunbağı. Doktor Melek'in, hopladıkça muhallebi gibi titreyen, esmer yanakları; loşlukta daha belirgin, üst dudağındaki mavilik. Dans etmesine iyi dans ediyorlar ama, çift olarak birbirlerine yaklaşıyorlar mı?

"...Doktor Melek, Ahmet'in kolları arasında, fikrimce fazla kısa, epeyce mülehhem! Tıraşlı ensesi, dolgun kalçalarıyla, genç bir kızdan ziyade, tecrübeli bir kadına benzer. Halbuki Melissa..."

Allah Allah, Melissa nereden aklına geldi? Feyziye'de okurken, Ahmet'in Selânik'teki sevgilisi: Eczacı Petridis'in kızı! Hani, gönlünün iyice ferah olduğu bir akşam, Ahmet'le ona Kemeraltı civarında rastlamıştı da, faytonuna almıştı. Birden hareli nefti gözleri, düzgün çekme burnu, omuzlarına dökülen zeytin siyahı saçlarıyla Melissa gözlerinde canlanıyor: üst dudağında, gülümse-

mesine ne türlü gizler katan, son derece usturuplu o ben! Ahmet'in onu almaya heves etmesi, çok daha 'münasip' olmaz mıydı? Daha genç, daha güzel! Neden Doktor Melek'i yeğliyor? Almanya'da bir başına kaldığından olmalı! Belki de sosyalistliğinden!

"...şayan-ı taaccüp olan husus odur ki, Melissa da Hristi-yandır. Doktor Meleho Afram da! Rahmetli Hamınnem ne kadar haklıymış, 'Bu oğlan gâvur kızlarına müptela' derdi de, inanmaz, gülü gülüverirdik..."

'Şaşkın' Beşir Usta'yla Münif Sabri, çeyrek saat arayla, yatsıya doğru gelebildiler. İlkın, Beşir Usta: kuşaklı, siyah Alman muşam-basını, iri göbeği yüzünden, kavuşturamamış; kulaklarına kadar ge-çirdiği, Aziziye fesi yağlı; suratında, 'ezeli hayret ifadesi'; minnacık burnu, el örgüsü uçsuz bucaksız bir atkının kıvrımları arasında, çi-lek pembesi! Daha merdivenleri çıkarken, ev zangırdıyor. Çoktan-dır görüşmediği Neveser'e, 'mes'ut seneler' dilemek için el sıkmaya davranınca, az kalsın sofrayı çökertecekti; masayı kurtarayım der-ken, bu sefer sürahiye deviriyor: ıslanmasınlar diye, çığlık kıyamet kaçıştılar; tren düdüğü sesiyle hepsini bastıran, yine o.

Neveser'e her görüşünde Küçük Valde'yi hatırlatan ("...zavallı kadıncağız, bir başına Selânik'te ne yapar!"), Beşir Us-ta'nın sakarlığına, Ahmet Ziya oldum olası takılmaz mı, bulaşı-yor:

- ...Yunan'ın hakkından gelmek istiyorsa, Mustafa Kemal Paşa, allem edip kallem edip, Beşir Usta'yı İzmir'e ihraç edecek. Bak gör, batırmadık sefine, yerle bir etmedik kışla bırakıyor mu? Vali Stergiadis, 'Yandım Allah!..' diye feryad-ü-figan etmezse, ben buradayım...

Beşir Usta, şaka kaldırır: başının üstünde çevire çevire, atkı-sından kurtuladursun, Ahmet Ziya'nın alayına kıkır kıkır gülüyor. Masaya oturacağı sıra, bir haber ilettili: 'İştirakçi' Hilmi Bey'in Türkiye Sosyalist Fırkası'ndaki bazı 'amele' arkadaşlarından duy-muş ki, Ali Rıza Paşa 'gidicidir', İngilizler 'millici' saydıkları bu ka-bineyi istemiyor, hükümet düştü düşecek! Doktor Melek'le Ah-met Ziya, o dakika kapışıyorlar. Yanıldı yakıldı, Akşam'da çıkan

benzer bir haberi kanıt gösterip, Ahmet Ziya, 'Şaşkın' Beşir Usta'ya hak vermedi mi, yandı: Doktor Melek, burun deliklerinden fena halde duman dökerek, karşısını savunuyor. Üzerine Münif Sabri gelmese, Allah bilir, sabaha kadar tartışacaklar.

Münif Sabri, söylentiye doğrulamakla kalmadı, ilginç ayrıntılar verdi:

– ...mahza hakikattir: Hürriyet ve İtilaf, yeni Meclis-i Meb'usan'ı fesh ettirmek istiyor, 'Damat' Ferit Paşa'ysa hükümeti düşürmek! Padişah'ın arzusu, aynı istikamettedir: Mabeyn'den istihbar etmiştik, Ali Rıza Paşa Sadrazam olduğu zaman, Vahdeddin, hükümeti 'hülleci' diye vasıflandırmıştı, gönlünde Kâmil Paşa yatıyor.

Dudaklarına bir cıgara iliştiirdi:

– ...'Damat' Paşa boş duruyor mu? Ne münasebet! Geçen akşam konağında, Harbiye Nazır-ı esbakı Süleyman Şefik Paşa'yla, Adliye Nazır-ı esbakı Adil Bey'i kabul etmiş, muhtemelen bu meseleyi tezekkür ettiler.

Kibritini üfleyerek söndürdü, cıgara dumanlarıyla birlikte, bir yorum deniyor:

– ...Meclis-i Meb'usan'ın haftaya küşadı mukarrer, gel de aç bakalım: intihap neticesinde 'millici' bir Meclis terekküp etti, hükümet esasen 'millici' addolunuyor; keyfiyet ne İngilizlerin işine gelir, ne Saray'ın: şayiaların mesned-i aslisi bu olmak iktiza eder.

Doktor Melek kuşkusuz karşı çıkacaktı, Neveser fırsat vermedi. Gözleriyle Münif Sabri'nin, bu gece nedense uysal görünen sarışınlığını okşayarak, soruyor:

– Kavlimiz böyle miydi Münif? Bir hayli geciktin!

Münif kaşlarını kaldırdı: Nasıl gelebilirmiş ki? Akşam üzeri, 'mesainin' en civcivli ânında, İngiliz Sansürü'nden bir Yüzbaşı, 'refakatinde bir müfreze, bir de tercüman', matbaaya damlamış. Elinde İngiliz Komutanlığı'nın emri: Birlik'i kapatıyorlar! Sebep? Sebebi belirsiz, emir böyle! Üstelik 'isticvap edilmez üzere', Hüs-nü Faik Bey, iki süngülü nefer ortasında, Krocker Oteli'ne götürülüyor: apar topar, bir mücrim gibi. Malum yılbaşı, herkes bir yana çekip gitmiş, orada işi kimse üstlenmiyor; nöbetçi subayı,

sanığı gözâlfına alıp, sorguyu ertelemeye 'mütemayil'. Bereket Münif Sabri'yle tercüman Garbis Babîâli'den tanışmış, 'o da eski gazetacılardandır. Jamanak'ta muhabirdi'. Rica minnet, 'evrak muameleye konup, Hüsnü Faik Bey isticvaba alınıyor': gazetenin, İngiltere 'devlet-i fehimesi' aleyhinde yayın yapmakla suçlandığını öğreniyorlar. Savunma filan, Hüsnü Faik geç vakit bırakılmış ama, Birlik'in bir süre kapalı kalacağı kesin!

Sözlerini, ürkütücü bir sonuca bağladı:

- ...vaziyet vehamet kesbediyor.

Öbürleri söylediklerinden etkilenmişlerdi: Ahmet Ziya, soru üstüne soru yöneltiyor. Doktor Melek, cıgarasını tazeledi. 'Şaşkın' Beşir Usta, daha da şaşmış, çipil gözlerini kırıştırmaktadır: çini mavi. Oysa Neveser'in takıldığı sevdiği adamdaki başkalık! Buna bir anlam vermeye çalışıyor: olağanı nedir: böyle mum alacası bir odaya, Münif, o saldırgan sarışınlığıyla daldı mı, içeriye meş'ale girmiş gibi olur, ortalık âdetâ aydınlanır. Hayır, öyle olmadı: elinde bir kese kâğıdı Yafa portakalı, parıltısız bir adam girdi; kapıyı açmaya inmiş Ahmet Ziya'yla, konuşa konuşa!

Parıltısız mı? Pek denemez. Neveser dikkat ettikçe, Münif'in vahşi parıltısını, gözlerinde yoğunlaşmış bulacaktır. Sanki her zaman dışa vuran o yangın sarışınlığı, bilinmez bir sebepten içine dönmüş, yüreğinde sürüyor: gözlerinde biriken, onun yalazı. Ayrıca üstünde, ilk bakışta göze çarpmayan bir örselenmişlik! Örselenmişlik mi, kirlilik mi? Lastiklerini çıkarmış ama potinleri, tozlukları, bastonu. Bu, aklına, tehlikeli olasılıklar getiriyor: sakın, 'hasbelvazife', bir 'maceraya' atılmış olmasın? Gazetenin kapatılmasıyla, onu mu 'setre' çab alıyor? Ara sıra bakışıyorlar: Neveser'in gözlerinde kaygılı soru işaretleri, Münif'inkilerde sipsivri bir parıltı. Yüzünün ifadesi de öyle, burnu ve çenesi uzamışa benzer, sanki bilenmiş. Evet evet, bu gece Münif Sabri'de hissettiği delici bir sivriliktir, acımasız bir batıcılık.

"Bu, elbette bir manaya delalet etmektedir, lakin neye?"

Başbaşa kalmadıkça, öğrenemeyecek; vakitse, geçmek bilmiyor. Ne yapıp da, oyalanmalı? Birkaç yudum bira, bir çatal kaşar peyniri, iki dilim portakal. 'Şaşkın' Beşir Usta, yine bir şöyle-

ri deviriyor: kadehlerini öyle büyük bir hızla birbirime zincirledi ki, şimdiden sarhoş: burnunun çilek pembesi, suratını kaplamış; olura olmaza, sırtıyor. Çok geçmedi ayağa kalkıp, sol yumruğunu dikerek, Almanca 'şiar' atmaya başladı:

- ...**Proletarier aller Lander, vereinigt euch!**!"*

- ...**Hoch der Weltsozialismus!****

Kahkahayı, basıyorlar. Gramofon hiç susmadı. Sıra operalarda, galiba Wagner, 'Uçan Hollandalı' uvertürü: yaylı çalgılar, derinden derine uğulduyor: patladı patlayacak bir yanardağın, karanlık inlemesi mi; fırtınalı bir denizin, uzak sesleri mi? Neveser, hop, bir an İsviçre'de: Ahmet Ziya Berlin'den gelmiş, Zürich'teki Helvetia Oteli'nin holünde karşılaşıyorlar, insanın içini ferahlatan o tıraş sabunu kokusu, ısrarlı telefon zilleri. Aklını konuşmalara vermeye zorluyor ama, olası mı? Yine siyasete dalmışlar: Bolşeviklerin Rusya'da duruma egemen olmaları, yalnız kapitalizmin değil, sosyalizmin de kaderini değiştirmiş: akli başında bir sosyalist, Brüksel Enternasyonalini artık ciddiye almazmış ki! İngiliz Yüksek Komiseri Amiral de Robeck'le, Karadeniz Ordusu Komutanı General Milne'in ortaklaşa raporundan 'haberdar' mısınız? Maveray-ı Kafkas'da, Küçük Asya'da, 'miktar-ı kâfi' İngiliz gücünün bulunmayışından yakınıyorlar, evet! Denikin'in yenilgisi, Mustafa Kemal'in takındığı tavir, durumu temelinden değiştirmiş; hele bolşeviklerle Kuva-yı Milliye'nin 'teması', Londra'nın politikasında, önemli değişikliklere yol açabilirmiş! Neveser'in içi daralıyor, bu gece aksayan bir şey var, bundan emin, ama ne? Münif bunu ondan gizleyecek mi, açıklayacak mı?

Gizlemedi. Dönüşte, arabanın titrek kandilli loşluğunda yalnız kalır kalmaz, önce ona sarıldı: hırslı bir kucaklama bu, gerilimi yüksek: biraz onu içine katmayı, biraz ona katılmayı içeriyor. Ardından öpüşüyorlar. Neveser'in boynunda, kor kırçılı bıyıkları, ateş gibi ağzı. Kulağına kaygılı bir fısıltıyla diyor ki:

* Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz!

** Yaşasın Dünya Sosyalizmi!

– ...müstâcel bir vazife zuhur etti, Perapalas'taki odayı iptal mecburiyetinde kaldım: ziyadesiyle müteessirim Neveser, sizi doğruca Cihangir'e götürüyorum...

Utandığından mı nedir, dudaklarını kulağının dibinden ayırmıyor. Soluğu yakıcı:

– ...bana darılmadınız ya? Darılsanız da haklısınız: kaç gündür bu gecenin hayaliyle yaşıyorduk, halbuki her şey an-ı vahitte...

Neveser, birden:

– Sus Münif, dedi, sus!

Heyecandan boğuk, korkudan kısılmış sesini tanıyamadı. Yüreği çarpa çarpa, soruyor:

– ...deruhte ettiğin vazife nedir?

– ...söylememekte mazurum! Mamafih, böyle bir zamanda, her vatanpervere terettüp edebilecek neviden bir vazifedir: imtinai gayr-ı mümkün!

– Çok mu tehlikeli?

– ...bir miktar, belki! Lakin endişeye mahal görmüyorum: suret-i mutlakada muvaffak olacağız. Aksi tasavvur dahi edilemez.

Neveser'in ağzı kurumuştı. O da fısıldayarak:

– ...hemen, bu gece mi? diye sordu.

Münif Sabri, bu defa saçlarını öpücüğe boğuyor:

– ...evet, diyor, bu gece Neveser.

Yol boyunca, dolaylı açıklamalar, bundan sonraki 'hatt-ı hareketlerine mütedair' birkaç uyarı; Teşkilat-ı Mahsusa'daki 'rûfekasından' bazıları, Yıldız İstihbaratı'na kapılanmamışlar mıydı, 'denaeti' İngilizlerle 'teşrik-i mesaiye' kadar götürmüşler. 'Bir kısmı esasen Damat Ferid Paşa'nın adamıdır', Miralay Morley'in 'emirberi' derekesine düşmüş, ağzından çıkanı 'ifaya müheyya', hiç de arlanmaz. Oysa İngilizlerin, haftalardır, Karakol Cemiyyeti'nin 'faaliyet-i vatanperverânesinden', en çok da Münif Sabri'nin ve Resûl Hocayef'in çalışmalarından tedirgin olduğu biliniyor. Çünkü Intelligence Service'in Okhranna artıklarıyla Dersaadet'te çevirdiği dolapları izliyorlar: Prens Dmitri Bragin adıyla dolaşan

'şahsın' gerçek kimliğini, Resûl Hocayef buldu çıkardı: Çarlık İstihbarat'ında Mirlivaymış, İngilizler 'nezdinde, irtibat zabiti', adı: Pavel Aleksandroviç Makarof! Münif Sabri'ye, Miralay Morley'le gizli buluşmalarını saptıyor, yerini ve zamanını! Bolşeviklere ve Kuva-yı Milliye'ye karşı, ortaklaşa hareketlerini, gözleyip rapor ediyorlar, 'buna bigâne kalmaları akl-ı selime muhalif bir şey olurdu', 'nitekim' iki üç gündür Münif Sabri'yi sıkı bir 'takibe' almışlar, nereye gitse arkasında bir adam, Birlik'in kapatılması da bununla ilgili olabilir, gece Ahmet'lere gelebilmek için nerelerden dolaşmış, ardındakini binbir 'müşkilatla' ekiyor.

Onu dinlerken Neveser'i, korku bulaşığı yanlış bir keder kuşatmıştı. Kulaklarında, arabanın dingilinden mi, tekerleklerinden mi geldiğini çıkaramadığı o 'meyyus ve biteviye' iniltiler; göz pınarlarında, boşalmaya hazır gözyaşları. Epeydir mendilini didikleyip duran ellerini, Münif Sabri usulca avcuna aldı, dudaklarına götürdü: parmak uçlarını birer birer öpüyor. Sesi yumuşak ama kararlı, diyor ki:

– ...bu şerait altında, bir müddet birbirimizden uzak kalmamızda faide mülahaza etmekteyim. **Rendez-vous** mahallimizi de değiştirmek icabeder: Petrograd, esasen mimlenmiştir. Cumartesiye, sizi, Mulatier'de bekleyeceğim, alafranga saat üç sularında...

Gözleriyle gözlerini aradı:

– ...nasıl, münasip mi?

Kirpiklerinde iki damla gözyaşı, Neveser mahzun gülümsüyor:

– ...münasiptir!

Yeniden kucaklaştılar. Neveser, Münif'in buğday sarışınılığına, ufak öpücükler hâlinde dağılarak:

– ...korkuyorum Münif, dedi, çok korkuyorum! Rica ederim, kendine mukayyet ol! Memleketi nazar-ı itibara aldığın kadar, beni de al! Aşkın kıymetini, unutma ki çok geç ve güç idrak ettim: seni kaybetmek istemem!

Araba, Terakki Apartmanı'nın kapısı önünde durdu. Cihangir'de gece, bulut buluttu: çoğu pencereleri hâlâ ışıklı apartman-

lar, toz mavi bir yaldızın harmanlandığı, mavi sislerin içinde eriyip, karanlığa dağılıyor gibiydiler. Her şeyde ve her yerde, irkiltici bir kesinsizlik hüküm sürüyordu. Sertlik, sağlamlık, güvenilirlik duygularını yok eden; somut ne varsa hepsini, sokağı, arabayı, apartmanları soyutlaştıran bir sanrıydı bu; o kadar güçlüydü ki: Neveser bir an arabadan iner inmez 'namütenâhi' bir boşluğa uçacağı izlenimine kapıldı.

– Allah muininiz olsun, Münif! Muvaffakiyetiniz için dua edeceğim.

– Teşekkür ederim! Cumartesiye, Mulatier'de.

– Evet!

Arkasından bakakalıyor: Kupa arabası, sanki sokak boyunca ağır ağır uzaklaşmadı da; komşuları pul pul pırıldayan hayalet atları, sakalı dumanlı mavi arabacısıyla bulut kalabalığının 'esraren-giz girdaplarında' eriyerek kayboldu. Ancak o zaman Neveser, gecenin iliklerine işleyen soğuşunu, sinsî nemini hissedip, ürperiyor. Suriyeli Ayan Azası Faruk el Mabruk'un dairesinden, macun gibi uzayan baygın Arapça şarkıyı, darbuka sesini, zîl çınlamasını da! Merdivenleri çıkarken, elinde olmadan düşündü:

"...Aman yarabbi! Faruk Bey el Mabruk da yılbaşını mı tes'id ediyor? Ne günlere kaldık!"

O gece, karışık rüyalar gördü. Sabaha karşı, bir yanılsamayla uyanıyor: Perapalas'taymışlar, 'Haliç'e nazır' odanın, görkemli ya-tağında; uzaktan uzağa, sabah ezanları! Münif'in yanı başında yatmadığını fark edinceye kadar, sanıyor ki ezanların dürtüsüyle uyanmıştır. Fark eder etmez, yeniden o korku bulaşığı keder, içini kuşatıyor: "...ya onu kaybedersem?" Abdestsiz olduğunu bildiği halde, bu yüzden mi dua etti? Çocukluğunda, 'Hamınnesi'nin bellettiği dualar, o 'semavi' fısıltı kuşları, şaşılacak bir kolaylıkla gelip, dudaklarını buluyordu: "...**bismillahirrahmanirrahim, kul hü-vallahü ahad, allahüssamed, lem yelid ve lem yûled...**" Üç 'kulhüvallahü', bir 'en'am' okuyup arkasından 'niyaza' geçti: "...sen ki büyüsun ve kaadir-i mutlaksın, ezan vakitleri yüzü suyu hürmetine, Neveser kuluna merhamet, Münif kulunu her türlü kazadan beladan ve düşman şerrinden hıfzet, yarabbi!..."

Onu uyandıranın, Nefti Salon'dan kulağına ulaşan, iri konuşmalar olduğunu, neden sonra anlayacaktır. Nedir? Ne oluyor? 'Allah muhafaza', Doğan mı hastalandı? Akşam öksürüyordu biraz, çarçabuk soğuk alır, 'harareti' yükselmiş olmasın? Yok yok, uyku sersemi de olsa, Abdi Bey'in 'tannan' sesini, 'asabi üslubunu' ayırımsayabiliyor; arada Mercimek Nine'nin ve Kâmil Efendi'nin de, lafa karıştığını! Demek hepsi uyanmışlar! Fanuslu saate bakıyor, 'alaturka' bir, camlarda bulanık bir su aydınlığı, kurşun rengi yoğun bir duman; dışarda karanlığın kanı çekilmiş, içersi sabah alacası. Tekrar, bu defa gayet fasih olarak, kocasının sesini duyunca doğruldu: olağanüstü bir şey olmasa, Abdi Bey bu saatte eve dönmez; döndü diyelim, 'milleti' böyle ayağa kaldırmaz! 'Gidip, bir göz atmalı'. Sabahlığı omuzlarında, koridordan Nefti Salon'a rüya gibi akıyor.

Abdi Bey'in arkası dönüktü, geldiğini görmedi. 'El pençe divan durmuş' onu saygıyla dinleyen Mercimek Nine'yle Kâmil Efendi'ye, harıl harıl anlatıyordu:

– ...maiyetindeki muhafızlar derakap silaha davranınca, bit-tabi müsademe çıktı; etraf feci sis, göz gözü görmüyor; isabet alan şoför, ihtimal bu esnada otomobilin idaresini kaybetmiş; o süratle hendeğe devriliyorlar, benzin iştîâl ediyor: muazzam bir felaket! Enkaz altından, üç cesed çıkarıldı, teşhisi gayri kaabil: birisi Miralay'ın olmak icabeder, lakin hangisi?..

Öbürlerin bakışlarını izleyerek döndü. Gözü Neveser'e ilişkince, yanına seğırtti. Âdeta bağıra bağıra, dedi ki:

– Neveser **ma chère**, Cenab-ı Hakkın inayetiyle, elîm bir faciadan kurtulduk! Tasavvur ediniz: Miralay cenapları, refakatlerinde beni de şehre götürmeyi, teklif eylemişlerdi! Garip bir hissi kablelvuku ile reddettim; eğer kabul etmiş olsaydım, şu anda dul kalmıştınız, yegâne evladımız da yetim!

Neredeyse ağlayacak! Yüzünde, yeşile çalar mavi, hafif bir sakal gölgesi; üstüne başına, alkol ve esans kokusu sinmiş; hâlâ sırtında frakı, başında fesi, ellerinde varla yok arası bir titreme! Yoksa Neveser'e mi öyle geldi? Yok canım, ne kadar heyecanlı olduğu, tekgözlüğünü düşürmesinden belli. Mercimek Nine'yle

Kâmil Efendi, onları başbaşa bırakıp çekildiler. Neveser 'mûnîs', yatıştırıcı bir ses arıyor:

- /...sakin olunuz, Doğan uyanırsa korkabilir! Hepimize büyük geçmiş olsun! Lakin merakımı mucip oldu, vak'ayı başından nakleder misiniz lütfen?

Abdi Bey'in istediği de o ama, derli toplu anlatamıyor ki! Çok mu korkmuş, yılbaşı gecesini Mizrahilerde geçirmekten mi rahatsız, ya her cümlesini askıda bırakıyor, ya gereksiz ayrıntılara boğuyor: yok, Şark-ı Karip Maadin Kumpanyası, artık Madam Rosa'ya 'tediyede' bulunmuyormuş; yok, Gülistan Satvet 'aşiftesi', o Fransız 'zabitiyle' tekrar 'tesis-i münasebet etmiş'; yok, Mizrahilerin büyük kızı Raşel, olsa olsa Doğan'dan beş yaş büyüktür, 'müteveffa Miralay'la' ohoooo, neler neler! Sözü ne kadar dağıtırsa dağıtsın, getirip aynı saplantıya bağlıyor, ama:

- ...maazallah, Miralay'ın davetini kabul edip, ya otomobili-ne binmiş olsaydım?

Neveser'in ayrıntıları ayıklayıp, tekrarları silerek, öğrenebildiği nedir? İngilizlerin 'mümtaz zabitlerinden, Miralay Kenneth Morley', Mizrahilerin yılbaşı balosundan dönerken, pusuya düşürülerek öldürülmüş! Burası, 'aşikâr'. 'Mumaileyh', saat 'alafranga' dört buçuk sularında, Madam Rosa'yla kızına veda ediyor, 'kalabalık bir davetli kütlesi, bu meyanda Muzenidis, Kavukçuyan, Servet Yesari Bey, eski Cebelibereket Ayanı Sadrettin Bahri Paşa, ve tabii o, Halıcızade Abdi Bey, onu otomobiline kadar teşyi ediyorlar'. Dışarda 'meş'um' bir gece, 'feci' bir sis, lambalar on beş adım ilerisini aydınlatamıyor, 'etrafta, fecre tekaddüm eden o haileengiz sükûnet'. Otomobillerin hareketinden sonra üç dakika mı geçiyor beş dakika mı 'müthiş bir tarrakayla sarsılıyorlar', 'müteakiben, kesif bir müsademe'; bu arada, şoförü vurulmuş olduğundan, Miralay'ın otomobili hendeğe devrilmiş, benzin deposu 'iştiâl ediyor', facianın dehşeti o an, cehennemi bir kızılık 'huzmesi' içinde, gözleri önüne serilmiştir.

- ...mütecavizler mi? Muhafızları, Miralay'ı kurtarmaya şitap edince, fırsattan bilistifade onlar firar etmiş, kim oldukları meçhul! Yoo, **mille pardon**. Sadrettin Bahri Paşa, teşekkürleri hak-

kında muhtelif rivayet dolaşan, **Kemaliste** gruplarından birisi olması ihtimalinden bahsetti. Lakin **ma chère**, Paşa bunamış, bir sözü bir sözünü tutmuyor, tahmini ne kadar şayan-ı itimaddır takdirinize bırakırım...

Neveser onu, 'camların önünde dinlemişti. Bir gözüyle, sabah sislerini seyretmekten kendini alamıyor. Öyle katmerli, boğum boğum, bıçakla kesilebilir kalınlıkta bir sis ki bu, ne Boğaziçi'ni görebilmek olası, ne de Marmara'yı. İşgal donanmasının 'devasa sefineleri', peçeli ışıkları güçlkle seçilebilen, 'müphem' karaltılar; ilk seferlerine çıkmış Şirket-i Hayriye vapurları, varlıklarını ancak 'canhıraş' düdükleriyle duyurabiliyor. Boruçiçeği moru sis karanlığına, güneşin doğmasıyla, sanki önce eflatun, sonra sardunya pembesi yaldız tozu karıştırdılar; Üsküdar'dan sedefli yansımalar beliriyor, Sarayburnu'nda hâlâ çakıp duran deniz feneri.

Neveser, bir yerden sonra, kocasını dinlemediğini saptamıştı. Münif'i dinliyordu: elinde, namlusundan barut tüten Nagant tabancası; gözlerinde, vahşi bir 'şetâret'; fısıltıya yakın bir sesle, di-yordu ki:

– ...harb bitmedi Neveser, gayr-ı muayyen bir zemine intikal etti. Vatani, hasm-ı bî-amanına suhuletle terk etmek bize yakışmaz. Şerait ne kadar aleyhimize tecelli ederse etsin, vuruşmak azmindeyiz!

İşte vuruşuyorlardı. Ertesi günden başlayarak, Neveser başında olaya ilişkin bir haber, onu biraz olsun aydınatabilecek 'tafsilât' arıyor: Yok yok yok! Dersaadet gazeteleri, hangi dilden olursa olsun, Paris Konferansı'ndan gelen telgraflarla dolu; yazıların çoğunluğunu, İstanbul'un Türklerden alınması üzerine yazılmış yorumlar oluşturuyor. Abdi Bey, sesini gereğinden fazla yükselterek, İtilaf Sansürü'nün haberin yayılmasına 'müsaade edemeyeceğini' söyledi. 'Asla ve kat'a' edemezmiş! Belki 'matbuattaki' eşdosttan 'malumat' alabilirler. Birlik'i aradı: Hüsnü Faik Bey çıkmış; Alemdar'ı aradı: Refii Cevat Bey'le görüştüler: Sadrettin Bahri Paşa tahmininde yanılmamıştı, 'matbuat mehafili' de, cina-yeti 'millici' grupların işlemiş olabileceğinde 'müttefik'; bu arada, 'İtilaf makamları, Dahiliye Nezareti'ni şedit bir dille ikaz etmişler',

Nezaret Vilayet'i, Vilayet Polis Müdüriyeti'ni suçluyormuş, 'bermutad' it ite buyuruyor, it kuyruğuna!

Neveser yanlış varsayımlar, 'mesnedsiz' iyimserlikler, yıldırıcı yürek çarpıntılarıyla geçirdiği o 'intizar haftasını' unutabilir mi? Günü gününe uymuyordu, saati saatine: bakıyorsun İspanyol nezlesi salgınını olağanın üstünde önemsemiş, elinde kâğıt kalem ölü hesabı tutuyor, Doğan odasında 'hapis', alışveriş yasak; bakıyorsun, kütüphaneye çekilmiş, 'hatıra defteri'ne 'ihzaslarını' yazmaktadır, ama nasıl bir tutkuyla, yorgunluktan akşama doğru 'bitap düşüyor'. Bütün bir günü, dolap yerleştirmekle geçirdi; bir başkasını, mutfakta Mercimek Nine'yle turunç reçeli yaparak! Bunları kaygılarını dağıtmak, avunabilmek için yapıyor ama, işe yaramıyor ki! Birlik'in, buluşmadan bir gün önce, yeniden 'intişarına' izin verilmesini, 'fâl-i hayr telâkki etti'. Buluşma sabahı: kuru kar tozu, gümüş karası soğuk, kıyıcı ayaz. O, durduğu yerde duramıyor, ah Beyoğlu'na çıkıp, bir an önce kapağı Mulatier'ye atabilse! Sanki Münif Sabri, hardal sarısı egemenliğini, çoktan oraya kurmuş; çevresini masmavi cıgara dumanına boğarak, onu beklemektedir.

Bu fikre kendini nasıl da alıştırmış? Geciktim gecikiyorum telaşıyla, Mulatier'nin döner kapısından girip, Münif'i orada göremeyince, adamakıllı bocaladı. İsterse 'ecnebi' havalı olsun, 'Osmanlı' kızlarının böyle yerlerde tek başına oturması, yadırganır; Münif, herhalde bu düşünceyle, daima ondan önce gelirdi; gecikmesi, ilk defa 'vaki oluyor'. Neveser, 'mütereddit' adımlarla, renkli camların ayırdığı iç bölmeye yöneldi, kuytu bir masa seçti, maroken koltuğa eğreti iliştiriyor.

Mulatier'ye gelmeyeli epey zaman olmuş, Petrograd'dan ne kadar farklıymış meğer, insan unutuyor: nerede 'beyaz' Rusların paldır küldür neşesi, mahzun derbederliği? Burası, basbayağı ciddi bir yer; daha çok Fransızca konuşuluyor. Renkli camların marifeti midir nedir, ortalıkta erguvan rengi kıvamlı aydınlık; içisıra filizi, mimoza sarısı yansımalar. Arada belirip kaybolan, ağır bir vanilyalı turta kokusu. Duvar aynaları bütün meneviş, köşelerde kırlangıç motifleri, çınar yaprağı vs. Kalabalık sayılmaz: parmak

uçlarında 'mükedder' Chopin'iyile, 'hulyalı' bir piyanist; yapışkan, yağlı kara bakışları Neveser'de, yaşlıca, hayli yakışıklı bir Fransız 'zabiti'; görkemli şapkaları tüllü, vişnerengi dudaklarını görgüsüzce büzen, 'edası insanı öldürür', tatlısu frengi birkaç masa 'madam!' Hepsi Neveser'e kıyasıya yabancı. Münif bir gelse! Münif hemen gelmeli!

Münif Sabri gelmedi. Neveser, hiç beklemediği bu davranışa ne anlam vereceğini bilemiyor; elinde olmaksızın, kötüye yoruyordu. İçi ne türlü kararmış olmalı ki, çıkıp da dışarısını aydınlık bulunca, garipsedi. Tuzu andırır, kuru kar tozu, şehrin üzerine incecik serpiliyordu. Gümüş karası soğuk, vitrin camlarında donmuş. Bir kupa çevireyim dedi, bineceği sırada, neye uğradığını anlayamadı: yanı başında ansızın ufak tefek, kösemsi, üstü başı 'pejmürde' bir adam peydahlanıyor; kolundan tuttuğu Neveser'i arabaya bindirirken:

- ...gir hemşire gir! Men Resûl, Resûl Hocayef: Münif Bey canibinden gelirem, seninle danışacağım.

Münif'in adını vermese, ardından arabaya atlayıp kapıyı kapatmasına, Neveser göz yumar mıydı, şüpheli! Hareketleri onu tedirgin ediyor: samimiyeti mi laubali, kılığı mı fazla özensiz, konuşması mı kaba? Sivri çenesi, dişsiz izlenimi uyandırıyor ama, yanlış, ağzı diş dolu, fare dişlerinden farksız, mini mini dişler: sivri ve keskin. Gözlerinden biri sarı ela, öteki iç midye yeşili, ikincisinin görmediği muhakkak. Oturur oturmaz, cebinden 'fakfon' tabakasını çıkardı; kıskanılacak bir ustalıkla hem cıgara sarıyor, hem Neveser'in merakını gideriyor:

- ...sevdalık hâli nedür, bilürem: Münif Bey için tasa edersiz. Sağdır, selamettedir, tasaya mahal yohtur! Yahşi iş görmüşez, dağdağası dünyayı tutmuş! İngiliz soldatları, İstanbul kazan onlar kepçe, ölü diri Münif Bey'i arıyor. Bilesiz ki gelmeyişi evvela bundandır, saniyen...

Arabanın içi gümüş loşluğu, kuru soğuk. Bütün çabasına rağmen, Neveser, dişlerinin birbirine vurmasını önleyemiyor. Günlerdir, yüreğine batmış bir tığ gibi taşıdığı o korkuyu, artık gizleyemeyecek:

– ...yoksa yaralı mıdır?

Resûl Hodayef, sağlam gözüyle, gülümseyerek baktı. Cıgarasının kâğıdını henüz ıslatmıştı, özenle yapııştırıyor. Öteki eliyle, tütün kırıntılarını pantolonundan silkeleyip, diyor ki:

– Belî! Sol omzunu kurşun ohşamıştır, lakin tımar eyledik, maşallahı var! Osmanlı zehmetkeşlerinin, medâr-ı iftiharıdır, mihribân bir yiğit!

İçine doğanlar, gerçekmiş demek: Münif Sabri, yılbaşı gecesi, Yeniköy'deki eyleme katılmış. Yaralanmış da. İçinden ağlamak geliyor ama, Neveser'e yakışır mı? Yüreğini pek tutmalı! "Münif, böyle olmasını arzu ederdi..." Bunu sağlayabilsin diye, ona Resûl Hodayef'i gönderiyor: Salı günü için, başka bir buluşma belirleyerek: Beyoğlu'ndaki Karlman Bonmarşesi, çocuk oyuncakları bölümünde, 'alaturka' saat sekize doğru! Frenk kılığında gelecekmiş, başı şapkalı, gözü gözlüklü. Şu 'esnada' pastahanelerde görünmeleri, 'mahzurluymuş' da!

Neveser'in heyecanı yatışmıştı. İki yanağında iki gamze, Resûl Hodayef'e gülümsedi. O sağ eliyle gülümsemesini alıp, âdeta göğsüne bastırıyor. Ağzında yanmamış cıgarası, yarım yamalak:

– ...özüm, diyor, şu köşebaşında düşeyim!

Sonra, kapıyı açmasıyla inmesi bir oldu. Arabanın gümüş karanlığında, Neveser o dakika yalnız ve 'mütereddit': şu olup biteni 'sahiden' yaşad mı, yoksa 'hayalinde' mi kurdu?

... Münif Sabri, salı günü de buluşmaya gelmiyor. Gelemiyor. Çünkü, gelemez. Sebebini Neveser, ertesi gün gazetelerden öğrenecektir

Matbuat âleminin elim ziyarı

**MUHARRİR MÜNİF SABRİ
HUNHARCA KATLEDİLDİ**

**Evvelki akşam Vezneciler'de vuku
bulan cinayetin failleri her tarafta
aranıyor.**

Dersaadet (Hususi)

Matbuatımızın mümtâz simâlarından, Birlik refikimizin güzide muharrirlerinden, 'Selanikli' Münif Sabri Bey, evvelki akşam yatsı üzeri Vezneciler'deki hânesine avdet ederken, hüviyeti meçhul birtakım eşhas tarafından katledilmiştir.

Mumaileyh, rahatsızlığına binaen son günlerde ikamet eylediği Salacak'taki bir akrabasından evine dönmekte idi. Polis Müdüriyeti'nden verilen malumata nazaran, arabadan inişini müteakip, mücavir arsada gizlenmiş failler silahlarını ateşlemişlerdir. Vak'anın yegâne rü'yet şahidi, arabacı 'Kemahlı' Veysel Ağa, ifadesinde: Münif Sabri Bey'in de tabancasına davranmakta kusur etmediğini, ağır surette mecruh olduğu halde, iki el ateş etmeye muvaffak olduğunu kaydetmiştir.

Katillerin asgari iki kişi oldukları malum, mecruh olup olmadıkları meçhuldür. Cinayeti ika eyledikten sonra, birisi Saraçhanebaşı istikametinde, diğeri Beyazıt istikametinde firar etmiş olup, arabacının istimdadı ve silah sesleri üzerine şıtab edenler, Münif Sabri Bey'i, ruhunu teslim ederken bulmuşlardır.

Münif Sabri Bey, gazeteciliğe Tanin refikimizde başlamış, bilahare Birlik'te neşrettiği âteşin makaleleriyle iştihar etmişti.

Merhuma Allah'tan mağfiret dileriz. Cenazesi, yarın (bugün) zeval vakti Beyazıt Cami-i şerifinde kılınacak namazını müteakip, Edirnekapı Kabristanı'nda defnedilecektir.

**attilâ ilhan
kavaklıdere (ankara)**

**ocak/ekim 1975
mayıs/aralık 1978**

**ocak/mayıs 1980
eylül 1980/mart 1981**